

55

Genus Wilson
ms.

11

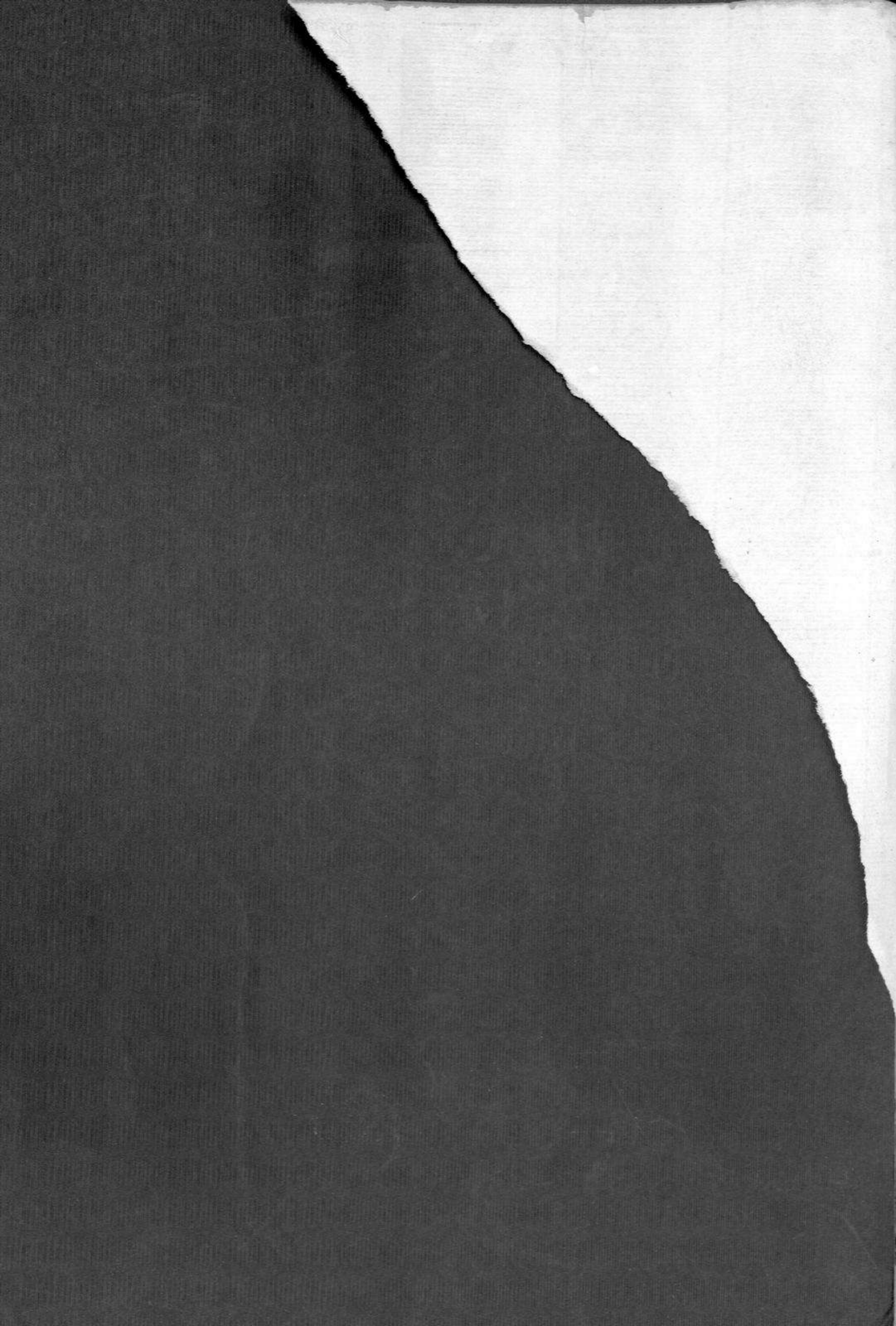

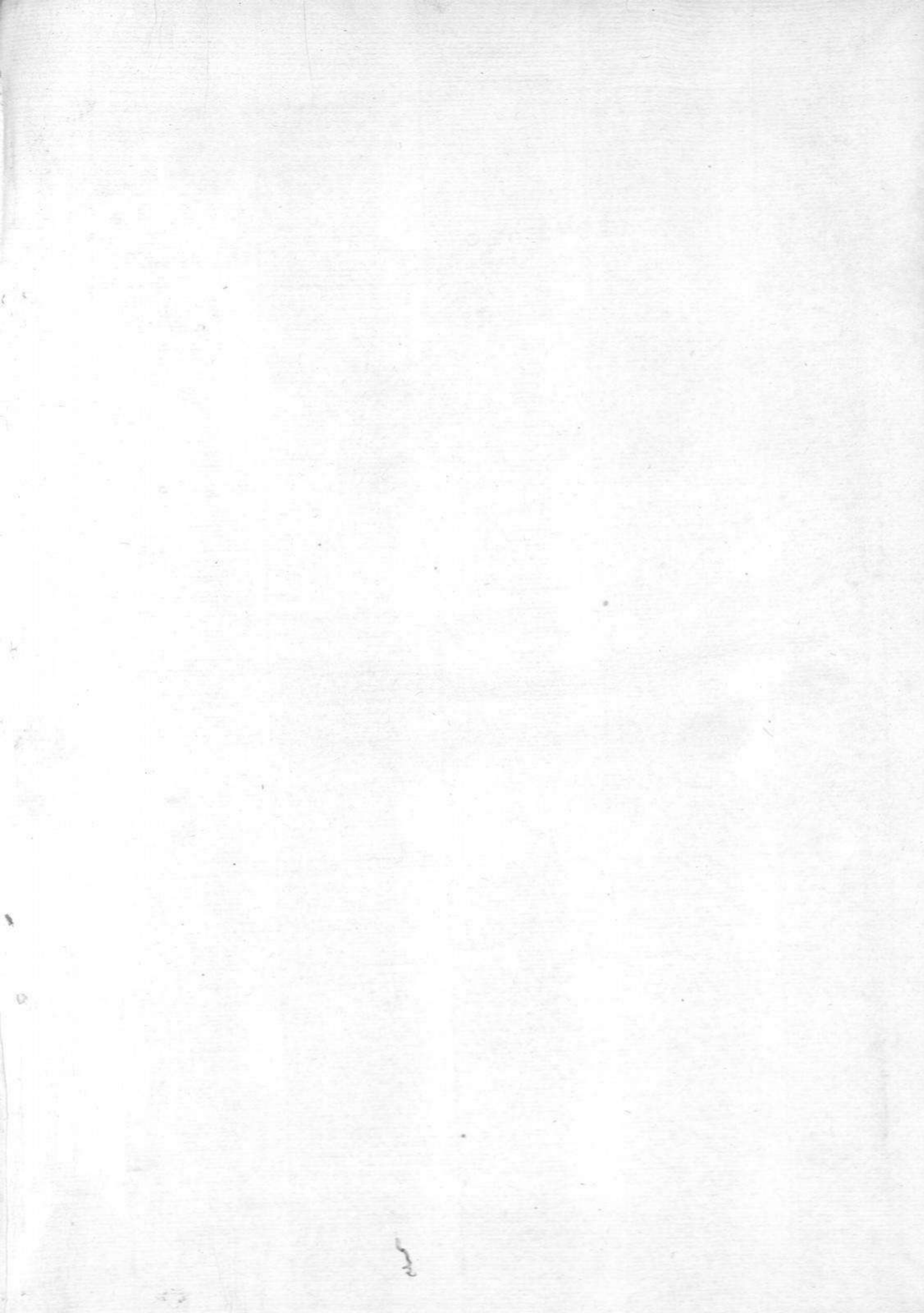
R. 15

2/14

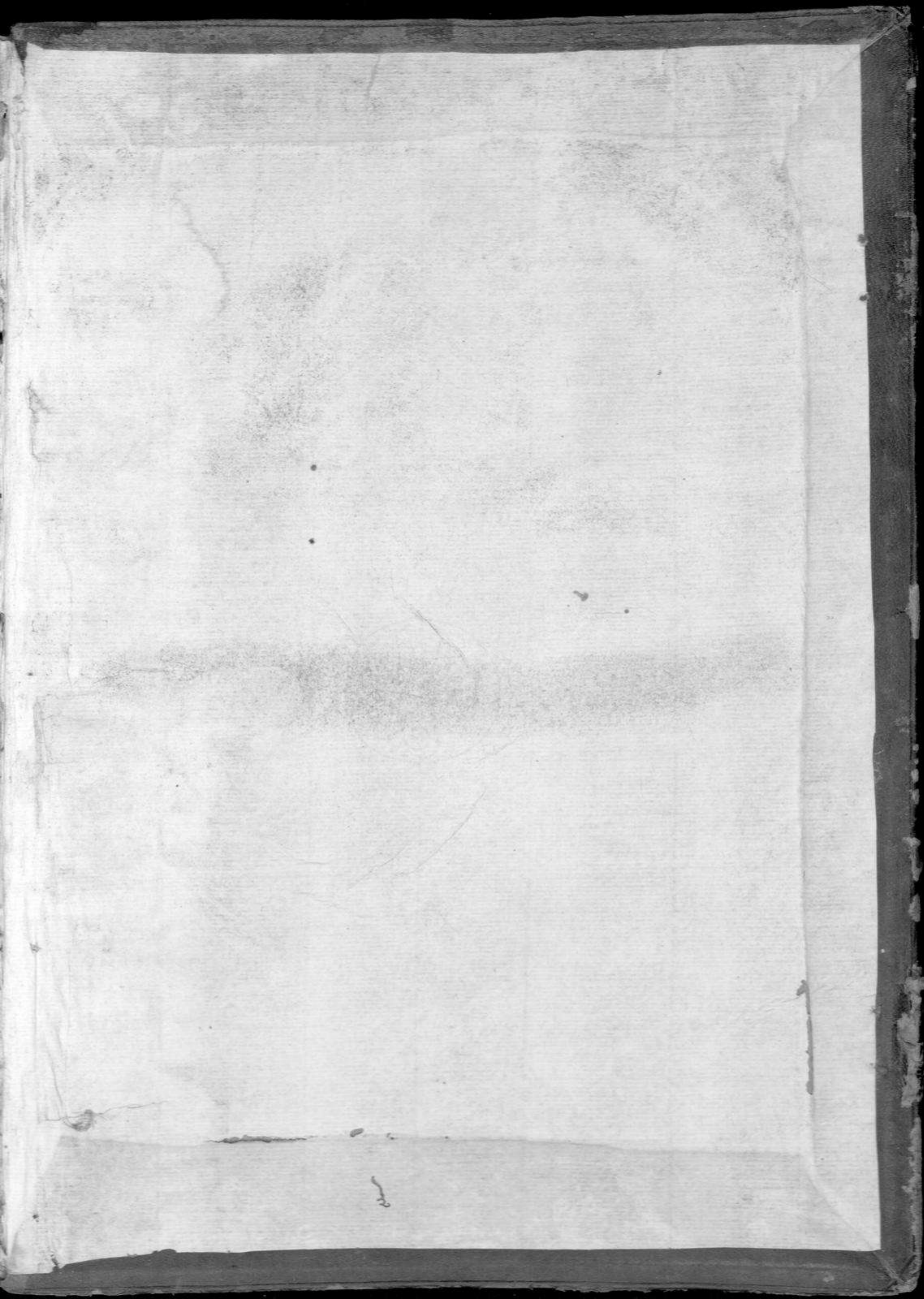
Q. 55
n° 114

050546872

RECOGNITIO
SUMMULARVM CVM

Textu Petri Hispani, & Aristotelis, admo-
dum Reuerendi Patris Fratris Alphonsi à Vera Cruce
Sacri ordinis Eremitarum Diui Augustini, bona-
rum artium, & Sacræ Theologiæ Magistri:
Cathedrarij Primarij olim in Academia
Mexicana, in partibus Indiarum
maris Oceani:

Accesserunt Libri duo: Primus, de Topicis Dialecticis: Secundus, de Elenchis.

*Nunc Tertio summo studio, fide, exactaq; cura reuifa ab Authore, & à pluri-
mis mendis correcta, & aucta in multis.*

SALMANTICAE,
In ædibus Dominici à Portonarijs, S. C. M. Typógraphi.
M. D. LXIX.

CVM PRIVILEGIO.

Expensis Simonis à Portonarijs, Bibliopolz.

Esta tassado en

RECOGNITIO SUMMULARVM CVM

Textu Petri Hispani, & Aristotelis, admo-
dum Reuerendi Patris Fratris Alphonfi à Vera Cruce
Sacri ordinis Eremitarum Diui Augustini, bona-
rum artium, & Sacræ Theologiæ Magistri:
Cathedrarij Primarij olim in Academia
Mexicana, in partibus Indiarum
maris Oceani.

Accesserunt Libri duo: Primus, de Topicis Dialecticis: Secundus, de Elenchis.

*Nunc Tertio summo studio, fide, exactaq; cura reuifa ab Authore, & à pluri-
mis mendis correcta, & aucta in multis.*

SALMANTICÆ,
In ædibus Dominici à Portonarijs, S. C. M. Typógraphi.
M. D. LXIX.

CVM PRIVILEGIO.

Expensis Simonis à Portonarijs, Bibliopolæ.

Esta tassado en

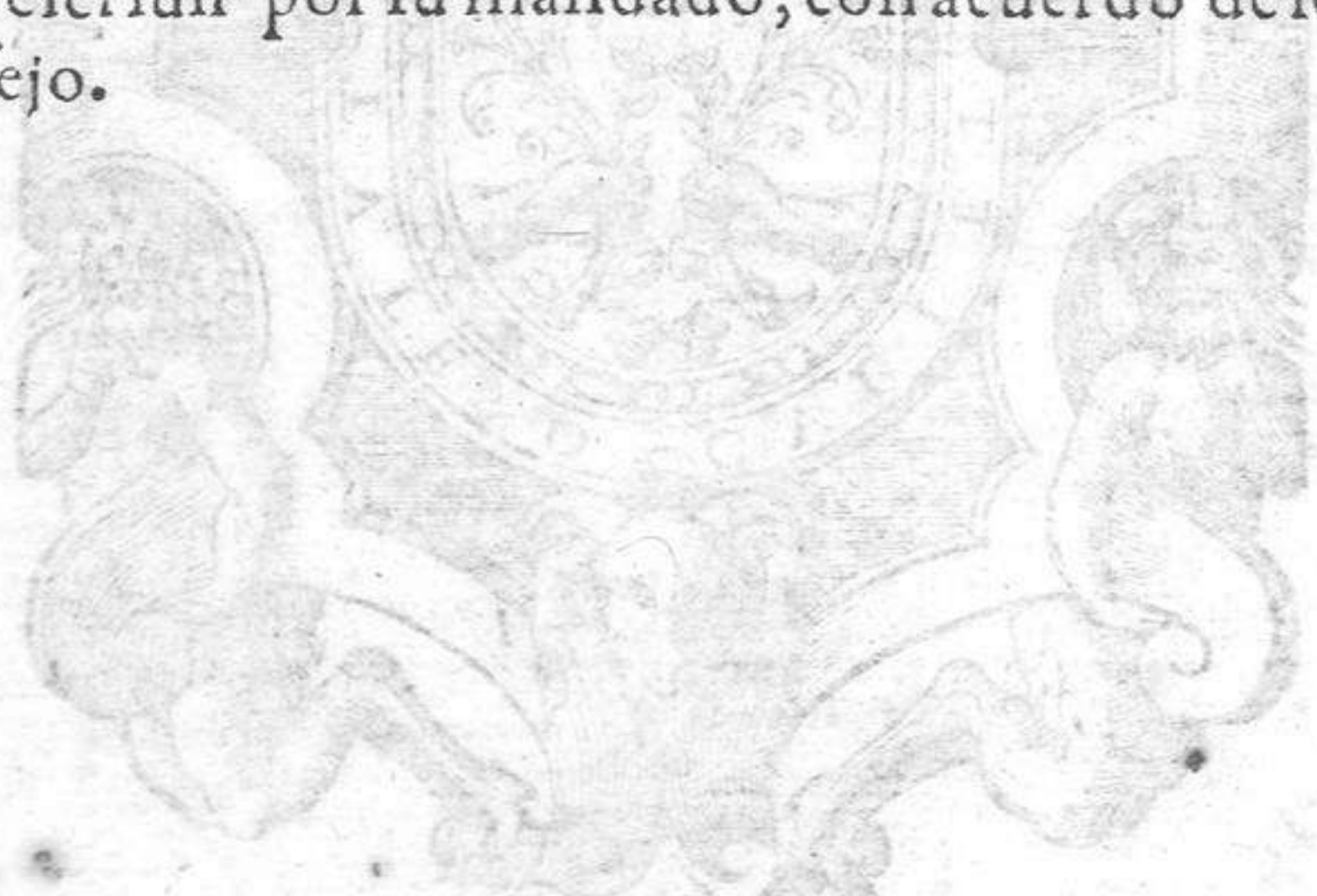

ON Philippe por la gracia de Dios Rey de Castilla, de León de Aragon, de las dos Secilias, de Hierusalem, de Nauarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galicia, de Mallorcas, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, &c. Por quanto por parte de vos Fray Vicente de Quintanilla, Procurador general de la orden de sancto Augustin, en esta Prouincia de España, de la obseruancia, nos fue fecha relacion, que el Maestro fray Alonso de la Vera Cruz de la dicha orden, Cathedratico de Prima de Theologia, en la Vniuersidad de Mexico, auia reuisto y de nuevo añadido el libro de Artes que ha siete años poco mas o menos, que con licencia nuestra auia impresso, en que se contenia las Sùmulas con el Texto de Pedro Hispano, y la Dialectica con el Texto de Aristoteles cõ

los Predicamentos, y Logica Magna, el qual era muy vtil y prouechofo, ansi para lectores como Estudiantes de la dicha facultad, en el qual auia passado mucho trabajo. Atento nos pidistes y supplicastes os diessimos licencia en forma para le poder imprimir, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro consejo, por quanto en el dicho libro se hizo la diligencia que la Premagtica agora nueuamente por nos fecho dispone. Y fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra carta para vos en la dicha razon, y nos touimos lo por bien. Por la presente damos licencia y facultad a qualquier impressor destos nuestros Reynos, para que por esta vez pueda imprimir el dicho libro que de suso se haze mencion, sin que por ello cayga ni incurra en pena alguna. Y mandamos que la tal impresion se haga del dicho libro original, que va rubricada cada plana, y firmado al fin del de Domingo de çauala nuestro escriuano de Camara, y de los que residen en el nuestro Consejo. Y que despues de impresso no se pueda vender ni venda el dicho libro, sin que primero se trayga al nuestro consejo, juntamente con el dicho original, para que se vea si la dicha impresion esta conforme al original, so pena de caer y incurrir en las penas contenidas en la prematika y leyes de nuestros Reynos, y no fagades ende al. Dada en Madrid a veynte seys dias del mes de Nouiembre, de mil y quinientos y sesenta y ocho años.

D. Cardina El Licenciado El Doctor El Doctor Sua El Licenciado El Doctor Frãcisco
lis Segunt. Menchaca. Durango. res de Toledo. Fuen mayor. Hernã. de Lieuana.

Yo Domingo de çauala escriuano de Camara de su Majestad
la fize escriuir por su mandado, con acuerdo de los del su
Consejo.

O Domingo de çauala Scriuano de Camara de su Magestad, de los que en el su Consejo residen doy fe que hauiendo se visto por los señores del consejo de su Magestad vn libro intitulado curso de Logica compuesto por el Maestro Fray Alonso de la Vera Cruz de la orden de Sant Augustin, y Cathedratico de prima de Theologia en la Vniuersidad de Mexico, que ante ellos fue presentado por Fray Vicente de Quintanilla Procurador general de la dicha orden, que con licencia de su Magestad fue impresso, mãdaron que se pudiesse vender el volumen del dicho libro en papel a razon de cinco blancas cada pliego del, con que al principio de cada vno de ellos se imprima este testimonio de tassa. Y para q̄ dello conste, di la presente fe, que es fecha en Madrid, a ocho dias del mes de Octubre de mill y quiniētos y sesenta y nueue años.

Domingo de çauala.

EL REY.

OR quanto por parte de vos el Maestro Fray Alonso de la Vera Cruz de la orden de Sant Augustin, y Cathedratico de prima de Theologia en la Vniuersidad de Mexico nos ha sido hecha relacion que vos aueys compuesto vn libro intitulado curso de Logica y Summulas y Philosophia en el qual auia des puesto mucho trabajo y ocupacion supplicando nos attēto lo susodicho y a que el dicho libro era muy vtil y prouechofo y os auiamos dado licencia para lo poder imprimir y vender, vos mandassemos dar priuilegio para q̄ dentro de quinze años no lo pudiesse vèder ni imprimir otra persona alguna sin tener para ello licencia nuestra y poder vuestro, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro cōsejo por quanto en el dicho libro se hizo la diligencia que la prematica por nos agora nueuamente hecha dispone, fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula en la dicha razō y nos tuuimos lo por bien. Por la qual vos damos licencia y facultad para que vos, o quien vuestro poder vuiere podays imprimir el di-

cho libro que de suso se haze mencion conforme ala licéncia que para ello por nos
os esta dada y para que por tiempo de diez años primeros siguiétes que corran y
se cuenten desde el dia dela data desta nuestra cedula en adelante lo podays impri
mir y véder, y mandamos y defendemos q̄ persona alguna durante el dicho tiem
po sin vuestro poder no le pueda imprimir ni vender sopena de perder todos los
libros que del vuire impresso y los moldes y aparejos con que los imprimieren
y mas diez mil marauedis para la nuestra camara. Y mandamos a los del nuestro
Consejo. Presidentes, Oydores delas nuestras Audiéncias, Alcaldes, Alguaziles de
la nuestra casa y Corte y Chancillerias, y a todos los cōcejos, Corregidores, Afsi
stentes, Gouvernadores, Alcaldes mayores, y ordinarios, y otros juezes, y justicias
qualesquier de todas las ciudades Villas y lugares de los nuestros Reynos y seño
rios, y a cada vno y qualquier dellos, ansi a los que agora son como a los que seran
de aqui adelante que vos guarden y cumplan y hagan guardar y cumplir esta nue
stra cedula y merced que ansi vos hazemos, y contra el tenor y forma della, ni de
lo en ella contenido, no vayan ni passen ni consientan yr ni passar por alguna ma
nera so pena de la nuestra merced, y de cincuenta mill marauedis para la nuestra
camara. Dada en Madrid a quinze dias del mes de Octubre, de mill y quinien
tos y sesenta y nueue años.

Y O EL REY.

Por mandado de su Magestad.

Antonio de Erasso.

cho libro que de suso se haze mencion conforme ala licéncia que para ello por nos
os esta dada y para que por tiempo de diez años primeros siguiétes que corran y
se cuenten desde el dia dela data desta nuestra cedula en adelante lo podays impri
mir y véder, y mandamos y defendemos q̄ persona alguna durante el dicho tiem
po sin vuestro poder no le pueda imprimir ni vender sopena de perder todos los
libros que del vuire impresso y los moldes y aparejos con que los imprimieren
y mas diez mil marauedis para la nuestra camara. Y mandamos a los del nuestro
Consejo. Presidentes, Oydores delas nuestras Audiéncias, Alcaldes, Alguaziles de
la nuestra casa y Corte y Chancillerias, y a todos los cōcejos, Corregidores, Afsi
stentes, Gouvernadores, Alcaldes mayores, y ordinarios, y otros juezes, y justicias
qualesquier de todas las ciudades Villas y lugares de los nuestros Reynos y seño
rios, y a cada vno y qualquier dellos, ansi a los que agora son como a los que seran
de aqui adelante que vos guarden y cumplan y hagan guardar y cumplir esta nue
stra cedula y merced que ansi vos hazemos, y contra el tenor y forma della, ni de
lo en ella contenido, no vayan ni passen ni consientan yr ni passar por alguna ma
nera so pena de la nuestra merced, y de cincuenta mill marauedis para la nuestra
camara. Dada en Madrid a quinze dias del mes de Octubre, de mill y quinien
tos y sesenta y nueue años.

G A S P A R C A R D I L L V S

Villalpandæus Segobiensis, ingenuarum

artium, & Sacræ Theologiæ Doctor, doctissimo,

grauissimoque viro. F. Illephonso à Vera

cruce, monacho Augustiniano.

P. D. S.

I B R I, Q V I A T E D E

Dialectica, & Philosophia olim scripti

sunt, atque emissi, proximis his diebus

è supremo Philippi nostri tribunali ad

me Complutum sunt missi, vt meam

de eisdem sententiam summis in eo iu-

dicibus renuntiarem. Id verò non ea

causa factum esse interpretari debes,

quòd de itrenuis tuis laboribus, & vigilijs quidpiam sinistrum suspicentur: sed ob eam potiùs rem, vt tu quoque more cæterorum scriptorũ legem patiaris nuper ab eisdem grauissimè latam, quę non permittit, vt quispiam foeturam ingenij sui studiosis hominibus communicet, nisi ea priùs censuram subeat, planeq; constet, nihil inde incommodi accidere posse. Haud enim ignari sumus librorum temerè inuulgatorũ culpa, quantum bonæ artes, mores hominum, Christiana etiam respublica calamitatem pertulerint. A te verò nil nisi magnum, atque perfectũ sperari possit: qui longissimè à patria inter feras, atq; barbaras nationes positus, plurimos annos (vt audio) magna cum tua laude, atq; Indorum fructu insumpsisti: partim dum Euangelium propagas: partim etiam dum doces rudem iuuentutem ingenuas artes, atque principem scientiarum Theologiam. Vitæ verò exemplo, cuius ingens vis, atque momentum est ad permouendum, tantum potuisti, vt non parum multos ex flagitiosa, perditaq; viuendi ratione ad pietatem, & veræ religionis cultum reuocaueris. Neque contentus his rebus, quarum singulæ per se satis esse poterant ad indicandum, quem

animum gereres erga Christum Iesum seruatorem hominū,
 insuper, vt iam non tantūm præsentibus, sed futuri seculi ho-
 minibus, & à te longè sepositis prodesse, multa literarum mo-
 numentis commendasti, quæ diligentiam, atque industriam
 tuam planè testantur. Ego sanè his perlectis mirificè erga te
 affectus sum: atque inter cætera non possum, non magnope-
 rè probare studium tuum, accuratamq; diligentiam, odium
 præterea barbariei, sophisticæque, quam tu pestiferam bel-
 luam, aut potiùs (vt ego loqui soleo) ingeniorum carnifici-
 nam, sæpenumerò in his libris, vt decet, maledictis proscindis,
 diris deuoues, atq; acerrimis verbis insectaris. Hanc, cū mul-
 torum malorum hætenus causa fuerit, coniuratis animis ope-
 ram studiosi omnes daturi erant, vt non suis cuiusque finibus
 modò, sed toto etiam terrarum orbe pellerent. Hoc te facias
 etiam atque etiam rogo: rem studijs literarum vtilem admo-
 dum, Deo autem Optim. Maxim. gratissimam feceris, nisi me
 animus fallit: me verò ad quæuis officia, atque obsequia tibi
 præstanda eo nomine multò violentiùs deuincies: qui vt hac
 parte studijs ingenuarum artium confulerem, & libris editis
 collapsis Philosophiæ rebus aliquantulum emolumentum adfer-
 rem, dura multa, atque aspera perpessus sum. Tu interim
 bene vale, meq; ama: facies id quidem non sine fœ-
 nore. Compluti ex Collegio, & Biblio-
 theca nostra Idibus Martijs.

M. D. L X I.

ARTIVM AC SACRAE

Theologiae Doctōri clarissimo, ac Mexi-
 canae Scholae inter Theologos primario Cathedra-
 rum moderatori, Fratri Illephonso à Vera cruce
 Augustiniano, discipulorum vltimus, ac eius-
 dem professionis Eremiticae, Fra-
 ter Stephanus Salazarius
 Salutem.

VM EGREGII II TVI COMMEN-
 tary, quos in Peripateticorum principis Stagiritæ Aristote-
 lis, Dialecticam & Physicam composueras, plus aequo, Pa-
 ter religiosissime, delitescerent: post spretamq; seculi pom-
 pam & Episcopatum, nil tibi magis cauendum suasisse,
 quam insidiatori Satanae aliquo biuio grassandi, ac infe-
 standi, ansam offerre, aut aperire (est nanq; alioqui ille in
 eos, qui sese totos **C H R I S T O** deuouerunt, immanis, ac
 infestus) hinc tibi quicquam (vt arbitror) propalandum
 censuisti, si quos in discipulorum emolumentum libros, sum-
 ma arte ac ingenio concinnaras, in communem quoque di-

scientium vsum, iam tandem bene coërcitos publicares. Dum glorie (nec immerite profecto)
 inde procellam inuasuram formidas, precibus tamen à me exoratus, post quotidianum conui-
 tium, & assiduam efflagitationem, dubito impetrarim, an extorserim assensum? Ea demum
 lege conuentum inter nos est, vt recognoscendi difficultatem & industriam, meo quidem in-
 genio saxo Sisyphæo, aut Belidum aquis, haud multò inferiorem, ipse subirem. (Ne gratis scili-
 cet, tantimihicertaminis victoria constaret). Cùm verò exploratum haberem, quam sit con-
 sentaneum, Doctōri de se bene meritissimo, morigerum se præstare discipulum, quamque dede-
 corum, tuis altissimis studijs Summularum, Dialecticæ, ac Physicæ recognitionibus obstrepere
 (nam quid hæc licet per se magna sint, si Paulo, si Theologiae scrutinio, ac elucidationi confe-
 ras?) deuolutum ad me lapidem, sexcentis ex titulis, lubens suffulsi. Cumq; in eo opere non pa-
 rum insudarim, non (inquam) parum somni, oleiq; (vt paræmia fertur) consumpserim, pro in-
 genij nostri tenuitate, atq; pauperie: cui aptius id quicquid est muneris dicarem, quam tibi ma-
 gister colendissime, à quo etiam & posse habui? Cumq; Dijs parentibus, & magistris par repen-
 di nequeat, animi promptitudine, & reuerentia, gratiam saltem referendam, quando vires
 adnitentem destituunt, humillimè testabor. Accipe igitur vir integerrime, id quicquid est ope-
 re: ac Catonico consilio ad memoriam reuocato, accipito placidè. Parua nanq; ex materia, ani-
 mi propensionem si pensaueris: ex sterili hoc nostro ærario, sanctissimum istud tuum totius san-
 ctimonie pectus, ac bonarum literarum refertissimum penu, archiuumq; recoditissimum (sat-
 scio) nil vltra requiret. Accipe igitur, magister ornatissime, musarumq; omnium stibijs, pro-
 prio vniuscuiusq; penicillo, graphicè picturatisime, quod ex tuis lucubrationibus absolutissi-
 mis, dum recognoscit, & polit: nam cur non ita dixerim, cùm auocato tibi inter tot rerum mu-
 nia, quibus beatissimè fungeris, id quoq; prouinciæ fuerit nobis subeundum? Quicquid gratiæ,

apud eos, qui deinceps spretis Soritarum sophismatibus, quanuis & illis possit resisti, pristinum Philosophiæ nitorem, proprio ex fonte vitrea doctrinæ lympa, atque mundissima, inter scrupos aureos susurranti, largè voluerint haurire: hic tuus poterat discipulus, multis de causis promereri, qui stimulo pariter, & adiumento fuit, dum Typographorum molestiam, & industriam tuam vice ad tempus recepit. Vale Pater optime, tuosq; vti cœpisti, foue, & amplectere. Apud Indorum inclytam Mexicum, Kalendis Maij, Anno Domini. M. D. LIIII.

FRATER ILLEPHONSVS

à Vera cruce, artium, ac sacræ Theologiæ

professor, sacrum Eremitarum ordinem huius
Prouinciæ Indiarum salutatur, eiusque
in omnibus exoptat incrementum.

V M P E R A N N O S P L V R I M O S
in hac noua Hispania (patres grauisissimi) discipulos à primis Dialecticæ rudimentis suscipere instituentes, fuit mihi curæ quàm maximè, sic eis viam ad sacræ Theologiæ veluti digito demonstrare, vt non solum non consenescerent ad scopulos Syreneos, verùm vt nec difficultatis magnitudine perterriti, retro cederent. Considerabam enim, animoq; creberrimè versabam, quatum olim olei, somni, operæq; consumpserim (imò perdidierim) dum addiscerem caudatos illos syllogismos, oppositiones nulli peruias, ac id genus plurima: quæ nimirum intellectum magis occupant, & grauant, quàm poliunt, acuunt, & ornant. Plus nocent, quàm iuuant, atque conducunt. Et è quibus (vt tandem concludam) id solum frugis reportatur, quòd possimus obliuisci. Rem igitur habens exploratissimam, atque compertam, in votis habui ea omnia, quæ ad Dialecticam spectant, sic tradere, vt superuacaneis succisis, atque vitatis, vtilium, & necessariorum, nullum vnquam cuiusq; studioso, subiret desiderium. Non quòd noua adducamus, sed quòd antiqua omnia, ita in ordinè redegerimus, vt breuissimo temporis curriculo, iuuenes possint ad maturam frugem peruenire. Cui autem nostras has lucubrationes æquius dicabimus, quàm tibi Augusta, sacræq; religio Augustiniana: cui (post Deum) quicquid sumus, debemus? Accipe igitur lubenti animo, eremitica familia hoc qualequale est, tibi debitum obsequium. Quòd si hæc (vt speramus) grata fuerint, & accepta, calcar ad les, vt in Physicis quoque, pariter & Theologicis modum instituendi faciliorem tradamus, simul & vtiliorem. Kalendis Maij.

M. D. LIIII.

INCIPIT PROOEMIUM

Magistri fratris Alphonsi à Vera cruce in
tractatum Summularum.

IN PRIMIS DI-
uinum auxilium implo-
rātes, operæpretium erit,
necessitatem & vtilitatē,
simul & excellētiam Dia-
lecticæ ostendere: vt loco
prooemij, qui in albo Lo-
gicorum volunt ascribi,

reddantur dociles beneuoli, & attentī. A no-
stris exordium sumentes. Primò occurrit bea-
tus pater Augustinus, qui Dialecticam tantum
laudat, vt ipsam dicat sapientiam, & sine ea con-
tingat esse sapientem neminem. In medium ad-
ducens Platonem philosophorum principem.
Plato, inquit, vir sapiens, & eruditissimus tem-
porum suorum, qui & ita loquutus est, vt quæ-
cunque diceret, magna fierent, & ea loquutus
est, vt quomodocunque diceret, parua non fie-
rent. Dicitur post mortē Socratis magistri sui,
quem singulariter dilexerat, à Pythagoricis
etiam multa didicisse. Et post multa ad propo-
situm subiungens quasi formatricem illarum
partium naturalium, scilicet, Diuinarum que
rerum peritiā, indicemque Dialecticā. Quæ
aut ipsa esset, aut sine ea sapientia esse non pos-
set. Hæc ex patre Augustino libr. 3. contra Aca-
demicos, capi. 18. Dialectica enim ipsa vnica est
scientiarum scientia, disciplinarum omniū via.
De qua idem pater Augustinus in lib. de ordi-
ne post multa alia. Dialectica disciplinarum di-
sciplina, docet docere, docet, discernere: in hac
se ipsam ratio sibi demonstrat: quæ scit, quid ve-
lit, quid valeat, scit autem scire, vult sola sciētes
facere, nec solūm vult, sed etiā potest. Hæc ille.
Hæc vna, de qua est sermo, Dialectica, sic ad
sacras literas viam ostendit, vt ad omnia pene-
tranda, & dubia dissoluenda valeat. Et etiā libr.
2. de Rhetorica diuina, seu doctrina Christiana
capit. 31. Disputationis disciplina, ad omnia ge-
nera quæstionum, quæ in sacris literis sunt pe-
netranda, & dissoluenda, plurimūm valet: tan-
tūm cauenda est rixandi libido, & puerilis quæ-
dam ostentatio decipiendi aduersarium. Et in-
feriūs in eodem libro, licet alio capite. Scientia
conclusionum, & definitionum, & distributio-
num, plurimūm lectorem scripturarū adiuuat.
Hæc ille. Quis non pluris faciat, hanc sermocio-
nalem sciētiam, ex liberalibus vnam, qua igno-

ta manifesta redduntur, definitione, diuisione,
& argumentatione? Hac homo circum orna-
tus, & velut armis quibusdam indutus, verum à
falso distinguit: sine qua, hominem hallucinari
necesse est. Vnde idem pater Augustinus lib. 1.
contra Cresconium grammaticum. Hac arte,
quam Dialecticam vocant, quæ nihil aliud do-
cet, quàm consequentia demonstrare, seu vera
veris, vel falsa falsis, nunquam doctrina Chri-
stiana formidat.

Et quidem Dialecticam telum esse ad retun-
dendum aduersariorum, & fidei hostium, iacu-
la, testatur beatus Hieronymus super Ezechie-
lem. Verè quicquid in seculo peruersorū dog-
matum est, quicquid ad terrenam sciētiam per-
tinet, & putatur robustum, hoc Dialectica arte
subuertitur, & instar incēdij, in cineres, fauillas
que dissoluitur, vt probetur nihil, quod puta-
batur esse fortissimum. Hæc Hieronymus. Cui
& subscribit ferè eisdem verbis pater Augusti-
nus in libro de cognitione veræ vitæ dicens, ad
omnia quidem humana potentem esse Diale-
cticam. Dialectica (inquit) differendi potens,
potenter dubia quæque definiens, cunctas scri-
pturas euibrans, atque euiscerans, cunctam hu-
manam sapientiam anihilans.

Accedat & beatus Seuerinus Boëtius, Chri-
stianus Philosophus singularis super Ciceronis
topica, de Dialectica loquens: quàm sit operæ-
pretium in omni actione pariter & speculatio-
ne, tã ad humana, quàm ad diuina. Ait sic: Erit
igitur necessarium, vel in naturali speculatiōe,
vel in moralium actionum cogitatione, vt cer-
ta ratio, nil quod in rebus speculandis est, non
inueniat, vel quod in actu viuendi dici oport-
teat, perpendat. Hæc autem ratio nisi vna quæ-
dam præcesserit, sæpe in multos necesse est la-
batur errores. Quod ne passim fieret, atque vt
certis regulis tractatus insisteret, visum est anti-
quæ Philosophiæ ducibus, vt ipsorum ratiocini-
ationum, quibus aliquid inquirendum esset,
naturam penitus antè discuterent, vt his purga-
tis, atque compositis, vel in speculatione veri-
tatis, vel exercendis virtutibus, vteremur. Hæc
est igitur disciplina, quasi differendi quædam
magistra, quam Logicen veteres Peripatetici
appellauerunt. Quam Cicero definiens, disse-
rendi diligentem rationē vocauit. Stoici verò,

Dialecticam. Hæc ex Boetio. Ecce quàm eleganter, & sapienter Boetius vsum Dialecticæ, simul & vtilitatem ob oculos ponit: vt eius intellecta energia, animos alliciat, & in amorem cõuertat, illorum, qui cum fructu Philosophari in Christo vnica philosophia, volunt: non enim de vmbra asini agitur, (vt aiunt), nec ergo est de lana caprina, sed de Dialectica, quæ magistra vocatur.

Hanc eandem sententiam Boetij & probat, & sequitur, in humanis, & diuinis literis doctissimus vir Hugo de sancto Victore in lib. 1. Didascalicæ eruditionis. Ait enim. Necessarium fuit alijs inuentis artibus, & Logicam inueniri. Quoniam nemo de rebus conuenienter differere potest, nisi prius rectè loquendi rationem cognouerit. Non tamen lateat aur nos subterfugiat, tanquam à natura homini inditum, & argumentari, & aduersariis sententiæ suæ respondere. Qui vsus Dialecticæ, ante artem ipsam apud homines fuit. Verùm ars inuenta, & suis numeris constans, certior natura effecta est: si Ciceroni fidè adhibeamus, qui Philosophicè loquens lib. 2. de finibus bonorum, & malorum hæc ait. Et si ingenijs magnis præditi quidam dicendi copiam sine ratione consequuntur: ars tamen est dux, certior, quàm natura. Aliud est enim poëtarum more verba fundere, aliud ea quæ dicas, ratione & arte distinguere. Astipulatur & Ciceroni eloquentissimus Quintilianus lib. 2. institutionum Oratoriarum. Consummatos inquit ens in arte, plus doctrinæ debere quàm naturæ putabo. Sicut in solo fœcundo plus cultor, quàm ipsa per se bonitas soli efficiet. Ex nostris, Hugo de sancto Victore: Vbi superuenerunt artes: quæ licèt ab vsu principium sumpserint, vsu tamen meliores sunt. Nec tacitus præteribo Platonem in dialogo, qui Phædrus inscribitur, dicentem: Quippe si tibi natura, vt sis Orator, tribuerit: accedente doctrina, & exercitatione, excellens eris. Si quid verò horum defuerit, mancus eris. Hæc Plato. Non nobis succenseant ignari, & stupidi homines, qui eam nec à limine salutauerunt, putantes, nos tempus in perdiscenda, & tradenda perdere Dialectica, eo quòd natura constet Rodolphum doctissimum, & antiquis comparandum, in suo secundo libro de inuentione, quid afferat audiamus. Quid ergo? dicet aliquis: nonne & ante inuentam Dialecticam fuerunt artes, & disputatum est, & inuentum est verum? & nunc quoque quotus quisque eorum qui disputat, Dialecticam tenet? Deinde quæstionem absolvens ait. Non est quòd negem eam esse: illi tamen quod Dialectica do-

cet & faciunt, & multò commodiùs si hanc didicissent, fortasse facturi: quemadmodum ante traditam Rhetoricam, disertivi fuerunt &c. Et tandem infert, Quàto rectiùs tamen, quàm meliùs expedirèt illa, si certa artium ratione ducerentur. Duratura enim seculis ingenia, & quibus non præsentibus solùm plaudant, sed quæ omnis posteritas miretur ea tamen demum fiunt: quoties cum optima natura, ars perfectæ coniungitur. Sic de Dialectica &c.

Tanti pretij Dialectica est, vt concors fuerit Philosophorum sententia, vt ex Diogene Laertio constat: Stoicorumque fuisse placitum, absque Dialecticæ speculatione sapientiam in oratione, sine lapsu non futuram. Sic Cato cum suis Stoicis vt tradit Cicero lib. 4. De finibus malorum, inter virtutes eam collocabat, atque adinuicem Ethicam, Physicam, Dialecticam comparans, partem non infimam sed potissimam ei assignabat. Sic solum Dialecticum sapientem Stoici vocabant: & ipsam Dialecticam, quæ parstotius Philosophiæ animanti assimilata, neruos & ossa vocabant: dicentes carnes esse Physicam, Ethicam animam. Et ouo comparantes, hanc Dialecticam testam, & sequentia Ethicam, abstrusam tamen Physicam nuncupabāt. Et interdum, ciuitatem quædam totam Philosophiam contemplantes, murum Dialecticam affirmabant. Meliora discant, atque loquantur, qui sine dialectica se putant, aut vanè se ipsos ostentant sapientes. Nam neque iuris, neque artium, aliquam vt decet quis poterit peritiam retinere, si hac fuerit destitutus: intantum, vt neque Rhetoricam ipsam, quæ huic proxima, & nimium affinis est, ita vt referat Cicero, libro de perfecto Oratore, Zenonem manu solitum ostendere, quid inter has intersit: digitos comprimens in pugnum, Dialecticam vocabat: & manum dilatando, digitos extendendo, Rhetoricam. Verùm auferim affirmare, neque Rhetoricum posse esse absq; Dialectica, Cicerone in libro de perfecto Oratore id affirmante. Ait enim, Esse igitur perfectè eloquentis puto, nō eam solùm facultatem habere, quæ sit eius propria, fusè lateque dicendi, sed etiam eius vicinam, atque finitimam, Dialecticorum scientiam assumere. Et inferiùs, Ego enim censeo, qui eloquentiæ laude ducatur, non esse earum rerum omnium rudem, sed vel illa antiqua, vel hac Chryssippi disciplina institutus, nouerit primùm vim, naturam, genera verborum, & simplicium, & copulatum. Deinde quot modis quidque dicatur, qua ratione verum falsumve sit, iudicet, quod cuique consequens sit, quidque contrarium, cun que ambiguita di-

Hugo.

Cicero.

Quintilia.

Hugo.

Plato.

Rodolphus.

Diogenes.

Cato.

Cicero.

ta dicantur, quo quidque eorum diuidi, explarique oporteat. Hæc ex Cicerone. Sed hæc omnia, definire, diuidere, ratiocinari, officia sunt Dialectici: & multa alia, quæ ad hanc scientiam Dialecticam spectant, Rhetor & Orator oportet sit Dialecticus. Testimonium etiã perhibebat Quintilianus post Ciceronem præcipuus libro. 12. suarum institutionum: cuius verba, breuitatis causa omittimus. Ad hanc ergo Dialecticam, non solum à limine salutandam, sed exactè & adamussim calendam occurrant omnes, qui cum fructu Philosophari contendunt. Non succumbant, non deficient, vires resumant, labor improbus omnia vincit. Nò tam spinosa, & in sublimi posita, vt aditus conanti, & humeros apponenti, denegetur. Ad sit modò perseuerantia: quæ sola, coronam & brauium consequitur. Deterruerunt, fateor, quamplurimos, ab hac tam vtili, & necessaria disciplina: qui eam adulterinis impleuerunt dogmatibus, & sophismatibus, intricatis, caudatisq; syllogismis: quibus, ingenia iuenum tenella, onerata, sarcina supra vires imposita, defecerunt, & retrocesserunt. Nec solum id consequutum: sed eam veluti adulteram, & nociuam fugiètes, abominati sunt. Et quidè, cum omnia Deus in pondere, numero, & mèsura fecerit: si ipsi fimbrias suas dilatantes, modum obseruare animo conciperèt, à Dedali labyrintho essemus liberi. Quis poterit absque bili, Enzinam sine glandibus, ceterosq; huius classis viros legere, vel in arte Dialectica eis vti? quos ad mèses multos, imò ad annos, si audias & diligenter, dicere poteris, Præceptor per totam noctem laborantes nihil cepimus. Quid ad artem, obsecro, in materia contradictoriarum, innumeros formare syllogismos, impositiones, suppositiones adducere nouas, simplices, mixtas, de ly c, de ly d, & confusas: quorsum, consequentias de ly vterque fingere? Etsi de exponibilibus fiat sermo, nullus, tribulos & spinas, quostalis germinat terra, poterit sine pedis læsione pertransire. Expertus loquor, & doleo annos consumptos in istis, sine fructu. Post exantlatos labores, post iuuentutis conatus, extèdens manum, nihil potui inuenire, nisi tempus irremediabile, deperditum. Venerunt verò Saturnia regna iam aureum seculum, reuertuntur ad sanam mentem, qui aliquando insanierunt conuersi sunt: & qui obcæcati tunc temporis erant, si adessent nobiscum, recta saperent. Sic sentit grauisissimus, ac doctissimus christiani tatis exemplar singulare, Doctor Ciruelo in breui, & casta, quam edidit Dialectica. Sic etiã Ludouicus Caruajal, in suo primo senten. de restituta Theologia: sic & alij graues, pariter & docti iudicant. Inter quos Titelmanus (iudi-

cio meo) palmam obtinet: qui in Dialectica, & Physica, vnicum totius eruditionis, & sanæ mentis præbuit exemplum, ex ipso principe Aristotele, tanquam è fonte hauriens quicquid extrahendum erat, grana colligens omnia: & si quid pælearum nomine in Aristotel. foret, sub silentio pertransiens. Fuit & ante Titelmanum, Rodolphus Agricola, qui pro meritis vix laudari queat, qui in sua de inuentione Dialectica, quam procul à tergo sunt sophismata relinquenda docet. Nonnulli etiam hac nostra ætate in pretio sunt, qui ex ipso proprio puteo Aristotelico, nò sine dexteritate, ad profectum nostrum aquam coram posuerunt. Inter quos meritò annumerandus Doctor Villalpando, Segobiensis, qui Compluti relictis nanijs, quæ necessaria sunt, nobis donauit. Hæc omnia nos instruunt, fidem eis adhibendam. Verum vnum, quod maximè nos mouere debeat, experiètia. Periculam enim fecimus (non solum semel atque iterum) tradentes discipulis nostris, in breui consumentes tempora multa, scientiam ipsam attingentes Theologiam, intantum profecerunt, vt hominum vincant spectationem. Quippe qui per latos campos spaciati, in doctrina Sancti Thomæ, nil istarum naniarum, & sophismatum offendentes, euaserunt singulariter docti. Et in aperto est, illa nouiter adinuenta dogmata, non solum necessaria non fore, ad veram sapientiam, sed potius, si non nociua, saltim nullius momenti. Quapropter rationem habentes temporis, & profectus discipulorum, solum Dei gloriam in hoc negotio spectantes, mediam tenendo viam, regiamque: neque ad dextram, neque ad sinistram declinabimus.

¶ Hæc disciplina, vna ex septem liberalibus, tertium seruās locum, in tribus fermocionalibus: scientia rationis meritò dicta est. Quam in duas diuidemus partes. In prima quicquid spectat ad tractatum Summularum ponemus: cui & addemus, locorum, & elenchorum tractatum. Et in secunda parte erit de Dialectica, (quam vocant magnam) consideratio.

C A P. I.
De definitione.

ED QVIA OMNE ignotum si incomplexum est, & simplex vox, definitione, seu diuisione, cognosci habet: antequam terminum definiamus, quid sit definitio declaremus, grossa Minerua id tradentes.

¶ Defini-

Quintilia
1115.

Sapient. 11.

Luca. 5.

Ciruelo.

Caruajal.

Titelman.

Rodolphus.

Deute. 17.

De definitione. Capit. I.

Quid definitio.

¶ **Definitio est oratio naturam rei, aut termini significationem exponens. Vel ut ab alijs sic, Definitio est oratio brevis, manifestatiua definiti, cum quo cōuertitur. Vel sic. Definitio est oratio explicans modum significandi, vel significatum termini. Quocunque modo definitionis detur definitio, constat per eam declarari ignotum. Nam si ignotum non faciat cognoscere, & manifestet: nomen non retinebit definitionis. Hoc complexum, animal rationale, definitio est hominis: quia id quod erat ignotum in termino, homo, explicatur: cum efficitur manifestum, esse animal, & rationale. Nam hominis explicatur natura: & per hanc breuem orationem, manifestatur definitum, & declaratur termini significatio. Similiter in hac. Album, est corpus habens albedinem. Modus significandi de ly album, per hanc breuem orationem declaratur, & quod erat in illo termino album, in clusum, & ignotum, manifestum efficitur.**

Diuisio definitionis.

¶ **Antequam conditiones requisitas ad bonam definitionem explicemus, oportet diuisionem definitionis assignare. Duplex enim est, quædam vocatur quid rei, & alia quid nominis. Primum exemplum propositum, est definitionis quid rei, nam per illam natura rei explicatur, scilicet, hominis, & hæc rursus subdiuiditur.**

Quid rei triplex.

¶ **Definitio quid rei triplex, quidditatiua, descriptiua, & causalis. Quidditatiua, est metaphysica, & physica. Prima est, quæ per genus, & differentiam datur, ut hominis definitio. Nam animal, est genus, in quo communicat cum brutis: rationale tamen est differentia, per quam à bruto distinguitur. Si tamen sic homo definiretur, est quoddam compositum ex corpore, & anima rationali, diceretur physica definitio: quia per partes hominem componentes, & integrantes, physice, datur.**

¶ **Descriptiua ea est, per quam definitum describitur, & declaratur: non per essentialia eius, sed per accidentia. Ut si hominis naturam explices est animal risibile, maximi cerebri, pessimi odoratus, & præ excellentis tactus.**

Causalis.

¶ **Causalis, est quæ per causam. Et quia quadruplex est causa, efficiens, finalis, formalis, & materialis: quomodolibet res ipsa manifesta reddatur, per aliquam causarum, definitio quid rei causalis dicitur. Ut si domus velis definitionem signare: Domus, est quid cōstans ex lapidibus, & lignis, quadrati formam retinens, à domificatore constructa, ad nos à frigore, & tempestate protegendum: in hac omne genus causæ tactum est, & ipsa definitio causalis erit.**

Quid nominis.

¶ **Definitio quid nominis, illa est, quæ significationem termini declarat. Ut album, est res albedinem habens. Et in definitione definitionis,**

proposita: particula illa, naturam rei, propter definitionem quid rei, posita est, & illa, vel termini significationem: propter definitionem quid nominis.

¶ **Bonæ definitionis tres solent assignari conditiones. Prima: ut constet ex genere & differentia definiti: ut supra declaratum est.**

Conditio definitionis.

¶ **Secunda, ut clarius distinctiusque significet, quam definitum. Ex qua infertur, quod dicunt communiter: definitum, non debere intrare definitionem: si enim intraret, non clarius significaret definitum.**

¶ **Tertia est, ut definitio nec diminuta, neque superabundans sit: ob id, ista non est adæquata hominis definitio. Homo est animal: deficit enim. Et hæc est mala definitio: Homo est animal rationale, & mortale: quia superabundat, mortale, cum alia ab homine mortalia sint: & sic loco differentia non posset poni. Et est quod dicitur, definitionem orationem esse breuem. Iam opus esset, si omnia exactè in principio essent tradenda, declarare, quid genus, quid differentia, quid accidens, de quibus infra specialis erit consideratio suo loco, in secunda parte. Sed tamen pro nunc, genus dicitur: quia est terminus, ad alium quidditatiuè superior: ut animal respectu hominis, nam de homine, animal dicitur. Si enim homo est, & animal erit: & essentialiter de homine dicitur, quod sit animal, nam ad essentialiam eius pertinet, & non per accidens.**

¶ **Differentia est, per quod id, quod definitur, differt ab alijs contentis sub eodem genere. Ut ly rationale, in hominis definitione est, per quod homo, licet sit animal, sicut leo est animal, differt tamè à leone, rationalitate, & ab elephanto, & ab omnibus alijs contentis, sub illo genere animal.**

¶ **Accidens id est, quod adesse, & abesse intelligitur, sine essentialia rei corruptione. Ut albedo, vel musica, seu scientia in homine: non enim de essentialia, & rei natura est, quod homo sit albus, vel musicus. cum homo sit, qui istis careat.**

Accidens. Arist. prædicabil. 6. 5.

¶ **Definitio licet sit oratio, non tamen vera, vel falsa dicenda: sed bona, vel mala. Si, per quæ, definitio est interrogatio fiat, esse quid rei, vel quid nominis, respondendum erit. Si tamè qualis: bona, vel mala, dicendum: non vera, vel falsa. Sic enim habet usus dialecticorum. Et interrogatio quid? definitionem quidditatiuam petit: quale? descriptiuam: à quo? causam efficientem: ex quo? materialem: per quid? formalem: propter quid? finalem.**

¶ **Definitum, est res quæ definitur: seu quod per definitionem explicari contingit: & hoc duplex. Propinquum, scilicet, & remotum. Iuxta Neotericorum sententiam. Propinquum est, cuius**

Definitum.

est, cuius rei significata, natura vt ab ipso significata, explicatur per definitionem. Vt homo, in hac definitione animal rationale. Nam hæc oratio eius rei significata naturam explicat. Addidimus, vt ab ipso significata: quia risibile, non dicitur propinquum definitum: nam licet naturaribile sit explicata per hanc orationem, animal rationale: non tamen in quantum per illum terminum risibile importatur: sed vt per ly homo.

¶ Definitum remotum, est res ipsa, seu natura, vel proprietas per definitionem explicata. Vt in proposita definitione, Petri natura declarata est. Ob id in hac, homo est animal rationale: homo erit definitum propinquum, & Petrus erit definitum remotum. Et nomina congruentissime imposita videntur, vt homo propinquum: quia magis proprie, & primo per definitionem explicatur: singulare tamen inclusum in illo communi, à remotis: ob id definitum remotum. Aliquando tamen contingit idem esse definitum propinquum, & remotum. Vt hic, definitum remotum est, res seu natura explicata per definitionem. Verum intelligas ista vocabula imposita: quia ad scholas ducere non possumus (ait Aristotel.) res, vt imur terminis pro rebus. Ob id, terminus homo, dicitur definitum propinquum: quia primo de eo mentio, remotum tamen, Iohannes vel Petrus quia secundo.

¶ Et addere solent ad bonam definitionem necessario requisitum, definitum conuertibile esse cum definitione. Vt: est homo, ergo animal rationale: est animal rationale, ergo & homo. Et de quocunque de quo verè dicitur definitio, de eodem & definitum: & de quocunque negatur vnum, & reliquum. Sicut si homo non est, nec animal rationale erit: & si de Iohanne verè dicitur, quod homo sit, & animal rationale dicetur.

¶ Aduertendum tamen est, verba in definitionibus nõ dicere actum, sed aptitudinem. Nam etiam si homo in mundo non esset, definitio hæc esset bona, est animal rationale: potest enim res quæ non est, definiri verè: neq; in hoc est falsitas, quia verba illa solum in actu signato ponuntur, & non in actu exercito.

¶ Modi definiendi quamplurimi signantur à Boëtio ex patre Augustino: sed tamen omnes continentur in supra dictis.

Eadem definitio quid rei, & quid nominis. ¶ Consideratione tamen dignum est: illam supra in exemplo positam definitionem quid nominis: album est corpus habens albedinem, sic esse definitionem quid nominis, vt etiam sit quid rei: secundum tamen diuersas considerationes. Nam si hæc seorsum sumatur, dum nil actu explicat, est quid nominis definitio: quia per

plures terminos, & plures significationes, vnã inuolutã, & obscurã explicat, & ideo termini significationem. Sed quatenus explicatiua est proprietatis: quod est habere albedinem, in ordine ad principale significatum definiti, cuiuscunque sit illud, definitio quid rei est. Proprietas enim accidentalis est corporis, habere albedinem, sicut in descriptiua definitione quid rei contingit. Et sic secundum diuersam considerationem eadem est quid nominis, & quid rei definitio. Et si volumus assignare signum, per quod notum erit quando quid nominis, & quando quid rei, dicit Magister Iacobus de Naueros in suis ad dialecticã considerationibus, consideratione quarta: quod quum definitio est prædicatum respectu sui subiecti, in propositione cuius copula primæ impositionis est, tunc definitio est quid rei. Vt ibi, album est corpus habens albedinem. Vocatur copula talis, quia non importat proprietatem Logicam, Grammaticam, vel Rhetoricam: vt iste, est, currit, laborat, &c. Et secundæ impositionis: si illã importet: vt significat, supponit, ampliatur, &c. Et quidem huius ratio est: quia tunc proprietas (licet accidentalis) declaratur subiecti illius, in quo albedo est. Si modò rem intelligas, non facienda est vis in nomine, sed loquaris vt multi loquuntur.

¶ Quando verò est pars prædicati: respectu sui definiti, cuius copula est secundæ impositionis, & à parte prædicati ponitur aduerbium similitudinis inter definitum, & definitionem, tunc quid nominis cõsenda est definitio. Vt in hac, ly album significat sicut ly corpus habens albedinem.

¶ Ex quo infertur communiter, terminos in definitione quid rei sumi personaliter, hoc est pro rebus significatis. Et in definitione quid nominis, materialiter: quia pro dictionibus.

¶ Hic obiter notandum: Dialecticorum esse consuetudinem, vt illo termino ly ad demonstrandum, vel loquendum: vt ly homo, & valet sicut ille terminus hõ. Quomodo ad logicum spectet definire per formam vt docet Aristoteles in primo de anima in fine, nõ est locus hic aptus pro tyronibus, in libris posteriorum trademus.

CAP V T. II.

De diuisione.

DIVISIO, EST ORATIO totam communitatem, seu generalitatem termini explicans per terminos oppositos, & minus communes. Vt animalium, aliud rationale, aliud irrationale.

Quid diuisionis.

tionale. Hac oratione, declaratur significatio communis, & generalis de ly animal: quæ est se extendens ad plura per terminos inferiores, & minus communes, scilicet rationale, & irrationale: tanquam si in veritate res quanta in partes diuidatur: & totum appareat in partes factum, & distinctum: sic in diuisione Logica apparet. Nam animal, tanquam quoddam totum, rationale & irrationale continens, in partes suas diuisum apparet. Et illi termini sunt oppositi, rationale, & irrationale. Quodlibet istorum, scilicet rationale, & irrationale, dicitur membrum diuidens: & membra simul sumpta diuisio dicuntur: per quæ explicata redditur cõmunitas ipsa diuisi.

¶ Diuisum, est ille terminus cuius cõfusa & generalis significatio explicatur, per diuisionem, seu per membra diuidentia: siue dicas, animalium aliud rationale, aliud irrationale, Siue in singulari: animal, aliud rationale, aliud irrationale: semper est verum, diuisum, esse animal: quia eius significatio partita, & explicata est, per illa membra diuidentia.

¶ Sicut de definitione dictum est, scilicet quod licet sit oratio, non tamen vocanda vera vel falsa, sed bona vel mala: sic & de diuisione, bona quidem dicenda, si conditiones obseruet: mala tamen, si eis careat.

Quæ ad bonam definitionem requirantur. ¶ Requisita ad bonam rei diuisionem sunt, primum, quod singula membra diuisionis sint inferiora ad diuisum. Hoc patet: quia cum per terminos minus communes debeat fieri explicatio termini cõmunioris, oportet vt inferius sit membrum diuidens, quàm sit diuisum. Sicut pars, non tantum debet continere, sicut totum. Sic in exemplo proposito, rationale, minus cõmune est, & inferius ad animal: nam in animali brutum continetur, & ad id extenditur, cum verè brutum, sit animal. Tamen sub ronalis, non continetur nisi solum homo, & non brutum. Similiter de alio membro, irrationale, dicendum.

2 ¶ Requiritur. 2. quod diuisio tota, conuertatur cum diuiso. Hoc est, de quocunque dicitur diuisum, dicatur & diuisio, & econtra. Sicut de quocunque est verum dicere, quod est animal: de eodem & verum erit, quod rationale, vel irrationale: & econtra, de quocunque de quo verificatur hoc totum disiunctum, rationale, vel irrationale: & verificabitur diuisum animal. Ob id hæc nõ esset bona diuisio: animalium, aliud album, aliud nigrum: nam dato animali alterius coloris, verum esset animal, & tamen diuisio ei non conueniret: licet si sic, esset sufficiens: animalium quoddam album, quoddam nigrum, aliud neque album, neque nigrum.

3 ¶ Requiritur. 3. quod membra diuidentia sint

opposita saltem formaliter. Illa sunt opposita realiter, quum de se inuicem non possunt verificari, vt rationale, & irrationale. Non enim fieri potest, vt idem sit rationale, & irrationale. Et realiter quidem opposita, siue contrariè, aut cõtradictoriè, aut priuatiuè, aut relatiuè, vt album, & nigrum: homo, & non homo: cecus, & videns: pater, & filius.

¶ Formaliter sunt membra opposita, quum licet possint de eodem verificari, eorum tamen rationes formales sunt diuersæ. Hæc enim bona est diuisio: bonorum, aliud honestum, aliud utile, aliud delectabile. Et quidè omnia tria bona, in bono honesto virtutis concurrunt: & de virtute verificantur, Et sic realiter non sunt membra opposita: sed tñ formaliter sic. Si enim bonum honestum definiatur, non eandem habebit quid rei definitionem, quam habebit bonum utile, seu delectabile. Non enim vnum bonum includit necessariò aliud, cum detur utile, quod minime sit honestum. Licet in honesto: accidat omnia bona conuenire. Nec sufficit membra diuidentia sint aliquo modo formaliter diuisa: nam vt ait Boëtius. Hæc non est bona diuisio: animalium, aliud rationale, aliud bipes. Quia licet ratio, diuersa sit aliquo modo, vt aliqd sit bipes, quod non rationale: tñ cuiusque conuenit ratio primi, & ei conuenit ratio secundi, cum omne rationale sit bipes. Nec hæc: hominum, alius risibilis, alius aptus natus ridere. Quia membra nec realiter, nec formaliter sunt opposita.

¶ Addi communiter solet vna alia bonæ diuisionis conditio, vt omnis bimembris sit: vel saltem reducibilis ad duo membra. Quod verum est, per terminos contradictoriè oppositos: sed tamen non videtur aliquid addere ad bonitatem. Aequè bona est hæc: coloratorum aliud album, aliud nigrum, aliud medium, sicut hæc: aliud album, aliud non album.

¶ Verum est tamen, vt inquit Boëtius, ex quo ista conditio videtur originem trahere, si non esset penuria nominum, omnis diuisio per duo membra solum deberet fieri: vt si esset vnũ nomen absolutum omnium brutorum fieret optime diuisio. Animalium, aliud homo, aliud, a, & a, esset nomẽ omnium specierum. Verum quia tale nomen non datur, vt explicetur tota cõmunitas diuisi, oportet vel omnes numerare species, vel per membra opposita diuidere.

¶ Ex hoc tamè infertur semper diuisionem debere fieri per membra quàm paucissima. Et sic diuisio illa quæ cõmuniter datur termini in mentalem, vocalem, & scriptum, posset assignari: terminorum, alius mentalis, alius sensualis, & rursus, sensualis, alius scriptus, alius vocalis.

¶ Hæc enim conditiones requiritæ dicuntur ad diuisionem

uisionem rei, nō ad diuisionem nominis æqui- uoci in sua æquiucata. Nam hæc bona est di- uisio. Canis, alius latrabilis, alius cælestis, alius piscis marinus. Sed tamen nullum membrorū inferius est ad diuisum. Nam non sunt mēbra illa, species, sub genere, vel indiuidua sub specie bus. Similiter coniunctum ex membris diuidē tibus, non cōuertitur cūm diuiso: quia diuisum illa tria, non vno eodemque cōceptu significat, sed diuersis incōiunctim sumptis. Non enim ly canis potest summi secundū tres conceptus iun ctos. Nam, non esset vnus terminus, sed plures. Quia, vel accipitur, vt significat piscem, & tunc non cōuertitur cum membro, quod significat latrabilem: sed est disparatus cum eo. Solūm enim cum illo membro significante fidus con- uertitur.

Totum in partes diuiditur.

¶ Cum ergo diuisio nil aliud sit, quā quædā partitio, vt dictum est, multipliciter contingit, totum in partes diuidi.

¶ Primò, terminus vniuocus in sua vniuocata: vt animalium, aliud leo, aliud homo. Animal qui diuiditur, est vniuocus terminus: quia vni- co conceptu sua significata importat: vt infra dicemus. Vniuocata sunt homo, & leo, quia in clusa in vniuoco.

Æquiucoci in sua æqui uocata.

¶ Est & diuisio æquiucoci in sua æquiucata. Vt canis, alius latrabilis, alius marinus, alius cæ- lestis. Hæc ideo, quia ly canis, æquiucocus est ter- minus, plura significans: non sub eadem ratio- ne. Nam licet nomen sit commune, ratio sub- stantiæ, id est definitio, diuersa est. Et ipsa mem- bra diuidentia, æquiucata dicta sunt, quia in æquiucoco inclusa.

Generis in species.

¶ Sequitur & diuisio generis suas species. Vt animalium, aliud ouis, aliud Elephans: siqui- dem animal, genus est ad illas species: vt latius infra, cūm de prædicabilibus agemus in se- cunda parte.

Generis in differentiis.

¶ Est & generis in suas differentias: vt anima- lium, aliud rationale, aliud irrationale. Rationa- le enim differentia generis dicitur, vt cum ipso genere speciem constituat. Irrationale tamen non est propria differentia alicuius speciei bru- torum: sed quia non sunt propria nomina diffe- rentiarum, in brutorum speciebus, negatione, ad rationale, bruta designamus.

¶ Speciei in sua propria indiuidua contingit. Vt hominum, alius Petrus, alius Paulus.

¶ Totius in modo, vt vocum, alia significatiua, alia non significatiua. Dicitur totum in modo: quia sine limitatione sumitur, & partes in diui- sione cum dēterminatione, sed non diminuēte.

Determinatio non di- minuens.

¶ Tunc enim dicitur determinatio non dimi- nuēs: quum totū de parte vniuersaliter prædica- tur. Vt in exemplo proposito. Vox significati

ua, vox est: tamen in hac: animalium, aliud viuēs, aliud pictum: ibi pars sumitur cum determina- tione diminuente: quia totum non prædicatur absolutè de parte. Non enim est verum, animal pictum est animal: nam analogum per se sum- ptum, stat pro suo famosiori significato.

¶ Etiam cōtingit partitionem, seu diuisionem fieri, subiecti in accidētia. Vt animalium, aliud sanum, aliud ægrum. Hominum, alius albus, a- lius niger: & accidentis in subiecta. Vt sanorū, aliud homo, aliud leo.

Accidentis in acciden- tia.

¶ Accidentis in accidentia. Vt coloratorum, aliud album, aliud nigrum. Quia diuisum acci- dens dicit, & membra diuidentia similiter.

¶ Est etiam diuisio æquiucoci à consilio in sua æquiucata, A consilio: seu alijs verbis, analogi in sua analogata. Exemplum: vt hominū, alius viuus, alius pictus. A consilio æquiucocus, est homo: quum vnum principaliter significet, & per similitudinem hominē pictum, & per ana- logiam. Sanorum, aliud animal, aliud medici- na, aliud vrina. Nā sanitas, principaliter de ani- mali, quia in eo est subiectiuè, formaliter, & principaliter. De medicina tanquam de causa efficiēte: de vrina tamen, vt designo.

¶ Est diuisio totius quanti, in suas partes quan- titatiuas. Vt hominis in sua mēbra. Et sic discre- ta quantitas. s. numerus, in binariū, & ternariū.

¶ Est & diuisio totius, in suas essentielles partes: vt ens naturale compositum, diuiditur in mate- riam, & formam. &c.

¶ Totum potētiale diuiditur: vt animæ, alia po- tētia intellectiua, alia volitiua, alia memoratiua.

Argumentum.

¶ Exercitij causa contra dicta de diuisione for- matur argumentum. Hæc optima diuisio est: animalium, aliud album, aliud nigrum, aliud medium. Sed tamen de aliquo dicitur diuisio, de quo non diuisum: patet: nam de lapide est verum dicere, quod sit album, & tamen non est verum, quod sit animal, ergo.

¶ Secundo sic, hæc est bona diuisio. Quātitatū, alia discreta, alia continua. Et tamēly quantitas discreta, non est inferior terminus ad diuisum: quia quantitas discreta significat omne illud, quod partes separatas potest habere: sed omnis quantitas est idem, quia etiam continua potest partes separatas habere: non ergo bene sunt cō- ditiones bonæ diuisionis positæ.

Ad prim.

¶ Ad primum argumentum solutio constat, quia diuisum non sumitur substantiuè, sed ad- iectiuè. Et sic semper intelligitur in quocun- que membrorum. Et si de lapide, nullum mem- brum diuisionis verificatur: quia in quolibet intelligitur animal. Nam ibi aliud album, sub- intelligitur animal, & aliud nigrum, etiam intelligitur animal.

¶ Ad

Ad secundum.

¶ Ad secundum, patet solutio: negando, quod quantitas discreta non sit inferior ad ly quantitas. Nam quantitas absolute, superior est, & genus quoddam ad continuam, & discretam. Et quantitas discreta, inferior est: quia quantitas discreta importat habere partes separatas actu: quod tamen quantitas absolute non dicit.

Notandum.

¶ Hic obiter notandum, ut optimè magister Soto notat, ex illa conditione bonæ diuisionis, scilicet, quod diuisum, & diuisio oportet sint termini conuertibiles: sequuntur isti modi arguendi Dialectici. Primus à conuertibilibus. scilicet à diuiso, ad diuisionem, & contra: tam affirmatiuè, quàm negatiuè. Vt bene sequitur: est animal, ergo rationale, vel irrationale. Et contra. Similiter: non est animal, ergo nec rationale, neque irrationale.

2. ¶ Secundus modus, à toto diuiso, cum negatione vnius membri, ad positionem alterius (si diuisio bimembris sit,) & si trimembris, ad positionem aliorum membrorum: ut bene sequitur: est animal, & non est rationale: ergo irrationale.

3. ¶ Similiter, & iste modus validus, à positione vnius membri, ad negationem alterius. Si membra sint opposita realiter, bene valet: est rationale, ergo non est irrationale. Non tamè valet: hoc est honestum: ergo non est delectabile. Quia membra in diuisione, opposita sunt formaliter, & non realiter. Si tamen quis argumentum format, de scuto pro medietate albo, & pro medietate nigro, est coloratum: & tamen nec album neque nigrum, ergo non fit conuersio diuisi & diuisionis. Concedo scutum coloratū: & quum sequitur, non tamen album neque nigrum: concedo, & eò diuisio non est sufficièter posita, deberet membrum addi, vel diuersis coloribus coloratum. Et sic bona esset consequentia.

Solutio.

¶ Sed quia memoriam fecimus consequentiæ, & argumentationis, necessarium videtur, etiam pro tyronibus nonnulla hinc tanquam præambula tradere.

C A P. III.

De consequentia.

AR G V M E N T V M, seu consequentia: est oratio cōposita ex antecedente, & consequente, & nota illationis. Vt si dixero: Petrus currit, ergo Petrus mouetur. Ibi antecedens est, Petr^o currit: cōsequens est, Petrus mouetur: ly ergo, est nota illationis. Ab alijs definitur sic, Con-

sequentia est propositio, in qua alterū ex altero denotatur inferri. Vt si Petrus disputat: Petrus loquitur. Hic alterū, scilicet consequens Petrus loquitur, denotatur inferri ex illo altero, Petrus disputat.

¶ Antecedens: est illud, ex quo denotatur aliquid sequi. Vt in exemplo dato, Petrus currit, antecedens est: quia ex illo aliquid denotatur sequi, scilicet consequens.

¶ Consequens: quod denotatur ex alio sequi, scilicet ex antecedenti.

¶ Aduertendum tamè, inter hos terminos, quorum vsus est apud Dialecticos: mediū, argumentum, argumentatio: esse differentiam, ut mediū sit, quicquid adducitur ad probandam aliquam conclusionem: siue effectū consequatur, siue non. Argumentum tamen, addit supra mediū, ut probatiuum sit conclusionis, & sic argumentum quasi arguens mētē. Et definitur à Boëtio, est ratio rei dubiæ faciēs fidem. Argumentatio verò, est complexum ex argumento seu medio, & conclusione. Et hæc, alio nomine vocatur consequentia. Quo tanquam vocabulo vsitatori, utendum erit.

¶ Etiam considerandum, cōtingere pro antecedenti duas esse propositiones, ut hinc: omnis homo est capax beatitudinis, insulani sunt homines, ergo insulani sunt capaces beatitudinis. Eo quod sint creaturæ rationales. In tali argumentatione, prima propositio, vocatur maior, scilicet, omnis homo capax est: secunda vocatur minor, quæ secundo loco posita est: insulani sunt homines.

¶ Illi qui dicunt, consequentiam esse, in qua denotatur aliquid ex aliquo inferri: ob id dicunt, ut comprehendat consequentiam malam, quæ licet mala sit, consequentia tamen est: in qua non sequitur consequens ex antecedente. Aliàs bona esset, sed videtur sequi. Vt si quis diceret: Petrus disputat, ergo Petrus est doctus: consequens non sequitur ex tali antecedenti, sed videtur sequi: datur enim, quod quis disputet, & quod non sit indoctus.

¶ Pro quo notandum, duplicem esse cōsequentiā, scilicet bonam, & malam. Bona illa est, in qua non potest dari antecedens verum, & consequens falsum. Vt si Petrus viuit, habet animā. Non enim potest dari verum esse, quod in antecedenti, quin sit verum, quod in consequenti, & ex opposito.

¶ Consequentia mala ea est, in qua potest dari verum esse antecedens, cōsequenti existenti falso. Vt Petrus mouetur, ergo Petrus currit. Dato enim, quod deambulet, verum est, quod antecedens ostendit, & falsum, quod per consequens manifestatur.

Antecedens

Consequens

Discrimen inter argumentum, mediū, & argumentationem.

Discrimen inter consequentiam bonam & malam.

Discrimen inter consequentiam bonam & malam.

Discrimen inter consequentiam bonam & malam.

Bona & mala consequentia.

Consequentia mala.

¶ Nun-

Consequen-
tia non ve-
ra neq; fal-
sa.

¶ Nunquam dicitur consequentia vera, vel falsa, sed bona, vel mala. Et est verum, quod consequentia quæ semel est bona, semper erit bona. Et quæ semel mala, semper erit mala.

¶ Triplex est consequentia. Cōditionalis, causalis, & rationalis. Quando illatio significatur per ly si, est conditionalis. Per ly quia, causalis. Rationalis, per ly ergo. Ad veritatem conditionalis sufficit consequentiam esse bonam: vt si sol lucet, dies est. Ad veritatem rationalis, quod antecedens, & consequens sit verum: & causalis quod sit verum, & antecedens sit causa consequentis: vt quia avis habet alas, volat.

¶ In conditionali, & causali, propositio quæ ponitur immediatè post ly si, vel quia, antecedens est: & quod sequitur, consequens. In rationali tamen, quæ copulam præcedit, seu notam ipsam: vt. Homo currit: ergo homo mouetur, ly homo currit.

¶ A summis istis ponuntur nonnullæ regulæ, in dignoscendis consequentijs, vel modum arguendi in ipsis, prior est.

Regula con-
sequentia-
rum.

1. ¶ Ex vero, non nisi verum: ex falso, quandoque verum, quandoq; falsum. Iste modus arguendi est infallibilis. Hæc consequentia est bona, & antecedens est verum: ergo & consequens. Nam dato opposito, si antecedens esset verum, & consequens falsum, esset mala: nam illa mala est, vt supra diximus, in qua datur antecedens verum, & consequens falsum: tamen non sequitur: antecedens est falsum: ergo & consequens. Nam hæc valet: homo est irrationalis: ergo Deus est: sicut hæc: homo est irrationalis: ergo homo est lapis, hæc de materia valent.

2. ¶ Secunda regula. Ex possibili, nunquam sequitur impossibile: quia daretur in bona consequentia antecedens verum, & consequens falsum. Patet: homo currit, ergo homo est lapis, cum antecedens sit possibile: detur quod sit verum: & consequens est impossibile, iam esset in bona consequentia antecedens verum, & consequens falsum, quod repugnat.

3. ¶ Tertia. Ex necessario nunquam sequitur contingens, neque impossibile. Et sicut necessariū ex quolibet: ex impossibili, quodlibet. Exempla sint, Deus est: ergo homo currit: non valet, quia dari posset antecedens verum, & consequens falsum: oportet ergo sit etiam consequens necessarium, scilicet, Deus est: ergo Deus immortalis est. Etiam non potest ex necessario sequi impossibile: quia esset falsum. Necessariū ex quolibet: sequit quia nō pōt esse falsum: & nunquam erit mala consequentia: sicut si dicas: homo currit: ergo Deus est. Siue quomodolibet sumas in antecedente, semper, si cōsequens est necessariū, consequentia erit bona.

¶ Quarta. Si consequens bonæ consequentiæ est falsum, necessario & antecedens erit: aliās daretur antecedens verum, & consequens falsum.

¶ Quinta. In omni bona consequentia oppositum consequentis infert oppositum antecedentis: vt homo currit: ergo homo mouetur: sed nullus homo mouet: ergo nullus homo currit.

¶ Sexta. In omni bona consequentia, oppositum consequentis repugnat antecedenti: homo currit: ergo homo mouetur. Hæc duo nō stant simul: nullus homo mouetur: & homo currit. Non tamen est necessarium, qd oppositum antecedentis repugnet consequenti: nam in exemplo hæc stant: nullus homo currit, & homo mouetur.

* Quamuis Arist. primo de anima argumentetur ex opposito antecedentis ad oppositum consequentis sic. Si anima habet operationem propriam, est separabilis à corpore: ergo si non habet operationem propriam non est separabilis à corpore. Et quidem regula tenet verum: quando antecedens & consequens sunt de inesse, vt si homo est, animal est. Sed quando antecedens est de inesse & consequens de possibili valet, vt docet Arist. vt visibile est animal, ergo possibile est qd sit homo: sed non est animal, ergo non est homo. Et Aegidius Romanus dicit, quod quando conditionalis est de terminis conuertibilibus, tenet à destructione antecedentis in quo sensu loquitur Arist.

¶ Septima. Quicquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ, sequitur ad antecedens: homo currit: ergo homo mouetur: sequitur. Homo mouetur: ergo homo nō quiescit. Hoc idem ex antecedenti: homo currit: ergo homo non quiescit: similiter verum est, quicquid antecedit ad antecedens bonæ consequentiæ, antecedit ad consequens: & quicquid repugnat consequenti, & antecedenti repugnabit. Exemplum: homo disputat: ergo homo loquitur: ad antecedens antecedit: homo argumentatur: ergo homo disputat: sic sequitur: homo argumentatur: ergo homo loquitur.

¶ Quia ergo iuuenem tyronem informamus, & de argumentatione sermo est, oportet seruet modum debitum inter arguendum, & respondendum. Conuenit enim totum propositum ab arguente, semel resummi à respondente: quod est categoricè respondere. Rursus, semel resumpto argumento, à principio incipiendo: & si antecedens sit verum, concedat: si falsum, negat: si dubium, dubitet: si æquiuocum, distinguat: & si impertinens, dicatur, transeat. Illis quinque verbis, poterat vti respondens. Si tamē consequentia neganda sit, secundo resummat, & dicat: nego consequentiam. Si vero in antecedenti duæ fuerint propositiones, maior, & mi-

nor, & vna sit vera, & alia falsa: poterit concedere antecedens pro illa parte, pro qua est verum, & negare pro alia: vt si diceret: homo currit: & homo est irrationalis: ergo homo mouetur. Supposito, quod currat, potest dicere: concedo antecedens pro maiori: sed nego pro minori. Nunquam tamen Dialecticus concedat, vel neget consequens: licet, si distinguendum est, possit facere. Ratio est: quia si antecedens est concedendum, quia verum, prius deberet dicere, concedo consequentiam. Et si consequens negandum: quia falsum, & antecedens erat concessum: oporteret negare consequentiam. Demus exemplum. Contra definitionem consequentia sic argumentor: in hac propositione: In hac, denotatur aliquid ex aliquo sequi, est propositio, in qua denotatur aliquid sequi: tamen non est consequentia: ergo definitio est mala. Dicat respondens: Quando sic argumentaris: In hac propositione: In hac, denotatur alterum ex altero sequi, quae se ipsam demonstrat, est propositio, in qua denotatur alterum ex altero sequi, & tamen non est consequentia: ergo mala est definitio. Quando sic argumentaris, haec: Ex hac denotatur alterum ex altero sequi, est propositio, in qua denotatur alterum ex altero sequi: nego maiorem. Dicit arguens: probo sic. In ea significatur alterum ex altero sequi: ergo. Hic dicat, nego consequentiam: quia licet id significet, tamen non sic est: eò quod in definitione, consequentia notari alterum ex altero sequi est, in diuersis propositionibus, quae vna ex alia infertur. Hoc est dicere, quod ly denotatur, non dicit actum signatum, sed actum exercitum.

¶ Arguens vtetur istis verbis: probo, improbo, replico, arguo, argumentor, sequeretur. Nunquam tamen arguens vtatur verbis respondentis: neque contra respondens, verbis arguentis. ¶ Si forte dicat arguens, ex hoc sequitur hoc: tunc respondens poterit dicere, concedo sequelam: vel nego sequelam.

CAP. IIII.

De propositione.

Vandoquidem de propositione hic mentio facta est, & de oratione, consentaneum est aliqua praeludia tradere: & primo de oratione.

¶ Oratio, est vox significatiua, cuius pars separata aliquid significat. Vel est, dictiones congrue se habentes: vt haec: homo albus, est oratio: quia pars albus, separata, & ho-

mo, aliquid significat. & haec: homo est creatus ad beatitudinem, est oratio: quia partes separatae aliquid significant: nam sunt ibi dictiones, congrue se habentes.

¶ Oratio duplex, perfecta, & imperfecta. Illa perfecta est, quae generat perfectum sensum: & propositio vocatur: vt, homo est ad imaginem Dei factus. Haec est propositio, & oratio perfecta. Et ideo perfecta: quia perfectum sensum generat in animo audientis. Haec tamen, Petrus curreret, oratio vocatur. Homo albus etiam oratio dicitur, sed non propositio.

¶ Propositio, est oratio verè, vel falsè significans. Verè, vt ista: homo est à Deo rectus creatus. Falsè: vt ego curro, cum sedeo: ob id dicitur quod duplex sit propositio: vera, & falsa. Illa vera, quae significat ita esse, sicut est: vt homo est rationalis. Falsa, quae significat aliter esse, quam est: vt homo est brutum. Solet à nonnullis addi in definitione propositionis, quae significat verè, vel falsè indicando: insinuantes solam indicatiui orationem esse propositionem: quia illa perfecta est oratio.

¶ Propositio duplex, Cathégorica, & Hypothetica. Illa dicitur Cathégorica, quae habet subiectum, copulam, & praedicatum tanquam partes sui principales: vt, Deus est infinitus: vbi ly Deus, est subiectum: & est, est copula: infinitus, est praedicatum. Ideo, est, copula dicitur: quia copulat, seu vnit praedicatum, scilicet ly infinitus, cum subiecto, scilicet cum ly Deus. Dicitur, tanquam partes principales sui: nam licet habeat literas, & syllabas velut partes, non tamen sunt partes principales, sed minus principales. Solùm dictiones sunt partes principales. Scilicet, ly Deus: ly est, & ly infinitus.

¶ Subiectum est, quod subiicitur alteri, scilicet, praedicato, vel de quo aliud dicitur, scilicet, praedicatum: vt in propositione proposita, ly Deus est subiectum: quia subiicitur ly infinito, vel quia infinitus dicitur de eo.

¶ Praedicatum est, quod praedicatur, vel quod de alio dicitur, scilicet, de subiecto: vt ly infinitus praedicatum est, quia praedicatur de ly Deus. Hic, praedicari de alio nil aliud est, quam dici de alio: vel praedicari est, verè & affirmatiuè, id est, in propositione vera, & affirmatiua de alio dici.

¶ Est tamen considerandum, hoc quod est habere subiectum, copulam, & praedicatum, dupliciter contingere. Vno modo formaliter: alio modo aequiuolenter. Formaliter est, vt in exemplo proposito. Virtualiter, vt si ista litera, a. imponeretur ad significandum tantum, sicut illa propositio in exemplo posita. Similiter in hac: Petrus legit: ibi praedicatum est inclusum,

Argument.

Solutio.

Duplex oratio.

Propositio quid.

Duplex propositio.

subiectum.

Praedicatio.

Verificatio.

Notandum.

Quid sit oratio.

sum, id est, legens: ly legens est prædicatum, virtualiter ibi positum.

¶ Propositio Cathégorica rursus diuidit, in vniuersalem, indefinitam, particularē, & singularē.

¶ Vniuersalis illa est, cuius subiectum est terminus communis, determinatus signo vniuersali: vt hæc, Omnis homo est animal. Signa vniuersalia hæc sunt: omnis, quilibet, quicumque, nullus, non, & similia.

¶ Particularis est, cuius subiectum est terminus communis, signo particulari determinatus: vt quidam homo disputat. Signa particularia sunt: aliquis, quidam, quædam, & similia.

¶ Indefinita est, quum subiectum est terminus communis, & nullo signo determinatur: vt hæc, Homo disputat.

¶ Singularis est, cuius subiectum est terminus singularis, vel singulariter tentus: vt Aristo. doctissimus fuit, vel hic homo est sapiens: nam in hac, homo, singulariter tenetur ratione illius pronominis demonstrantis, & restringentis, vt solum stet pro demonstrato: ob id singulariter tenetur.

Propositio affirmatiua

¶ Diuiditur propositio, vt quædam dicatur affirmatiua: alia negatiua. Affirmatiua, cuius copula affirmatur: vt angelus est incorporeus. Negatiua, cuius copula negatur: vt sola fides non iustificat.

¶ Solent & terministæ sua certa habere vocabula in suis disputationibus: ob id ad interrogationem factam, quæ est propositio? respondendum: Cathégorica, vel Hypothesica. Et quanta est? quærit, an sit vniuersalis, particularis, indefinita, vel singularis. Qualis? interrogat, an sit affirmatiua, vel negatiua. Ob id propositio ista, omnis homo naturaliter scire desiderat. Si quæritur quæ est? respondetur Cathégorica: quanta est? respondetur, Vniuersalis: qualis est? Affirmatiua.

¶ Obiter notabis, in Cathégorica propositione, nullum obliquum obliquè tentum posse esse subiectum, vel prædicatum totaliter. Ob id ibi, Petrus vidit leonem: ibi leonem non est prædicatum: sed ly videns leonem. Potest tamen esse pars extremi.

¶ Similiter est verum, nullum signum varians veritatem, vel falsitatem propositionis præcedens copulam efficitur pars subiecti. Et sic, in hac, omnis homo est sapiens: solum ly homo, est subiectum. Si tamen copulam sequitur, efficitur pars extremi.

¶ Propositio hypothetica est, in qua coniunguntur plures propositiones Cathégoricæ, vel plura complexa propositionalia per aliquam conjunctionem. Vt, homo est substantia animata, & discurrit in suis operationibus. Hic coniun-

guntur plures Cathégoricæ, quia duæ, per copulam, &. Exemplum secundi: vt leo intelligeret si haberet rationem. Hæc duo sunt complexa propositionalia.

¶ Complexum propositionale, est oratio imperfecta, cuius copula, si in copulam indicatiui mutetur: fiet propositio, vt si leo intelligeret. Illa copula, mutata in indicatiuum, scilicet, intelligit, fit propositio. Leo intelligit.

¶ Hypothesicarum plures sunt species, secundum diuersitatem copularum, seu conjunctionum: est copulatiua, disiunctiua, conditionalis, causalis, rationalis. De quibus omnibus postea suo loco dicendum. Hæc solum dicta sunt, tanquam quædam præambula ad ea, quæ dicenda sunt.

C A P. V.

De terminis.

V I A sapè incidit mentio de termino, consequenter tractandum erit de termino, & diuisione ipsius: multipliciter em cōtingit.

Quid sit terminus.

¶ Terminus est, in què resoluitur propositio. Sic Aristote. i. Priorum, vt hic homo est disputans, ly homo est terminus, & ly disputas, & ly est: quia in illis resoluitur propositio. Resoluere, est totum in suas partes diuidere. Et Boëtius. Terminos voco: nomina, & verba, quib' nectitur propositio. Quod est apud Grammaticos dictio: est terminus apud Dialecticos.

Quid sit resoluerere.

¶ Definitur & sic, Est extremum propositionis. Vel sic, Est signum propositionis cathégoricæ cōstitutiuum. Vel sic, Est signum ponibile in propositione. Vt ly homo est terminus, quia extremum propositionis. Vt in ista, homo currit: est signum cōstitutiuum istius, quia ex eo tanquam ex parte cōstat huiusmodi propositio. Est etiam signum ponibile: quia etiam si homo solitariè sit scriptus, terminus est, quia poni potest in hac, homo est animal. Ex quo ramus pendens ante tabernam, vel tabella posita præ foribus domus, termini non vocantur: licet enim signa sint, scilicet, quòd ibi venditur vinum, vel ibi declinent viatores: tamen non poni possunt in propositione. Dicitur cōstitutiuum propositionis Cathégoricæ, vt excludatur ipsa propositio cathégorica, quæ non debet vocari terminus: licet sit verum, quòd cōstituat propositionem Hypothesicam.

2. Terminū definitio.

¶ Sic argumentor exercitij causa. Atramentum est signum ponibile in propositione, & tamen

1. Argumento

non est terminus: ergo definitio est insufficientis. Patet maior: quia potest ex atramento scribi iste terminus, homo, & tunc poni in hac, homo disputat. Et probatur minor, quod non sit terminus: quia nec significatiuus, neque non significatiuus.

Solutio.

Quid est potest in potentia propinqua.

¶ Solutio. Cum sic argumentaris: Atramentum est signum ponibile. Distinguo, vel in potentia propinqua, & sic nego, vel in remota, & sic concedo. Et ad esse terminum, est requisitum, possit poni in propositione in potentia propinqua. Et posse poni in potentia propinqua, est posse poni sine acquisitione nouae significationis, & sine hoc quod fiat similis alicui termino Logico. Et quia per atramentum ex quo homo formatur, fit acquisitio nouae significationis, & similitudo ad terminum logicum: atramentum non est ponibile in potentia propinqua.

2. Argum.

¶ Contra aliam definitionem, scilicet, est signum constitutum categoricae propositionis. Illa particula est superflue posita: ergo mala est definitio. Probatur. Si recte esset posita, maxime ad excludendam ipsam propositionem categoricam, quae non debet dici terminus, ut dictum est: sed non propter hoc. Patet, nam haec, homo est animal, potest poni in hac, Homo est animal beatitudinis capax: ergo. Respond. negando esse definitionem malam, & concedendo positam particulam. Et quando inferis, sed haec categorica ponitur in hac. Distinguo, vel tanquam pars praecipua: & sic nego. Non enim ibi, homo est animal disciplinae capax, totum ly homo est animal: ponitur tanquam pars praecipua determinata, quia solum est subiectum ly homo, & praedicatum, animal beatitudinis capax.

Solutio.

3. Argum.

¶ Tertio sic. Ly buf, est terminus: & tamen non est signum ponibile. Patet: quia nullibi potest poni, cum non significet. Maior patet: quia haec est propositio: buf est dictio, & subiectum necessario terminus erit.

Solutio.

¶ Ad hoc nonnulli dixerunt, ly buf, esse terminum: quia seipsum representat, sed tamen non videtur propria loquutio, cum de ratione termini sit, significare. Respondetur, ly buf, non esse terminum. Et quando argumentaris, ponitur subiectum in ista, buf est dictio, dico esse aliquod signum quod videatur terminus, & appareat, sed tamen non est: quia etiam ibi minime proprie significat, ob id quoties mentio de termino erit, intelligendum est de significatiuo.

4. Argum.

¶ Quarto. Alicui conuenit definitum, cum aliqua determinatione, cui non conuenit definitio cum eadem: ergo definitio non est bona. Patet ly leo, seorsum in pariete scriptum, est terminus extra propositionem, & tamen non est signum ponibile in propositione extra propositionem: quia repugnat quod ponatur in pro-

positione extra propositionem.

¶ Solutio. Supposito verum esse, ad bonam definitionem requisitum, quod si definitum de aliquo dicitur cum determinatione: de eodem & definitio cum eadem dicatur: ut si de animali dicitur, quod sit album: de eodem oportet dicitur, sit substantia animata sensibilis alba. Dico, quod illa determinatio, extra propositionem, potest determinare ly signum, vel ly ponibile: si primum, vera est: quia adhuc extra propositionem est signum, quod potest poni, cum tamen sit signum extra propositionem, & sic est verum antecedens. Et dicitur de definitione: quia leo positus in pariete, terminus extra propositionem, signum est ponibile in propositione, extra propositionem existens: quia semper signum est. Si tamen ly ponibile determinet ponibile: tunc si formale intelligatur, quod est esse ponibile in propositione: falsum est, quod sit terminus extra propositionem. Et si ly extra propositionem utrobique eodem modo capiatur, & idem determinet: semper est verum, quod de quo verificatur definitum cum determinatione, de eodem & definitio. Ly terminus: est terminus connotatiuus, cuius significatum materiale: est signum, & formale: esse ponibile in propositione. Sic si extra propositionem referatur ad materiale, verum est, quia signum est: si tamen ad formale, falsum: quia tunc esset sensus, extra propositionem esse signum positum in propositione.

C A P. V I.

De prima diuisione terminorum.

TERMINORVM: QUIDAM mentalis, alius vocalis, alius scriptus. Omissa illa diuisione quam aliqui tradunt. Terminum quendam increatum, scilicet ipsum Deum, quia ipse est propositio, cum representet quicquid potest per propositionem significari. Alium creatum, scilicet mentalem. Verum est improprie loqui: Deum esse propositionem, licet omnia representet.

¶ Terminus, ponitur in diuisione loco generis, & in membra diuiditur.

¶ Mentalis, est qui mente concipitur, & idem apud omnes significat, vel est terminus potentiae cognitivae. Ut conceptus hominis, est mentalis terminus: quia mente conceptus, est idem apud omnes. Nam siue Graecus, siue Latinus concipiant: eodem modo representat, licet voces sint diuersae. Quod tamen non contingit in voce,

Solutio.

Quid terminus mentalis.

voce, vel scripto. Et dicitur potentia cognitiua, vt extendatur ad potetiam sensitivam, non solum hominum, sed etiam brutorum.

¶ Ubi, ly potentia, ponitur ad significandam ipsam potentiam, vel tanquam subiectum, in quo talis terminus mentalis, seu notitia est, vel ad de notandum eandem potentiam, tanquam causam illius notitia. Ab obiecto enim & potentia, paritur notitia: vt ait beatus Augustinus. Brutum animal etiam potest formare sensationem, vt viso colore, format illam notitiam coloris.

¶ Terminus vocalis est, qui auditu percipi potest, vt haec vox, homo.

¶ Scriptus, qui visu corporeo percipitur, vt scriptura, homo.

¶ Sed operae pretium erit, licet post prolixius differendum, & saepe repetendum, aliquid de termino mentali, seu notitia differere. Et sic perpetuo, q̄ posito aliquo sensibili obiecto, coram po-

Modus intelligendi.

tentia: vt aliquo colorato circa visum, ex tali obiecto emanant, & producantur quaedam species visibiles, quibus oculus informatus visionem producit. Et intellectus speciebus intelligibilibus affectus, intellectionem causat. Illae tales species concurrunt effectiue ad talem notitiam, simul cum potetia. Ipsa sensatio, seu intellectio repraesentat, & significat naturaliter proprie idem obiectum: quae est quaedam similitudo rei obiectiua, & terminus mentalis.

De hoc in 3. de anima latius.

Quotuplex sit notitia.

¶ Similiter considerandum, notitiam esse duplicem. Intuitiuam. s. & abstractiuam. Intuitiuam inde dicta: quia rei praesentis sit, vt intellectio, aut visio coloris, coram existentis. Abstractiuam dicitur, quando est rei absentis, & causatur notitia, non a re quae realiter praesens mouet: sed ab ipsa re, vt intentionaliter praesens est in speciebus derelictis, quando habita est notitia intuitiua. Vt si ego in absentia, mortuo patre meo, habeo illius notitiam, & formo terminum mentalem, causatur in me, non ex re praesenti realiter, sed intentionaliter, in speciebus relictis, & conseruatis in thesauro memoriae: ex quibus tanquam ex quodam speculo, in quo pater meus est: repraesentatiue formo notitiam eius.

Discrimen inter notitiam abstractiuam, & intuitiuam.

¶ Ex istis licet colligere differentiam inter abstractiuam, & intuitiuam notitiam: quam alij verbis antiqui doctores, vt S. Tho. & alij vocant: notitiam visionis, & notitiam simplicis intelligentiae. Vt prima intuitiua, secunda sit abstractiua. Differunt inquam, primo quia intuitiua notitia ab obiecto, & potentia informatas speciebus, producit, abstractiua tamen: solum a potentia, & speciebus relictis in memoria. Secundum discrimen est: quia intuitiua potest esse in intellectu, & in sensu, tam interiori, quam exteriori, sed abstractiua, non potest in sensu ex-

teriori reperiri.

¶ Praeterea. Notitia intuitiua clare repraesentat, sed abstractiua nostra obscure. Dixi nostra: quia illa quae Dei, quae simplicis intelligentiae vocatur, quae abstractiua dici potest, apud Deum clarissima, & distincta est.

¶ Quia terminus mentalis notitia, & conceptus dicitur, oportet intelligere duplicem esse conceptum. Vltimum, scilicet, & non vltimum. Vltimus ille est, qui rei conceptus dicendus, & non termini. Sed non vltimus, ille qui termini est: & ideo non vltimus, quia via ad vltimum, & finem: quando non est perfecta cognitio. Vt audita hac voce, homo, prius formo in mente conceptum correspondentem illi voci, & consequenter formo conceptum hominum, qui significatur per talem vocem. Primus non vltimus, est tanquam via ad terminum, seu ad vltimum.

Conceptus duplex.

¶ Oportet ergo conceptus non vltimus sit conceptus distinctus termini. Nam si distinctus non sit, vt omnium entium conceptus: non erit non vltimus. Et quidem considerandum venit, quod significare non vltimate, non est significare mediante alio, sed terminum formaliter significare. Et significare vltimate, est rem, quae non est terminus, formaliter significare.

¶ Et quia de conceptibus, ad propositum erit determinare: duplicem adhuc dici conceptum: scilicet directum, & reflexum. Reflexus ille est, qui conceptus distinctus alterius conceptus eiusdem potentiae. Et directus ille est, qui non est distinctus conceptus alterius conceptus. Conceptus quo homines, vel animalia extra cognoscimus: est directus. Sed ille qui est, nos cognoscere homines, & talem habere conceptum, reflexus vocatur: quia conceptus conceptus, vel conceptus directi conceptus.

¶ Hic posset esse dubium, Vtrum conceptus reflexus id significet quod directus. Respondetur, dupliciter posse formaliter conceptum reflexum significare. Primo, vt solum directum absolute repraesentet, sub ratione qualitatis duntaxat. Secundo modo potest eum repraesentare sub ratione similitudinis ad extra. Si primo modo, non significat rem ad extra quam directus significat. Secundo modo sic: quia tunc est imago directi sub ea ratione quae rem ad extra significat, & sic rem ipsam repraesentabit. Quae cumq; enim sunt eadem vni tertio: sunt eadem inter se. cum ergo res ad extra conueniat cum conceptu directo, & reflexus similiter, erit etiam repraesentatio rei in reflexo.

Dubium. Respondet.

¶ Adhuc circa hanc terminorum diuisionem, solet notari, quid sit terminus vocalem, & scriptum subordinari mentali conceptui in significando,

quod est, terminum vocalem, vel scriptum, non posse significare: nisi mouendo intellectum ad talem conceptum formandum: nec potest sic mouere, & immutare, quin significet.

CAP. VII.

De de termino significatiuo.

Secunda diuisio.

EQVITVR ET A-lia diuisio terminorum, quam aliqui putant superfluam, nam cum disputatio non sit nisi de vocibus, seu scripturis, aut conceptibus significantibus: non est unde sit necessarium diuidere terminum: in significatiuum, & non significatiuum. Verum alij existimant non superuacaneam diuisionem.

¶ Terminus significatiuus ille est, qui significat aliquid, aliqua, vel aliquo modo. Aliquid, vt homo, leo. Aliqua, vt homines, populus, gens. Aliquo modo, vt omnis, nullus, & est, & vt sunt omnes termini syncategorematici.

¶ Vel aliter sic. Terminus significatiuus ille est, qui significat ad placitum proprie, vel naturaliter proprie. Primum ponitur propter vocalem, & scriptum: vt haec vox homo, & etiam scriptura Leo. Secundum positum est propter terminos mentales, qui significatiui sunt, & proprie naturaliter.

¶ Terminus non significatiuus est, qui nec ad placitum, nec naturaliter representat. Vt, vox bus, bas. Hic loquimur de significatione propria, nam materialiter: haec vox bus: seipsam representat, & significat, sed tamen impropria est huiusmodi significatio, Et quia de impositione facta est mentio, eo quod terminus significatiuus, vocalis, & scriptus: ex ea significant: Impositio nil aliud est, quam voluntas alicuius hominis, quae fertur in aliquam vocem seu scripturam, vt significet, & si fiat ab homine authoritatis, authentica impositio dicitur, vt factum ab Adā narrat scriptura: si tamen ab alio non habente authoritatem, non authentica dicitur.

¶ Sed est considerandum, triplicem esse impositionem. scilicet formalem, consequentiua, & consuetudinariam. Illa formalis est, quae ex proposito, & de directo imposita est voci, vel scripturae. Vt quod Ioannes in baptismo, Ioannes sit vocatus. ¶ Consequentiua est, vt Petrus, suam imaginem representat.

¶ Consuetudinaria: vt Nero crudeles: ex consuetudine hoc habet, & ad placitum est: & non naturaliter.

¶ Hic satis ad propositum erit breuiter dicere,

quid sit significare. Nil aliud est, quam potentia cognitiua aliud a se representare. Vt haec vox homo significat homines. Et potentia cognitiua aliud a se representat: quia homines ad extra. Hic per cognitiuam potentiam, etiam vt supra diximus brutorum sensationem intelligas. ¶ Significare dupliciter contingit, formaliter, & instrumentaliter. Formaliter tunc: quum est potentia, formalis notitia, vt visio qua video colorem, & conceptus, seu notitia, qua formaliter cognosco Petrum, haec formaliter: quia cognitio per talem notitiam, seu conceptum, velut per formam fit.

¶ Instrumentaliter est, quando praexistente sui cognitione, aliud a se representat. Vt haec scriptura homo, quae supposita sui cognitione, & sua impositione, facit homines cognoscere. Ob quod caeco non representat, quia non utitur ea tanquam instrumento. Et licet quis videat scripturam, si tamen impositionem ignorat: etiam ei non representat. Vt Graeco, & Hebraeo, haec scriptura non significat. Necessarium enim est ad hoc quod quis utatur instrumento: vt eius notitiam habeat.

¶ Multiplex est genus instrumentorum, quaedam sua natura, & conditione representant, vt geminus in firmorum, representat dolorē, & infirmum male habere. Alia ex quadam consuetudine, vt canis visus saepe praecedere dominum, representat ipsum dominum. Facit enim nos venire in cognitionem hominis. Alia significant ex institutione, vt voces, & scripturae, vt dictum est supra.

¶ Notandum quod facere cognoscere, contingit quadupliciter. scilicet effectiue, obiectiue, formaliter, & instrumentaliter. Potentia effectiue, obiectum facit obiectiue cognoscere, formaliter, cognitio ipsa, seu sensatio, instrumentaliter, voces, vel scripturae.

¶ Significare, solum contingit, vel formaliter: vel instrumentaliter, vt dictum est.

¶ Representare, tripliciter contingit, Obiectiue, formaliter, & instrumentaliter. Ex quo sequitur, quod licet magister proponat discipulis obiecta cognoscibilia, non tamen representat. Quia nec obiectiue, neque formaliter, aut instrumentaliter.

¶ Contra dicta argumentor, Haec propositio, a, est, b, est terminus, & tamen nec est significatiuus, nec non significatiuus: ergo definitio mala. Patet. Alicui enim conuenit definitum, cui non conuenit definitio. Probatur maior, Nam est propositio, ergo & terminus, & tamen non est significatiuus. Patet: quia vel naturaliter, vel ad placitum. Non ad placitum, quia cum sint ibi tres voces: solum vna ad placitum, & aliae duae naturaliter communiter significant se ipsas: ergo potius deberet naturaliter significare.

Quid sit significare.

significare dupliciter.

Instrumentorum modi.

Instrumentorum modi.

Quid inter sit inter facere cognoscere significare & representare.

Representare tripliciter.

Argum.

Gene.

Impositio triplex est.

cat. Patet, quia ibi est vox illa, est, quæ ad placitum significat: ergo ipsa tota propositio non significat naturaliter.

2. *Argum.* ¶ Secundò. Iste terminus, non significans, est terminus, & tamen nec significatiuus, nec non significatiuus. Antecedens patet, quia verè terminus est, Patet minor. Primò non est significatiuus, quia: cum significet quòd nò significat, verè non significat, & sic est nò significatiuus. Nequè est non significatiuus, quia significat quòd nò significat, & sic est, ergo est significatiuus.

3. *Argum.* ¶ Tertio. Hæc scriptura leo, significat sibi similes, & tamen non ex consuetudine, neq; ad placitum, neque naturaliter. Maior est manifesta, & minor pro duabus partibus, sed probatur per tertia: quia illa scriptura leo, non eodem modo profertur à Græco, & barbaro, & Latino, ergo non significat naturaliter vocem.

Solutio. ¶ Ad argumenta. Ad primum, cõceditur illam propositionem esse terminum significatiuum, & ad placitum, sufficit enim ad hoc, quòd vnus solus terminus, vt est, ly est, significet ad placitum: licet alij duò naturaliter cõmuniter. Nam significatio ad placitum propria est, ob id principalius trahit ad se minus principale.

¶ Ad. 2. dicendum est, ly non significans, esse terminum significatiuum, quippe qui significat, non significare. Et quando infers, non significat: quia significat, quòd non significet: nego consequentiam: quia ibi non significans capitur materialiter, & non formaliter, & hoc sufficit ad hoc quòd terminus significatiuus sit, De quo erit sermo infra.

¶ Ad. 3. Dicendum, quòd illa scriptura Leo: significat vocem, quia exprimit ipsam, sicut vox conceptum, & hoc ad placitum. Ad placitum enim fuit, quòd hæc vox, homo, illis depingetur characteribus, & sic significaretur: sicut dicit Aristot. quòd scripturæ sunt signa eorũ, quæ sunt in voce. Et etiã videt significare ex quadã consuetudine, velut argumetatiuè: quia ad placitũ euenit: vt illa exprimeretur per scripturã.

C A P. VIII. De termino Cathegorematico & Syncathegorematico.

Tertia diuisio.

RVSVS TERMINUS diuiditur in cathegorematicũ, & syncathegorematicũ. Cathegorematicus ille est, qui significat aliquid, vel aliqua, vt homo, & homines, &c. Nã homo, significat aliqd, & homines aliqua. Syn-

cathegorema dicitur, vel terminus Syncathegorematicus: qui aliquo modo significat: vt, omnis, quilibet, & cetera huiusmodi. Dicitur cathegorematicus, id est prædicatiuus, quia si capiatur significatiuè, potest esse totale extremum. s. subiectum, vel prædicatum. Vt ly homo in ista, homo currit. Syncathegorematicus dicitur: quia simul prædicatiuus: quia cum non possit esse totale extremum, coadiuuat tanquã modificatiuus extremorũ, aut verbi. vt in ista, omnis homo disputat, ly ois est syncathego.

¶ Quidam modernus Sbarroya addit mixtum terminum: qui ex vtroq; cõficitur, formaliter, vel eminenter: mixtus terminus formaliter, vt omnis homo, eminenter, vt ly currit, ambulat, & hæc aduerbia, possibiliter, necessariò, cras, olim. Quia in huiusmodi includitur cathegorema, & syncathegorema. Vt in currit, inclusum est, & verbum substantiuum est, & ly currens.

¶ Solent etiam diuidere cathegorematicũ terminum, in cathegorematicũ significatione tantum, officio tantum, officio & significatione simul: vt obliqui obliquè tenti significatione sunt cathegorematici: quia aliquid, vel aliqua significant, sed non officio: quia non possunt esse totalia extrema: vt hois currit, esset inepta oratio.

¶ Cathegorematicus officio tantum est, qui potest exercere officium in propositione, sed tamen non significat aliquid, neque aliqua, vt est, ly est de tertio adiacente. Vt in ista, homo est animal. Cathegorema officio, & significatione simul est, quòd aliquid, vel aliqua significat, & potest esse totale extremum: vt homo in hac, homo currit.

¶ Eadem diuisio dari potest de syncathegorematico, nam qui est officio solum cathegorema, significatione, est syncathegorema, & qui significatione tantum cathegorematicus, vt hominis: est officio syncathegorema, & ly omnis est officio, & significatione.

¶ Contra hæc est argumentum. Nullus est terminus syncathegorematicus: ergo malè dictũ est. Probatur, si aliquis, maximè ly omnis: sed ille non, ergo. Est cathegorematicus, ergo nò est syncathegorematicus. Patet, significat aliquo modo. Ergo, aliquo modo significatur per ly omnis. Ab actiua ad passiuam: est bona consequentia, & ly aliquo modo est aliquid: ergo.

¶ Respon. argumentum non valere, & ratio est: quia ibi aliquo modo, in actiua non ponitur tanquam accusatiuus, sed est tanquam modus verbi, explicans modum significandi. Ob id non tenet ab actiua ad passiuam in isto loco, teneret tamen, si vis verbi in accusatiuum transfret sic: ego amo Deum, ergo Deus amatur à me.

¶ Hic solent adducere aliam diuisionem cathegore-

gorematici termini, dicentes, quendam esse col-
lectiuum: vt populus, alium diuifium: vt ho-
mo, sed hæc ad grammaticos.

C A P. IX.

De ter. materiali. & formali.

Quarta diuifio.

TERMINVS DV-
plex, Materialiter acceptus, &
formaliter. Materialiter est
acceptus, quando solum pro
se ipso: vt in hac, homo est no-
men. Homo est dictio. For-
maliter contingit, quando pro re ad extra, capi-
tur: vt homo est animal. Ibi non potest capi pro
dictione, quia dictio non est animal, sed oportet
capiatur significatiue.

C A P. X.

De termin. finito, & infinito.

Quinta diuifio.

TERMINVS CATHE-
gorematicus, diuiditur in finitum,
& in infinitum. Finitus ille est, su-
pra quem nulla fertur negatio. Vt
homo animal. Infinitus, supra quem negatio
fertur. Vt non homo. Itaque infinitus terminus
est, aggregatum ex termino finito, & negatio-
ne infinitanter tenta.

*Triplex ne-
gatio.* **T**riplex est negatio. Priuans, infinitans, & ne-
gans. Priuans illa est, quæ dicit negationem, cum
quadam tamen aptitudine in subiecto. Vt, cæ-
cus, dicit visus priuationem, sed oportet sit in sub-
iecto apto nato, Nam lapis non dicitur cæcus:
quia non habet aptitudinem ad videndum.

Negatio infinitans illa est, quæ non negat co-
pulam, sed solum terminum supra quæ imme-
diatè cadit, & efficitur pars extremi, vt non ho-
mo currit. Si ly non capitur infinitanter: solum
negat illum terminum immediatū, & efficitur
tunc pars subiecti. Hoc totū est subiectū, non ho-
mo. Negatio negans est, quæ copulam negat, & non
efficitur pars extremi. Vt ly non in hac, non homo
currit, ibi ly non, negat copulam, & est sensus: quod
nullus currat. Negat cursum conuenire homini,
& non efficitur pars subiecti. Non enim est subie-
ctum totū illud non homo: sed solum ly homo.

*Negatio no-
minalis non
quasi finitas* **E**st hic considerandum, quod negatio nominalis,
sicut nullus, semper est negans: & nunquam capitur
infinitanter: Vt nullus homo est animal, sed ad

uerbialis: vt ly non, aliquando capitur negan-
ter, aliquando infinitanter. Sed quando cogno-
scemus eam capi neganter, & quando infinitan-
ter, non potest de hoc dari regula, sed certū est,
magnam esse differentiam: cum contingat pro-
positionem in qua ly non capitur infinitanter
esse veram: & eandem esse falsam, si capiatur ne-
ganter. Hæc, non Deus est ens, si neganter, falsa
est: quia facit sensum, nullus Deus est ens. Si ta-
men capiatur infinitanter, vera. Non Deus est
ens. i. aliquid quod non est Deus, est ens: vel om-
ne quod non est Deus, est ens, & est vera. Quo-
modo contingat negationem afficere terminos
post se sequentes, & an solum habeant vim in
eadem propositione categorica, & non in se-
quenti, dicemus postea, quando de materia pro-
positionum erit sermo.

Etiam considerandum terminum infinitum de
qualibet re mundi verificari, alia ab illa, quæ ne-
gatur, ob id infinitum dicitur, quasi non limita-
tum: Vt non homo, de lapide. Lapis, est non homo.

C A P. XI.

De ter. vniuoco, & equiuoco.

Sexta diuifio.

TERMINORVM, A-
lius vniuocus, alius æquiuocus.
Vniuocus est, qui vnius signifi-
cationis dicitur: Vt homo. vel
sic: Est terminus omnia sua si-
gnificata: eadem ratione signi-
ficans: Vt ly homo, omnia sua significata vnica
definitione significat. Nam in hac, animal ra-
tionale, quæ est hominis definitio, omnes ho-
mines significantur, & sub eadem ratione.

Aequiuocus verò ille est, qui sua significata
diuersis rationibus significat: Vt canis, signifi-
cat marinū, domesticum, & cælestē: Verū ista
plura non eadem ratione: Nam alia est defini-
tio canis domestici, cum sit animal domesticū
latrabile, & hæc definitio non est syderis cæle-
stis. Etiam ly homo, quando significat hominē
vium, & pictum: solet dici æquiuocus, seu alio
vocabulo: Analogus: quia non eodem modo,
neque æqualiter sua importat significata. Nam
principaliter hominē viuum, minus principa-
liter, & per analogiam, hominem pictum.

Oportet considerare ista vocabula, vniuocum,
æquiuocū, æquiuocata, vniuocata: nā res ipsæ
significatæ per terminum, æquiuocum, æquiuo-
cata dicuntur: Vt canis latrabilis, & sidus cæleste.
Vniuocata sunt significata termini vniuoci: vt
Petrus, Ioannes. &c. Vniuocus est terminus vni-
uocus. Aequiuocus, terminus æquiuocus.

AEqui-

¶ **AE**quiucorum, quoddam à casu, aliud à cōfilio. Ille terminus qui sua significata æquè principaliter significat, à casu vocatur: Vt ly canis, significans latrabilem substantiam, marinam, & cælestem. Nam æquè principaliter omnia illa, & non magis vnum quàm aliud. Sed tamen æquiucus à consilio, qui & analogus, ille est, qui sua significata non æquè principaliter importat, sed proportionem quadam, seu attributione: Vt homo, quum hominem viuum, & pictum significat. Et sanum, quod dicitur & de animali, & de medicina, & de vrina. Et tamen per analogiam quadam, & non æquè principaliter de omnibus. Et ly ridens: vt hominem significat, & pratum virentem floribus.

¶ **C**um etiam sit verum, quod vniuocus terminus plura vna ratione, & æquiucus plura diuersis rationibus, inter hæc duo extrema, medium ponitur: scilicet æquiucus à cōfilio, seu Analogus: vt videatur significare diuersa non æquè primo, sed per similitudinē quadam, seu analogiā. Et sic Analogiæ gradus, quidam accedunt ad vniuocationem, alij ad æquiucationē.

De gradibus analogorum.
10. Metaph.
¶ **P**rimus gradus, quum vnum nomen eadem ratione vnum significat, quæ tamen ratio: diuersos continet específicos gradus: Vt quodlibet genus, suas continens species: quæ est per quadam analogiam inæqualitatis, de qua Aristotel. 10. Meta. In genere latent æquiucationes. Licet secundum dialecticum pura sit vniuocatio, cum sit omnium specierum eadem ratio, in quantum sub eodem genere continetur.

¶ **S**ecundus gradus ille est, quum de materiali plura significat nomen, sed per diuersas attributiones ad eandem formam, principium, vel subiectum. Ad eandem formam: vt sanum, de vrina, medicina, & animali. Ad idem principium: vt militare de equo, veste, & ense. Ad idem subiectum: ens de substantia, & accidente. Nam licet verum sit, quod qualitas, seu accidens, sit ens, tamen est de rōne eius, esse in substantia, seu in subiecto. Ob id principaliter dicitur de substantia.

¶ **T**ertius gradus est ad æquiucationem accedens, quum nomen vnum plures formas, sed similes, pluribus rationibus, sed similibus: significat. Vt ridere, de homine, & prato virente. Ridere enim in homine, aliam formam & aliā rationem importat quàm florere in prato, sed tamen est similitudo quadam.

¶ **Q**uando loquimur in termino æquiucoco, & vniuoco, quod significat eadem ratione, vel alia ratione: ibi per rationem intellige, vel formam significatam, vel conceptum formalem, vel rei definitionē. Ad omnimodā vniuocationē: requisita est omnimoda idētitas, & ad omnimodā æquiucationem omnimoda diuersitas.

(Siquis)

¶ **H**abes etiam, vniuocum esse æquiucum à consilio, vt homo: cum sit terminus vniuocus representans eadem ratione, atque significans omnes homines: & est æquiucus à consilio significando hominē pictū. **AE**quiucus à casu non potest esse vniuocus, vt ly Petrus, significans multos: qui hoc nomine vocantur.

¶ **AE**quiucus à casu eò dicitur, quia non ex intentione primi impositoris fuit, quod canis imponeretur ad significandum domesticum, & marinum, sed factum est à casu: propter vocabulorum penuriam.

¶ **AE**quiucus à consilio eò dicitur: quia ex consilio & voluntate primi impositoris fuit: vt homo primò homines viuos, impositione formali significaret, deinde homines pictos, ex consequenti.

¶ **M**agister Soto, in summulis capit. 7. lec. 1. *Oppositio dicitur*
putat istum terminum canis, non esse æquiucum à casu, sed vniuocum, saltem in significando domesticum, & fidus, sed tamen communis modus loquendi habet oppositum, vt dicat esse æquiucum propriè à casu: & nullo modo esse vniuocum. *cane an sit æquiucus.*

¶ **Q**uia de analogis est sermo, dantur duæ regulæ, quæ solent ab alijs in materia suppositio-
num apponi.

¶ **P**rima. Analogum per se sumptum, stat pro famosiori suo significato. Vt ly homo in hac, *Regula analogorum.*
homo est animal, stat pro homine viuo, & non pro picto.

¶ **S**ecunda. Talia sunt subiecta, qualia permittuntur ab eorum prædicatis. Nam si analogum ponatur à parte subiecti, & à parte prædicati restringatur à membro minus principali, stabit secundum exigētiam talis membri: Vt in hac, homo est pictus, ly homo, non pro viuo: sed pro picto stat, ratione illius prædicati, pictus.

¶ **C**ontra definitionem termini vniuoci sic argumentor. Hoc copulatum, Petrus, & Paulus: est terminus vniuocus, & tamen significat mediātib; diuersis conceptibus: quia mediante conceptu Petri, & conceptu Pauli. *1. Argumentum.*

¶ **A**d hoc argumentum communiter respondetur, illud copulatum esse terminum vniuocū. Et quum arguis, significat sua significata mediātib; diuersis conceptibus: concedo, sed non totalibus, & synonymis, sed sunt duo conceptus partiales, licet diuersi, vnum faciunt. Vel dicendum, quod licet illi sint diuersi conceptus, & etiam totales in illo copulato: tamen faciunt vnum, & ob id est terminus vniuocus. *Solutio.*

¶ **P**reterea. Ille terminus homo, est vniuocus, & tamē significat mediātib; diuersis cōceptibus, quia mihi mediāte vno, & tibi mediāte alio, ergo. Respondetur, negando illos esse diuersos *2. Argumentum.*
Solutio.

B 5 conce-

conceptus: quanuis enim sint in diuersis hominibus, & in diuersis subiectis, non dicuntur esse conceptus diuersi in presentiarum, quia idem est conceptus formatus à me, & ab alio quocūque in significatione de ly homo: qui vnica ratione homines significat.

Dubium.

¶ Hic solet quæri à Neotericis, Vtrum in mente vltimata possit esse æquiucatio? Quod est dicere, Vtrum eo modo quo datur in voce, vel scripto, quòd canis sit æquiucus terminus: datur etiam in mente vnus conceptus, qui plura æquè primò significet distincta.

Non datur æquiucatio in mente.

¶ Ad hoc respondetur, nullo modo dari posse æquiucationem in mente vltimata. Patet sic. Quæcūq; sunt similia vni tertio, & inter se erūt: sed res significatæ per vnum conceptum vltimatū, sunt etiam eidem conceptui similes, ergo & erunt inter se. Et sic non possunt per vnum conceptum significari: vel significantur sub aliqua ratione qua conueniunt. Et sic non potest esse, quòd diuersa vno conceptu significant.

C A P. XII.

De termi. communi, & sing.

Septima diuisio terminorum.

TERMINVS SIGNIFICATIUS adhuc diuiditur in communem, & singularem, seu discretum. Communis ille est, qui plura diuisim significat, vel, vt alij dicunt, qui de

pluribus verificatur vniuocè, & diuisim: Vt homo, plura significat diuisim: quia Petrum, Paulum, Ioannem, &c. Et animal, de pluribus verificatur, puta, de homine, leone, equo, vniuocè, quia vnico cōceptu, eadēq; ratione. Et diuisim, quia Ioannes est homo, & Petrus est homo.

¶ Singularis ille est, qui tantum de vno dicitur: vt Petrus, Paulus &c. non de pluribus vniuocè, & diuisim: ob quod ly Petrus, non est terminus communis: quia licet prædicetur de pluribus, qui vocantur hoc nomine, non tamē vniuocè, & diuisim, sed æquiucè. Quia non eadē ratione iste Petrus est, & ille, sed diuersis rationibus.

¶ Solent hic moderni distinguere terminū cōmunem, dicentes, alterum esse terminū cōmunem in significando, alterum terminum cōmunem in supponendo. In significando, vt homo. In supponendo ille est, cui ex vi suæ significationis non repugnat supponere pro pluribus diuisim, vt ly Deus, ly sol, & ly mundus. Verum nō est necessarium talem ponere diuisionē: quia etiam communis terminus absolutè dicitur, nā istis terminis virtute suæ significationis non repugnat: si essent plures soles, vel plures mundi: supponere pro illis: quia ille terminus sol, quādo fuit impositus: non fuit ad significandum illum solem singularem, sed solem absolutè.

¶ Termin⁹ singularis duplex est, scilicet, singulare vagum, & singulare determinatum. Determinatum dicitur, quod Grammatici nomen proprium, & Logici indiuiduum. Vt ly Ioānes, ly Petrus. Vagum, est nomen cōmune cum pronomine demonstratiuo. Vt iste homo, hic leo &c. De istis in libris prædicabilium, vbi de specie, & genere, & indiuiduo fiet specialis sermo.

¶ Contra definitionem termini communis fiat argumentum. Hic terminus Alfonso, significat plura, & tamē est terminus singularis: ergo mala est definitio. Probatur antecedēs pro maiori: nam significat Alfonso, qui fuit puer, & Alfonso, qui modò est. Et ista sunt plura. Patet, quia non est idē Alfonso puer, & Alfonso iuuenis, nam alias habet partes iam senex, quas de nouo acquisiuit, & perdidit alias, quas habebat quando iuuenis.

Argumento.

¶ Pro solutione argumenti distinguendum est, Aliquid dicitur esse idem tripliciter. Primo modo, quādo quicquid habet, & habebit: habuit. Itaq; nihil acquisiuit, nec deperdidit. Et sic Gabriel Archangelus idē qui fuit, est, & erit. Secūdo modo dicitur esse idē, quando pars principalis manet inuariata, & reliquæ quæ variatur, in simili situ, & figura succedunt. Et hoc modo Alfonso iuuenis est idē qui puer: quia principalis pars, scilicet anima, inuariata manet, & aliæ quæ perduntur, & acquiruntur, in eodem situ, & figura succedunt. Tertio modo est, quando partes succedunt in simili situ, & figura: quāuis non maneat aliqua pars, quæ prius erat. Et sic idem est fluius hodie, qui heri.

Idē dicitur tripliciter.

¶ Ad argumentum. Nego quòd dicatur de pluribus, qui nullo modo idētatis sunt idem. Nā licet verum sit, quòd verificetur de Alfonso puero, & eo iuuenis: tamē sunt idem secūdo modo idētatis. Ob id est terminus singularis, & non communis. Sed hæc solutio nō satisfacit Ferdinando Enzinas, & dat aliam, concedēdo quòd Alfonso qui fuit puer, nō est idē qui & senex, & sic verificatur Alfonso de pluribus. Sed hoc non sufficit ad terminū cōmunem: quia hæc significat mediantibus pluribus cōceptibus: nā ad hoc quòd sit terminus cōmunis, est requisitum quòd illa plura mediante vno conceptu significet, alius enim est conceptus Alfonso pueri, & alius ipsius iuuenis. Neq; ex hoc inferas

Solutio.

(ait ipse)

(ait ipse) hanc negandam: Alfonsus fuit baptizatus, quia hæc est vera ad hunc sensum, Alfonsus successit illi, qui baptizabatur. Hæc tamen sunt nullius momenti: nec adducere nisi coactus, deseruiens opinioni plusquam rationi.

CAP. XIII.

De termin. transcendentibus.

Octaua diuisio termi.

*Res, Ens,
Aliquid,
sunt absol
ti termini.*

TERMINORVM, quidam transcendens, quidam non transcendens. Ille dicitur transcendens, qui de qualibet remūdi potest verificari. Et isti sunt sex intellecti per hanc di-

uisionem, Res, Verum, scilicet, res, verum, bonum, ens, vnum, aliquid. Tres sunt absoluti termini, alij tres sunt connotatiui. Transcendētia dicta sunt hæc sex: quia transcendunt limites aliorū terminorum. Nam cum alij termini de aliqua, vel aliquibus rebus mundi verificētur, isti sex, de qualibet re mundi. Nam quacūq; data, est de ea verum dicere, quod est ens, res, aliquid, bona entitatiuē, vera, & vna. Bonum enim connotat, quod est appetitus attractiuum, verū, quod immutare possit intellectum: vnum, quod in se indiuisum, & diuisum a quolibet alio.

¶ Non transcendētes termini vocantur alij ab istis sex. Neq; hic est opus distinctione adducere termini transcendentis in significando, & supponendo, & transcendentis in significando tantum, putantes q̄ ly Chimæra omne ens de materiali significat, pro quo non potest supponere. Sed cum ly Chymæra vera entia non significet, non est opus id dicere.

¶ Etiam ponuntur aliqui termini supra transcendentis, qui non solum pro veris, vt sex transcendentia numerata, sed etiam pro imaginabilibus, & possibilibus supponunt: vt ly possibile, & ly intelligibile.

¶ Transcendentia incomplexa solum assignantur sex proposita, sed complexa sunt innumera. Nam omne disiunctum ex terminis contradictorijs, vt est, vel non est, Petrus, vel non Petrus, album, vel non album, homo, vel non homo, &c. Omnia ista complexa de qualibet re mundi possunt verificari. Qua ratione consequenter de termino complexo, & incomplexo differendum erit. Quia non solum hic, sed etiam in supradictis mentio facta est.

* Aduertendum q̄ modus essendi additus enti: constituit transcendentia, & etiam cōstituit prædicamenta: sed tamen aliter & aliter nam est modus essendi specialis, qui non conuenit omni enti, sed determinato: vt hoc qd̄ est esse per se, q̄ substantiæ conuenit, &c. Secundum hanc considerationem ponuntur decem prædicamenta ab Aristot. Substantia, quantitas, qualitas, &c. de quibus in dialectica in proprio loco. Est modus essendi entis generalis, & iuxta modos diuersos generales cōstituuntur transcendentia & sunt quinque modi, & ob id cum ente sex sunt transcendentia. scilicet, ens, vnum, aliquid, res, verum, bonum. Est etiam aduertendū q̄ inter huiusmodi transcendentia, & si quædam ad res significatas: nullum habeat ordinē, neq; vnum sit prius alio: eo q̄ inter ista transcendentia non sit realis distinctio quo ad formales rationes: tamen ordo est, quia primū qd̄ ab intellectu cōcipitur, est ens. Secundum est indiuisio in se vt Aristot. docet. 10. Metaphysicæ text. 7. & sic secundo loco ponitur vnum, in tertio gradu concipitur diuisio, ab alio & sic est aliquid. Et statim concipitur q̄ habet essentiā & quidditatem & sic est res, & quia habet quidditatem est conformitas ad intellectum, & sic est verum, & quia habet suam perfectionem & rationem appetibilis est bonum: hic ergo est ordo, & prioritas inter transcendentia. De quibus latius in Metaphysica.

CAP. XIII.

De termin. complexo, & incomplexo.

Nona diuisio termi.

TERMINORVM significatiuorum, quidam in complexu, alius cōplexus. Incomplexus: vt homo. Complexus: vt homo albus, homo est animal.

¶ Terminus complexus ille est, qui plures habet partes significantes iuxta significationē totius: vt Petrus, & Paulus, Homo est animal, Homo albus, Hominis equus.

¶ Incomplexus est, qui non habet plures partes significantes iuxta significationem totius: Vt Petrus, album, nigrum, &c.

¶ Terminum habere plures partes significantes iuxta significationē totius est, quod eius significatio constet ex partium significatione: Vt homo albus: significatio totius ex partium significatione cōstat: nam quia ly homo, homines: & ly album, alba: hinc, homo albus, hominē al-

*Quid sit si-
gnificare
iuxta signi-
ficationē to-
tius.*

bum

bum significat. Quod quis poterit cognoscere, si deposita vna parte à sua significatione, totū definit significare, tunc cōstat significationem depēdere à significatione partium: Vt si ly homo, non significaret hominem.

¶ **C**omplexorum, quoddā est complexum distās, aliud indistans. Distans est, quando partes principales coniunguntur aliqua coniūctione. Vt hic, Ioannes, & Paulus. Dixi principales, quia hoc cōplexū, Petrus amans Deum, & proximum, est complexum complexione indistanti, & non distanti. Indistās est, vt homo albus, animal homo, &c. Solet ab aliquibus terminus complexus sic definiri. Est, qui habet plures partes se habentes sicut determinatio, & determinabile, vel sicut coniūctio, & coniungibile. Exemplum primi, vt homo albus, hominis equus. Exemplum secundi, Petrus, & Ioannes.

Argum. ¶ Sed argumentor contra dicta. Est aliquis terminus incomplexus, & tamen habet plures partes significantes, vt dominus, & tamen partes habet, scilicet, do, & minus, significantes.

Solutio. Respōdetur, id non esse iuxta significationem totius, non enim ex significationibus partium

Replicatur. resultat totius significatio. Sed si quis instet, ly paterfamilias, & æquiferus, armiger, &c. sunt termini incomplexi, & tamen plures habent partes: vt constat, significantes iuxta totius significationem, vt totius significatio ex partium significatione videatur originem trahere. Dicendum, terminos propositos compositæ figuræ esse incomplexos: vt tradit Arist. 1. Perihēr. Et ratio est: quia non significant illæ partes iuxta totius significationem, nam licet pater, significet patrem, & familia^{am} lliam, hoc totum paterfamilias, & bernatorem domus significat.

1. Argum. ¶ Præterea. Si ly. a. imponatur ad significandū, sicut ly homo albus, tunc esset terminus cōplexus apud Logicos, quia tantum valet, quātum illud complexum, & tamen non habet plures partes. Respon. distinguendo. Vel formaliter, & sic concedo. Vel virtualiter, nego. Et ad terminum complexum sufficit quod habeat plures partes, siue formaliter, siue virtualiter, & ibi habet virtualiter plures.

3. Argum. ¶ Item. Hæc, b, est, b, est terminus complexus, & tamen non habet plures partes significantes. Nam, b, &, b, non significant. Ad hoc respondetur, esse propositionem, & terminum complexum, & habere plures partes significantes, licet non formaliter, virtualiter tamen. Nam illa subordinatur naturalibus similitudinibus illarum literarum, & actui verbali, quod sufficit.

CAP. XV.

De termin. absolu. & connotati.

Decima diuifio terminorū.

TERMINVS RVRSUS diuiditur in absolutum, & connotatiuū. Connotatiuus ille est, qui vltra suum materiale significatum aliquid aliud importat. Vel, vt alij dicunt, aliud adiacere, vel nō adiacere significat.

Vt album, vltra hoc quod dicit corpus: importat albedinem adiacere corpori.

¶ **A**bsolutus est, qui præter suum materiale: nil aliud importat. Vt homo, leo, & similia.

¶ **H**ic nota solum terminum cathegorematicū dici absolutum, vel connotatum: nam synthe-gorematicus minimē vocatur, nisi forsan conceptus non vltimatus de ly omnes, quo se repræsentat obiectiue, adæquatē dicatur terminus absolutus: & quo ad se, & sua similia, connotatiuus.

¶ **N**otandum, in cōnotatiuo termino duo denotari, alterum, velut id quod adiacet alteri, & hoc formale dicitur, alterū velut cui aliquid adiacet, & hoc materiale. Vt in albo designatur aliquid, cui adiacet albedo, & illud materiale & id quod adiacet illi quod formale est: interdū de formali non significat aliquam rem adiacere. Cuiusmodi modum se habendi: Vt sedēs, vigilans, dormiens & huiusmodi.

¶ **S**olent duæ regulæ poni, quibus cognosci debeat terminus connotatiuus. Prima. Quando modus significandi termini exponitur per ly habens, aut quodammodo se habēs: vt album, & sedens. Posterior, Quando terminus re eadē manente, potest supponere, & non supponere pro illa: Vt cœnans, est terminus cōnotatiuus, vltra enim ipsum qui cœnat, comestionem, & tempus serotinum importat. Et posset remanente subiecto, & tempore, nō supponere pro illo: Vt si non cœnaret talis.

¶ **T**erminorum connotatiuorum, quidam cōnotat essentialiter, alius accidentaliter. Essentialiter, quando partem essentialē suo materiali adiacere denotat: Vt ly rationale, & ly spirituale. Accidentaliter: vt ly album, ly vigilans. Et accidentaliter, dupliciter potest connotare. Intrinsicè, vt accidens proprium: vt risibile. Extrinsicè, quando accidens commune est, vt album.

¶ **R**ursus cōnotatiuorum, alius positiuus, alius nega-

Quid importet connotatiuus terminus.

Regula connotatiuorū.

negatiuus, alius priuatiuus. Positiuus, qui ponit: Vt ly videns, ly illuminatum. Negatiuus: vt non vidēs, non illuminatum. Priuatiuus, qui carentiam formæ in subiecto apto nato importat. Vt tenebrosus, cæcus.

¶ Quare dicatur in termino connotatiuo significatum materiale, secundum nominales, sit quod principale, & aliud formale est. Quia pro materiali significato huiusmodi termini possunt supponere, & non pro formali. Nam hæc est impossibilis, hoc potest esse album, demonstrata albedine, & subiecto demonstrato, est vera.

1. *Argum.* ¶ Contra dicta. Ly album, est terminus connotatiuus: vt dictum est, tamen non significat materiale, & formale, ergo mala est definitio. Patet minor, auctoritate Arist. in prædicamentis dicentis. Albū solum qualitatem significat, quod S. Thom. in. 3. d. 25. confirmat dicens Nomen adiectiuum solum formam significat.

1. *Pradi.*
5. *Thom.*
2. *Argu.* ¶ Secundò. Chimæra est terminus connotatiuus, tamen nihil significat, ergo. Quòd sit connotatiuus, est certum. Minor patet, quia Chimæra significat Chimæram, & Chimæra nihil est.

¶ Ad primū. Oportet aduertere, terminū connotatiuum dupliciter posse considerari. Substantiuè, vel adiectiuè. Cū substantiuè, tūc materiale, & formale dicit: Vt ly album, importat albedinem, cōcernēdo subiectum, vnde videtur habitudo inter accidens, & subiectum importari in illo termino. Si tamen adiectiuè sumatur: vt in ista, homo albus, ly albus, solum dicit albedinem in ordine ad Petrū, nihil de materiali connotando ad sensum Grammaticorū, qui dicūt, adiectiuū adiectiuè tētum, significat aliquod accidens adiacere substantiuo. Et sic in isto sensu esset verum dictum Aristot. Et quum nos diximus, ly album esse terminum connotatiuum, & importare materiale, & formale, loquuti sumus de eo substantiuè sumpto.

¶ Considerandum, etiam Aristot. in loco citato, secundum translationem Argyropili dicere, album solum quale, significat. Non dicit, vt alij allegant, solum qualitatem, significat. Et sic in Græco, solum est Pion: significat, id est quale, & non Piotita, quod est qualitas. Et sic argumentum non probat.

¶ Ad secundum. Dicendum quòd eo quòd Chimæra sit mons in Lycia, qui in vertice abundat leonibus, & in pede serpentibus, & in medio caprarum pascuis, fingunt poëtæ, vt Ouidius refert, monstrum quoddam, ex capite leonis, cauda serpentis, & dorso capræ, quæ est Chimæra definitio. Et Dialectici vtuntur eo, ac si esset nomen connotatiuum: vt de materiali importet monstrum, connotando membra esse taliter disposita. Quæ compositio possibilis non est.

Verum quidam neotericus Sbarroya in suis paruis Logicalibus in. 2. parte. quæstio. 1. credit ly Chimæram, esse terminum absolutum, & non connotatiuum, dicit esse terminum absolutum significantem ex æquo totum hoc, ens compositum ex his, quæ non possunt componi.

¶ Ad formam argumenti respondetur, concedendo maiorem, & negando minorem. Et ad probationem, negatur consequentia: nam arguitur à non amplo ad amplū negatiuè: sic dicendo: Chimæra chimæram significat, & chimæra nihil est, ergo nihil significat. Nam ly ens, inclusum in ly Chimæra, ratione de ly significat, ampliat ad imaginabilia. Ob id non concludit argumentum, nam aliquid significat, scilicet ens imaginabile, ad sensum supra dictum.

CAP. XVI.

De ter. media. & immediato.

Diuisio. XI.

TERMINORVM: quidā immediatus, alius mediatus. Mediatus ille, cuius causa propositio in qua ponitur, per alia, vel alias probanda est, vel improbanda: Vt sunt

omnes termini communes, & singulares, rem partibilem significantes. Vt homo, gratia cuius hæc propositio, homo est animal, venit probanda per has singulares: hic homo est animal, vel hic homo est animal. &c. Exemplum secundi, vt ly Petrus, in ista. Petrus est plura entia, nam probatur per alias, sic arguēdo. Iste binarius, demonstrata aia, & corpore, sunt plura entia, & iste binarius est Petrus: ergo Petrus est plura entia.

¶ Immediatus terminus est, cuius gratia propositio non venit probanda per alias: vt sunt termini singulares, rem impartibilem significantes, vt Michael, & Gabriel.

¶ Terminorum mediatorum, quidam dicuntur officiables, alij resolubiles, alij exponibiles.

¶ Officiabilis ille est, cuius causa propositio in qua ponitur, efficitur modalis composita: vt sunt verum, falsum, possibile, impossibile, contingens, necessariū. Modalis composita in proposito dicitur, propositio in qua aliquot istorum modorū, est prædicatum, vel subiectū, & aliud extremum est aggregatū ex infinitiuo cū supposito: vt Socratem currere est contingens.

¶ Terminus resolubilis est, qui in duos, vel plures partibiles est terminos: vt homo. Qui in istos parti-

partitur: iste homo, & iste homo.
 ¶ Terminus exponibilis est, virtutē syncathegorematici habens, cuius gratia propositio in qua ponitur, per alias exponentes probanda est: vt sunt isti, tantum, quantum, præter, differt, incipit, desinit: sicut in hac, tantum homo est animal rationale, exponitur per has, homo est animal rationale, & nihil non homo, est rationale. De quo inferius in exponibilibus.

CAP. XVII.

De ter. primæ, & secundæ intē.
Diuisio. XII.

Quid ter.
prim. intē.

RIVIDITVR RVRsus terminus, in terminum primæ intentionis, & secundæ intentionis. Primæ intentionis ille est, qui significat aliquam rem, non secundum proprietatem, Grammaticam, Logicam, vel Rhetoricā. Vt Ioannes, quando significat Ioannem, & homo homines. Vel sic, est terminus significans aliquid, secundum quod in se habet.

¶ Terminus secundæ intentionis est, significans secundum aliquam proprietatem, Grammaticam, Logicam, vel Rhetoricam. Vel alijs verbis: Est terminus, significans aliquid, secundum quod mentis intentioni subiicitur: vt homo, quando speciem hominis significat. Interiectio, coniunctio, definitio, diuisio, propositio, species, genus, dispositio, inuētio, eloquutio. Ista vocabula sunt secundæ intentionis, seu secundæ impositionis. Secundæ intentionis, tanquam secundæ intellectus attentio: vt sit prima attentio, eius primum significatum. Vt homo quum Petrū, vel Ioannem. Et sit secunda attentio, quum propter scientiam Dialecticam tradendam: ille idē terminus fabricatus est (vt sic loquar) ab intellectu: vt stet pro specie humana, tanquam secundæ intentionis dicatur terminus, qui est constitutus, ex secunda intellectus attentione.

Nota.

¶ Hic nota secundæ intentionis terminos, non eò dici: quia præsupponant primam intentionem, sed dicta est secunda intentio: quia est proprietas rei, habens esse ex solo ordine ad intellectum. Et prima intētio, est proprietas cōueniēs rei, sine tali ordine. Licet etymologia data sit, quod secunda intentio dicatur tanquam secunda intellectus attentio, non tamen semper est requisitum, quod secunda, præsupponat primam.

Argum.

¶ Contra definitionem termini secundæ intentionis argumentor. Hoc cōplexum, terminus primæ intentionis, significat aliquid, vt subiicit

intellectus intētionis, & tamē non est terminus secundæ intētionis. qđ patet, quia est terminus primæ intētionis: ergo nō est secundæ intētionis.

¶ Ad hoc. Cōcedo maiorem, & nego minorem. Et ad probationem. s. est terminus primæ intētionis: quia terminus primæ intentionis est terminus primæ intentionis: distinguendum erit. Nam vel ambo extrema capiūtur materialiter, vel personaliter. Si personaliter, concedo. Et sic est bona consequentia, & nihil ad intentionem argumenti. Si ambo materialiter, tunc antecedens conceditur, & negatur consequentia, quia in consequenti subiectum capitur materialiter, & prædicatum personaliter. Quum dicis: ergo terminus primæ intentionis, non est terminus secundæ intentionis. Dico, quod in dicto antecedente dicendo, terminus primæ intentionis, est terminus primæ intentionis: subiectum capitur materialiter, & prædicatum personaliter, & tunc neganda est illa propositio. Nam hæc est falsa, terminus primæ intentionis, est terminus primæ intentionis.

Ad argu.

CAP. XVIII.

De ter. pertinenti. & impertinenti. Diuisio. I3.

RERMINORVM, alij pertinentes, alij impertinentes. Pertinentes sunt illi, quorū alter alterum infert, aut eirepugnat. Vt homo, risibile: homo, equus.

¶ Impertinentes sunt, quorum neuter alterum infert, aut alteri repugnat: vt iustus, & albus.

¶ Pertinentes, quidam conuertibiles: vt homo, & rationale: alij non conuertibiles, vt homo, & animal. Nam licet sequatur: est homo: ergo est animal, non tamen sequitur, est animal: ergo est homo.

¶ Conuertibiles, quidam synonymi, alij non synonymi. Synonymi sunt, qui significant idē, & eodem modo, & adæquatē. Vt mucro, ensis, gladius. Dicitur eodem modo: quia licet risibile idem sit, quod homo: non tamen eodem modo: Quia homo absolutē, risibile connotatiuē. Dicitur adæquatē, quia licet ly homo, & ly animal idem significant: non tamen sunt synonymi, quia non adæquatē.

Conuertibiles termini qui sint.

* Aduerte quod conuertibilitas est triplex. s. secundum rem, secundum conceptum, & secundum prædicationem. Secundum rem, quando duo, dicunt eandem naturam adæquatē, vt homo, & rationale, & sic species & genus non

non conuertuntur: quia non eandem naturam adequatè utrunq; secundum conceptum, quando sunt idem re & ratione, ut duo synonyma ut Cicero & Tullius &c. Secundum prædicationem, quando duo adequatè in suppositis, ita ut de quibuscunq; prædicatur vnum prædicetur & reliquum, ut homo & risibile, &c.

Ad synonymitatem requiritur vocum diuersitas.

Hic aduertendum, ad synonymitatem requiritam esse vocum diuersitatem. Sunt enim synonyma, id est nomina eiusdem rei. Cum termini sunt eiusdem significationis Logicalis, & Grammaticalis: dicuntur synonymi essentialiter, & accidentaliter: Ut ensis, & gladius. Si tamen desit Grammaticalis: sunt synonymi, essentialiter solum: Ut homo, & hominis.

Qui termini repugnant.

Terminorum repugnantiam disparatorum, alij repugnantes non oppositi, alij oppositi. Primum exemplum, homo & equus. Oppositi: Quidam contrarij, ut sunt termini incompatibiles qualitates importantes: Ut album, & nigrum. Contradictorij, quorum alter connotat explicitè negationem alterius: sicut album, & non album. Priuatiui: ut cæcus, & videris. Relatiuè, sicut pater, & filius. Dominus, & seruus. Creator, & creatura.

Hic est finis tractatus terminorum: sequentes ordinem neotericorum, apponemus tractatū suppositionum.

C A P. XIX.

De suppositionibus.

QUANDO Sicut multi loquuntur, licet sentiamus ut pauci: post terminorum traditionem, sequitur, & de suppositionibus nonnulla tradere. Et quidē de suppositionibus,

ampliacionibus, & appellationibus, ab Aristotele non est editus libellus peculiaris, sed à Petro Hispano, quem omnes sequuti sunt, qui de hac materia loquuntur.

Quid sit suppositio.

Suppositio: est terminus in propositione existens, verificabilis de re quam significat. Vel sic. Suppositio: est acceptio termini pro aliquo re respondente illi, secundum eandem acceptionem. Verbi gratia, homo in ista, homo est animal, supponit: quia potest verificari de re quā significat, demonstrato homine, Petro, vel Ioāne: hic est homo. Et quum dicitur, est acceptio, verè sic est: nam ly homo, accipitur in illa propositione pro aliquo respondente illi, secundum eandem acceptionem, hoc est pro Petro, vel Paulo. Ad cognoscendum utrum aliquis terminus

supponat pro re quam significat: oportet vnā propositionem affirmatiuam formare: & à parte subiecti ponere rem quam significat terminus supponens, cum pronomine demonstratiuo, & à parte prædicati terminum supponentem, & si illa est vera, terminus supponit. Ut in hac, homo est animal: ly homo supponit, quia hæc est vera, hic est homo, demonstrando Petrum. Ob id ly homo supponit pro Petro, sed non supponit pro leone, quia hæc est falsa, hic est homo, demonstrando leonem.

Notandum quod isti termini, suppositio, acceptio, significatio: se habent sicut superius, & inferius. Nam quicquid supponit, accipitur, & non econuerso. Nam ad hoc quod terminus supponat, requiritur sit in propositione, & tamen ad hoc quod accipiat, sufficit vniatur in ordine ad copulam verbalem: Ut in hac, homo curreret, ly homo, licet accipiat: non supponit. Et etiā requiritur ad hoc quod supponat: quod verificetur, de re quam significat. Ob id ly Chimæra in ista, Chimæra est, licet sit in propositione, non supponit: quia non verificatur de re quam significat, cum hæc non sit vera, hoc est Chimæra: & homo solitariè positus, significat: sed neque supponit: neque accipitur. Itaque hoc est verum, hic terminus supponit: ergo accipitur, & significat. Et similiter, hic terminus accipitur: ergo significat. Sed non valet, significat: ergo accipitur, & supponit. Nam terminus ille solitariè positus, significat, & non accipitur, neque supponit. Nec valet, accipitur: ergo supponit. Nam in hac, homo curreret: ly homo accipitur, & tamen non supponit, ut dictum est.

* Est aduertendum circa id quod dicitur terminum non supponere extra propositionem, quod aliqui ex Thomistis putant contrariū, & id probare nituntur ex dictis. S. Tho. 1. p. quæstio. 39. articulo. 4. vbi dicit, quod hoc nomen Deus, habet ex modo significandi quod possit supponere pro persona: sicut hoc nomen homo, & idem in solutione ad tertium. Sed tamen quod dictum est tenendum terminum extra propositionem non supponere. Et est de mente S. Tho. Neque obstat adductū ex eo doctore S. Tho. quia ibidē se declarat, formans propositionem vt Deus creat: vbi pro natura, & quōdo pro persona: Deus generat, Deus spirat, &c. & quādo dicit quod Deus per se supponit pro natura, & nō pro persona. per ly per se, intendit quod ex se, respectu secluso, cuiuslibet prædicati absoluti: supponit pro natura: vt Deus creat, Deus est bonus: sed pro persona, non supponit nisi determinetur per prædicatū relatiuū, vt Deus generat Deus est pater &c. ly Deus non ex se, sed respectu talis prædicati

Quomodo se habent suppositio, acceptio, significatio.

S. Thomas

et aliorum

cati supponit pro persona. Hæc pro tyronibus difficilia sunt, tamen successu temporis erunt manifesta.

¶ Est considerandum, terminos sic supponere in propositionibus veris: sicut in falsis. Nam in hac, homo est lapis: & ly homo supponit, & ly lapis. Quia verificari possunt isti termini de re quam significant, demonstrando hominem, & demonstrando lapidem.

¶ Solent hic poni quatuor regulæ ad cognoscendum veritatem, & falsitatem propositionis, ratione suppositionis terminorum.

1. Regula. ¶ Propositio affirmatiua, cuius alterum extremum non supponit: est falsa. Extremum vocamus, subiectum, vel prædicatum. Vt Chimæra est ens. Subiectam non supponit. Similiter in ista. Antichristus est homo, quia non potest demonstrari, non supponit.

2. Regula. ¶ Omnis propositio affirmatiua, cuius ambo extrema supponunt, sed non pro eodem: est falsa. Vt hæc: homo est lapis, est affirmatiua, & extrema supponunt, & est falsa, quia non pro eodem.

3. Regula. ¶ Omnis propositio negatiua, cuius alterum extremum non supponit, est vera. Vt Chimæra non est animal. Antichristus non est ens.

4. Regula. ¶ Omnis propositio negatiua, cuius ambo extrema supponunt, & non pro eodem, est vera. Vt homo non est brutum, homo non est lapis. ¶ Hic considerandum est, ad verificationem termini supponentis, oportere ut seruentur proprietates omnes logicales: ut simile genus suppositionis, ampliatiouis, appellatiouis, restrictionis, alienationis. Vt si velis verificare suppositionem, de ly homo: in hac, Homo est species oportet dicas, hoc est ly homo: quia ibi sumitur materialiter, & sic debet fieri verificatio. Exemplum de ampliatioue: Adam fuit homo, non debet fieri verificatio, hoc est homo: sed hoc est, vel fuit: quia illa copula ampliat ad duas differentias temporis. De restrictione, in hac, aliquis homo currit, debet fieri verificatio, ut seruetur eadem restrictio. Hic est aliquis homo, ut stet pro masculis. Et appellatiouis, ut in hac, ego cognosco Papam, oportet fiat hoc modo, hoc est cognosco Papam, & non sic, hoc est Papam cognosco.

1. Argum. ¶ Contra definitionem suppositionis argumentor. Aliquis terminus supponit, & tamen non verificatur de re pro qua supponit: ergo. Patet. Non demonstratum, in hac propositione, non demonstratum est lapis in profundo maris, supponit, sed non verificatur de lapide, quia hæc est falsa, demonstrando lapidem, hoc est non demonstratum cum sit contradictio.

Solutio. ¶ Respondetur, quod ille terminus, non demō-

stratum, supponit, & verificatur, & quando inferens, est propositio falsa, fateor: sed tamen verificatur: ut ita sit quod demonstratur, sed non verificatur, ut propositio sit vera, ac si diceremus, Sufficit ad suppositionem quod verificetur, & demonstretur: ubi ly non demonstratum, sumitur materialiter.

¶ Secundo sic. Iste terminus hominis: in hac hominis asinus currit, supponit, & tamen non verificatur: ergo male dictum est. Quod supponat patet, sed non verificatur: quia ad hoc quod verificetur, oportet sit prædicatum in propositione, in qua demonstratur, sed non potest esse prædicatum. Respondetur, ly hominis supponere, & sufficere ad verificationem ut fiat per suum rectum. Et sic posset fieri: hic est homo, cuius est asinus.

¶ Potest esse dubium. Vtrum subiectum in istis, Adam, & Antichristus fuerunt, vel erunt, supponat. Aliqui dixerunt quod sic, quia Adam fuit, & Antichristus erit. Sed melius dicitur, ibi non supponere, quia Adam, & Antichristus, est unum copulatum, & non debet resolui, sed verificari, Adam, & Antichristus fuerunt, & Adam, & Antichristus erunt, & utraq; est falsa, suppositio copulati complexiue sumpti non habet cognosci per suppositionem partium.

¶ Duplex est suppositio. Propria, & impropria. Propria illa est, quando terminus pro illo capitur: quod proprie significat: ut ly homo, in ista: homo disputat.

¶ Impropria est, quum terminus capitur pro illo, quod non proprie, sed metaphoricè, vel translatiue significat. Et eius sunt sex species. Metaphorica, catacretica, metaleptica, synecdochica, metonymica, antonomastica. Exemplum primi, ut leo, quando supponit pro crudeli. Catacretica, ut si contra usum parricida sumatur pro illo, qui fratrem occidit. Metaleptica, ut arista pro anno. Vt tibi. Post aliquot mea regna videns: mirabor aristas. Ibi arista pro anno, Synecdoche, pars pro toto.

¶ Metonymica, ut ibi pateras libare Ioui, quando continens pro contento.

¶ Antonomastica, ut Phylosophus, pro Aristotele. Vtrum tamen istæ suppositiones improprie, etiam sint in mente, an sit correspondentia ad proprios conceptus? Videtur dicendum, quod tales termini supponentes improprie subordnantur in mente proprijs conceptibus, & non illis pro quibus supponunt.

¶ Rursus suppositio propria, diuiditur in materiale, simplicem, & personalem. Materialis est, suppositio termini, pro illo, quod terminus improprie significat. s. quum est pro se median te conceptu, se naturaliter communiter repræ-

2. Argum.

Solutio.

Dubium.

Duplex suppositio.

Quid suppositio impropria.

Dubium.

Suppositio propria in materiale simplicem & personale diuiditur.

sentante. Vt in hac, homo est nomen, ly homo materialiter capitur.

¶ Simplex suppositio illa est, quæ est termini pro suo primario significato. Vt in hac homo est species. Petrus est indiuiduū. Ibi ly homo, & ly Petrus: pro suo significato primario. Et hæc suppositio, non ponitur ab aliquibus, tamen apud antiquos fit mentio de ea. Posset sic definiiri. Suppositio simplex est, quotiens terminus supponit pro natura importata in tali termino, Vt hic, homo est species, Ly homo, nõ pro re capitur, sed pro natura hominis.

* Et pro suppositione simplici antiqui ponunt regulas. Prima. Terminus supponenti simpliciter non est particulare, neque vniuersale, sed simpliciter enunciandum: quod homo est species: quod animal est genus. Secunda regula. Omnis terminus supponens respectu prædicati importatis actum animæ, supponit simpliciter, vt homo diffinitur, homo intelligitur, homo prædicatur de pluribus differētibus numero &c. Tertia regula. Omnis suppositio cuius subiectū supponit simpliciter, est singularis: quia nõ est vniuersalis, neque indefinita, quia non potest fieri sub subiecto aliquis descensus. Quod si quis obijciat quod in ista homo est species ly homo est terminus communis cum sit aptus prædicari de pluribus, ergo non erit singularis, solutio est, quod in hac ly homo non est terminus communis: quia non respicit supposita vt superius, inferiora: sed tenetur discretè: quia stat, p natura ab intellectu apprehensa vt vna: & vt sic singularis est: quia denudata est ab omni conditione indiuiduæ. Et similiter in hac, substantia est generalissimū: & ens est transcendens. subiectū tenetur singulariter. vt. 7. Metaph. probat. ¶ Suppositio personalis est, quando terminus supponit pro illo, quod principaliter significat. Vel ponentes suppositionem simplicem, & definiens sicut primò definita est, poterit sic personalis definiiri: vt illa sit, quum terminus supponit pro suo secundario significato: vt in ista, homo disputat, ly homo supponit personaliter: quia pro suo secundario significato, ad sensum quem communiter loquentes habent. Pro homine Petro, vel Paulo: quod est significatum secundarium, licet nos primarium dicamus.

¶ Pro quo notandum. Quod ly homo in ista: homo est species, & in ista, homo disputat, pro eodem supponit, nam supponit in prima, pro concreto naturæ humanæ, quod non distinguitur realiter à suppositis, pro quibus supponit ly homo, differt tamen, quod in prima supponit pro homine in quantum est cognitus per eius proprium conceptum, scilicet homo, in secunda ta

men supponit pro eodem absolute, id est non in quantum sic, aut sic cognitus. Et isto modo, vocatur primarium significatum de ly homo, in hac homo est species: quia mediante proprio conceptu. Et in hac, homo disputat, supponit pro secundario significato. Si hæc non capis, sufficiat dicere simplicem suppositionem esse, quado terminus pro natura capitur, & personalis, quando pro supposito illius naturæ: sicut dicunt Scotistæ.

¶ Solet assignari differētia inter terminum supponentem suppositione simplici, & supponentem suppositione personali penes hoc, quod sub termino supponente simpliciter, nunquam licet descendere, neque syllogizare. Semper enim variatur appellatio in huiusmodi descensu. Sicut nõ sequitur, homo est species, & Petrus est homo: ergo Petrus est species. Sub termino tamen supponente personaliter licet descendere, & syllogizare. Fortè si seruaretur appellatio, liceret sub termino supponente simpliciter. Vt sic, homo est species: ergo hic homo in quantum cognitus homo: est species.

* Est etiam aduertendum apud terministas suppositio formalis, & personalis coincidunt & conuertibiliter se habent & tñ reales non pro eodem accipiunt. Et formalem diuidunt in naturalem, & accidentalem: quia si accipitur respectu prædicati per se, quod conuenit subiecto essentialiter, vel consequitur essentialiter subiecti, est suppositio naturalis siue essentialis, in omni propositione de per se, tam primo quam secundo modo. Vt homo est animal: & homo est risibilis: vel accipitur respectu prædicati conuenientis accidentaliter, vt homo est albus: homo currit: & tunc est suppositio accidentalis. Et hæc diuisio suppositionis habetur ex doctore Sancto in. 3. Senten. distinct. 1. quæst. 2. art. 4. Et apud reales suppositio accidentalis diuiditur in personalem, & simplicem: quia si prædicatū accidentaliter conuenit, & hoc extra animam, est personalis: vt homo currit: vel conuenit subiecto non in quantum habet esse in supposito: sed vt habet esse in anima, vt in quantum intellectus intelligit naturam communem prædicabilem de multis, vt quando dicit homo est species, &c. Et vocatur suppositio simplex. Hæc sunt dicta pro modo loquendi antiquorum, qui etiam secundum modum suum suas ponunt regulas.

¶ Solent assignari regulæ, in quibus cognoscamus quando terminus materialiter supponit.

¶ Prima. Dicitio non significatiua si supponit, erit materialiter. Vt hic, blitiri, est blitiri. *1. Regula*

¶ Secunda. Terminus determinatus signo materialitatis supponit materialiter: Vt ly homo *2. Regula*

C in hac,

Suppositio
simplex qd
sit.

1. reg.

2

3

1. Regula

2. Regula

in hac, ly homo est ens. Signa materialitatis sunt, hic terminus, hæc dictio, & cætera huiusmodi, & ly.

3. Regula.

¶ Tertia. Omnis terminus primæ intentionis, qui est subiectum respectu prædicati secundæ intentionis: supponit suppositione simplici, nisi si aliquid obstat. Vt hic homo est species, Petrus est indiuiduum. Animal est genus. Et in his. Verum, est obiectum adæquatum intellectus: color est obiectum visus.

¶ Suppositio rursus diuiditur, quedam est communis, alia discreta. Communis est, terminus communis supponens: Vt homo, in hac, homo est animal. Discreta, quando terminus discretus supponit. Vt ly Petrus, in hac, Petrus est homo.

¶ Communis adhuc duplex, determinata, & confusa. Determinata est, ad quam valet ascensus, & descensus disiunctiuus: vt in hac, homo est animal. Sic. Iste homo est animal, vñ iste homo est animal: ergo homo est animal. Hæc suppositio cognoscitur, vt placet Dialecticis, per hanc litteram, b, facit enim terminum cui immediatè præponitur: supponere determinatè.

¶ Suppositio confusa diuiditur, in confusam distributiuam, & confusam tantum. Rursus. Distributiuam, in distributiuam completam, & incompletam.

¶ Confusa tantum, diuiditur, in confusam disiunctam, & confusam copulatam.

¶ Rursus, suppositio communis in genere, diuiditur in mobilem, & in immobilem. Istis speciebus suppositionum solent vti summulitæ, licet apud graues autores, & Theologos antiquos de istis nulla pene fiat mentio.

¶ Hic oportet notare signa que huiusmodi suppositiones causant. Particularia signa sunt, aliquis, quidam, quispiam. &c. & ly, b. Ista faciunt suppositionem determinatam.

¶ Signa vniuersalia, quedam sunt purè affirmatiua, alia purè negatiua, alia mixta. Vt ita dicam affirmatiua: vt omnis, quilibet, cunctus, totus.

¶ Negatiua, partim sunt aduerbia, vt non, partim nomina, vt nullus, neuter.

¶ Signa que mixta possunt dici, includentia affirmatiuam, & negatiuam vniuersalitatem, possunt esse signa exponibilia, que per affirmatiuam, & negatiuam exponuntur. Vt tantum, præter, differt.

¶ Ponuntur regulæ ad cognoscendum terminum qua suppositione supponat.

1. Regula.

¶ Prima. Terminus communis, nullo signo determinatus, determinatè supponit. Vt, homo legit, & similiter si terminus communis signo particulari determinatur, & non sit impeditum tale signum. Vt in hac, aliquis homo est animal.

¶ Secunda. Terminus communis immediatè determinatus signo purè vniuersali, pureq; affirmatiuo, si non impediatur aliquo signo, supponit confusè distributiuè. Vt in hac, omnis homo currit, ly homo, supponit distributiuè, ratione de ly omnis, qui habet hanc vim distribuendi terminum immediatum. Dixi immediatum: quia terminum mediatum confundit: vt ly animal, in eadem propositione. Dixi non impeditum: quia in hac, non omnis homo currit, ly homo, non supponit distributiuè, sed determinatè. Valet enim sicut aliquis homo currit.

3. Regula.

¶ Tertia regula. Terminus communis determinatus mediatè, vel immediatè ab aliquo signo vniuersali, pureq; negatiuo, supponit confusè distributiuè. Vt in hac, nullus homo est lapis, ly homo, & ly lapis, supponunt distributiuè. Et in hac, non homo est animal, &c. Si ly non, capiatur neganter. Nam si capiatur infinitanter, solum terminum immediatum distribuit. Et adverbialis negatio non solum distribuit, terminos omnes positos in eadem cathgorica, sed etiam alterius cathgoricæ. Vt in ista, nõ homo currit: & homo disputat. Etiam ly, homo, in secunda cathgorica, distributiuè supponit, ratione de ly non. Negatio tamen nominalis, vt nullus, solum distribuit terminos positos in eadem cathgorica, & non in alia. Vt in hac, nullus homo est lapis, & Angelus est substantia: solum distribuitur ly homo, & nõ ly Angelus.

¶ Notandum, esse aliqua signa distributiuam, que hanc causant termini communis distributionem, vt est, ly peior: & omnia comparatiua, & superlatiua terminos à se rectos distribuunt. Hic, Petrus est sapientissimus hominum: & hic, Petrus est sapientior homine, ly homine, stat distributiuè.

¶ Est & signum Præter: & consequenter omnia signa exceptiua, que distribuunt immediatos sibi terminos. Vt in hac, omne animal præter hominem est irrationale: ly homo, distributiuè stat.

¶ Ly In quantum, etiam mediatè sequentes terminos distribuit. Et ly Differt, terminum à se rectum. Et ly Tantum, confundit confusè disiunctim terminum immediatum, & distribuit mediatum. Vt in hac, tantum homo est animal, ille terminus homo, supponit confusè disiunctim: & ly animal, distributiuè. Habet virtutem contrariam ad ly omnis, vt supra dictum est. Etiam ly Priuatus, & verbum Careo, terminos rectos à se distribuit. Et ly Extra, vt ego sum extra domum: ly domum stat distributiuè pro omni domo.

¶ Est notandum, nullum signum, quodcunque sit illud, habere virtutem ante se, sed semper post se. Vt

se. Vt homo est omne animal: ly omne, non habet virtutem in illum terminum homo, sed solum in ly animal.

¶ Duplex est suppositio distributiua: quædam pro singulis generum: alia pro generibus singulorum. Vel alijs verbis, completa: & incompleta. Quæ pro generibus singulorum, incompleta vocatur: quæ pro singulis generum, completa. Illa quæ est pro generibus singulorum, est, ad quam valet ascensus, vel descensus, copulatiuus per solas species dütaxat. In quo sensu ista conceditur, omne animal fuit in Arca Noë. Et ascendendum est hoc modo demonstrâdo species: homo fuit in Arca Noë, & Leo fuit in Arca Noë, & sic de alijs speciebus: ergo omne animal fuit in Arca Noë. Et hoc est incompletè distribui.

¶ Pro singulis generum, quæ completa est: ad quam valet ascensus, vel descensus copulatiuus per omnia indiuidua. Sicut in ista, omnis homo est animal. In quo sensu ista falsa, omne animal fuit in Arca Noë.

¶ Suppositio confusa copulatiua est, ad quam valet ascensus, vel descensus copulatiuus. Et copulata, ad quam copulatus. Exemplum primi in ista, omnis homo est animal. Sic, iste homo est animal, & iste homo est animal, &c. Exemplum secundi, omnes Apostoli Dei sunt duodecim. Sic, isti Apostoli Dei, & isti Apostoli Dei, &c. Et sic, hanc suppositionem facit ly omnes in plurali numero. Et tunc quando collectiue, facit istum sensum: tota collectio Apostolorum est duodecim. Et quando distributiue, facit istum sensum: singuli, vel quicumq;, &c. in quo sensu ista falsa est: omnes Apostoli Dei sunt duodecim.

¶ Suppositio confusa disiuncta est, ad quam valet ascensus, vel descensus disiunctus. Quod contingit, quando ly vel, vnit inter terminos, vt in ista: omnis homo est animal, sub ly animal supponente confuse tantum sic fit: iste homo est hoc animal, vel hoc animal. &c. Hæc suppositio cognoscetur, quando est terminus communis immediatè sequens ly tantum, vel mediatè: ly omnis, in eadem categorica, & ly immediatè, quod signum confundit terminos sequentes. Vt in hac, immediatè post hoc, homo erit animal. Et similiter aduerbia numeralia bis, ter, quater, &c. Similiter id causat copulatum diuisiue tentum: vt quando ponitur verbum numeri singularis. Vt in hac, Petrus & Ioannes est animal. Tunc confundit terminos sequentes, vt in hac supra dicta. Ly &, confundit ly animal. Secus si copulatum complexiue sumatur: vt est, quando copula est numeri pluralis. Vt in hac, Petrus, & leo, sunt animalia.

Quid suppositio confusa disiuncta.

¶ Etiam additur, & aliud signum confundens à Terministis, scilicet ly, a, nam sicut, b, facit suppositionem determinatam: ly, a, confusam tantum. Vt in hac, a, homo non est animal: quæ vera est, quia sua contradictoria falsa est: omnis homo est, b, animal. Vt suo loco dicemus.

¶ Operæpretium erit hic Dialecticorum regulam adnotare circa materiam hanc suppositionum: Quicquid mobilitat immobilitatum, immobilitatem mobilitatum. Id est, quicquid distribuit indistributum, indistribuit distributum. Hoc est, si aliquod signum distributiuum inuenit terminum indistributum, distribuit eum: & si inuenit distributum, indistribuit illum. Exemplum primi, vt si huic, homo est animal, addatur ly non, distribuit omnes terminos post se, sed si huic, omnis homo est animal, addas, non omnis homo est animal: ibi ly homo est indistributus, ratione de ly non: quia inuenit eum iam distributum per ly omnis. Et hoc prouenit, quia signa distributiua, sunt æqualis virtutis, & mutuò se impediunt.

¶ Considerandum est, signa distributiua esse maioris virtutis, quàm confusua, vel determinatiua, & determinatiua, maioris quàm confusua. Et sic præualet, quando duo simul concurrunt, quod est maioris virtutis. Vt in hac, tantum omnis homo currit: quia ly omnis habet distribuere, ly homo. & ly tantum confundere, distributiuum præualet.

¶ Solent poni regulæ, ad cognoscendum, quando sub aliquo termino cadunt duo signa mutuò se impediunt, cum terminus maueat indistributus: qua suppositione supponat, determinatè, vel confuse. Quarum prima est. Quando in aliqua contradictoriarum aliquis terminus distribuitur in ordine ad terminum stantem confuse, in alia contradictoria supponit determinatè. Vt in hac. Non omnis homo est animal, ly homo determinatè supponit: quia in ista, omnis homo est animal, stabat distributiue in ordine ad confusam suppositionem.

¶ Secunda regula. Si terminus distributus sit in ordine ad terminum supponentem determinatè, in sua contradictoria supponet confuse. Vt in hac, Non omnis homo est, b, animal, ly homo supponit confuse, æquiualeat enim huic, a, homo non est animal. Hæ duæ regulæ intelliguntur, quando interuenit aliqua negatio, eo quod sit malignantis naturæ, vt totum quod post se inuenit destruat, & eius oppositum ponat. Tamè si vtrunq; signum sit affirmatiuum, terminus supponet determinatè. Vt in hac, homo differt ab omni homine, ly homine, determinatè supponit. Et intelligitur verum, nisi aliunde confundatur. Vt in hac, Omnis homo

1. Regula.

2. Regula.

Negatio est malignantis naturæ.

differt ab omni homine: ly homine cōfusè supponit: quia aliàs confundebatur à primo signo omnis.

3. Regula.

¶ Tertia regula. Quando in aliqua contradictoriarum omnes termini supponunt distributiue, in altera supponunt determinatè. Vt in hac, Omnis homo omne animal est, in sua contradictoria, non omnis homo omne animal est, tam ly homo, q̄ ly animal, supponunt determinatè.

Suppositio naturalis, & accidentalis.

¶ Aliqui etiam suppositionem, in, naturalem, & accidentalem diuidunt. Vt naturalis sit, quādo terminus supponit pro omnibus, pro quibus natus est supponere, seclusa ampliacione. Vt homo est animal. Accidentaliter est, quando terminus supponit pro suis suppositis in ordine ad tempus sui verbi. Sicut hic, homo est albus, quod dicitur accidentaliter. De quo supra diximus ad mentem antiquorum.

¶ Oportet etiam considerare propositiones necessarias, sine omni ampliacione esse concedendas, & terminos in eis verè supponere, sunt em̄tales, que sempiternæ veritatis vocantur. Ob id hæc, homo est animal, absolutè cōceditur, sine hoc quòd dicamus, homo possibiliter est animal. Vel cōditionaliter, si homo est: animal est. Nam siue homo sit, siue non sit, semper verum est: & antequam homo esset creatus, erat verū, hominē esse animal. Quod probatur ex patre August. in secundo, De libero arbitrio. Quicquid corporis sensu, veluti est hæc terra, & hoc cælum, & quæcunq; in eis sunt sentio, quandiu futura sunt nescio. Septem autem & tria, decem sunt. Et nō solūm decem sunt, solūm nūc: sed etiam semper. Neque aliquando septem, & tria non fuerunt decem. Et quarto super Genes. ad literam capitulo tertio. Facilius Cælum & terra transire possunt, quæ secundūm numerum senarium fabricata sunt, quāam effici possit, vt senarius numerus suis partibus non compleatur. Et Aristot. 7. Metaph. ait, Quærere quare homo est homo, nihil est quærere.

August.

Aristotel.

¶ Hic ante finem capituli considerādum venit: quòd quando iudicium est de veritate propositionis, secundūm extremorum suppositionem communis regula datur, Omnis propositio affirmatiua, in qua extrema supponūt pro eodem vera est. Sed tamen fallit in multis: quia si exponibilis sit, non est vera. vt hæc, Tantūm homo est animal. Oportet etiam non sit modalis: quia hæc falsa est, Homo contingenter est animal. Non debent etiam ambo extrema distribui: quia hæc non est vera, Omnis homo omne animal est. Similiter requiritur ne sit prædicatio indirecta: quia hæc est falsa, Omne animal est homo. Etiam in ea nulla debet esse ampliatio: quia ista, Petrus animal fuit, est falsa ca-

fu, quo instans præfens, sit primūm instans Petri. Et similiter prædicatum non debet supponere determinatè in ordine ad distributiua: quia hæc est falsa, Omnis homo est b, animal. Similiter quādo est aliqua determinatio: nam ista, Cuiuslibet hominis equus est animal, rebus stantibus vt nunc, est falsa. Quia nō omnes hoīes habent equū. Quapropter prædicta regula licet absolutè ponatur, modificanda venit.

¶ Vnum erit in fine suppositionis notandum, quia fecimus mentionem de suppositione mobili, & immobili: non intelligas, vt aliqui voluerunt intelligere eò dici immobilem: quia non liceat sub tali termino ascendere, vel descendere, sed eò dicta est immobilis: quia non liceat sub tali termino, antequam sub toto complexo ascendere. Ob id sit regula.

¶ Omnis terminus communis, cuius resolutio dependet ex resolutione complexi accepti vnicæ acceptione, cuius ille est pars: dicitur immobiliter supponere: Vt in hac, equus hominis non currit: ly hominis immobiliter dicitur supponere, & ly scientiam in hac, Petrus sciens omnem scientiam, disputat. In istis enim non licet sub illis terminis, antequam sub toto complexo ascendere. Vt sic, iste equus hominis, nō est currens, vel iste equus, non est currens. Sic in ista, omnis homo est animal: ly animal dicitur immobiliter supponere: quia eius resolutio pendet ex resolutione de ly homo. Prius enim sub termino supponēte distributiue ascendendum, vel descendendum: quā sub supponente confusè tantūm.

Regula.

C A P. XX.

De ascensu & descensu.

SEQUITUR CONSEQUENTER de ascensu, & descensu agamus, quia cum de suppositione esset sermo, sæpè mentionem fecimus dicentes: sub termino supponente distributiue, valere ascensum compulatiuum.

¶ Ascensus definitur. Est consequentia bona, & formalis, in qua fit argumentum à singularibus sufficienter enumeratis, cum constantia, ad eorum vniuersale. Vt in hac, omnis homo appetit scire, hic homo appetit scire, & hic homo appetit scire, & sic de alijs, & isti homines sunt omnes homines, ergo omnis homo appetit scire. Hic discursus fuit à singularib⁹: quia iste homo, singularis est huius: omnis homo, & posita est constantia, illa propositio, & isti homines sunt oēs homines: ergo omnis homo appetit scire, est

Definitio ascensus.

*Definitio
descensus.*

scire, est vniuersalisillarum singularium.
¶ Descensus definitur opposito modo, quando fit argumentatio ab vniuersali ad suas singulares propositiones. Vt omnis homo est disciplinabilis, & isti homines sunt omnes homines, demonstrando omnes, ergo iste homo est disciplinabilis, & iste homo est disciplinabilis.

¶ Ascensus ab Aristo. in libr. Periheme. & in libris Priorum, & ab antiquis, vocatur inductio: quia ex singularibus tendit, Et in definitione positum est, esse consequentiam formalem. Illa vocatur formalis consequentia, quæ sic bona est: vt illa, & quælibet eiusdem formæ sit bona, & ita contingit, quod quomodocunq; seruetur iste modus, quod ex singularibus sufficienter enumeratis, ad vniuersalẽ fiat progressus: in quibuscunq; terminis, consequentia bona erit.

*Ascensus
multiplex.*

¶ Multiplex est ascensus, scilicet copulatiuus, copulatus, disiunctiuus, & disiunctus.

¶ Copulatiuus est, quando fit per propositiones singulares coniunctas cum ly &: vt cõtingit sub termino supponẽte distributiue: vt in hac, omnis homo currit, iste homo currit. & iste homo currit. &c. ergo omnis homo currit.

Quid sit ascensus copulatus.

¶ Ascensus copulatus ille est, quando ly &, coniungit inter terminos: vt in ista. Isti Apostoli Dei, & isti Apostoli Dei sunt duodecim, & isti Apostoli Dei sunt omnes Apostoli Dei: ergo omnes Apostoli Dei sunt duodecim.

Quid disiunctiuus.

¶ Ascensus disiunctiuus est, quando fit per propositiones coniunctas cum ly vel: vt contingit sub termino supponente determinatẽ. Vt in hac, homo currit, sub ly homo, iste homo currit, vel iste homo currit, & isti homines sunt omnes homines: ergo homo currit.

Quid disiunctus.

¶ Ascensus disiunctus est, quando fit per terminos cõiunctos cum ly vel: vt in hac. Omnis homo est hoc animal, vel hoc animal: ergo omnis homo est animal. Et hic contingit sub termino supponente confusẽ tantum.

¶ Sed vt debitus seruetur ordo in ascensu, & descensu, oportet ponere regulas ad sciendum a quo primò debeat incipere probatio per ascensum, vel per descensum.

1. Regula.

¶ Prima regula. Quando cunq; in aliqua propositione est suppositio determinata, ab illa est inchoandus ascensus: & secundo loco a distributiua, & ultimo a confusa tantum. vt in hac, Omnis homo animal est. b. currens, sunt tres suppositiones, ly homo, distributiua, ly animal confusa tantum, ly currens determinata, ratione de ly b. Ascẽsus fiet sic. Omnis homo animal est hoc currens, vel omnis homo animal est hoc currens: ergo omnis homo animal est. b. currens. Rursus fiat sub ly homo, qui supponit distributiue, sic. Iste

homo animal est hoc currens, & iste homo animal est hoc currens: ergo omnis homo animal est hoc currens. Deinde fiat sub ly animal sic. Iste homo hoc animal, vel hoc animal, vel hoc animal, est hoc currens: ergo iste homo animal est hoc currens. Et sic factus est ascensus, & completus sub omnibus terminis. Iste ordo debet semper seruari, vt primò a determinata, secundo a distributiua, tertio a confusa.

¶ Omnes suppositiones distributiue inter se, & omnes confusæ inter se, & omnes determinatæ inter se, habent eundem locum probabilitatis. Ob id perinde est ascensus inchoentur ab vno, vel ab alio termino. Vt in hac, Omnis homo est omne animal, a ly animal, vel a ly homo, possumus inchoare ascensum. Et semper est aduertendum in omni ascensu, seu descensu: vt vna singularis illius termini, sub quo primò ascẽsus est factus, seruetur. Et sic consequenter quando plures determinatæ suppositiones.

¶ Ascensus est manifestatiuus veritatis, & descẽsus falsitatis. In hac includuntur modi arguendi Dialecticorum. Ascendentes sunt veræ, ergo & ascensa, quæ est propositio, quæ probatur per ascensum. Et descendentes sunt falsæ: ergo & ipsa descensa falsa.

¶ Oportet considerare, quod si fiat ascensus sub termino supponente determinatẽ: cum sit disiunctiuus, tunc sufficit vna singularis sit vera. Nam ad veritatem disiunctiue sufficit veritas vnius partis. Si tamẽ fiat ascensus copulatiuus, requiritur veritas omnium singularium. Nam ad veritatem copulatiue oportet omnes partes sint veræ & ecõtra, ad falsitatem sufficit vna pars sit falsa. Sicut & ad falsitatem disiunctiue requiritur quod omnes partes sint falsæ, licet Titelmanus dicat etiam disiunctiuam esse falsam, si vtraq; pars sit vera.

¶ Quarta regula. Est cauendum, maximẽ in ascensu, vel descensu: ne fiat argumentatio a pluribus determinatis respectu partium multitudinis, ad vnam determinatã respectu totius multitudinis: Vt hæc consequentia non valet. Aliquis homo quilibet homo est, quæ falsa est. Probaretur tamen vera, nisi obstarẽ defectus. Nam sequeretur sic, aliquis homo iste homo est, demonstrato Petro, & aliquis homo iste homo est, demonstrato Ioanne, & sic de singulis: ergo aliquis homo omnis homo est. Sed est argumentum a pluribus determinatis respectu singularium, ad vna, respectu totius multitudinis. Ob id propositio non probatur vera.

¶ Quinta regula. Est cauendum, ne descendendo fiat argumentatio a confusa ad determinatam, Non valet. Omnis homo est animal: ergo omnis homo est. b. animal. Antecedens verũ,

C 3 & con-

& consequens falsum. Sic ergo descendendo in ista, Cuiuslibet hominis equus non est equus, & isti hoies sunt oēs homines: ergo istius hois equus nō est equus, & istius hominis equus nō est equus, arguitur à confusa ad determinatam, respectu de ly equus. Nam in antecedenti supponit confuse, & in consequenti determinatē. Ob id oportet sic descendere, ergo istius hois. a. equus nō est equus. Vbi ly. a. facit suppositionē confusam: vt sic fiat descensus à confusa ad confusam, & non à confusa ad determinatam.

6. Regula.

¶ Sexta regula. Quando in aliqua propositione ponitur aggregatum ex determinatione accepta non vnica, & ex suo determinabili, quomodocunq; supponant determinatio & determinabile: à determinatione inchoandusest ascensus, & descensus. Vt in hac, Cuiuslibet hominis quilibet equus animal est. Primò sub ly hominis. Non vnica est, quando præcedit determinatio, & sequitur determinabile. Vt hominis equus. Et est vnica, qñ præcedit determinabile, & sequit determinatio. Vt equus hois.

1. Argum.

¶ Contra prædicta fiat argumentum. Ascensus non est consequentia formalis, ergo malè dictū est. Patet, nam sic argumentādo, Omnis homo est animal, & isti homines. &c. Ergo iste homo est animal, & iste homo. Ista consequentia non est formalis, Patet: qā in simili instatur: Vt si in vna singulari demonstrarem Antichristum, antecedens est verum, & consequens est falsum.

Solutio.

¶ Pro solutione est notandum, consequentiam quæ dicitur ascensus, esse sic bonam, quòd etiā sit formalis. Bona consequentia dicitur, quādo in ea non datur antecedens verum, & cōsequēs falsum. Sed formalis addit supra bonam, vt nō solūm ea sit bona: sed quælibet similis formæ.

Quid requiritur ad hoc quod similitudo formæ seruetur.

¶ Pro quo notandum, aliqua esse requisita, ad hoc quòd seruetur similitudo formæ. Primū, vt seruetur similis qualitas, id est si vna sit propositio affirmatiua, si similis formæ dari debeat, oportet etiam sit affirmatiua. Ob id istæ duæ, homo non est animal, & leo est animal, non sunt similis formæ.

¶ Secundò requiritur similis quantitas: vt si vna est vniuersalis, similis formæ etiam sit vniuersalis. Et oportet seruetur similis suppositio, ob id istæ duæ non sunt similis formæ. Omnis homo est sapiens, & animal est viuens. Nec istæ, Omnis homo est animal, & omnis homo est. b. animal: quia non seruetur similis suppositio.

¶ Tertiò requiritur similitudo copularū. Hoc est, si vna habet copulam de præterito, & alia similiter. Quapropter istæ nō sunt similis formæ. Adam fuit homo, & Adam est homo.

¶ Quarta conditio requisita est, vt seruetur similis situs terminorū, in quo includunt: vt toties,

numer⁹, ordo, synonymitas. Per toties quoties intelligitur, quòd quoties vnus terminus repetitur in vna: toties repetatur in alia similis formæ. Quapropter istæ non sunt similes. Omnis homo est homo, & omnis homo est animal. Requiritur numerus, vt tot quot sunt termini in vna, sint in alia. Ob id istæ nō sunt similis formæ: Omnis homo animal est currens, & omnis homo est currens. Etiam ordo requisitus est: vt si in vna consequentia maior est affirmatiua, & minor negatiua, in simili oportet etiam idem ordo seruetur. Et si in vna propositiōe ponitur terminus inferior pro subiecto, & in prædicato superior, in simili forma oportet idem ordo seruetur. Requisita est etiam synonymitas terminorū, vt si in vna ponitur terminus in plurali, si militer & in alia in simili forma. Et si ponitur aliquis obliquus, similiter in alia ponatur.

¶ Notandum est, quando quidem loquendum nobis est, sicut loquuntur Summulistæ: qui suis fictionibus ingenia contundunt, & macerant sine fructu. Quòd duplex est synonymitas. Quædam intrinseca, alia extrinseca. Intrinseca vocatur, subiectorum inter se, & prædicatorū inter se, scilicet, vt sit correspondentia subiecti vnus, ad subiectum alterius, & prædicati vnus, ad prædicatum alterius. Synonymitas extrinseca est, quādo seruetur respectus subiecti vnus ad prædicatum eiusdem, & prædicati ad subiectum: vt si in vna ponitur pro subiecto terminus inferior, vel conuertibilis ad prædicatū, in propositione similis formæ eodē modo seruetur. Ob id istæ non sunt similis formæ. Omnis homo est substantia, & omne animal est currens. Neque seruetur synonymitas intrinseca, nec extrinseca. Non intrinseca: quia in vna subiectū est homo, qui est terminus significans speciem, & in secūda ponitur ly animal, quod est genus. Nec seruetur extrinseca, qā in prima subiectū est terminus inferior ad prædicatū, & in secūda non est sic, nam animal non est inferius ad currens.

¶ A formam argumenti. Oportet dicere, illam consequentiam in qua in vna singulari demonstratur Antichristus: non esse similis formæ cū alia. Ratio est, quia ad similitudinē requiritur, quòd omnes illæ singulares virtualiter positæ in propositione, quæ vocatur cōstantia, omnes illæ solūm in singularibus demonstrarentur. Et quia in prima consequentiā seruata fuit hæc synonymitas intrinseca, consequentia erit bona. Et hæc quam dicis esse similē, bona non est: qā in vna singulari demonstras Antichristū, quæ singularis, non fuit inclusa in constantia.

¶ Constantia vocatur, propositio quæ ponitur à parte antecedētis, in qua omnium singulariū fit mentio. Vt sic, si fiat ascensus isto modo sub

ly ho-

Duplex synonymitas.

Responsio ad argumētum.

Quid sit cōstantia.

ly homo: in ista. Omnis homo est risibilis, iste homo est risibilis, & sic de alijs, & isti homines sunt oēs homines, ergo omnis hō est risibilis.

2. solutio. ¶ Item, potest esse solutio ad argumentū, dicendo non esse similis formæ illam, in qua demonstratur Antichristus, non enim seruetur similis suppositio: nam in prima solum singulares omnes supponunt pro homine, qui est, qui & demonstratur, in secunda tamē nō pro illo, qui est, sed qui futurus est, non ergo pot demonstrari.

C A P. XXI. De Relatiuis.

*Quid sit re-
latiuum.*

SEQVITVR DE RELATIUIS. Et sic definitur, Est rei antelata recordatiuum. Vt in ista, homo currit, qui mouetur. Ly qui, est relatiuū illius rei, scilicet hoīs recordatiuū.

*Relatiuum
duplex.*

¶ Relatiuū duplex est. Substantiæ, & accidentis. Substantiæ est, quod refert suū antecedēs substantiuū. Id est p materiali. Vt in ista, aīal albū currit, quod mouetur: ly quod, est relatiuū substantiæ, & refert ly albū, suū antecedens. Et licet sit nomen adiectiuum, tñ quia p materiali refert, dicitur referre suum antecedens substantiuum.

*Relatiuum
accidentis.*

¶ Relatiuum accidentis est, quod refert suum antecedens adiectiuū, id est pro significato formali: vt sic. qualis Petrus, talis Paulus.

*Relatiuum
substantiæ,
quod sit.*

¶ Relatiua substantiæ sunt. ille. ipse. is. Accidentis. qualis, tantus, quantus, quæ ad formam accidentalem referuntur.

*Relatiuum
identitatis
duplex.*

¶ Relatiuū substantiæ identitatis duplex, Reciprocu, & nō reciprocu. Reciprocu est, qd denotat quandam regressione in suū aīns. Et est duplex, primitiuæ speciei, vt ipsemet, & se. Deriuatiuæ speciei, vt suus sua suū. Omnia ista nota sunt ex Gramatica, ob id videntur indigna Dialectico.

¶ Notandum, relatiuum, aliquando referre restrictè, aliquando non restrictè. Referre restrictè, est suum antecedens referre, cum omnibus terminis in eadē cathgorica positus. Vt sic. Omnis homo est rationalis, qui est risibilis: ly qui, refert, vt ille idem sit risibilis, qui rationalis.

¶ Relatiuum referre absolute, siue non restrictè est, sic referre: vt non sit opus cum omnibus terminis suæ cathgoricæ referre. Vt hæc, Deus non est, vel ipse est omnipotens, quæ vera est, cum sit disiunctiua, cuius vnā pars vera est. Et tamen si referret restrictè, esset falsa: quia esset sen-

fus, vel ipse Deus qui non est, est omnipotens.

¶ Ponuntur nonnullæ regulæ ad cognoscendum relatiuorum naturam.

¶ Prima. Relatiuum in copulatiua refert restrictè, sed in disiunctiua, & conditionali, absolute. Vt in hac, homo est albus, & ille disputat, est sensus, ille homo qui est albus: disputat. Sed de disiunctiua iam positum fuit in superiori notabili. De conditionali sic, Deus non est, si ipse est omnipotens, est falsa, quia est mala consequentia: tamen esset vera, si referret restrictè, quæ antecedens est impossibile, nā esset sensus, ipse Deus qui non est, est omnipotentes.

¶ Secunda regula. Relatiuum substantiæ identitatis non reciprocu supponit sicut suum antecedēs, si in eodem loco poneretur. Verbi gratia, Aliquis homo disputat, & ille vigilat, ly ille, determinatè suppoit: quæ si ibi esset ly hō, sic supponeret. Si tñ sit substantiæ reciprocu, supponit eodē modo, sicut suū antecedens. Vt in hac, Omnis sapiens est ipsemet, ly ipsemet distributiue, sicut ly sapiens. Et in hac, insipiens non est ipsemet, ly ipsemet, determinatè supponit.

¶ Aduertendum tamen est, quando dicitur relatiuum reciprocu supponere distributiue, intelligendum sigillatim. Pro quo notandū quod duplex est suppositio, quædam absoluta, alia si sigillata. Sigillata illa est, quæ consequitur alterius resolutionem. Vt est in relatiuo reciproco. Vt in exemplo dato, Omnis sapiens est ipsemet. Singularizando antecedens, singularizatur relatiuum, iste sapiens est ipsemet, & iste sapiens est ipsemet. Nam si in prima demonstras Ioannem: est sensus, iste sapiens Ioannes est ipsemet Ioannes. Absoluta suppositio est, quæ non insequitur alterius naturam: vt in superioribus dictum est, de suppositione distributiua.

¶ Tertia regula. Relatiuum substantiæ identitatis reciprocu deriuatiuæ speciei, quantum ad formale, sicut suum antecedens: vt in hac, Omnis homo suum equum videt, ly suum equum, quantum ad materiale, supponit cōfusede disiunctim, ratione de ly omnis, sed quo ad formale, distributiue, sicut suum antecedens. Formale possumus vocare: suitatatem: vt ita dicam. Nam quotiescūq; fiat descensus: vt sic, iste homo suum equū videt, & Petrus suū equū videt, est sensus: Petrus Petri equū videt, tanquā si fiat sigillatim ascensus sub antecedenti, & sic videtur supponere sicut suum antecedens ratione formalis.

¶ Regulæ supra positæ intelliguntur supposito relatiuū supponat, nā contingit aliquā antecedēs supponere, relatiuo non supponete, vel ecōtra. Vt hic, Antichrist⁹ erit, q nō est. Aīns supponit, & relatiuū nō. Et in ista, Antichristus nō est, q erit. Relatiuū suppoit, aīcedete nō supponete.

C 4 ¶ Contra

1. Regula.

2. Regula.

Nota.

Suppositio
absoluta, et
sigillata.

3. Regula.

*Argumen-
tum.* ¶ Cōtra dicta sic argum. In ista oratione, foemi-
na quæ clausit portā vitæ referauit, ly quæ, est
relatiuū substantiæ, tñ non supponit p̄ eo, pro
quo antecedēs: ergo malè dictū est suprā, relati-
*Probatio
minoris.* uum substantiæ referre suū antecedens. Proba-
tur minor: quia antecedens supponit pro Eua,
ipsa enim est quæ clausit portam, & tamen non
ea est, quæ referauit, sed beata virgo Maria.

solutio. ¶ Ad argumentū respōdetur, verū esse, relatiuū
substantiæ nō supponere sicut suū antecedens,
qñ añcedēs supponit suppositiōe simplici, hoc
est p̄ natura, vt suprā diximus. Et qa in ista pro-
positiōe, mulier, ibi, nō supponit p̄ persona ali-
qua, hac vel illa, sed p̄ natura foeminea, est vera
ppositio, q̄ illa quæ clausit, aperuit, quia sexus
foemineus. Si tñ suppositio esset p̄ suppositis,
relatiuū supponeret sicut suū añs, esset falsum,
quòd mulier quæ clausit aperuit. Et hæc suffi-
ciāt de relatiuis, ex p̄posito missa faciētes, qñ
Sūmulistæ solent tractare ad nauseam vsq; atq;
vtinam tam fructuosē, q̄ laboriosē. Sed dolen-
dum valdè, q̄ in re nullius momenti, & quam
ignorare fortè esset operæpretium: simbrias
suas dilatant, vt sapientes videātur. Ob idq; Dia-
lecticā cōtaminauerunt, & in exiliū relegarūt.

CAP. XXII.

De Ampliationibus.

AMPLIATIO EST
termini acceptio in propositio-
ne ad plures differentias tem-
poris: Vt Adam fuit, Antichri-
stus erit, ly Adam, est amplia-
tus ad id quod est, vel fuit. Si-
cut ly Antichristus, ad id quod est, vel erit.

*Quid sit am-
pliatio.*

*Alia am-
pliatiois de
finitio.* ¶ Ampliatio etiam definitur sic. Est extēsiō ter-
mini à minori ad maiorem suppositionem: Vt
extenduntur extrema huius propositiōis. Om-
nis homo potest esse beatus: ad modum quo
realis extensio sit alicuius rei sensibilis. Nam ly
homo, ad id quod est, fuit, vel erit, & pōt esse:
extenditur, ratione de ly potest esse.

*Ampliatio
duplex.* ¶ Duplex est ampliatio. Temporum tantūm,
temporū, & suppositorum simul. Prima est ter-
minorum singularium. Vt in hac, Antichristus
erit. Secūda contingit, quando terminus qui
ampliatur, est terminus cōis. Vt in ista, homo
potest esse sapiens, ibi non solūm ad tempora
est ampliatio, sed etiam ad supposita. Pro cog-
noscēda tñ ampliatiōe ponunt aliquæ regulæ.

1. Regula. ¶ Prima. Verbum præteriti temporis ampliat
terminos ante se, ad illud quod est, vel fuit, & se-
quentes facit solūm stare pro illo quod fuit. Vt
in ista, Adam fuit: ly Adam, stat pro illo quod
est, vel fuit. Et participium præteriti habet ean-

dem virtutem ampliandi. Vt in ista, Adam est
præteritus, quod euenit, quando in recto poni-
tur, nam in obliquo non sic, vt in hac. Ego vi-
deo hoīem præteritum, ly ego, nō est ampliātū.

¶ Secunda regula. Verba futuri temporis am-
pliāt ante se: ad id qđ est, vel erit: vt in hac. Anti-
christus erit. Similiter participium futuri tem-
poris, & quod post se est, solūm ad futurum.

2. Regula.

¶ Verbum Potest, & aduerbiū Possibiliter, am-
pliant terminos ante se ad quatuor differentias
temporum. Vt hic. Homo possibiliter currit,
ly homo ampliatur, nō solūm ad id quod fuit,
est, vel erit, sed ad id quod possibiliter est. Simi-
liter ly! Necessariò, licet habeat quòd terminos
ante se sine aliqua necessitate appellet, sed post
se, cū necessitate. Ita, vt in data p̄positiōe deno-
tetur, cursum necessariò conuenire homini. Et
sic hæc est vera, Creans necessariò est Deus, sed
hæc falsa, Deus necessariò est creans: qa impor-
tatur in hac vltima, creare cōuenire necessariò
Deo, cū tñ p̄ voluntatē suam creauerit. Hoc
tamen quod diximus de ly possibile, intelligen-
dum venit, quādo capiūtur possibile, & potest,
primæ intentionaliter, nam si capiatur ly possi-
bile, secundæ intentionaliter, & vt facit modalē
compositā: vt in hac, Sortem currere est possi-
bile: tunc non est terminorū ampliatio, sed pro-
positionis, vt sit sensus, hæc est possibilis, Sortes
currit. De hoc in tractatu de modalibus.

3. Regula.

¶ Etiam oportet intelligere, quòd ly possibili-
ter, impossibiliter, & contingenter, teneantur
aduerbialiter, nam si nominaliter non ampliāt.
Vt in hac, Deus est ens necessarium, Petrus est
ens contingens.

¶ Verbū Desinit, ampliāt ante se, & post se ad
id qđ est, vel immediatè ante hoc fuit. Et Inci-
pit, ad id quod est, vel immediatè post hoc erit.

4. Regula.

¶ Quinta regula. Verbum Prius, ampliāt ante
se, ad id quod est, vel fuit, & post se ad illud qđ
est, vel erit. Vt in hac. Adam est prior Antichri-
sto: ampliatur Adam: Illud quod est, vel fuit
Adā, est prius illo quod est vel erit Antichrist⁹.
Ecōtra contingit in ly Posterior. Vt, Antichri-
stus est posterior Adā. Id quod est vel erit Anti-
christus, est posterius eo quod est vel fuit Adā.

5. Regula.

¶ Sexta regula. Aliqua verba quæ dicūt actum
animæ interiorē ampliāt ante se, & post se ad
quinq; temporum differentias. Vt ly Imagina-
riè in hac, Petrus imaginatur esse Paul⁹. Alij ter-
mini solūm ampliāt terminos post se: vt Signi-
ficat in hac homo significat hominem. Sed ly
homo à parte antè, ad quatuor solūm. Vt ho-
mo qui est, fuit vel erit vel potest esse. Verbum
importans actum cognoscitiuum, vel appetiti-
uum: terminos post se ad quatuor differen. am-
pliāt. Vt cognosco Petrum diligo Petrum.

6. Regula.

¶ Septima

7. *Regula.* ¶ Septima regula. Nomina verbalia terminata in bilis, vel in tium, ampliant ad quatuor differentias, tam de formali, quam de materiali. Vt risibile, flebile, amabile, docibile, appetituum. &c.

Aliqua sequuntur ex dictis regulis. ¶ Ex istis sequuntur nonnulla concedenda, quæ videtur absurda, Primū. Iuuenis fuit senex, nam est sensus, qui est, vel fuit iuuenis, fuit senex. Aliquis homo in ventre matris fuit maior matre, demonstrando hominē, qui grandis effectus, fuit maior matre, nā hic fuit maior matre, & est, vel fuit in ventre matris. Candela lucens est extincta, Hæc candela est extincta, quæ est, vel fuit lucens. Lancea integra est fracta. Camisa Sortis creuit in horto meo. Sāson in ventre matris occidit se ipsum, & Philistæos. Carnes comedendæ sunt digestæ. Senex erit iuuenis. Aliqua mater sine miraculo erit virgo. Iustus iustè damnabitur. Nam dato peccatore, qui moritur in peccato, qui aliquando fuit in gratia hic iustè damnabitur, qui est, vel erit iustus, & similia.

¶ Nonnulla hic formarētur argumenta, sed est perdere tēpus: quia hæc non seriò tradenda, & ex proposito, sed per transenam, vt aiunt.

* Vnū tamē notabis non fuisse de nouo inueniam ampliationē: sed Arist. etiā ea vsū: vt patet in primo priorū, vbi vtitur ampliatiuē hoc verbo contingit, & in primo Elenchorū hoc futuro sanabitur, & in secundo Perihermenias. hoc verbo potest: & sic vsus fuit ampliatiōnis apud antiquos: quapropter Petrus Mantuanus in sua logica non est admittendus: qui omnem tollit ampliatiōnē, respectu cuiuscūq; verbi, erga quē scribit & probat deceptū esse Mengus Fauētinus. Sed loquēdū est vt loquuntur oēs.

CAPIT. XXIII.

De restrictionibus.

Quid sit restrictio.

RESTRICTIO EST, coarctatio termini à maiori ad minorē suppositionem: Vt in hac. Homo qui est musicus, disputat, ly homo coarctatur, vt stet solum pro musico: cum in differenter supponeret pro hoc, vel illo.

¶ Alijs verbis dicitur. Restrictio est acceptio termini ad standum pro paucioribus.

Differētia. ¶ Est tñ cōsiderandū, differentiā esse inter istos terminos, restrictio, alienatio, & remotio. Restrictio em̄ tūc est, quando terminus qui stabat pro pluribus, rōne alicuius adiūcti, pro paucioribus sumit. Vt in exēplo posito, & hic. Hō qui currit, velociter ambulat, ly homo, restringit.

Alienatio. ¶ Alienatio est, distractio termini à magis prin-

cipali significato, ad min⁹ principale: vt in hac, Hō est piētus: nā principale significatū de ly homo, est viuū significare, & rōne de ly piētus, alienatur ad significadū minus principale, qđ per analogiā significat. Nā est Dialecticorū regula. Si à parte subiecti ponatur aliqđ Analogū, & à parte prædicati qđ est min⁹ principale, supponit pro minus principali. Alijs verbis dici solet, Talia sunt subiecta, qualia permittuntur ab eorū prædicatis. Et sic dato sit verū, subiectum supponeret pro suo principali significato, si à parte prædicati ponatur aliquod minus principale, alienatur. Vt in proposi. suprā dicta, hō est piētus. Si tñ per se sumeret ly homo, staret pro suo famosiori significato. Nā omne Analogū per se sumptū, pro suo famosiori significato stat. Vt in hac, homo est animal, pro hoīe viuo. ¶ Remotio tūc vocatur, quando propter repugnantiā in adiecto, ex supponēte fit non supponēs. Vt hæc, Homo est irrationalis. Remouetur quidē, propter ly irrationale, rationale, qđ verè conuenit homini, & pro quo supponit.

¶ Est notandū, qđ si determinatio, & determinabile sint in eodē casu, siue sit non vnica, siue vnica: mutuò se restringunt. Vt hæc, Homo albus, vel albus homo. Sed si non sint in eodem casu, tūc determinabile restringitur à determinatione. Vt in ista, Hominis equus currit, ly hominis, restringit determinabile, equus: vt solum pro equo hominis: siue sit non vnica, vt patet in exemplo: siue vnica: vt equus hominis. Relictis alijs, quæ adduci solēt, ponuntur nonnullæ regulæ ad argumentādum in amplis, & restrictis.

¶ Prima regula. A nō amplo ad amplū affirmatiuē, sine distributione magis ampli, valet. Sequitur bene. Homo est sapiens: ergo vel est, vel fuit sapiens. Sed non valet cum distributione: quia non valet, Omne animal est homo: ergo omne animal pōt esse homo. Nam casu qđ solū sint homines in rerū natura, & nullum sit animal: antecedens est verum, & cōsequēs falsum.

¶ Secunda regula. A non amplo ad amplum negatiuē, non valet. Adam non est homo, ergo Adam non fuit homo.

¶ Tertia regula. Ab amplo ad non amplū affirmatiuē cū distributione ampli, & posita cōstantia nō ampli, valet argumentū, vt sic. Omne animal potest esse homo, & omne animal est: ergo omne animal quod est, potest esse homo.

¶ Quarta. Ab amplo ad non amplum negatiuē optimè. Nullum animal potest esse homo: ergo nullum animal est homo.

¶ Solēt hic proponere nonnulla dubia, sed qđ ad solidiora tēdimus, solum quæritur, Vtrum hæc sit vera? Omne quod erit, est. Respondet distinguendo: nā vel ly quod, ponitur differentialiter,

C 5 id est,

Regula

1. Regula

2. Regula

3. Regula

4. Regula

Dubium

id est, restrictiue, vñ participialiter: si primo modo, est verū: quia ly ens, restrictē tenet in ordine ad vtranq; differētiā. Facit. n. istum sensum, Ens quod erit, & est, est. Et sic nulli dubiū quin verū sit. Si. n. ens est, haud dubiē est. Si tamē participialiter sumat, falsum est, significans q̄ omne futurum, est: nam Antichristus futurus est, qui tamen nondum est. Simili modo esset dicendum de ista, Omne quod fuit est: nam si differentialiter, vera esset, & faceret istum sensum, omne quod fuit, & est, est, si tamen participialiter, est falsa: quia facit istum sensum, Omne preteritum, est, Adam fuit, qui modò non est. In istis datis propositionibus: omne quod fuit est, & omne quod erit est, fit restrictio de ly ens, in clusum in ly omne, & sic differentialiter sumptum: supponit ly ens, secundum exigentiam copulæ principalis, quæ est, ly est, & solum subiectum distribuitur pro illis, qui nunc sunt entia, in vtraq;. Et in tali sensu, vtraque vera est: ad sensum dictum. Et similiter est verum in eodē sensu, cum tali restrictione: Omne quod potest esse, est, & omne producibile Deus produxit, licet cōmuniter negentur. Et ratio est, quia cōmuniter capiuntur participialiter. Ob quod nō sequitur, omne qd̄ erit est, Antichristus erit: ergo Antichristus est, & omne quod fuit est, Adam fuit, ergo Adā est, sed oportet dicere in minori, & Antichristus est aliquid, quod erit, & Adam est aliquid, quod fuit, & esset bona cōsequētia, & antecedens esset falsum pro minori.

CAP. XXIII.

De Appellatione.

APPELLATIO, SO-
let cōmuniter quatuor modis
dici. Primo modo, est recursus
à minori iudice ad superio-
rem: de quo iuris prudentes
considerant. Secundo appel-
latio communicatio multorum in aliquo vno
nomine: & sic dicitur nomen appellatiuum,
ab appellatione, vt homo animal de quo gra-
maticus considerat. Tertio dicitur denomina-
tio alicuius, ab aliquo accidentali, tam ab intrin-
seco, quàm ab extrinseco. Vt nix appellatione
alba ab albedine: & aqua calida à calore: & ab
accidenti in hærenti alteri, vt res dicitur locata
à loco: & tamen locus non est subiectiue in lo-
cato, sed in locatē: de quibus in. 3. & 4. Physico-
rū. de quo modo, loquitur etiā Arist. in añ pre-
dicamentis. Quarto modo dicitur termini sup-
ponētis, q̄ quò est hic cōsideratio, & diffinitur.
¶ Appellatio est, applicatio formalis vnius ter-
mini ad significatū alterius, vt in hac, Petrus est

magnus musicus. Applicatur formale de ly ma-
gnus, quod est magnitudo: significatui de ly
musicus. Et musicus, est appellatio passiuā, & ly
magnus formalis, id est terminus appellans.

¶ Est considerandū, ad Dialecticā pertinere hu-
iusmodi cōsiderationē: nā cum sit muneris Lo-
gici, veritatē, & falsitatē inquirere propositionis:
& vltra suppositionū, & ampliatiōnū, & restri-
ctiōnū considerationē: faciat ad veritatem pro-
positionis appellatio: oportet fiat mētio specia-
lis. Quod patet ex eo, q̄ ad veritatem huius, Pe-
trus est magnus Logicus: non solum facit noti-
tiam habere, quomodo termini supponant, vel
amplient: sed etiam quomodo appellent, scili-
cet an magnitudo Petro cōueniat, in quantum
ipse magnus est statura, vel ratione Logicæ.

¶ Et cōnotatio, & appellatio differūt: nō est em̄
idē terminū esse connotatiuū, seu cōnotare, &
esse appellatiuū, seu appellare. Nam cōnotatio
est, formalis vnius ad materiale eiusdē, vt ly al-
bū, sed appellatio est applicatio formalis vni,
ad significatū alterius materiale: aliquādo, rōne
formalis, aliquādo rōne materialis, vt dicemus.

¶ Duplex est appellatio, Quædam realis, quæ
est significati realis: alia rationis. Prima, vt in
hac. Petrus est albus monachus. Ibi fit realis ap-
pellatio. Rationis, contingit in terminis impor-
tantibus actum intellectus, & voluntatis: vt in
hac, Papam cognosco, vel cognosco Papam. Et
ad cognoscendam appellationem sint regulæ.

¶ Prima, Omnis appellatio fit formalis ad ma-
teriale, sed interdū ratione formalis: aliquando
nō ratione formalis. Patet, quia si esset appella-
tio formalis ad formale: hæc esset impossibilis,
Petrus est albus musicus: quia nūquā albedo po-
test cōuenire musicæ, non est enim alba, vel ni-
gra musica. Et cōsequēter hæc esset vera, Deus
est creator lapideus: quia esset sensus, q̄ creat la-
pides, ergo semper appellatio est formalis ad
materiale, sed aliquādo ratione formalis: quan-
do à parte subiecti ponitur substantiuum, & adie-
ctiuum à parte prædicati: fit appellatio forma-
lis, ad materiale: ratione materialis. Vt in hac,
Petrus est Logicus magnus, tūc ly magnus, ap-
pellat supra materiale de ly Logicus: rōne mate-
rialis. Et sic est sensus, q̄ magnitudo ei conue-
niat, in quātū magnæ staturæ est. Et sic est vera
hæc de Christo: hic hō, eo demonstrato, est æter-
nus: nā formale de ly æternus. f. Aeternitas con-
uenit Christo homini, ratione materialis de ly
homo. f. ratione persone, seu suppositi, quia per-
sona est æterna, ob id vera. Et in rigore, secundū
hanc considerationē, hæc est falsa, hic hō est fa-
ctus, demonstrato Christo: quia esset sensus, q̄
factio conueniat homini Christo, ratione sup-
positi. Cum suppositum sit æternum, non po-
test

*Connotatio
& appella-
tio maximē
differunt.*

*Appellatio
in realem,
& rationis
diuiditur.*

i. Regula.

*
*Quid sit ap-
pellatio.*

test intelligi q̄ sit factum: cū genitum, non factum, confiteatur Ecclesia. Propter hanc considerationem S. Tho. 3. p. q. 16. art. 7. ad quartum ait. Propriè loquendo hæc est vera. Deus est factus homo: quia factio terminatur ad formale de ly homo. Et quia natura facta est. s. humana, conceditur ista, factus est homo: sed ista est falsa: Homo factus est, quia denotatur factio conuenire supposito diuino. Hæc. S. Thom.

¶ Quando ergo à parte eiusdem extremi collocantur duo termini connotatiui, habentes se sicut substantiuum, & adiectiuum, si adiectiuum præcedat: appellat suum formale ad materiale substantiuum, ratione formalis: Vt in hac, Petrus est magnus Logicus. Magnitudo conuenit Logico, ratione formalis. s. Logicæ, ob id etiam si sit parua staturæ, dummodo sit magnus in Logica: est vera ista, est magnus Logicus: licet esset ista falsa, est logicus magnus. Secundum hoc esset dicendum, q̄ ista debet credi: factus homo, de Christo, & hæc negari: Homo factus: quia in prima factio conuenit Christo homini, ratione formalis de ly homo, id est ratione humanitatis. Et sic conceditur ista, Deus est homo æternus, & negatur ista, Aeternus homo.

¶ Sed mirum est, quomodo catholicus hæc dicat, cū in symbolo, vbi fides nostra ore ad salutem omnium profertur, dicatur. Et homo factus est. Et secundum hanc considerationem, esset sensus, quod suppositum Diuinum esset factum, quod hæreticum est. Et beatus Ioannes ait, loquens de Christo. Et verbum caro factum est, cū in rigore isto Dialectico deberet dicere, & Verbum factum est caro: vt factio conueniret ratione carnis. Propter quod oportet affirmare incunctanter, & Euangelium Ioannis verum, & Symbolum fidei esse infallibilis veritatis, quia Ecclesia sic habet, que in illis que fidei sunt: non errat. Tamen sic Ecclesia habet, vt sensum catholicum retineat. licet non fuerit admodum sollicita, quibus verbis id profertur, ad seruandam Dialecticorum appellationem. Vt sit ibi, homo factus, sensus catholicus, id est assumpsit humanitatem: sicut D. pater Augustin. & alij antiqui sunt intelligendi in bono, & catholico sensu: quando dicunt, Deus assumpsit hominem. Vbi per ly hominem, intelligunt naturam humanam. Sic homo factus est, id est, natura humana facta est: vt ibi ly homo, suppositione simplici supponat, & non personali, hoc est pro natura, & non pro persona.

¶ Licet hæc dicta sint vera, & ad mentem Dialecticorum: non est sub silentio transeundum quod B. pater Augustinus Theologorum, & Dialecticorum Christianorum vnicus ait, In,

dignum existimo, vt verba celestis oraculi restringam sub regulis Donati. Si ergo sub regulis Donati coultracta non sunt sacra eloquia, multo minus sub istis inuentionibus, quas reijcit beatus Hieronymus. 37. distin. cap. Inuentionibus. & c. Omne. Ait enim. Non in Dialectica placuit Deo patri, & filio, & spiritui sancto, Regnum Dei in simplicitate fidei est, non enim in contentione sermonis. Quod intelligitur contra illos, qui omnem suam felicitatem videntur ponere in istis: quæ non sunt tanti momenti. Non enim sani cerebri est, immorari in illis, quæ solum sunt velut via ad aliam scientiam præstantissimam. Ob id ipsa Dialectica potius modus sciendi: quam scientia vocanda est. Et ad propositum beatus Gregorius. 26. Moralium ait. Non intentio verbis, sed verba intentioni debent deseruire. 22. quæst. 5. capit. Humanæ. Et beatus Hylarius libr. 4. de Trinitate. Intelligentia dictorum, ex causis est sumenda dicendi: quia non sermoni res, sed sermo rei est subiectus. Et beatus Hieronymus super epistolam ad Galatas, Euangelium inquit non est in verbis scripturarum, sed in sensu, non in superficie, sed in medulla, non in sermonum folijs, sed in radice rationis. Hæc sunt adducta, vt non dicat quis impropiam esse loquutionem scripturæ, sed capientes sensum verborum catholicum, id retineamus. Nam quando quidem spiritu sancto inspirati, loquuti sunt sancti Dei: non est vnde maneat scrupulus.

¶ Secunda regula. Quando determinabile, & determinatio diuersorum casuum accipiuntur vnica acceptione, si alterum, aut ambo fuerint connotatiui: denotatur sua formalia significata suis materialibus conuenire, & simul tempore adiacere. Vt in hac. Ego vidi Papam, ly videns, & Papam, vbi ly videns: determinabile, & Papam determinatio, fit: vt formalia materialibus, pro eodem tempore, & simul. Vt scilicet viderim, & eo tempore quo Papa erat. Et sic hæc est vera, Videntes Deum ego vidi, si aliquando vidi hominem, qui modo in celo est. Sed hæc est falsa, vidi videntes Deum. Et hæc est vera, Carnes crudas comedi, sed hæc falsa est, Comedi carnes crudas: quia capitur vnice.

¶ Tertia regula. Modus affirmatiuus, vniuersaliter modificans copulam propositionis, appellat vniuersalitatem quam explicat, & ad vnionem extremorum, & ad materiale termini sequentis, ratione formalis. Vt in hac, Deus necessario est creans, Est sensus, quod Deus, & creans, necessario copulantur. Et quod necessario incumbit hoc quod est creare.

¶ Quarta

S. Thom.

Ioann. 1.

Augustin.

Gregorius.

Hylarius.

Hieronymus.

2. Regula.

3. Regula.

Quarta regulà, Nomen numerale absolutū, & primitiuum, adiectum termino substatiuo, appellat vnitatem, aut pluralitatē ad supposita substantiui ratione formalitatis substatiui. Sed adiectum connotatiuo, appellat vnitatem, vel pluralitatem, non ratione formæ. Vt in hac, Pater & filius, & spiritus sanctus sunt tres Dij. Ille terminus numeralis tres, appellat supra ly Dij, tria supposita ratione formæ. Ob id illa negatur. Et in hac. Tres omnipotentes, & tres æterni similiter. Ob id dicitur in symbolo, Vnus æternus omnipotens. Dixi q̄ sit primitiuum, nam si deriuatiuum: non esset talis appellatio. Ob id conceditur ista, Vnus Deus trinus in personis. Et est triplex Deus, posset concedi: quia tunc esset appellatio ad supposita, sed nō ratione formæ. Et sic cum sint tres personę esset vera etiam cum vnitatem essentia.

CAP. XXV.

De appellatione rationis.

TERMINVS IMPORTANS actum animæ interiorē, appellat proprium conceptum termini immediatē sequentis supra eius significatū. Vt in hac. Cognosco Imperatorem.

Denotatur, q̄ eum cognoscam sub proprio conceptu Imperatoris. Dixi, termini immediatē sequentis: quia præcedentis appellat siue proprium, siue commune. Vt in hac. Papam cognosco. Sufficit eum cognouisse, quando erat Cardinalis, licet postquam Papatū consequutus est, non cognouerim. Dixi, importans actum animæ interiorē: quia de exteriori non est necesse. Vt vidi hominem, nō est necessarium sub proprio conceptu.

Modus arguendi in appellationibus.

Propōitur modus arguendi in huiusmodi appellationibus. Ab appellante proprium cōceptū, ad non appellantem: est bona consequētia. Vt Cognosco Papam, ergo Papam cognosco. Sed non e contra: quia est virtualiter argumentari à nō amplo ad amplum, & ab inferiori ad suum superius.

Ex quo patet in rigore Dialectico hanc falsam, Homo significat aliquid: quia nō sub proprio conceptu, sed conceditur in bono sensu, ac si præcesserit. Et aduerte quòd hæc quæ de appellationibus dicuntur, magis acceptantur, ex autoritate primorū authorum, quàm ex euietiam ratione: ob id de prædictis non est existenti ratio: sed standum est vsui.

CAP. XXVI.

De exponibilibus.

SEQVITVR pro cōplemēto introductionum ad ipsam solidam Dialecticam: de exponibili propositione aliquid adducere.

Quæ sic definitur. Est propositio obscurum habens sensum, ratione signi in ea positi. Vt hæc, Tantum homo est animal.

Quid sit propositio exponibilis.

Propositio exponibilis est multiplex, scilicet, exclusiua, exceptiua, & reduplicatiua.

Exclusiua, quæ habet signum exclusiuum: vt sunt, tantum, tantummodò, solum, solummodò.

Quæ si habeat signū exclusiuum affirmatum, sic debet exponi. Tatum homo est animal: homo est animal, & nil non homo est animal. Prima dicitur præiacens, & in secunda, prima negatio capitur neganter, & secūda infinitanter. Et vbi ly tatum negatur, fit expositio per disiunctiuam compositam ex partibus contradictorijs copulatiuæ datæ. Vt, Non tantum homo est animal, nullus homo est animal: vel non homo est animal. Et alio modo affirmatiua posset exponi. Tatum homo est animal, & nihil aliud ab homine est animal, & si aliquid est homo, erit animal.

Exceptiua, Omne animal præter hominem, est irrationale, exponitur, Non homo est irrationale, & omnis homo est animal: & nullus homo est irrationalis.

Reduplicatiua, Homo inquam rationalis, est risibilis. Homo est rationalis, & homo est risibilis, & omne rationale est risibile, & si aliquid est rationale, illud erit risibile.

Propositio in qua ponitur comparatiuum: vt Omnis homo est fortior leone. Homo est fortis, & leo est fortis: sed nullus leo ita fortis, sicut homo.

Propositio de differt. Homo differt ab Angelo: Homo est, & omnis Angelus est: & homo non est Angelus.

Propositio de incipit. Homo incipit esse currēs: Homo nūc non est currēs: & mox erit currēs. Et de definit, opposito modo. Homo nunc est currens, & mox post hoc non erit currens.

Ly infinitum, sumptum cathegorematicè, nō reddit propositionē exponibilē: sed valet tantū sicut res infinita. Sed si syncathegorematicè, potest exponi. Infinitè magnus est aliquis homo: sic, Aliquatū magnus est aliquis hō, & non tam magn⁹ est aliquis homo, quin maior sit aliquis homo. Et hæc, Infinitæ partes sunt in continuo: sic, Ali-

fic, Aliqua partes sunt in continuo, & non tot quin plures. Quando ly infinitum, est prædicatum sequens copulã, capitur cathegorematicè. **H**ic aduertendũ, q̄ si aliquis terminus cõmunis præcedit signum exponibile: antequã propositio exponatur, oportet ascendere, vel descendere sub eo, & post vnam singularẽ exponere. Ut in hac. Ois homo est tantum disciplinabile, oportet primò sub ly homo fiat ascensus.

IC EST FINIS TERMINORUM, & suppositionũ: & ampliationum. Quæ omnia velut præludia quædam tradi solent iuuenibus ante ipsam seriam Dialecticã.

Et licet prolixius ab aliquibus adhuc ista, quæ præambula sunt, tradantur: volumus medium tenere, quẽ semper tenuere beati. An verò consequuti sumus, aliorum esto iudicium. Tradere enim omnia quæ ab Enzinas, Coeto, Soto, Spinosa, Naueros, Sbarroya, Coronelo, & cæteris huius classis viris traduntur, non est visum expediens: cum sæculum iam aliò tendat, & ex de crepita ætate, in istis Summulis, & Sophismatibus rursus videatur iuuenescere, & ad sobrietatem sapere: circuncidentes, & penitus amputantes, quæ operæ pretium, non sunt: ipsam Dialecticam castam, puram tradentes: vt fecit Iacobus Faber, tam in paraphrasi, quàm in ipsis introductionibus ad eandem, & Titelman. Fecerunt & alij. Licet isti vltimò nominati, sic calamũ temperauerunt, vt sicut solent, qui virgam curuam in rectum deducere volunt, in aliud cõtrarium extremum declinare: sic vt in medio manẽs, rectum teneat. Nos tamen, quia eorum dexteritatem, & consilium intelleximus: quippe qui exploratũ habeamus: ex proposito difficilia quæ conducere possent, prudenter reliquisse, ne si eorũ fieret sermo, etiam infructuosa, & spinosa traderent. In animo firmatũ habemus, optima, & meliora eorum, in medium adducere, & alias quæstiones, quæ cõducere possunt, & alicuius momenti habentur, non sicco pede pertrãsire. Et omnibus erit satisfactum. Et vt constet, quã fit necessarium manum temperare ab illis, quæ non conducant quæstionibus & argumentis: non grauabor adducere, quæ quidam non pœnitẽdus author bonarum literarum exemplar non vulgare, cum religiosa grauitate adiunctũ in suo sententiarum primo de restituta Theologia adducit lib. i. ca. 7. sic. Quid de Dialectica dicam? me tempus deficeret, si eius exilium, & iustitissimas querelas, & fontes, vnde id euenerit, in præsentia narrarẽ. O ignorantissimos, & garrulos Sophistas (nam vos mea petit oratio, Laxos, dico, Enzinas, Dullartos, Pardos, Spino

fas, Coronelos, quadrupertitos, & reliquos huius farmæ viros) cur venustissimam puellam è nostris finibus relegastis? Cur Sophisticẽ (quæ Hebræis, Chaldæis, Aegyptijs, Arabibus, Græcis, atq; Latinis semper ludibrio fuit) in scholas sanctissimas Christianorum inuexistis? Tam vilem rem existimastis esse veritatem, pro qua asserenda Christus mortuus est: qua Dialectica tanquam instrumento vtitur, vt ob vanissimam ostentationem, popularemq; auram, quã Sophisticè cõciliat, decreueritis Dialecticẽ bellum inferre? Quæ quæ sua sunt simplici stilo inquirat, inuenta tuetur, errores profligat, errantes reducit, cæteraq; agit, quæ decent Theologiæ fidelissimam ancillam. Vos verò loco veritatis, quæ simplicissima est, monstra illa, suppositiones, obligationes, exponibilia, insolubilia, calculationes, & reliqua interminata, & quasi quoddam falsitatis pelagus nobis discenda tradidistis, vt obrueritis candida iuuenũ ingenia, vt inter tot laqueos tenebras, & salebras, ac ferrea vincula quasi ad Syreneos scopulos hæreãt, ad veritatis lucem nõ quã peruenturi. Hæc ille.

CAP. I.

Denomine.

OSTTRACTATUM terminorum, suppositionum, ampliationum, & appellationum: sequitur tractatus de oratione, qui correspondet libro Perihermeni. Aristot. Et sequentes textum Petri Hispani, primò de nomine differendum.

sequentes textum Petri Hispani, primò de nomine differendum.

TEXTVS.

NOMEN, est vox significatiua *Definitio ad placitum, sine tempore: cuius nominis, nulla pars separata aliquid significat, finita, & recta. Vox in ista definitione, ponitur loco generis. Significatiua, ponitur ad differentiam vocis non significatiua. Ad placitũ, ponitur ad differentiam vocis significantis naturaliter. Sine tempore, ponitur ad differentiam verbi, quod significat cum tempore. Cuius nulla pars separata aliquid significat, ponitur ad differentiam orationis, cuius partes separatae aliquid significant. Finita, ponitur ad differentiam nominis infiniti, quod non est nomen secundum Logicum, sed nomen infinitum, vt non homo, non equus.*

Nota.

2. Eth. c. 7.

Caranajal.

equus. Recta, ponitur ad differentiam nominum obliquorum, ut Catonis, Catoni, quae non sunt nomina, secundum Dialecticum, sed nomina obliqua, vel casus nominum: unde solus rectus casus, dicitur esse nomen.

Glossa.

Via iste tractatus de propositione est, & propositio constat ex nomine, & verbo, tanquam ex partibus principalibus, merito primò à nomine. Et quia singulae particulae definitionis declarantur in textu, non oportet repetere: sed pro ampliori declaratione fiat argumentum.

1. Argum. Hic terminus armiger, & paterfamilias, est nomen: & tamen eius partes separatae aliquid significant, ut constat: nam de ly armiger, partes sunt, arma, & gero, quae partes significant seorsum, & paterfamilias similiter: ergo.

Solutio. Ad hoc argumentum non est difficile respondere, praesuppositis quae diximus, quando de termino complexo egimus. Hic enim author per illam particulam: cuius nulla pars sepeparata, voluit excludere complexum terminum à ratione nominis. Et si equiferus, armiger, & caetera alia, quae sunt composita figurae sunt complexa: non erunt nomina. Et si sunt incompleta, habebunt rationem nominis, ibi definitum est, illa esse incompleta, eo quod licet habeant partes significantes, non tamen iuxta significationem totius: quia significatio totius, non resultat ex significationibus partium. Nam etiam si partes deponantur à sua significatione, totum nihilominus idem significabit. Quia etiam si pater nil significet, & familias non significet familiam: paterfamilias significabit hominem, qui praest in domo. Et sic remanet solum argumentum. Talia enim nomina incompleta vocantur. Ob id partes separatae non significant iuxta significationem totius.

2. Argum. Secundò arguitur contra illam particulam, finita. Nomen infinitum est terminus categoriaticus, ergo nomen. Nam significat aliquid, vel aliqua, & potest reddere suppositum verbo. Quod patet, quia Arist. 2. Periher. ex terminis infinitis propositiones componit. Et patet in hac, Non homo sentit.

Solutio. Ad hoc, supposito ly non capi posse negatè, & infinitanter, ut supra dictum est, & quando in finitè virtus eius non transit ultra terminum cui immediatè additur, & infinitat ipsum: quia facit stare, pro omni alio à re illa, quae negat: ut non homo, stat pro omni illo, quod non est homo. Et quia nomina eò sunt inuenta, ut res significant, & ostendant, & nomen infinitum nullam

re determinatè significet: sed potius neget, hinc est, quod excludi debuit à nominis ratione.

Ad formam argumenti. Concedo quod sit categoriema: ergo est nomen, nego consequentiam. Et ratio est, quia non unam rem determinatam significat, quod requiritur ad nominis rationem. Et quando infers, ex eis componitur propositio, concedo, Ergo est nomen, ut hic loquimur: nego, quia Aristot. ait, propositiones constare ex nomine, aut ex infinito nomine, & verbo. Vbi fecit distinctionem inter nomen absolutè: & nomen infinitum.

Tertiò sic argumetur. Ly hominis, est purum categoriema: ergo est nomen. Patet antecedens, tum quia significat aliquid, tum quia potest esse totale extremum: ut hic, Hoc animal est hominis.

Ad hoc, concedo quod est categoriema, sed negatur consequentia: quia requisitum est ad hoc quod sit nomen, quod possit per solam verbi additionem propositionem conficere, id est, quod personaliter sumptum, possit reddere suppositum verbo personali indicatiui. Et dato possit esse praedicatum: quia non potest esse subiectum, non est nomen.

Hic solet quaeri, Vtrum nomen, analogicè dicatur de mentali, vocali, & scripto. Sed quia ad rem nil facit, praetermittendum est. Nam cum nomen à nominando dicatur: videtur quod proprie vocali, & scripto conueniat.

C A P. I I.

De verbo.

T E X T V S.

Verbum, est vox significativa ad placitum cum tempore: cuius nulla pars separata, aliquid significat, finita & recta.

Cum tempore, ponitur ad differentiam nominis: quod significat sine tempore. Finita: ponitur ad differentiam verbi infiniti, ut non disputat, non laborat, quae non sunt verba secundum Dialecticum, sed verba infinita. Recta: ponitur ad differentiam verborum obliquorum, ut disputabat, disputavit, quae non sunt verba, sed verba obliqua. Unde solum verbum indicatiui modi praesentis temporis, secundum Dialecticum, dicitur esse verbum. Reliqua verò verba eiusdem modi, & aliorum

Nomina eò inuenta, ut res ostendant.

Aristot.

3. Argum.

Solutio.

Nomina eò posita figurae sunt incompleta.

Aristot.

Solutio.

rum

rum modorum, dicuntur verba obliqua. Alia vero particulae ponuntur hic eadem ratione, qua in definitione nominis. Et sciendum est, quod Dialecticus solum ponit duas partes orationis, scilicet nomen, & verbum: alias appellat syncategorematicas, id est consignificativas.

Glossa.

Contra praedictam verbi definitionem est argumentum. Hi termini, tempus, coena, prandium, cras, disputans, significant cum tempore, & tamen non sunt verba: ergo male posita est definitio. Et quidem quod illa cum tempore significant, patet: quia in suis significationibus includunt tempus.

1. Notan. Pro solutione argumenti notandum, differentiam esse inter haec, significare tempus, & connotare tempus, & significare aliquo modo explicabile per tempus, & significare cum tempore. Nam hi termini, mensis, dies, annus, significant tempus, & certas mensuras eius, pro quibus supponunt, sicut homo hominem significat, & pro eo supponit. Prandium, coena, &c. significat de materiali actiones, connotando quod fiat tali tempore. Sed haec adverbialia, heri, cras, significant aliquo modo, sicut syncategoremata, explicabilia tamen per terminos importantes tempus.

Significare cum tempore, est significare actionem, vel passionem, in ordine ad aliquam differentiam temporis. Ut disputat, legit, amat.

2. Notan. Secundum notandum, hos tres terminos, lectio, legens, legit, eandem actionem significare, sed primus in abstracto, secundus in concreto, quia eam significat ut in aliquo connotatiue, ut est in actuali fluxu, & motu. Idem etiam tertius, scilicet legit. Ob id omne adverbium quod verbum modificat, & modificat participium, sed non nomen verbale, quia dicimus diu legit, velociter legit, & legens: sed non dicimus, diu lectio.

Ex hoc ergo quod tam verbum, quam participium denotant illam actionem, ut in fluxu, & motu est, quae potest tempore metiri, sequitur, quod tam verbum, quam participium significant cum tempore: non quod connotent tempus, sed quia significant actionem, ut est in actuali fluxu, vel erit, vel fuit, secundum temporis differentiam. Et quia talis fluxus per tempus cognoscitur, dicitur quod verbum significet cum tempore.

3. Notan. Tertio notandum, participium a verbo differre: quia dato ita sit, quod verbum, & participium illam importent actionem in fluxu, tamen aliter verbum, &

aliter participium. Nam verbum per tempus determinatum, ut in futuro, si sit verbum futuri, & in praeterito, si sit verbum praeteriti: sed participium sine tali determinatione: quia potest applicari legens & ad futurum, erit legens: & ad praeteritum, fuit legens: & ad praesens, est legens. Quod intelligas sane, non quod in hac, Petrus erit disputans, ly disputans actionem in futuro designet: quia mutaret participium suam significationem: sed est sensus, quod illa praesentialitas, scilicet disputans, futura est.

His notatis dicendum, quod licet coena, prandium, connotent tempus, etiam ly tempus, tempus significat, & ly heri, cras, & participium etiam cum tempore: tamen non sunt verba, quia tempus non significat, cum tempore determinate, & unitive, scilicet illam actionem, ut est in fluxu, vel in fieri.

Secundo sic arguitur principaliter. Aliquod est verbum, & tamen non significat in ordine ad aliquam differentiam temporis: ergo male dictum est. Probat. Ponatur casus, quod sit aliquis terminus, qui imponatur ad uniuersum subiectum cum praedicatione, ut facit ly est, in ista, homo est animal, & posito cum hoc quod non significet in ordine ad aliquam temporis differentiam, tunc talis copula verbum est, tamen non significat cum tempore: ergo.

Pro solutione argumenti oportet notare, quod verbum absolutum a tempore, non est non significare tempus physicum, sed potest intelligi, absolutum a tempore vno modo, quod significet, & non in ordine ad aliquam differentiam temporis Logici. Et hoc est impossibile: quia est de intrinseca ratione verbi significare per modum praesentialitatis, vel futuritionis, vel praeteriti. Alio modo potest intelligi absolutum a tempore, quod significet in ordine ad quancumque temporis differentiam, disiunctim, de quo dubium est, utrum dari possit talis conceptus, qui sic significet. Aliqui tamen putant posse dari: & sic in istis propositionibus doctrinalibus, Omnis triangulus habet tres angulos, Homo est animal rationale: copula absoluitur a tempore. Sed hoc non est necessarium dicere, illae enim copulae sunt de praesenti: licet sint de actu signato. Ad argumentum potest dici: non posse dari copulam, quae sic a tempore omnino absoluitur, quin in ordine ad aliquam differentiam temporis Logici significet. Et sic nil probat argumentum: quia casus non est possibilis, cum sit de intrinseca ratione verbi importare hoc.

Tertio sic arguitur. Cuiuscumque verbi partes separatae aliquid significant: ergo male dictum est, quod verbum est, cuius nulla pars separata aliquid significat. Patet antecedens. Quia omne verbum adiectiuum est terminus complexus, & similiter substantiuum, quando est secundum adiacens. Patet: quia legit, valet, est legens: currit, est currēs, quae sunt verba adiectiua: ergo sequitur.

Pro

Solutio.

2. Argum.

Nullum verbum significat tempus physicum.

Dubium.

Ad argum. Solutio.

3. Argum.

¶ Pro solutione argumenti notandum, omnia alia verba à sum, es, fui, vocari adiectiua: quia significant actiones, seu passionis, quæ rei possunt conuenire. Et sum, es, fui, vocatur verbum substantiuum: quia esse significat.

¶ Moderni Summulistæ ferè omnes opinantur nullum verbum adiectiuum reperiri in mente, nec ly est, de secundo adiacente, sed omne tale subordinari actui verbali, & participio. Et sic legit, subordinatur est legens, vt argumentum probat. Sed tamen quia hoc contra Aristot. sententiam, qui in antepredicamentis, terminos complexos distinguit ab incomplexis, ponit exemplum incomplexorum per nomen, & verbum adiectiuum, dicens. Vt homo, & currit. Item, quia cum de ratione verbi sit, quod sit simplex: sicut de ratione nominis, & Aristot. vocet verbum adiectiuum, verbum, consequenter ponit esse incomplexum. Imò qui negat esse incomplexum, negat esse terminum: quia ly est disputans, nec est incomplexus terminus, neq; complexus, logicè loquendo: cum illæ partes non se habeant sicut determinatio, & determinabile: nec sicut coniungens, & coniungibile. Et sic intelligunt Comentator, Boëtius, & S. Thom. ipsum Aristot. qd verbum sit terminus incomplexus. Et mirandum est, vnde moderni Summulistæ occasionem huius opinionis desumpserint: cum tam aperte sit contra Aristot. & omnes antiquos Peripateticos.

Ad argu. ¶ Ad argumentum ergo, nego verbum adiectiuum esse complexum in mente, imò ista oratio, Petrus disputat: in mente subordinatur vni habenti solum duas notitias: quarum prima. Petrum: & secunda, disputationem, in ordine ad subiectum significat. Et similiter hæc, Homo est, in mente solum duabus notitijs subordinatur: quarum secunda vnitiuè significat in ordine ad subiectum: nam sicut reperiuntur in voce, vel scripto, & in mente. Manet solum argumentum.

4. Argu. ¶ Quarto sic arguitur. Nullum est verbum infinitum: ergo malè dicitur in definitione verbi, finita. Patet. Quia si aliquod, maximè ly est, in hac: Petrus non est, sed hic non. Quia tunc vel negatio cadit in verbum, vel in participium inclusum. Si primum, est verbum negatiuum: si secundum, est participium infinitum: ergo nullum est verbum infinitum: quia sensus est, non est, vel est non ens.

Solutio. ¶ Ad hoc argumentum, tenentes non dari in mente verbum incomplexum, consequenter dicerent non dari verbum infinitum: & sic dato vno inconuenienti, aliud adderent. Ob id relicta tali opinione, quia non ad mentem Aristot. respondendum est, distinguendo. Verbum, aut

nomen, in mente ultimata, dupliciter potest esse infinitum: aut complexum: aut incomplexum. Complexum, vt ly, non legit, supposito ly non, solum ly legit infinitum, quoad categorematicam significationem. Vel potest esse incomplexum, vt si totum sit vnus simplex conceptus, significans de formali negationem disputationis: sicut ly non homo, negationem hominis, & sic etiam dicendum de ly est de secundo adiacente. Vtroq; modo capiendo tale verbum infinitum, resoluitur per ly est, & suum participium infinitum. Vt, Non disputat, æquiualeat in consequendo: est non disputans. Primo modo capit Sanct. Tho. verbum infinitum, dicens in principio secundi Periher. verbum non posse in propositione infinitari. Nam cum in hac, verbi gratia, Petrus disputat: prædicatum significet actionem per modum vnionis ad subiectum, nõ posset negatio negare tale verbum quoad significationem categorematicam, quin etiam negaret quoad vnionem, eo quod totum sit vna significatio. Sed cum extra propositionem non exerceat illam vnionem verbalem, potest quoad categorematicam significationem solum negari, & sic reperiri complexum infinitanter. Sed secundo modo incomplexum, non repugnat infinitum, posse reperiri in propositione.

¶ Ad formam argumenti dicendum, quod negatio cadit in verbum, & cadit in participium, & licet in participium cadat, vocatur verbum infinitum. Et quidem patet ex Aristot. esse verbum infinitum, nam primo poste. arguit: Stellæ non scintillantes sunt prope nos, planetæ nõ scintillant: ergo planetæ sunt prope nos. Si ly non scintillant, in minori non sumeretur infinitanter, non valeret syllogismus: quia si negatiuè sumeretur, non posset conclusio esse affirmatiua: quia in nulla figura, vel modo syllogisticè colligitur conclusio affirmatiua, altera præmissarum existente negatiua: ergo signum est, ab Aristote. capi verbum infinitanter. Et tamen neutrum dicitur verbum, neq; in maiori, neq; in minori: sicut nomen infinitum non dicitur absolutè nomen, sic verbum infinitum non dicitur absolutè verbum.

¶ Sic argumentor. 5. contra illam particulam, recta. Disputauit, est verbum obliquum, tamè est verè verbum. Patet, quia si addatur nomen, erit propositio, scilicet Petrus, & tamen ex nomine, & verbo constat propositio: ergo sequitur quod disputauit, est verbum.

¶ Ad hoc respondetur, concedendo quod cum nomine constituit propositionem, ergo est verbum: nego consequentiam. Sed sequitur, quod sit verbum obliquum. Et ratio est: quia strictè loqua-

*S. Thom.**Ad formam argumti.**Aristot. 1. poster. sent. co. 30.**5. Argum.**Solutio.*

loquendo de propositione, sicut Dialecticus considerat, sola propositio de presenti in aperto est: nam propositiones de extrinseco tempore, quales sunt omnes aliae, quae non sunt de presenti, per propositionem de presenti regulantur. Verum est tamen, verba indicatiui modi, praeteriti, vel futuri, propius accedere ad rationem verbi, quam sint verba alterius modi. Et ob id Aristot. loquitur de verbis indicatiui modi, ut absolute appellet verba esse, licet sint de extrinseco tempore. Et haec de verbo dixisse sufficiant. Sequitur de propositione, & oratione, & de propositione categorica, & quantitate eius, & de oppositione, & aequivalentia in eis, & de propositionibus modalibus, & oppositione, & de hypothetica propositione, & de exponibilibus, & syllogismis. Tandem sequemur ordinem in ista prima parte Dialecticae, quem sequuntur omnes moderni in tradendis Summulis: antequam aggrediantur ipsam Dialecticam magnam Aristot. Et velut colophonem apponentes, de topicis, & elenchis erit sermo.

CAP. III.

De oratione.

TEXTVS.

RATIO, est vox significatiua ad placitum, cuius partes separatae aliquid significant. Ut homo currit, est oratio, partes enim separatae aliquid significant. Nam ly homo, & ly currit, si separentur, significant. Et hoc positum est ad differentiam verbi: nam licet verbum vox sit significatiua, non tamen habet partes, quae separatae significant, cum sit simplex vox. Ut legit, currit.

¶ Oratio duplex est, perfecta, & imperfecta. Illa dicenda perfecta, quae perfectum sensum generat in animo auditoris. Ut homo disputat. Imperfecta est, quae imperfectum sensum generat in animo auditoris. Ut homo albus.

¶ Orationum perfectarum, alia indicatiua, ut homo disputat: alia imperatiua, ut Petre disputa: alia optatiua, ut utinam essem Dialecticus. Harum autem sola indicatiua dicitur esse propositio. Haec ex Petro Hispano.

Glossa.

ARISTO. in. 1. Periher. sic habent verba. Enunciatiua verò non omnis, sed in qua verum, vel falsum est: non autem in omnibus inest. Ut deprecatio, oratio quidem est: sed neque vera, neque falsa.

¶ Propositio ergo, ut definitur à Petro Hispano, est oratio verum, vel falsum significans indicando. Ut homo disputat. Oportet enim, ut propositio omnis oratio sit. Et sic ponitur ly oratio, tanquam genus: & ly verum, & falsum (quae nomina aduerbialiter sumuntur) ut significant verè, vel falsè, ad differentiam aliarum orationum à propositione, quae nec verè, nec falsè significant. Ut si Petrus disputaret, utinam Petrus legeret.

¶ Significare verè, est significare ita esse sicut est: aut non ita esse, sicut non est. Primum ponitur propter propositiones affirmatiuas. Secundum propter negatiuas, ut in hac, Homo est disciplinabilis. Homo non est brutum.

¶ Significare falsè, est opposito modo. Ut haec, Homo est brutum. Homo non est rationalis.

Positum est in definitione; ly indicando. Nam sicut Aristot. in loco citato ostendit, & Boetius, & S. Thom. intelligit, quod nulla oratio alia ab indicatiuo dicit verè, vel falsè significare. Quod suaderi potest. Verum, vel falsum significare, est esse obiectum adaequatum assensus, vel dissensus in intellectu: sed intellectus solum assentit, vel dissentit orationi indicatiui: ergo solum tales orationes propositiones sunt. Manifestum est enim si intellectus apprehendat hanc, Deus crearet, Petrus disputaret: non assentit, neque dissentit. Neque diceret quis profertem, vel verum dicere, vel mentiri, ob id: quia in ly verè, vel falsè, intelligebatur indicatiuam esse propositionem, vel orationem significantem. Aristot. non addidit indicando, sed Petrus Hispanus ad maiorem declarationem propter nouitios id apposuit.

¶ Verum considerandum est, non sic dici indicando, ut solum praecise orationes indicatiui modi significant, verum vel falsum. Nam licet hoc teneat verum in Categoricis, cum nulla categorica alia ab indicatiuo significet verè, vel falsè, non tamen est verum in propositionibus hypotheticis, quae verum, vel falsum significant: licet non sint orationes modi indicatiui. Ut haec, Si Petrus curreret, Petrus moueretur: est significans verè, vel falsè: ergo ly indicando: tantum valet, sicut enunciando: seu affirmando: vel negando. Ut sit obiectum assensus, vel dissensus.

¶ Duplex est propositio. Vera, & falsa. Vera illa est, quae significat ita esse sicut est, vel non ita esse si-

1. Peri. c. 4.

Definitur propositio.

Quid sit verè significare.

Quid falsè signific.

Aristotel.

Boetius.

S. Thom.

Nota.

Propositio diuiditur.

Arist. 1. Periher. c. 3.

esse sicut non est. Falsa propositio opposito modo. Simili modo potest definiri propositio possibilis, necessaria, contingens, & impossibilis. Sed tamen oportet addere in definitione propositionis veræ, est quæ significat ita esse sicut est, non se falsificans.

Quid propositio se falsificans.
 ¶ Propositio se falsificans illa est, quod ex eo quod ita est, sicut per ipsam significatur: aut ex hoc cum verò, vel veris, sequitur eam esse falsam. Exemplum primi, in hac, Hæc est falsa, quæ se demonstrat: nam ad ipsam significare sicut est, sequitur eam esse falsam. Exemplum secundi, Omnis propositio est falsa, quæ cum verò, vel veris infert se esse falsam. Nam bene sequitur. Omnis propositio est falsa: hæc est propositio, demonstrando eandem: ergo hæc est falsa: ex verò, vel veris sequitur eam esse falsam. Ob id ad propositionem esse veram, sufficit significet ita esse sicut est, non se falsificans.

¶ Solet etiam propositio distingui. Quædam enim est creata, alia increata. Quædam item de ly est, de secundo adiacente: quædam de ly est, de tertio adiacente. Item, quædam de actu exercito, quædam de actu signato.

¶ De prima, dicunt quidam, Deum esse propositionem increatam: quia cum sit omnium notitia, distinctius adhuc representat hominē esse animal, quā ista id significet, Homo est animal. Ob id posset quis dicere, esse propositionem increatam: sed tamen non videtur propriè dictū. Propositio de ly est, de secundo adiacente, est: quando sumitur propositio sine prædicato expresso. Vt in hac: Homo est. De tertio adiacente, ut hic: Homo est animal. De actu exercito, quando illud quod significat, exercet. De actu signato, quando significat, licet non exercent. Vt quando de definitione loquuti sumus, diximus, verba in definitionibus non dicere actum, sed aptitudinem. Nam licet homo non sit, hæc est eius bona definitio: Est animal rationale, ubi ly est, esset copula de actu signato, & non de actu exercito.

1. Argum.
 ¶ Contra prædicta sic argumentor. Propositio non significat de totali significatione aliquid, neque aliqua, neque aliquo: ergo nec verè, neque falsè, cum verè, aut falsè significare oportet sit aliquo dictorum modorum. Probat: quia propositio significat, neque est aliquid, neque aliqua, nec aliquo. Nam, Petr⁹ est homo, significat Petrū esse hominē. Et sic Petrum, & hominē, & hoc non est aliquo significare: ergo non est bene posita definitio propositionis.

solutio.
 ¶ Ad hoc respondetur, propositionem verè significare aliquid, vel aliqua. Et quado argumentaris, non significat aliquam rem, neque aliquas res, imò, significat. Sed illam rē, vel illas res quas

significat: est aliquo, id est, vniuersè, ac si diceremus, non significat aliquid, sicut ly homo, seorsum, neque aliqua sicut homines: sed tamen, quia vniuersè in propositione, significat Petrum esse hominem, aliquid significat, & aliqua: sed hoc est aliquo, id est, vniuersè in propositione.

¶ Secundò. Hæc oratio, Canis est substantia, verè, vel falsè significat, ut constat, & tamen propositio non est: ergo. Patet, quia est propositiones: ergo non est propositio. Nam non solum de cane domestico, sed de sydere cælesti, & de pisce marino dicitur.

¶ Pro solutione notandum, quod hic, propositio vna sumitur pro vniuersa. Hoc est, quæ constat ex terminis vniuersis: & propositio plures est illa, quæ æquiuoca est, siue categorica sit, siue hypothetica.

¶ Est considerandum, propositionem æquiuocā esse quidem vnam voce, sed in mente pluribus inconiunctim subordinatur. Non enim in mente æquiuocatio est, sicut in voce, vel scripto. Nam hæc, Canis est substantia, cum ly canis æquiuocè, & æquè primò illa tria significet, subordinatur illi tribus, scilicet, sydus cælestis est substantia, piscis marinus est substantia. Et secundum quamlibet significationē, est propositio: nam quilibet terminus æquiuocus secundum quamlibet singularem significationem, est vniuersus. Ly canis, ut solum de domestico dicitur, tam vniuersus est sicut ly homo.

¶ Dubium ergo esset, an sumpta ista propositione, Canis est substantia, secundum omnes tres significationes sit dicenda propositio vna, vel propositio plures? Et ad mentem Aristote. esset dicendum propositio plures, non esse propositionem, sed esse propositiones. Nam inquit primo Elenchorum. Eadem est ratio propositionis, & vnius propositionis. Et primo Perihemenias. idem videtur sentire. Nam cum propositio à significatione habeat esse propositionem, ubi plures significationes, ibi propositiones plures, si illæ significationes vnam non faciant.

¶ Ad argumentum, nego quod sit oratio: quia non habet plures partes significantes iuxta significationem totius: quia illæ propositiones, quibus ista vna subordinatur, non faciunt vnam. Vel secundò posset dici. Concedo, quod est oratio. & si infers, & non significat verè neque falsè: distinguendum erit, in singulari verum est, sed in plurali significat. Nam eo quod illa propositio virtute est plures, quibus in mente subordinatur, significat verè pluraliter.

¶ Hic solet definiri propositio necessaria, ut illa significat, quæ necessario significat ita esse sicut est, vel non ita esse sicut non est. Vt hæc, Deus est omnipotens,

2. Arguit.

Notandum quid propositio plures.

Non est æquiuocatio in mente.

Dubitatur.

Ad argumentum.

2. Solutio.

Quid propositio necessaria.

nipotens, necessaria est. & Petrus non est Paulus, vera necessaria est.

Quid propositio continens. Contingens illa est, quæ contingenter significat ita esse sicut est, vel non ita esse sicut non est. Vt Petr⁹ currit. Et sic d^r possibili, & impossibili.

Corollarium. Ex supra dictis elici potest: non contingere in eodem sensu eandem propositionem esse veram, & falsam: necessariam, & contingentem: possibilem, & impossibilem: nam hæc repugnant. Verum cum non sit in eodem sensu, id non repugnat. Patet: nam hæc: Non Deus est, est vera, capiendo ly non, infinitanter: & falsa, si neganter. Et eadem est possibilis infinitanter, & impossibilis neganter. Et hæc, Non homo est, capiendo infinitanter, necessaria: & capiendo neganter, contingens. Nam prima dicitur de Deo, qui necessario est. Et secunda de homine, qui potest non esse.

CAP. IIII.

De propositione Cathegorica & Hypothesica.

TEXTVS.

Propositionum, alia Cathegorica: alia Hypothesica. Cathegorica est, quæ habet subiectum, copulam, & prædicatum tanquam partes principales

sui. Vt homo disputat: vbi ly homo, subiectum est, & ly disputans, est prædicatum: & ly est, dicitur copula: quia copulat vnum cum altero, scilicet subiectum cum prædicato. Cathegorica enim idem est, quod prædicatiua.

Subiectum est illud, de quo aliud dicitur, scilicet prædicatum: & prædicatum est, quod de alio dicitur, scilicet de subiecto. In definitione propositionis Cathegorice, positum est, quod habeat subiectum, & prædicatum, tanquam partes principales sui: ad differentiam Hypothesicæ: quæ licet habeat subiectum, copulam, & prædicatum, non tamen sunt illæ partes principales, sed Cathegoricæ propositiones, vel complexa propositionabilia sunt partes principales.

IC fit argumentum, Hæ omnes: Tædet animam meam vitæ meæ, Urbem quæ statuo vestra est, Deum amat Petrus, Sole lucente dies est clarus, Ita est, quod homo est animal. Petrus & Paulus est doctus. Ly, &, diuisiue tento. Istæ (in quam) sunt propositiones: & tñ nulla earum habet subiectum, prædicatum, & copulam.

Respōdetur primam esse Cathegoricam. Ille enim accusatiuus, secundum conditionem illius verbi impersonalis est subiectum, & suppositum, & quod sequitur est prædicatum. Ad esse subiectum, non requiritur sit casus rectus: sed sufficit det verbo suppositum. In secūda, Urbem quam statuo, ille accusatiuus in mēte correspondet nominatiuo, & ei subordinatur, & sic est subiectum. Et in hac, Deum amat Petrus, ly Petrus, est subiectum. Et in hac, Ita est, quod homo est animal: subiectum est ly Ita aduerbiū sumptum pro nomine. De alia, Sole lucēte, dies est clarus, seu iucundus: cōmuniter tenent esse Cathegoricā propositionem. Vt ly dies sit subiectum, sole lucente, prædicatum. Verum potest dici, eam esse Hypothesicā: quia subordinatur, seu equiualeat hypotheticæ. Nam in mente ego concipio conditionalem, illa propositione audita. Et cum cōditionalis sit hypothetica, & ipsa similiter erit. Habet enim repræsentare vt vna hypothetica: & licet non habeat formaliter plures Cathegoricas, sufficit habeat eas in genere signi: quia dat intellectui intelligere, audita ea, sicut si essent duæ Cathegoricæ. scilicet, Sol est lucēs, & ideo dies clarus, vel iucundus.

Quia de extremis propositionis, scilicet subiecto, & prædicato mentio facta est: est dubium, vtrum signa Syncathegorematica fiant partes extremorum, vel possint esse extrema: hoc est subiectum, vel prædicatum.

Pro dubij solutiōe solet hæc regula poni. Nullum signum, cuius virtus transit vltra terminum immediatum cui additur, efficitur pars extremi. Sed signum cuius virtus non extenditur vltra immediatum, efficitur pars extremi. Exemplum est de ly omnis, in ista. Omnis homo currit. Vbi ly omnis, neque est subiectum, neque pars subiecti: solum ly homo subiectum est. Et ratio, quia virtus eius non solum ad immediatum terminum, quem distribuit, sed ad mediatum, quem confundit, se extendit. Sed ly non, quando sumitur infinitanter: vt in ista, Non homo currit, efficitur pars extremi: quia subiectum est hoc totum, Non homo: quia virtus eius non transit vltra terminum immediatum, scilicet vltra, ly homo. Et huius regulæ ratio posset dari: quia si aliquis terminus, vel aliquod signum alicui alteri additur, & virtus eius transit vltra, non vide

tar cum eo alligari, neque vnum constituere, ob id non efficitur pars extremi. Et videtur, quod hæc regula intelligenda sit de signis vniuersalibus, nam de particularibus non currit ratio: nam licet in hac, Aliquis homo currit, virtus de ly Aliquis, non transeat ultra ly homo, non tamen efficitur pars extremi.

¶ Etiam ponitur signum, ad cognoscendum, quando signa efficiuntur partes extremorum. Signum vniuersale, aut positum à parte prædicati post copulam, aut medians inter determinabile, & determinationem, acceptum vnice efficitur pars extremi. verbi gratia. Vt in hac, Deus est omne bonum, & ly Quilibet equus cuiuslibet hominis est animal. Sed in hac, De^o omne bonum est, & in hac, Hominis quilibet equus est animal: non sunt hæc signa partes extremorum. Hæc intelligi debent, de rigore sermonis, videlicet, nisi supponatur oppositum.

C A P. V.

De quantitate propositionis.

T E X T V S.

Propositionum Cathegoricarum, alia vniuersalis, alia particularis, alia indefinita, & alia singularis.

¶ *Vniuersalis est, in qua subijcitur terminus communis, signo vniuersali determinatus. Vt, Omnis homo disputat. Ille dicitur terminus communis, qui est aptus natus de pluribus prædicari. Vt homo de Petro, & Paulo. Signa vniuersalia sunt hæc, omnis, nullus, quilibet, neuter, & similia.*

¶ *Particularis illa est, in qua subiectum est terminus cõis, signo particulari determinatus. Vt, Quidam homo disputat. Signa particularia sunt, aliquis, quidam, aliquod, alter, & similia.*

¶ *Indefinita est, in qua subiectum est terminus communis, sine signo. Vt, Homo disputat.*

¶ *Singularis est, cuius subiectum est terminus singularis, discretus, vel communis, cum pronomine demonstratiuo primitiue speciei. Vt, Petrus disputat, hic homo disputat.*

¶ *Terminus singularis ille est, qui de vno solum aptus natus est prædicari. Vt Ioannes.*

N definitionibus positis à Petro Hispano notandum, quod dicit. *Propositio est vniuersalis, cuius subiectum est terminus communis, signo vniuersali determinatus, vt intelligas, nõ esse necesse præcedat, si modo determinet: vt si ornatus causa quis dicat, homo quilibet, homo quidam, homo iste. Prima vniuersalis, secunda particularis, & tertia singularis, si ponatur copula, & prædicatum. Vt, homo quilibet est rationalis, Homo quidam est sapiens: homo iste est doctus: &c. huiusmodi propositiones, sic faciunt sensum in mente, sicut si signa illa posita essent antè.*

¶ *Circa definitionem indefinitæ propositionis nota has: Incipit homo disputare, Tantum homo disputat, esse indefinita: quia illa signa præposita, non sunt quantificantia. Ob id, perinde est, sicut si addita non essent. Et hæc, Omne animal esse sensibile est necesse. Si ly omne sit pars dicti: quia facit hunc sensum, Omne animal est sensibile, est necessaria. Si tamen ly omne distribuat, tunc est vniuersalis: quia facit istum sensum, Omnis talis propositio, animal est sensibile, est necessaria.*

* *Etiam notabis, quod licet indefinita & particularis conueniant, quo ad suppositionem & verificationem: sed non cõueniunt, quo ad modum enunciandi: quia indefinita, indeterminata est ad certam quantitatem secundum modum enunciandi per signum vniuersale, vel particulare: & hoc sufficit ad differentiam.*

¶ *Item nota circa definitionem propositionis singularis, scilicet, quando terminus communis cum pronomine demonstrante, intelligitur si sit singularizabilis: quia hæc, Hæc essentia diuina est Deus: credo quod non est singularis, quantumcunque cum pronomine demonstratiuo sumatur: quia eius subiectum de pluribus verificatur, scilicet de tribus diuinis personis. De quo infra cum de terminis diuinis agemus.*

* *Aduertendum, quod pronomem additum termino cõmuni, ratione cuius fit propositio singularis: oportet sit præmitiue speciei: vt sunt ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, is. Sed quæ sunt deriuatiue speciei, meus, tuus, suus, noster, vester, nostras, vestras, non restringunt subiectum ad standum pro vno solo, vt si Petrus habet decem equos, & dicit meus equus currit, ly equus non stat pro vno solo, quia de omnibus decem potest verificari.*

¶ *Contra prædicta arguitur sic. Hæc, Cuiuslibet hominis asinus est animal, est vniuersalis: tamen eius subiectum non est terminus communis signo vniuersali determinatus: ergo mala est definitio. Maior patet. Et minor probatur: quia subiectum*

Solutio.

subiectum est ly asinus, qui terminus non est determinatus signo vniuersali.

¶ Ad argumentum. Licet aliqui dicant, talem propositionem, & similes, esse mixtæ quantitatis, quia ratione vnius termini sunt vniuersales, & ratione alterius particulares, seu indefinitæ: videtur tamen dicendum, propositionem propositam esse vniuersalem, & similes. Et quando arguis, subiectum non terminatur signo vniuersali, distinguendum erit de subiecto: quoddam est subiectum enuntiationis, aliud est subiectum distributionis. Ad eam esse vniuersalem sufficit subiectum distributionis signo vniuersali determinetur, sicut hominis, in prædicta. Ille enim terminus qui primò ponitur, est à quo propositio quantitatem sortitur, & quia ille signo vniuersali terminatur, sufficit. Ob id ista, Omnis homo & equus currit, & Omnis homo, vel equus currit, sunt dicendæ vniuersales. Et hæc, Hominis quilibet equus currit, est indefinita. Sic magister Soto: licet Sbarroya in suo primo tractatu aliter sentiat, dicēs hanc, Cuiuslibet hominis brunellus currit, esse singularem: nam dicit, quòd quando subiectum est aggregatū ex termino communi, & singulari, & singularis est rectus, tota propositio est singularis.

CAP. VI.

De qualitate propositionis.

TEXTVS.

Propositionum Cathegoricarum alia est affirmatiua, alia negatiua. Affirmatiua est illa, in qua prædicatum affirmatur de subiecto. Vt homo disputat. Negatiua, in qua negatur. Vt homo non disputat.

Negatiua, in qua negatur. Vt homo non disputat.

In iuxta triplicem diuisionem propositionis: triplex est quæsitum. Quæ: querit, an sit cathegorica, vel hypothetica. Quarta: an sit vniuersalis, particularis, vel indefinita, vel singularis. Qualis, an sit affirmatiua, vel negatiua.

Duplex copula.

¶ Notandum est duplicem esse copulam propositionis: Principalem, & minus principalem. Illa dicitur principalis, qua mediante, prædicatum totale denunciatur de subiecto, Loquendo de

Cathegoricis. Minus principalis illa erit, quæ significatiuè sumpta, efficitur pars extremi totius propositionis. Verbi gratia, in hac, Homo est animal, principalis copula est, ly est, per eam enim animal prædicatum, denuntiatur de subiecto. Si tamen dicerem, Homo est doctus, solet esse propositio vera. Tam ly solet, quam ly esse, sunt copulæ minus principales. Et ly est, à parte subiecti secundum significationem, qua ibi tenetur, nec est copula principalis, neque minus principalis.

¶ In propositionibus hypotheticis illa dicitur copula principalis, quæ iungit cathegoricas, siue sit ly, vel siue &, siue si, siue quia, vel ergo.

¶ Contra prædicta est argumentum. Hæc propositio, Nemo non desiderat felicitatem, est affirmatiua, & tamè prædicatum negatur de subiecto, ergo non est bene posita definitio. Patet maior: quia cum duæ negationes faciant affirmationem, illa erit affirmatiua. Minor patet, nam quælibet negationum copulam negaret: ergo à fortiori vtraque simul: cum duo agentia eiusdem rationis mutuò se iuuent.

¶ Pro solutione est præponenda regula Dialecticorum, qua virtus negationis declaratur, sub istis verbis: Negatio, est malignantis naturæ: quicquid post se inuenit, destruit: & eius oppositum ponit. Et ex hoc sequitur, quòd si propositionem inueniat affirmatiuam, eam reddat negatiuam: & e contra. Similiter si inuenit terminum distributum, indistribuit: & si indistributum, distribuit. Quod alijs verbis dici solitum est, Quicquid mobilitat immobilitatum: immobilitatem mobilitatum. Quod est dicere, Quemcunque terminum distribuit, vel negat aliqua negatio non impedita: si impediatur, neque distribuit, neque negat. Paritas enim negationum constituit propositionem affirmatiuam, & imparitas negatiuam.

¶ Ad argumentum dicendum, propositionem esse affirmatiuam: quia ibi sunt duo signa negatiua mutuò se impediencia. Et quando arguis, sunt eiusdem speciei: ergo potius deberent se iuuare, quam mutuò se impedire. Dicendum, verum esse in agentibus, quæ habent effectum positium producere: sed in negationibus non est sic: quia eius actio est, remouere id, in quod cadit. Ob id si inueniat copulam affirmatam, & terminum distributum, negat, & indistribuit: & si inueniat negatam copulam, & terminum indistributum, affirmat, & distribuit: quia semper est verum, quòd eius oppositum ponit.

¶ Si tamen quis quærat, vtrum ambæ negationes affirmant copulam, an vna sola, Prima impediendo secundum. Si quis dicat primum, nõ videtur hoc posse stare, Nam si vtraque affirmat

copulā mutuò se impediendo, q̄ vtraq; agat in copulam, non deberent copulam affirmare, sed negare, cū sint agentia eiusdē conditionis, & nō solum nō deberēt se mutuò impedire, sed iuuare potius. Ob id videtur dicendum, quòd negatio posita in primo loco: agit in negationem in secundo loco positam, tāquam in suū obiectū, quia habet oppositum ponere illius rei, in quā fertur: & quia inuenit negantem, destruit, vt virtutem iam non habeat secunda negatio, negandi. Et ob id manet copula affirmata, sicut si nulla ibi esset negatio. Et si replices. Ergo prima negatio negat copulam: quia impedit secundā, & si copula manet affirmata: ergo prima manet in vigore. Cōcedendū est. Ergo est negatiua p̄positio negat: q̄a tūc negare illius primæ negatiōis solum est, q̄ oppositū ponit illius in quod fertur. Et cū prima negatio remoueat effectū secundæ negationis, rectē dicitur negare negationem copulæ, & sic manet copula affirmata. ¶ Hic potest esse dubium. Vtrum detur aliqua negatio in mente. Quod est dicere. Vtrum detur copula negatiua, sicut datur affirmatiua. Ad hoc Entisber, & Paulus Venetus clarissimus author videntur sentire, nullam dari talem negationem in mente, sed oportet dare copulam in complexam negantem, sic vt dicant hanc propositionem, Homo non est albus, subordinari huic: Homo. a. albus, vt ly. a. sit vna copula incomplexa, negans prædicatum conuenire subiecto. Motiuum eorum erat: quia sequeretur si negatio esset in mente, quòd terminus mentalis caderet à sua significatione. Vt capiēdo istam, Homo est albus: si adderem ly non, dicendo: Homo non est albus: vel dicendo, Non homo est albus: iam illa negatio, si ibi daretur, totum destrueret, & faceret quòd copula non esset vnitiua: & sic q̄ propositio nō esset propositio. Ob id iam propositio in mente significās: caderet à sua significatione. ¶ Sed tamen dicēdum est, negationem in mente dari: sicut in voce, vel scripto. Neque potest hoc negari, quia est communis modus concipiendi: vt si quis dicat, Nunquid comedisti? statim intelliget in mente: non comedi. Et sic nullum inconueniens est, in mente esse negationem, & concipi. Et ad argumentum, quod ipsi faciebant, facilis est solutio, dicendo quòd illa negatio licet copulam neget, non tamen facit, quòd non vniat prædicatum cum subiecto, sed solum ponit oppositum penes hoc, quòd cū esset affirmatiua, per oppositam negationem fit negatiua. Et non est necessarium illam: Homo non est albus, subordinari huic, Homo. a. albus: vt ly. a. sit terminus incomplexus, negans.

*Solutio.**Replicatur.**Respondet.**Dubium.**Venetus
Entisber.**Opinio do-
ctoris cū so-
lutione du-
by.**Ad argu-
mentum cō-
traria opi-
nionis.*

De materia propositionum.

T E X T V S.

Propositionum triplex est materia. Naturalis, contingens, & remota. Naturalis illa est, in qua prædicatū est de essentia subiecti, vel proprium eius.

Vt, homo est animal, homo est risibilis.

¶ Contingens est, in qua prædicatum potest adesse, & abesse subiecto præter subiecti corruptionem. Vt, homo est doctus.

¶ Remota illa est, in qua prædicatum non potest subiecto conuenire. Vt, homo est lapis.

Hic materia propositionum dicitur tanquam illud ex quo, seu de quo constant propositiones. Et cū subiectum, & prædicatum id sit: quia partes sunt, in quas propositio resoluitur, & ex quibus constituitur, ob id vocatur materia propositionis. Et naturalis est illa, in qua prædicatum est de essentia subiecti. Sicut in hac, Homo est animal. De natura hominis est, esse animal, esse substantiam animatam, sensibilem, non ab extrinseco: sed à natura. Similiter hæc est naturalis, Homo est rationalis. Quia differentia prædicatur de illo, cuius differentia est, & cuius pars essentialis est. Sic in materia naturali. Et directa, prædicatio est in quale essentialiter. Vt hic, Homo est risibilis, in materia naturali: nam propria passio prædicatur de suo subiecto. Et cū sit verum, quòd proprium quarto modo capiēdo, illud sit, quod fluit, & emanat à differentia, & genere, quæ speciem constituunt, est à principijs intrinsecis, ob quod conuenit omni, soli, & semper: sequitur hinc esse talem propositionem in materia naturali: nam naturale est homini, esse risibilem, & consequitur essentiam eius. Nec potest homo reperiri sine tali aptitudine.

¶ Contingens materia meritò dicta est, vt Homo est doctus. Quia esse doctum, vel indoctū, non est de hominis essentia, sed cōtingenter ei aduenit: & ly doctus, prædicatur contingenter de homine: & sine ipsius corruptione pot non prædicari de eo, sed negari. Vt, Homo non est doctus.

¶ Materia

*Quid mate-
ria natura-
lis.*

*Proprium
quarto mo-
do est natu-
rale.*

*Materia cō-
tingen-
s.*

Materia remota. **M**ateria remota, ob id remota est: quia vnum ab alio remouetur, vt ei non possit conuenire. Quia nec naturaliter ei conuenit, neque cōtingenter adesse, vel abesse potest, sed omnino remouetur, vt ei non possit conuenire. Vt, homo est lapis, Homo est irrationalis.

Intelligere oportet omnes has definitiōes dari solū de propositione Cathēgorica, & non de Hypothesica. Ratio est, quia cūm Cathēgorica sit, quæ habet subiectum, copulam, & prædicatum vt partes sui principales: & in materia propositionum dicatur, quod naturalis sit, vbi prædicatum est de essentia subiecti, vel propriū eius, certum est, sermonē esse de Cathēgorica.

Corolla. **E**x supra dictis sequitur: omnem propositionem ex eodem subiecto, & eodem prædicato, scilicet quæ est in materia naturali veram, falsam, affirmatiuam, negatiuam de præsentī, de extrinseco tempore, modalem, vel non modalem, exponibilem, vel non exponibilem esse in eadem materia. Et solū habetur respectus in materia propositionum ad hoc, si prædicatū est de essentia, vel contingētia subiecti, vel nō potest ei conuenire. Vnde in eadem materia sunt, Homo est animal, & Nullus homo est animal, Omnis homo necessariō est animal, Tantūm homo est animal. &c. Ratio est: quia in omnibus istis est verum, prædicatum esse de essentia subiecti. Et sic in alijs posset dari exemplū.

Dixi, ex eodem subiecto, & eodem prædicato: quia non sufficit ex eisdem extremis. Nam conuertens, & conuersa, non sunt vniuersaliter in eadem materia. Quod patet ex Petro Hispano, qui dicit, materia naturalis est, vbi prædicatum est de essentia subiecti: & non dicit, vbi alterum extremorum est de essentia alterius. Ob id, licet ista, Homo est animal, sit in materia naturali, hæc, Animal est homo, quæ est eius conuertens, non erit in materia naturali: cūm prædicatum non sit de essentia subiecti: & non sit illa directā prædicatio, sed indirectā. Et huiusmodi prædicationes, secundū antiquos in nulla materia essent ponendæ, quia sunt indirectæ prædicationes. De quo sit Prima regula.

Quando aliqua prædicatio directā est in aliqua materia, si eius conuertens est etiam directā sicut conuersa, sunt in eadem materia per se. Vt contingit in materia remota, & in contingenti: quando prædicatur æquē connotatiuum de æquē connotatiuo. Vt, Stans est coenans, &c. Si verō conuersa est in materia naturali, & conuertens est indirectā: tunc conuertens erit reduciue in materia, in qua est conuersa.

Regula. **E**t ad cognoscendum propositionem quamcūq; datam in qua materia debeat poni, potest esse regula. Si extrema sint pertinentia seque-

la, quia termini conuertibiles, vel se habentes sicut superius, & inferius, dummodō inferius præcedat, sunt in materia naturali. Si verō sint termini impertinentes, sunt in materia contingenti, vt homo disputat. Si verō sint termini disparati, sunt in materia remota: vt homo est asinus. Exempla clara sunt.

Vnum meritō est considerandum, & satis ad propositum: quod quando doctor sanctus in. 3. *Intelli. dicitur D. Th.* sen. dist. 7. q. 1. dicit hanc propositionem, Deus est homo, esse essentialē, & in materia naturali, non intelligit in rigore, sicut hic loquuti sumus de prædicatione essentiali, & materia naturali, quando prædicatū est de essentia subiecti. Nā manifestū est, ly homo, non esse de essentia de ly Deus, in hac, Deus est homo. Non enim formale prædicati, est de essentia formalis subiecti, quia humanitas non est de essentia Deitatis. Sed dicitur essentialis, & in materia naturali, ratione suppositi subiecti: id est, quod id quod est suppositum formæ subiecti, scilicet persona diuina, sit suppositum formæ prædicati, id est, humanitatis: quia subsistens in vtraque natura. Et sic dicitur prædicatum de essentia subiecti. Et si quis instet, quia prædicatum, scilicet homo, potest adesse, vel abesse, ergo est in materia contingenti. Erit solutio, quod hoc esset verū, si forma prædicati, id est, humanitas, personæ diuinae adesset sicut accidens: sed quia non tantquam accidens, sed tantquam suppositū, in quo verē natura humana substantialiter sustentatur, sicut mea natura in me: sic est verum, quod in materia naturali est hæc, Deus est homo. De quo in Resolutionibus Theolo. in. 3. *Theo. in. 3. s. Thom. 3. par.*

CAP. VIII.

De oppositione propositionum.

TEXTVS.

Propositionum Cathēgoricarum: quædam participant vtroque termino, vt Homo est animal: & hæc, Homo nō est animal. Aliæ vno tantūm, vt Homo est animal, Homo nō est lapis. Aliæ verō nullo termino participant, vt Homo est animal, & equus non est lapis.

Propositionum participantium vtroq; termino: aliæ secundū eūdem ordinem, vt Ho-

mo est animal, & Homo non est animal: alie ordine conuerso, vt Homo est animal, Animal est homo. Et sic similiter de alijs.

¶ Propositionum participantium vtroq; termino, & ordine eodem: alie sunt contradictoriae, alie contrariae, alie subcontrariae, alie subalternae.

¶ Contradictoriae sunt, vniuersalis affirmatiua, & particularis negativa: vel e contra particularis affirmatiua, & vniuersalis negativa: eiusdem subiecti, & eiusdem praedicati. Vt haec, Omnis homo est animal, & Aliquis homo non est animal. Et, Nullus homo est animal. Aliquis homo non est animal.

¶ Contrariae sunt, vniuersalis affirmatiua,

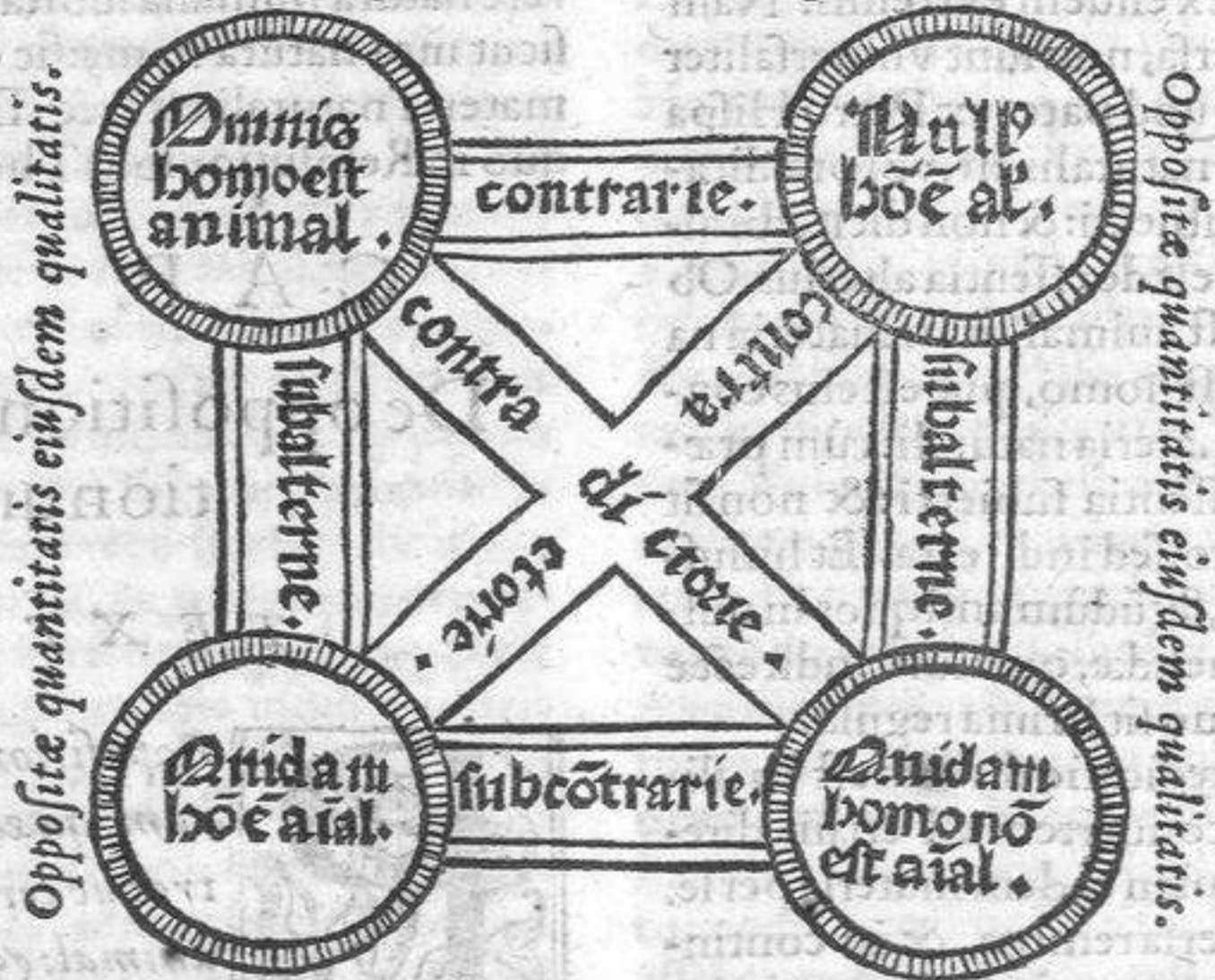
& vniuersalis negativa: eiusdem subiecti, & eiusdem praedicati. Vt Omnis homo est animal, Nullus homo est animal.

¶ Subcontrariae sunt, vtraque particularis: vna negativa, & alia affirmatiua, eiusdem subiecti, & eiusdem praedicati. Vel indefinita vtraq;. Homo est animal, Homo non est aial.

¶ Subalternae sunt, vniuersalis affirmatiua, & particularis affirmatiua: eiusdem subiecti, & eiusdem praedicati. Vel vniuersalis negativa, & particularis negativa, Omnis homo est animal, Aliquis homo est animal. Nullus homo est animal, Aliquis homo non est animal. Et haec ad oculum patent in figura sequenti.

FIGURA OPPOSITIONVM.

Opposite qualitatis eiusdem quantitatis.

Opposite quantitatis eiusdem qualitatis.

Opposite quantitatis eiusdem qualitatis.

Opposite qualitatis eiusdem quantitatis.

Contradictoriarum lex.

¶ Lex, seu natura contradictoriarum talis est, quod si vna est vera, reliqua est falsa, & e contra. In nulla materia possunt esse simul verae, vel simul falsae: vt si hæc est vera, Omnis homo est animal, hæc est falsa, Quidam homo non est animal.

Contraria-
rū natura.

¶ Lex, seu natura contrariarum est, quod si vna est vera, reliqua est falsa: non tamen e contrario. Quia possunt ambæ esse simul falsae: non tamen simul verae. Vt in contingenti materia. Omnis homo est albus: Nullus homo est albus. In naturali vero, vel remota: semper vna est vera, & alia falsa. Vt Omnis homo est animal, Nullus homo est animal: Omnis homo est lapis, Nullus homo est lapis. Et quando est de accidenti inseparabili, in materia contingenti similiter. Omnis coruus est niger, Nullus coruus est niger. Sed illæ quæ sunt de accidenti separabili, possunt simul esse falsæ, vt dictum est.

Subcontrariarū conditio.

¶ Lex, seu natura subcontrariarum est, quod si vna est falsa, oportet alia sit vera: non tamen e contra. Quia possunt simul esse verae: sed tamen non falsæ. Et hoc in materia contingenti, vt dictum est in contrariarum lege, vt Homo disputat, Homo non disputat.

Subalternarum lex.

¶ Lex subalternarum est, quod si vniuersalis est vera, particularis est vera: & non e contra. Quia potest esse particularis vera, & vniuersalis falsa. Sed si particularis est falsa, vniuersalis etiam erit falsa. Vt, Omnis homo est albus, Quidam homo est albus.

QUIA iam incipit oppositionum materia, oportet considerare generales condiciones ad oppositionem necessarias. Prima est. Oportet quod propositiones quæ opponuntur, sint participantes in subiectis, & prædicatis, & in copulis.

2. Conditio.

¶ Secundum requiritur, quod extrema eodem modo in vtraque accipiantur. Tertium requisitum, quod sint oppositæ qualitatis: hoc est, vna affirmatiua, & alia negatiua.

3.

¶ In contradictorijs omnis vniuersalitas vnius, debet mutari in particularitatem alterius: & e contra.

4.

¶ Quintum. Omnis vniuersalitas vnius, in or-

dine ad terminum stantem confusè, debet in alia stare determinatè. Et omnis vniuersalitas in ordine ad determinatam, debet in alia stare confusè tantum. Ratio huius est: quia si sic non fieret, darentur duæ contradictoriæ falsæ, vel veræ simul. Nam si eadem vniuersalitas maneret in vtraque, possent dari falsæ, cum vniuersalitas agat ad falsitatem. Et si maneret eadem particularitas, possent simul esse veræ, quia particularitas agit ad veritatem. Exempla sunt clara.

* Vt in istis, Omnis homo disputat, Omnis homo non disputat, vtraque falsa casu quod aliqui disputent: & in istis: Omnis homo disputat, Aliquis homo non est. b. disputans, vtraque est vera: casu quod omnes disputent. & eo stant in veritate, quia manet eadem particularitas, respectu de ly disputans.

¶ Ad contrarietatem requisitum est, quod omnis particularitas vnius, debet mutari in vniuersalitatem in altera. Et potest eadem vniuersalitas manere in vtraque.

Requisitum ad contrarietatem.

¶ Ad subcontrariarum conditionem attinet, vt vniuersalitas, si qua est in vna, mutetur in particularitatem in alia. Itaque semper oportet aduertere, particularitatem agere ad subcontrarietatem: & vniuersalitatem ad contrarietatem.

Requisitum ad subcontrarietatem.

¶ Etiam considerandum ad contrariarum conditionem: quod si in vna sit terminus distributus in ordine ad confusam, in sua contraria oportet maneat determinatè, & non confusè, aut maneat distributiue. Exemplum: vt si quis petat contrariam huius: Quilibet homo, & quilibet equus sunt animalia, ibi ly equus, distribuitur in ordine ad confusam: non des pro contraria, Quilibet homo & a. equus non sunt animalia. Sed dabis hanc, Quilibet homo, & b. equus non sunt animalia. Aut hæc, Quilibet homo, & quilibet equus non sunt animalia. Et in subcontrarijs cauendum, ne distributus in ordine ad determinatam, sit in subcontraria determinatè: sed oportet stet confusè. vt huius, Hominis quilibet equus est. b. animal: erit, Hominis. a. equus non est animal. Et non hæc, Hominis equus non est animal.

Nota.

¶ Circa condiciones generales in omni oppositione, scilicet, quod sint propositiones participantes in subiectis, prædicatis, & copulis: notandum, quod non sufficit ad participandum, terminorum synonymitas, sed requiritur identitas. Ob id, Marcus orat, & Tullius non orat, non sunt oppositæ. Si tamen ambæ essent in mente, vel vna in voce,

Nota.

alia in mente sufficeret ad contradictionē. Requiritur ergo, quod subiecta, & prædicata eisdē conceptibus subordinentur ultimatis, & non ultimatis. Vnde hæc, Homo est animal: & Homo non est nomen, non opponuntur: quia subiecta non eisdem ultimatis conceptibus subordinantur. Requisita etiam est copularum participatio. Quod intellige, de copula principali. Ob id istæ non opponuntur, Homo est animal, quod est: & Homo erit animal, quod est. Et si in copula minùs principali fiat variatio, tunc non participabunt utroque extremo: ut hæc, Homo, erit quod est: & Homo non erit quod fuit.

¶ Sub copularum participatione intelligas & participationem modorum ipsarum, vel formaliter, vel æquiualeuter: ut hæc, Homo possibiliter disputat, Homo impossibiliter disputat. Et hæc, Deus necessariò est substantia, Deus impossibiliter est substantia. Quia hæc secunda formaliter æquiualeet huic: Deus necessariò non est substantia.

¶ Circa secundam conditionem generalem, ut, scilicet seruetur similis acceptio terminorum: intelligito similem suppositionem, ampliacionem, restrictionem, appellacionem: nam si nõ seruentur hæc omnia, non erit oppositio.

¶ Quo ad tertiam, scilicet, quod sint oppositæ qualitatis, intelligitur quantum ad copulam principalem.

¶ Ista materia oppositionum, quæ nimis prolixè ad nauseam vsque tractatur à Summulistis, est à nobis tractanda: ut superflua refecantes, quæ necessaria sunt, nõ sub silentio trãseamus. Nonnulla proponemus argumēta: tum ad exercendos tyrones in dialectica: tum ad maiorem dictorum declarationem. Qui voluerint perdere tempus, multa legendo de istis, legãt librum oppositionum de Enzinas, & primum suum tractatum: & Sbarroyam, & magistrum Soto, & nobiscum sentient, illos plus iusto in istis remoratos, ab usui seculi indulgisse. Licet hic ultimus in vltima editione calamum tẽperauerit.

Enzinas.
Sbarroya.
Soto.

1. Argum. ¶ Contra prædicta sic arguitur. Hæc duæ sunt contradictoriæ. Omnis homo est animal, Non omnis homo est animal, tamen datur simul veræ: ergo malè dictum est, quod contradictoriæ non possunt simul esse veræ, neq; simul falsæ. Primò, affirmatiua est vera: & negatiua similiter. Quia sequitur bene per cõuersionem: Nullum animal omnis homo est: ergo non omnis homo est animal. Sed antecedens est verum: ergo & consequens. Quod antecedens sit verum, patet: nam ascendendo sub ly animal, omnes singulares sunt veræ: sic. Istud animal non omnis homo est, & istud animal nõ omnis ho-

mo est. Omnes tandem singulares veræ sunt: nam si dicas aliquam falsam, tunc sic, & sua contradictoria, scilicet, istud animal omnis homo est, est falsa: ergo duæ contradictoriæ darentur falsæ: sequitur ergo quod cum antecedēs illius consequentiæ, in qua argumentatum est per conuersionem sit verum, & consequenter consequens esse verum.

¶ Ad hoc respondendum, illam consequentiam, in qua per conuersionem argumentatum est, non valere, quia committitur defectus semper vitandus inter arguendum, ut diximus, quando de ascensu loquuti sumus, ne fieret argumentatio à confusa ad determinatam. Et in proposito sic fit ex parte de ly homo: nam in hac, Nullum animal omnis homo est: ly homo, quando quidem manet indistributus, supponit confusè: quia in sua contradictoria, scilicet, Animal omnis homo est, stabat distributiue, in ordine ad terminum stantem determinatè, scilicet, ly animal. Ob id supponit confusè in hac: Nullum animal omnis homo est, ut supra diximus. Et in consequenti idem terminus supponit determinatè, scilicet, Non omnis homo est animal: quia ly homo, supponit determinatè: eo quod distribuebatur in contradictoria, scilicet, Omnis homo est animal: in ordine ad terminum supponentem confusè. Et sic non est bona consequentia. Sicut non valet, Omnis homo est animal: ergo omnis homo est. b. animal, à confusa ad determinatam: datur antecedens verum & consequens est falsum.

¶ Et si quis velit adhuc probare duas contradictorias veras, sic argumentetur. Istæ duæ: Post hoc erit Petrus, & Post hoc nõ erit Petrus, sunt contradictoriæ, & tamen casu quod Petrus modo viuat, & die proxima moriatur, affirmatiua est vera: Post hoc erit Petrus: & negatiua similiter: Post hoc non erit Petrus. Patet. In aliquo instanti post hoc non erit Petrus: ergo post hoc non erit Petrus. Patet consequentia ab explicante ad explicatam. Et quod antecedens sit verum, ex eo cõstat: quia demonstrato instanti, in quo non erit, est verum dicere: In hoc instanti non erit Petrus.

2. Argum.

¶ Respondetur ad argumentum, distinguendo ly Post hoc, in negatiua. Aut enim sumitur propositionaliter, & tunc est falsa: quia sensus est, Nunquam post hoc erit Petrus. Et in casu posito, est falsa. Et verè est contradictoria data. Et quando argumentaris: In aliquo instanti post hoc non erit Petrus: ergo post hoc non erit Petrus, negatur consequentia: quia committitur defectus, à non distributo, ad distributum, ex parte determinationis inclusæ in aduerbio, quia in aliquo

Solutio.

in aliquo instanti est indistributum: ergo post hoc non erit, est distributum. Si tamen ly Post hoc, capiatur aduerbialiter: tunc non sunt contradictoria, & possunt simul esse vera, vt probat argumentum: quia manet eadem particularitas in vtraque, ex parte illius temporalis determinationis incluse in aduerbio, Post hoc. Sed contradictoria deberet esse: Non post hoc erit Petrus: & ista non possent simul esse vera.

3. Argum.

¶ Tertiò arguitur pro signis incompletè distribuentibus. Ista sunt contradictoria, Omne animal fuit in arca Noë: & aliquod animal non fuit in arca Noë, & tamen dantur simul vera. Affirmatiua vera est, quia ex sacra scriptura id constat, quæ nullo modo potest falsum continere. Et negatiua est vera, nam ego non fui in arca Noë, & sum animal: ergo aliquod animal non fuit in arca Noë.

1. Nota.

¶ Pro solutione argumenti notandum circa signa ista distribuentia completè, vel incompletè. Omne signum vniuersale, & suum particulare oppositum, possunt capi dupliciter: completè, & incompletè. Completè vocatur, pro singulis generum: & incompletè est, pro generibus singulorum. Et quando ly omne, capitur incompletè, facit istum sensum: de qualibet specie aliquod. Et completè, de qualibet, quodlibet. Sic ly aliquod, incompletè valet, alicuius speciei quodlibet. Et completè: alicuius speciei, aliquod. Et oportet intelligas hanc differentiam, capi completè, vel incompletè, non inueniri nisi in terminis genericis: nam in specificis speciei specialissimæ, non est reperiri. Vt in hac, Omnis homo est animal, semper capitur completè.

2. Nota.

¶ Secundò est notandum, quòd ad probandum istam propositionem, Omne animal fuit in arca Noë: possumus triplicem ascensum facere. Primò, copulatiuè sub disiunctiõe: copulatiuè, inter species: & disiunctiue, inter indiuidua. Vt sic, Hoc animal, fuit in arca Noë, demonstrando vnum hominem, vel Hoc animal fuit in arca Noë, demonstrando alium, & sic de singulis indiuiduis speciei humanæ. Et post transire ad speciem equinam, dicendo. Et hoc animal fuit in arca Noë, demonstrando vnum equum, vel hoc animal. &c. demonstrando alium equum, & sic de alijs. Tunc sumitur incompletè, & pro generibus singulorum.

¶ Secundus modus est merè copulatiuè, per species. Hoc animal fuit in arca Noë, & hoc animal fuit in arca Noë, &c. Tunc sumitur completè, & pro singulis generum, & facit sensum, de qualibet specie, quodlibet.

¶ Tertius est etiam copulatiuè, sed per species solum, Homo fuit in arca Noë, & Leo fuit in ar

ca Noë, &c. & sic est incompletè, sicut in primo modo. Primus, & tertius modus arguendi, non est consequentia formalis, sed solus modus secundus: nam in simili instatur, posito quòd solum homines fuerint in arca Noë, & omnes, antecedens est verum, & consequens falsum. Nam si transeundo de specie in speciem semper vnū hominem demonstras, est antecedens verum, & consequens falsum. In tertio modo instatur, supposito soli homines fuerint in arca, & habeant omnes species coloris, antecedens est verum, & consequens falsum. Hoc album fuit in arca Noë, & hoc nigrum fuit in arca Noë: ergo omne coloratum fuit in arca Noë.

¶ Ad argumentum in forma. Quando argumentaris. Ista duæ sunt contradictoria, Omne animal fuit in arca Noë, Aliquod animal non fuit in arca Noë, distinguo, nam vel signum vniuersale completè distribuit, & particulare completè particularizat, & tunc concedo. Et vniuersalis est falsa: & negatiua vera. Si tamen ambo signa incompletè, affirmatiua vera, & negatiua est falsa. Quia facit sensum, de aliqua specie, quodlibet animal. Nec valet, ego non fui in arca Noë, & sum animal: quia est argumentatio à non distributo ad distributum ex parte de ly animal. Quia in ista, Aliquod animal non fuit in arca Noë, quando incompletè, est sensus: de aliqua specie nullum animal.

Ad formam argumenti.

¶ Si tamen in propositis propositionibus, primum signum completè distribuat, & particulare particularizet incompletè, aut econtrà, non erunt contradictoria. Quia primo modo manet virtualiter eadè vniuersalitas, & ob id sunt contraria: si secundo, manet eadem particularitas, & sic subcontraria.

¶ Adhuc circa materiam de ly Vterque, hæc sunt contradictoria: Vterque homo currit, Alter homo non currit: & tamen sunt simul vera: casu posito, quòd duo homines currant, & alij duo non currant. Constat vtranque esse veram.

4. Argum.

¶ Pro solutione notandum, quòd ista signa, vterque, neuter, & alter, possunt capi completè, & incompletè. Ly Vterque incompletè, valet sicut, aliquorum duorum quilibet. Et ad veritatem propositionis in qua ponitur, sufficit veritas duarum singularium. Si verò ly vterque completè capiatur, æquiualeat huic, quodlibet duorum vterque. Ly Neuter incompletè, valet: aliquorum duorum nullus: completè tamen, nullus duorum. Ly Alter incompletè, valet: omnium duorum aliquis: completè valet: aliquorum duorum aliquis. Et intellectis istis, ad argumentum respondetur: quòd si ambo signa completè sumantur, sunt contradictoria, & tunc affirmatiua est

Nota.

solutio.

tiua est falsa, & negatiua vera. Si verò incompletè, affirmatiua est vera, & negatiua falsa. Si in vna completè, & in alia incompletè, non cōtradiciūt, Quia si in vniuersali cōpletè, & in particulari incompletè, dabuntur simul falsæ, quia manet eadem vniuersalitas. Et si in vniuersali incompletè, & in particulari completè, essent simul veræ, quia manet eadem particularitas.

5. *Argum.* ¶ Circa ly omnes, quando collectiue, est argumentum. Istæ duæ contradicunt: Omnes Apostoli Dei sunt duodecim, & Aliqui Apostoli Dei non sunt duodecim: & dantur simul veræ. Nam affirmatiua est vera, & negatiua similiter. Quia isti Apostoli Dei, demonstratis duobus, vel tribus, non sunt duodecim.

1. *Nota.* ¶ Pro solutione argumēti notandū, quod supra dictum est in materia de ascensu, & descensu. s. q̄ sub termino, supra quem immediatè ly omnes collectiue sumptum cadit, ascendendū, vel descendendū est copulatum, & nō copulatiue. Vt sic, isti Apostoli Dei, & isti Apostoli Dei.

2. *Nota.* ¶ Similiter considerandum est, q̄ a propositione de ly omnes, collectiue ad suam præiacentē, in terminis numeralibus, nō valet. Omnes duo Apostoli Dei sunt duodecim: ergo duo Apostoli Dei sunt duodecim. Similiter non valet a propositione de ly omnes, collectiue affirmatiue, ad propositionem de ly omnes, distributiue. Non valet, Omnes Apostoli Dei sunt duodecim: ergo omnes Apostoli Dei sunt duodecim. Si ly omne, in antecedenti collectiue, & in in consequenti distributiue capiatur.

Solutio. ¶ Ad argumentum respondetur, illas duas propositiones propositas non esse cōtradictorias: nam ly omnes, collectiue sumptum, non habet pro contradictoria, nisi aliam, vbi ly omnes, similiter capiatur. Ob id istæ sunt contradictoriae, Omnes Apostoli Dei sunt duodecim, & Omnes Apostoli Dei non sunt duodecim, capiēdo vtrobiq̄ue ly omnes, collectiue, & tunc quia affirmatiua est vera, negatiua est falsa.

6. *Argu.* ¶ Pro obliquis est argumentum. Istæ contradicunt, Quilibet equus hominis est animal, & Equus hominis non est animal: & datur simul veræ, rebus stantibus vt nunc. Affirmatiua est vera, negatiua similiter. Quia bene sequitur expositoricè: Equus Petrinō est animal, & Petrus est homo: ergo equus hominis non est animal. Si Petrus non habeat equum. Nam maior est vera, cum sit negatiua, cuius subiectū non supponit, nam equus Petri non supponit: cum nō habeat equum.

1. *Nota.* ¶ Pro argumenti solutione notādum, in aggregato ex determinatione, & determinabili determinationem semper restringere determinabile, & non ecōtra. Et si determinatio sit termi-

nus connotatiuus, si vnicè accipiatur, restringit determinabile, cum illa connotatione. Quod tamen non contingit in non vnicis. Exēplum: vt in hac. A finus hominis albi fuit currens. Ly A finus, stat pro asino possesso ab homine albo, tempore quo erat albus. Sed in hac, Hominis albi asinus fuit currēs, non sic fit restrictio. Si tamen determinabile sit terminus connotatiuus, semper restringitur a determinatione, etiam quoad connotationem: tam in acceptis vnicè, quā non vnicè: vt in hac, Petri equus albus fuit currens.

¶ Notandum etiam, quod determinatio accepta vnicè obliqui casus, in negatiuis supponit distributiue dependenter a resolutione sui determinabilis: vt in hac, A finus hominis nō currit. Ly hominis, supponit distributiue: valet em̄ sicut, Cuiuslibet hominis asinus non currit. Et hoc probari potest, quia istæ sunt contradictoriae: Brunellus hominis currit, & Brunellus hominis non currit. Ergo oportet intellectus intelligat opposito modo in negatiua ad affirmatiuam. Sed in affirmatiua ly hominis determinatè, in negatiua distributiue. Quia semper est verū, q̄ terminus qui in vna in distributiue stat, in cōtradictoria debet stare distributiue.

¶ Pro modo arguēdi in istis, nota, Ab vnica ad non vnicam, affirmatiue, sine distributione, est bona consequentia. Bene sequitur, Equus hominis currit, ergo hominis equus currit. Sed cū distributione non valet, Quilibet equus hominis albi fuit albus, ergo hominis albi quilibet equus fuit alb⁹. In statur enim supposito quod Petrus, qui nunc est niger, possideat brunellū, qui nunquam fuit albus: & ante hac Petrus fuisset albus, & possidisset fauellum album, nam antecedens est verum, & consequens falsum. In negatiuis, ab vnica ad non vnicam, non valet cum distributione, mediante copula de extrinseco tēpore. Non enim sequitur, Nullus equus hominis albi fuit animal, ergo nullus hominis albi equus fuit animal: casu quo Petrus, qui modò est niger, possidet equum, & quādo fuit albus, non possedit.

¶ Ponuntur aliqua regulæ pro istis obliquis, ad cognoscendam suppositionem determinationis, & determinabilis.

¶ Prima. Quando determinabile determinatio nis non vnica, supponit determinatè, vel discretè, confusa determinationis æquiualeat determinatæ, respectu distributionis alterius extremi. Vt a hominis brunellus quilibet equus est: & hoīs brunellus quilibet equus est. Ob id ista nō valet, a hoīs quilibet equus, quilibet equus est: ergo a hominis iste equus quilibet equ⁹ est. Arguitur a confusa ad determinatā ex parte determinatio-

2. *Nota.*3. *Nota.*

Quādo valet ab vnica ad non vnicam.

1. *Regula.*

minationis, & datur antecedens verum, & consequens falsum: casu quòd quilibet homo possideat proprium equum.

2. Regula. ¶ **S**ecunda regula. Quando signanda est contradictoria alicuius propositionis, ubi est complexum non vnicè acceptum, nunquam suppositio determinationis respicit determinabile proprium, sed aliud extremum. Vt huius, Cuiuslibet hominis equus. b. equus non est. Nam deberet dari per mixtam de ly. d. vt solent dicere, Quodcumque aliquis terminus distribuitur in ordine ad cõfusam, & determinatam, si prius confusa, stabit mixtim de ly. d. in contradictoria. Et si in ordine ad determinatam, & confusam: stabit mixtim de ly. c. hic enim non tenet: ob id contradictoria erit. a. hominis quilibet equus, quilibet equus est, quia ly hominis distributus erat in ordine ad determinatam.

Nota. ¶ **I**taque in istis complexis hoc notandum, quòd cum determinatio sit quæ determinat determinabile, & restringit: in acceptis non vnicè, confusa determinationis, determinatæ æquiualeat: quia prius sub determinatione ascendendū, vel descendendū: & determinata determinabilis æquiualeat confusæ: sed quando complexum capitur vnicè, totum habet vnicam suppositionem, secundum exigentiam signorum: vt in hac, Quilibet equus hominis currit, totū distributiue: Quia reputatur velut vnus terminus. Et hic, Equus cuiuslibet hominis currit, totum supponit determinatè: quia ly equus, determinatè. Et sub toto debet fieri vnica resolutio: antequam aliqua aliarum partium resoluantur, quomodocumque aliæ partes supponant.

Ad argumentum. ¶ **A**d argumentum, ex dictis patet solutio. Supposito enim sint contradictoriæ, affirmatiua vera est, Quilibet equus hominis est animal, & negatiua est falsa: Equus hominis non est animal. Et quando dicis, supposito Petrus non habeat equum. Dicendum, quòd non licet de homine in determinatione loqui, nisi qui possidet equum: & sic supponit subiectum pro equo possessore ab homine, & pro homine possidente equum, sicut in affirmatiua.

Nota. ¶ **S**olent in hac materia oppositionum innumera multiplicari argumenta sine fructu, hæc autem quæ posita, sunt solum ad exercendos iuuenes, vt facilitatem, seu habitum sibi acquirat digladiandi, vt ita dixerim, formando adinuicem argumenta, & casus diuersos ponendo, ad oppugnandum leges oppositionum: tam in contradictorijs, quam in contrarijs, & cõtrarijs. Verum quia nobis non immorandū, sed per trãsenam ista, quorum nullus fructus, & tradenda, & discenda sunt, calamum temperauimus, vt

medium tenuisse sit exploratum. Quippe qui nonnulla proposuimus in medium argumeta, quæ communiter à summulstis adduci solent. Verum longas, & latas fimbrias caudatorum syllogismorum, cum replicis, cõfirmationibus, subcõfirmationibus, data opera succidimus, rationem temporis, cuius maxima iactura est, habentes: ne in re infructuosa, cõsumpto tempore, ad illa, quæ vtilia, & necessaria profus sunt, non detur locus. Ex istis adductis, & ex cõgerie illa selectis oppositionum Enzinas, & primi tractatus eiusdem, & magistri Soto, & Sbarroia, & Spinosa, & aliorum: poterit qui voluerit ad perpendicularum exactè trutinare, nunquid poenitentiam rein fecerim, data opera in illis non immorando: sequutus non contemnendos autores, maxime ipsius Dialecticæ principem vnicum, Aristotelem, & ceteros huius classis viros, Alexandrum, Themistium, antiquos philosophos: qui nobis ipsam tradiderunt Dialecticam, castam, puram, non fucatam, non adulterinam. Et inter neotericos non desunt, qui nostro fauent instituto: quibus hæc inuenta summulistarum mirum in modum displicent. Qui & conati sunt, ipsam sermotionalem scientiam, cuius vsus definire, diuidere, & ratiocinari est, vel vt ab inferis suscitare, & in pristinum decorem renouare, istis nanijis non solum circuncisis, sed etiam penitus eradicatis, vt neque eorum vestigia inueniri queant. Est profundissimus philosophus Aristotelicus, Iacobus Faber stapulensis. Est etiam doctissimus, simul ac studiosissimus, ac omnium bonarum literarū vir, Titelmanus minorita, & Doctor Villalpando Segouiesis, quippe qui in hoc palmam assequutus est. Sunt & nonnulli alij, quos recensere superuacaneum videtur, quibus arridet ipsa Dialectica, quæ Aristotelica est. Et tædium facit, & nauseam prouocat hæc, quæ Summulistarum inuentio, & prolis est. Sicut in proœmio dictum est, & libet adhuc semel referre.

CAP. IX.

De æquipollentijs, de quibus dantur regulæ.

R I M A. Si alicui signo vniuersali, vel particulari negatio præponatur, equipollent suo contradictorio. Vt hæc equipollent, Nō oīs homo disputat, & Quidā hō non disputat, & hæc, Omnis hō disputat, & Nō quidā Homo nō disputat.

¶ **S**ecunda

2. Regula. ¶ *Secunda regula. Si signo vniuersali postponatur negatio, æquiualeat suo contrario. Omnis homo non disputat, & : Nullus homo disputat, æquiualent: & ista, Omnis homo disputat, & Nullus homo non disputat.*

3. Regula. ¶ *Tertia. Si signo vniuersali, vel particulari preponatur, & postponatur negatio, equipollet suo subalterno: vt in istis, Non omnis homo non disputat: & Quidam homo disputat, Et Omnis homo disputat, & Non quidam homo non disputat. Hæ regulæ, istis versibus concluduntur. Præ contradic, post, cōtra, præ postque subalter.*

¶ *Ex his regulis infertur, quòd si duo signa vniuersalia negatiua ponantur in eadem locutione, ita quòd vnum sit in subiecto, & aliud in prædicato, primum æquiualeat suo contrario, per secundam regulam. Et secundum, suo contradictorio, per primam regulam. Vt Nihil est nihil, equipollet huic: Quodlibet est aliquid. Nam per secundam regulam, nihil non, & quodlibet, æquipollent: sicut omnis non, & nullus. Et per primam, non nihil, & aliquid, sicut nonnullus, & quidam. Vnde versus. Non omnis, quidam non, omnis non, quasi nullus. Nonnullus, quidam: sed nullus non, valet omnis. Non aliquis, nullus: non quidam non, valet omnis. Non alter, neuter, neuter non, præstat vterq;.*

¶ *Mnes istæ regulæ positæ de æquipollentijs tenent verum, supposito negatio, quæ præponitur, vel postponitur, capiatur neganter. Nam si infinitèter, non est verum. Et ratio est. Quia quando neganter, habet oppositum ponere, & sic distributum indistribuit, & affirmatum negat, & e contra. Si tamen negatio infinitèter solum capiatur, non poterit oppositum ponere: cum solum virtus eius supra terminum immediatum cadat. Secundò etiam est requisitum ad æquipollentiam: vt illa negatio possit congruè præponi. Nam licet istæ duæ contradictoriæ sint, Homo disputat, & Non homo disputat: non rectè fit æquipollentia, Non non homo disputat, quia tunc esset nugatio. Hæc circa primam regulam.*

Exceptio regula. ¶ Circa secundam similiter posset regula deficere, quando, scilicet, postponitur negatio, sed

talis propositio non potest habere cōtrariam: vt si subiecto huius, Omne quod est Petrus, est substantia: postponatur negatio sic, Omne quod est non Petrus, non æquiualeat contrariæ: quia non potest prima propositio contrariam habere.

* Etiam est aduertendum, quòd ad hoc quòd secunda regula teneat verum: est requisitum quòd negatio ponatur immediatè ante copulam, ita vt exerceat virtutem suam super copulam & super prædicatum & ponatur post totum subiectum, defectu cuius, iste non æquipollent omnis non homo est animal: nullus homo est animal. Et hæc de æquipollentijs breuiter dicta sufficiant. Consequenter oportet & de modalibus aliqua tangere: quæ superflua sunt, missa facientes, iuxta institutum nostrum à principio declaratum.

CAP. X.

De modalibus.

MODVS, EST AD- 1. Pars.
iacens rei determinatio. Et habet fieri per adiectiuum. Vnde cum sit duplex adiectiuum, quoddam nominis, vt albu: aliud verbi, vt aduerbia, fit, vt duplex sit modus: alter nominalis, qui fit per adiectiuum nominis: alter adverbialis, qui fit per aduerbium: vt doctus homo, doctè disputat.

¶ *Aduerbiorum quedam, verbum determinant gratia compositionis: vt hæc sex, necessario, contingenter, possibiliter, impossibilitèter, verè, & falsè. Alia, gratia rei verbi, vt argutè disputat. Alia, ratione temporis, vt hodie, & cetera aduerbia temporalia. Alia ratione modi, vt aduerbia hortandi, & optandi: & secundum hoc, sumitur multiplex modus per aduerbia. Sed omnibus alijs ommissis, solum de illis dicendum, quæ compositionem determinant. Vt sunt illa sex supra posita.*

¶ *Cum enim dicitur, Homo necessario disputat: designatur, quòd compositio disputationis, cum homine sit necessaria. Sed cum dicitur, Homo disputat bene, vel argutè: significatur, quòd disputatio sit bona, vel arguta.*

Et in

Et in hac, res verbi determinatur. Et in prima compositio. Vnde solum illi modi, qui compositionem determinant, constituunt propositionem modalem. Et sumuntur isti modi aliquando nominaliter, vt possibile, impossibile, contingens, necessarium, verum, & falsum: quandoque adverbialiter, vt possibiliter, impossibiliter, necessario, contingenter, vere, & false.

2. Pars.

¶ **Propositio modalis est illa, quæ aliquo istorum sex modorum determinatur.** Vt Petrum disputare, est possibile. In his modalibus dictum subiicitur, modus prædicatur.

¶ **Omnes aliæ propositiones, quæ modales non sunt, vocantur de inesse.** At verò propositiones, quæ modificantur his modis, verum, falsum, ad præsens relinquuntur: quia in illis eodem modo sumitur oppositio, & equipollentia, sicut in alijs de inesse.

¶ **Vnusquisque autem istorum modorum quatuor constituit propositiones modales.** Ob idq; cum quatuor sint modi, sexdecim erunt propositiones: verbi gratia: possibile sine negatione, constituit hanc, Petrum disputare est possibile. Et si cum negatione posita ad verbum, constituit hanc: Petrum non disputare est possibile. Petrum disputare non est necesse. Si verò cum negatione ad modum, constituit hanc: Petrum disputare non est possibile. Si verò negatio ad verbum, & ad modum facit hanc: Petrum non disputare non est possibile. Et hoc modo, secundum vnumquemque aliorum modorum constituuntur quatuor propositiones modales.

3. Pars.

¶ **Equipollentia, in istis quatuor regulis cognoscitur, quæ per istas dictiones significatur.** Amabimus, Edentuli, Iliace, Purpurea. Itaque vbi sit. a. denotatur quòd nulla negatio debet poni. e. negatio ad verbum, seu dictum, vbi. i. ad modum, vbi. u. ad verbum, & ad modum: vnde versus. e. dictum negat. i. modum, nihil. a. sed. u. totum.

¶ **Item. Prima propositio erit de possibili, secunda de contingenti, tertia de impossibili, quarta de necesse.** Vnde versus. Possibile, contingens, impossibile, necesse.

Amabimus.

¶ **Prima regula.** Cuicumque dicto affirmato tribuitur possibile, eidem tribuitur contingens, & ab eodem remouetur impossibile, & ab eius contradictoriæ opposito remouetur necesse. Vt, Petrum disputare est possibile. Petrum disputare est contingens. Petrum disputare non est impossibile. Petrum non disputare non est necesse.

Edentuli.

¶ **Secunda regula.** Cuiuscunque dicto negativo tribuitur possibile, eidem tribuitur contingens, & ab eodem remouetur impossibile, & ab eius contradictoriæ opposito, remouetur necesse. Vt, Petrum non disputare est possibile. Petrum non disputare est contingens. Petrum non disputare non est impossibile. Petrum disputare non est necesse.

Iliace.

¶ **Tertia regula.** A quocunque dicto affirmato remouetur possibile, ab eodem contingens, & eidem tribuitur impossibile, & eius contradictoriæ opposito, tribuitur necesse. Vt, Petrum disputare non est possibile. Petrum disputare non est contingens. Petrum disputare est impossibile. Petrum non disputare est necesse.

Purpurea.

¶ **Quarta regula.** A quocunque dicto negativo remouetur possibile, ab eodem remouetur contingens, & eidem tribuitur impossibile, & eius contradictoriæ opposito, tribuitur necesse. Vt, Petrum non disputare non est possibile. Petrum non disputare non est contingens. Petrum non disputare est impossibile. Petrum disputare est necesse.

¶ **Aquipollentia modalium possunt etiam haberi per has regulas.** Omnes propositiones de possibili, & impossibili, equipollent verbo, seu dicto similiter se habente, & modo dissimiliter.

¶ **Omnes propositiones de possibili, & necessario equipollent verbo, & modo dissimiliter se habentibus.**

¶ Tertia.

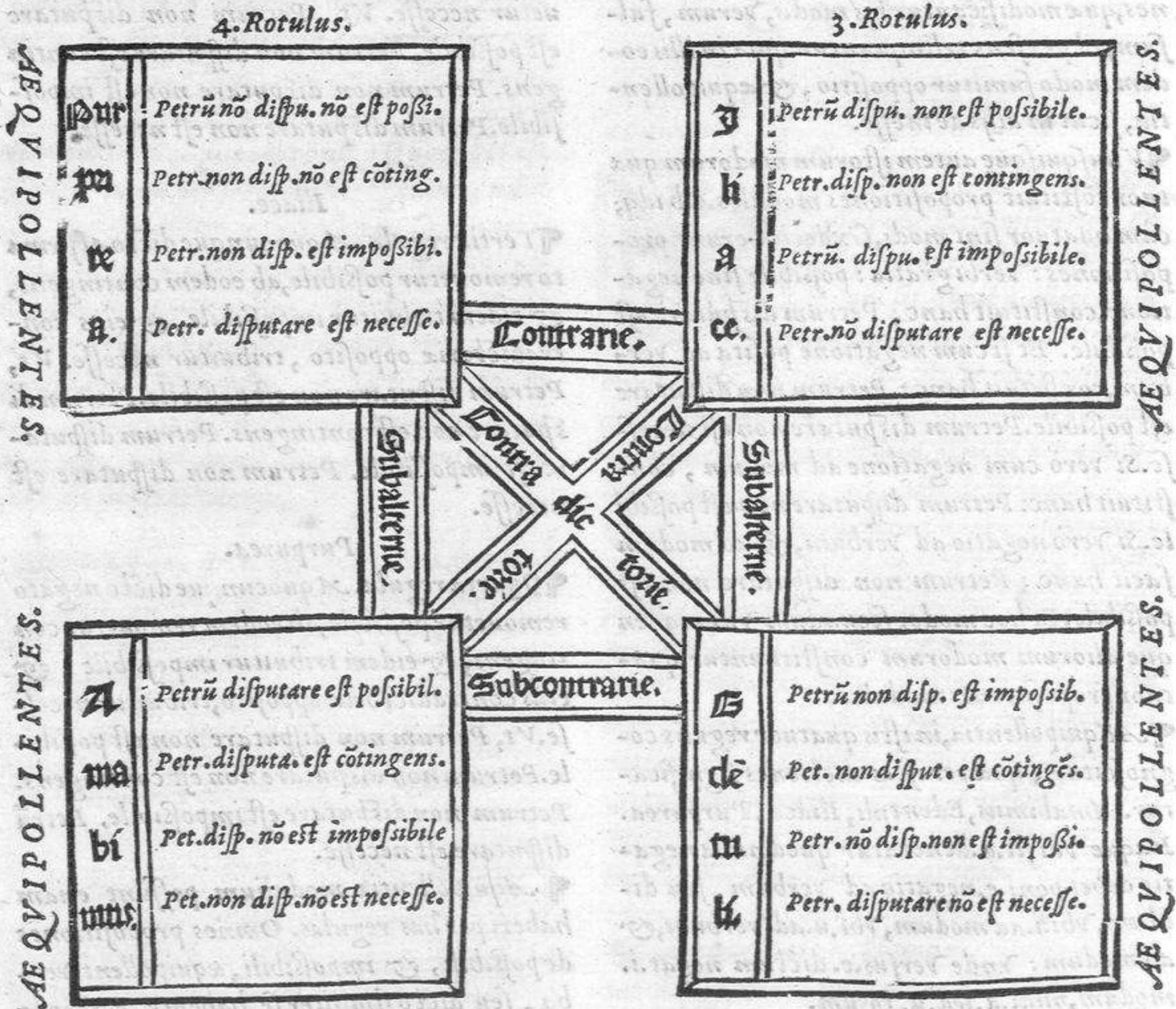
¶ Tertia. Omnes propositiones de impossibili, & necesse, equipollent verbo dissimiliter, & modo similiter se habentibus. Et intelligitur modus similiter, vel dissimiliter se habere quantum ad affirmationem, vel negationem: & sic de verbo dicendum.

¶ In predictis regulis non fit mentio de contingenti: quia conuertitur cum possibili.

¶ Propositionum modalium, alie sunt contrarie, alie subcontrarie, alie contradictorie,

alie subalterne. Vnde omnes propositiones que sunt in quarta linea de Purpurea, contrariantur omnibus illis, que sunt in tertia linea de Iliace. Et omnes propositiones, que sunt in prima linea de Amabimus, subcontrariantur illis, que sunt in secunda linea de Edentuli. Item primus ordo, & tertius contradicunt. Similiter secundus, & quartus. Item primus subalternatur quarto: & similiter secundus tertio. Vt patet ad oculum in sequenti figura.

FIGURA AEQUIPOLLENTIARUM, & oppositi. In Modalibus.

Propositio
modalis du
plex.

QUIA in literæ declaratione non est opus immorari, oportet intelligere duplicem esse modalem propositionem, alteram diuisam, alteram compositam. Modalis com-

posita illa est, in qua modus prædicatur de dicto. Vt in hac, Petrum esse album est contingens. Vel quando subiicitur modus, & dictum prædicatur. Modalis diuisa est propositio categorica: cuius verbum principale aliquo modo vniuersali, aut particulari determinatur. Vt, Petrus possibiliter disputat, Petrum possibile est disputare. Itaque cum modalis sit propositio, vbi modus ponitur: erit composita quando modus modificat, seu determinat dictum: & diuisa, quando verbum determinatur.

¶ Solent differentia poni inter modalem diuisam, & compositam: & multum refert, ad cognoscendam veritatem vel falsitatem. Nam si sit modalis diuisa: hæc vera est. Præscitum possibiliter saluatur: & in sensu composito, Præscitum saluari est possibile: est falsa. Pro quo ponuntur aliqua ad cognoscendum.

¶ Primum ergo signum est, quod in modalis composita modus est nomen: sed in diuisa sumitur adverbialiter. Secundum. In modalis composita modus ponitur in vno extremo, denotans competere toti dicto. Vt in hac. Sortem currere est possibile. Sed in diuisa, mediat modus inter partes dicti. Vt in hac, Sortes possibiliter currit. Tunc enim denotatur possibilitas inter rem significatam per prædicatum, & per subiectum.

¶ Moderni aliqui voluerunt ponere aliam differentiam inter modalem diuisam, & compositam, vt dicerent, modum in composita capi secundè intentionaliter, & non ampliatiuè: in diuisa tamen primè intentionaliter. Quod est dicere, Hic, Sortem currere est possibile, ly possibile, secundè intentionaliter, significat illam esse possibilem propositionem: sed in hac, diuisè capiendo, Sortes possibiliter currit, accipitur modus pro re, quæ non est propositio. Sed quicquid sit de opinione modernorum, non oportet id pro certo tenere: nam si quis audiat, Sortem currere est possibile, non concipit hanc propositionem possibilem esse: sed quod actio illa, id est cursus, sit possibilis Sorti. Ob id videtur dicendum, modum capi personaliter, seu significatiuè, & primè intentionaliter: tam in composita, quam in diuisa. Solum sit differentia: quæ in diuisa adverbialiter: in composita nominaliter pro significato propositionis correspondentis dicto. Itaque sensus huius propositionis, Petrum disputare est possibile, est: id quod significat illa propositio, Petrus disputat, est quid possibile. Itaque hæc consequentia est bona. Pe-

trum disputare est possibile: ergo hæc, Petrus disputat, est possibilis. Et sic est verum, quod modus ampliatur in modalis diuisa sicut in composita: quando quidem sumitur primè intentionaliter in vtraque.

¶ Qualitas in modalibus compositis sumenda est ex parte verbi principalis, quo videlicet modus prædicatur de dicto: vt hæc affirmatiua est, Petrum non disputare est possibile, & hæc negatiua, Petrum disputare non est possibile. Et quantitas in istis modalibus, potest sumi ex parte modi, aut ex parte dicti. Ex parte modi, propositio de ly necessario, & impossibile affirmatis, & de possibili, & contingenter negatis: dicitur vniuersalis. Et e contra, propositio de ly possibile, & contingenter affirmatis: & de necessario, & impossibiliter negatis: dicuntur particulares. Et manifestauit Petrus Hispanus in supradictis, & apparet in figura supraposita. Ly necessario, est signum vniuersale, sicut ly omnis: & impossibile, sicut nullus. Et possibile, sicut quidam: & possibile non, sicut quidam non.

¶ Sed penes dictum moderni considerant sicut in alijs Categoricis, videlicet, penes signum quod fertur in totum dictum. Vt hanc, Omne ly Petrum currere, est possibile, dicant vniuersalem. Et hanc, Aliquod ly omne animal esse hominem est possibile, particularem. Et hanc, Hoc omne animal esse hominem est possibile, singularem. Et hanc, ly omne animal esse hominem est possibile, vocant indefinitam. Et sic dicunt dictum posse distribui materialiter sumptum pro omnibus propositionibus synonymis sibi correspondentibus: & singularizari pro se, aut vnaillarum: ita vt sensus primæ sit, Omnis talis propositio, Petrus disputat, est possibilis. Ista opinio procedit ex hoc: quod dictum in modalis composita dicunt materialiter capi pro propositione. Sed cum capiatur personaliter, vt dictum est, pro significato talis propositionis, & significatum propositionum synonymarum dicatur esse vnum, & idem: sequitur quod omne tale dictum accipitur singulariter: vt inquit S. Tho. in opusculis. Ob id nulla modalis composita ex parte dicti debet esse vniuersalis, aut particularis: sed omnis est singularis, aut habens modum singularis, licet alij oppositum teneant, vt Titelman. lib. 3. capit. 24. Vt dicemus.

¶ Primò arguitur contra illas æquipollentias positas, & oppositiones propositionum in figura supraposita. Hæc propositiones, Petrum disputare est possibile, & Petrum non disputare est necesse, non contradicunt: & tamen prima est prima de Amabimus, & secunda vltima de Illiace: ergo propositæ propositiones ex aduerso angulo non contradicunt. Patet ex eo, quia non partici-

Vnde qualitas in modalibus composita.

Vnde quantitas.

S. Thoma.

I. Argum.

E pans

pant in subiectis, quia in vna extremum est, Petrum disputare, & in alia, Petrum non disputare, & prædicatum in vna est possibile, & in alia necesse: & quia vtraque est affirmatiua: ergo non contradicunt.

Solutio.

Ad argumentum, relicta opinione modernorum, stando in sententia S. Tho. q. omnis propositio modalis ratione dicti est singularis: dicendum, illas duas supra positas contradictorias esse, licet vtraque sit affirmatiua, & non participant in extremis. Ratio est: quia verè illæ duæ æquivalent duabus propositionibus, quæ veræ contradictoriæ sunt, quæ sunt modales diuise in extremis participantibus: quarum vna est affirmatiua, & altera negatiua, istis scilicet, Petrus possibiliter disputat, & Petrus necessariò non disputat. Et hoc sufficit, ad hoc quòd illæ duæ sint contradictoriæ de modo enunciandi.

2. Argum.

Secundò arguitur contra illud quod dictum est: esse modalem diuisam. Còtra. Si aliqua est modalis diuisa, aut modus est pars copulæ, aut non: secundum non potest dici, cum modus nõ agat in prædicati suppositionem. Et si est pars copulæ, sequeretur ipsam non esse modalem: cum tota copula non determinetur aliquo modo.

Solutio.

Respondetur, quòd modus non est pars copulæ: & quando arguis, virtus eius non transit in suppositionem prædicati: dicendum quod sufficit transeat ampliando, aut appellando. Et dato quòd modi essent partes copulæ, non sequeretur ipsam non esse modalem: cum nos non dixerimus modalem esse, vbi tota copula modo determinatur, sed vbi solùm copula: & quia sic contingeret, etiam si esset pars, sufficeret, & sufficit modus determinet copulam principalem. Quoniam hæc, Petrus est, vel possibiliter est albus: dicenda est modalis diuisa, licet posset dici etiam de inesse, cum reducatur ad vnã hypotheticam, cuius vna pars est de inesse, & altera modalis. Vt Petrus est, & Petrus possibiliter est albus.

Modus non est pars copulæ.

Propo. modalis reducitur ad de inesse.

Quandoquidem in superioribus mentio facta est de propositione de inesse: considerandum est, has quas modales vocamus, poni aliquando inesse. Vt si dicamus, Sortem currere est possibile: sua de inesse est, Sortes currit.

Nota.

Sed notandum venit, aliud esse ponere propositionem inesse, aliud assignare de inesse, aliud reducere ad de inesse. Nam ponere inesse, est aliquod possibile actualiter verificari. Assignare de inesse, est tollere modum, aut copulam de extrinseco tempore, & mutare in copulam de præsentis. Sed reducere ad de inesse est, probare per propositionem de inesse. De quo sint propositiones.

Sicut ad veritatem propositionis de præterito sufficit, & requiritur sua de inesse fuerit vera: ita ad veritatem propositionis de futuro requiritur, quòd sua de inesse erit vera.

Propositio. 2. Ad veritatem propositionis de possibili, sufficit & requiritur sua de inesse sit possibilis. Et ad illam de impossibili, quòd sit de inesse impossibilis. Vt hæc est vera, Petrus possibiliter est doctus: quia de inesse, Petrus est doctus, possibilis est.

Tertia propositio. Sicut ad veritatem propositionis de necessariò sufficit sua de inesse sit necessaria: ad veritatem contingentis sufficit de inesse sit contingens.

Circa ergo modum ponendi propositiones de inesse, sit regula. Quando verbum, vel modum præcedit aliquis terminus resolubilis, talis terminus prius est resoluendus. Si quis petat de inesse huius, Homo possibiliter est animal: dabo istam, Homo est animal. Sed si petat vt reducam ad de inesse, prius dabo ascendentes subly homo, & post reducam ipsas singulares. Similiter si aliquis petat vt dem istius, Hoc album fuit nigrum: dabo hanc, Hoc album est nigrum. Sed si petat vt reducam, prius resoluam resolutoriè sic, Hoc fuit nigrum. &c.

Circa modales diuisas oportet notare qualitate posse attendi vel penes verbum principale, vel penes modum: vt, Petrus possibiliter nõ disputat: dicitur negatiua de copula, affirmatiua de modo. Et hæc, Petrus non possibiliter nõ disputat: dicitur affirmatiua de copula, & negatiua de modo.

Quantitas etiam sumi potest vel ex parte subiecti, sicut in alijs categoricis: vel ex parte modi, vt propositio de ly necessariò, & impossibiliter affirmatis: & de ly possibile, & contingens negatis: sint vniuersales de modo. Et e contrario si isti modi sumantur: sit particularis modalis: sicut diximus in modali composita. Et sic hæc propositio, Omnis homo possibiliter disputat, est vniuersalis categorica, & particularis de modo. Et hæc, Petrus impossibiliter disputat, singularis categorica, & vniuersalis de modo. Et sic potest poni omne genus oppositionis, sicut in simplicibus propositionibus ex parte subiecti, & ex parte modi. Vt patet in figura.

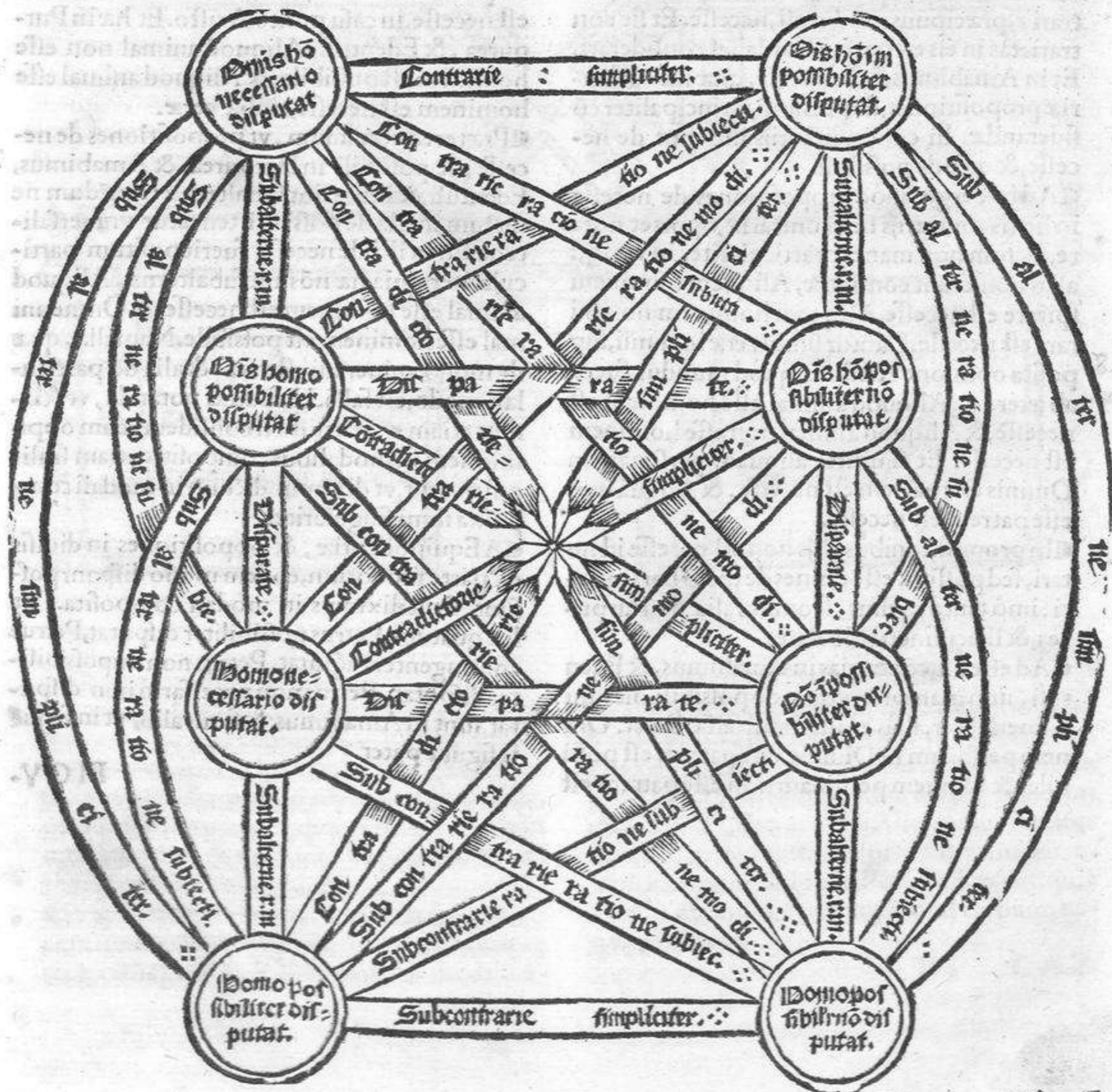
* Considerandum quod in modalibus ordinatè positis, modus debet prædicari, & dictum subijci: quando est modalis in sensu composito: Quia sicut copula se habet in categorica de inesse, sic modus, in modali. Et cum copula se tenet ex parte prædicati, vt Aristo. docet in primo Periher. sic & modus, neque obstat, in lib. 2. Periherm. exemplum ponens de modalibus modum

modum ponere à parte subiecti: quia ibi non tantum ad debitum ordinem attendit, quantum ad oppositionem, in ipsis modalibus: & ad hanc signandam, competenter modus ponitur à parte subiecti.

* Quòd si quæras, quare cum verū, & falsum, modi sint modales non constituent quæ in ordine ponantur. Est solutio quòd modalis propositio tripliciter potest sumi: primo generalissimè, secundo generaliter, & tertio specialiter. Primo modo dicitur cuius subiectum, vel prædicatum, modificatur aliquo adiectiuo: & sic ista homo albus currit modalis erit. Genera

liter, quando modus determinat compositionem prædicati cum subiecto, ita tamè quod oppositio, & æquipollentia fit eodem modo sicut in alijs propositionibus de inesse: & sic verum & falsum faciunt propositionem modalem. Sicut opinabile imaginabile intelligibile &c. specialiter tamen: dicitur modalis, quando modus determinat compositionem prædicati cum subiecto cuius oppositio & æquipollentia, nõ possunt esse sicut in propositionibus de inesse: & in hoc sensu hic de modalibus, & solum sunt quatuor modi: & excluduntur verum & falsum.

FIGURA MODA.

1. Nota. *Titelman.* Circa oppositionem in modalibus tam diuisis quam compositis notat Titelmanus. cap. 24. libr. 3. Modales diuise, dicit ipse, sequuntur legem propositionum simplicium, quas de inesse vocant. Sunt enim hæ contrariæ, Omnis homo necessario spirat, Omnis homo impossibiliter spirat, Hæ subcontrariæ, Quidam homo possibiliter spirat, & Quidam homo possibiliter non spirat. Hæ contradictoriæ, Omnis homo necessario spirat. Quidam homo possibiliter non spirat. Hæ subalternæ, Omnis homo necessario spirat, Quidam homo possibiliter spirat. Solùm hîc oportet obseruare, ne in contrarijs modus ponatur particularis in vtraque, neque in subcontrarijs vniuersaliter. Et in contradictorijs ne idem modus vel vniuersalis, vel particularis in vtraque.

2. Nota. Quantum verò ad compositas, considerandum, in lineis Purpurea, & Iliace, quæ sunt contrariæ, præcipuus modus est, necesse. Et sic contrarietas in eis ex parte illius debet considerari. Et in Amabimus, & Edentuli, quæ subcontrariæ propositiones, de possibili, principaliter considerandæ. In contradictorijs illa quæ de necesse, & quæ de possibili.

3. Nota. Ad hoc ergo quòd propositiones de necesse in lineis contrarijs sint contrariæ, oportet notare, dictum non maneat particulariter in vtraque; aliàs non erunt contrariæ, Aliquem hominem spirare est necesse, Aliquem hominem non spirare est necesse. Dantur simul veræ in simili, supposita opinione Aristote. quòd mundus fuerit ab æterno. Aliquod animal esse hominem est necesse, & Aliquod animal non esse hominem est necesse. Et similiter aliquam personam in Diuinis esse patrem est necesse, & Aliquã non esse patrem est necesse.

4. Nota. In propositionibus alijs non est necesse id notari, sed possunt esse omnes de dicto particulari: imò tantò melius, si omnes aliæ de Purpurea, & Iliace sint particulares.

5. Nota. Ad esse subcontrarias in Amabimus, & Edentuli, non maneat in vtraque; de possibili dictum vniuersaliter, aliàs erunt simul falsæ. Patet. Omnem personam in Diuinis esse patrem est possibile, & Omnem personam non esse patrem est

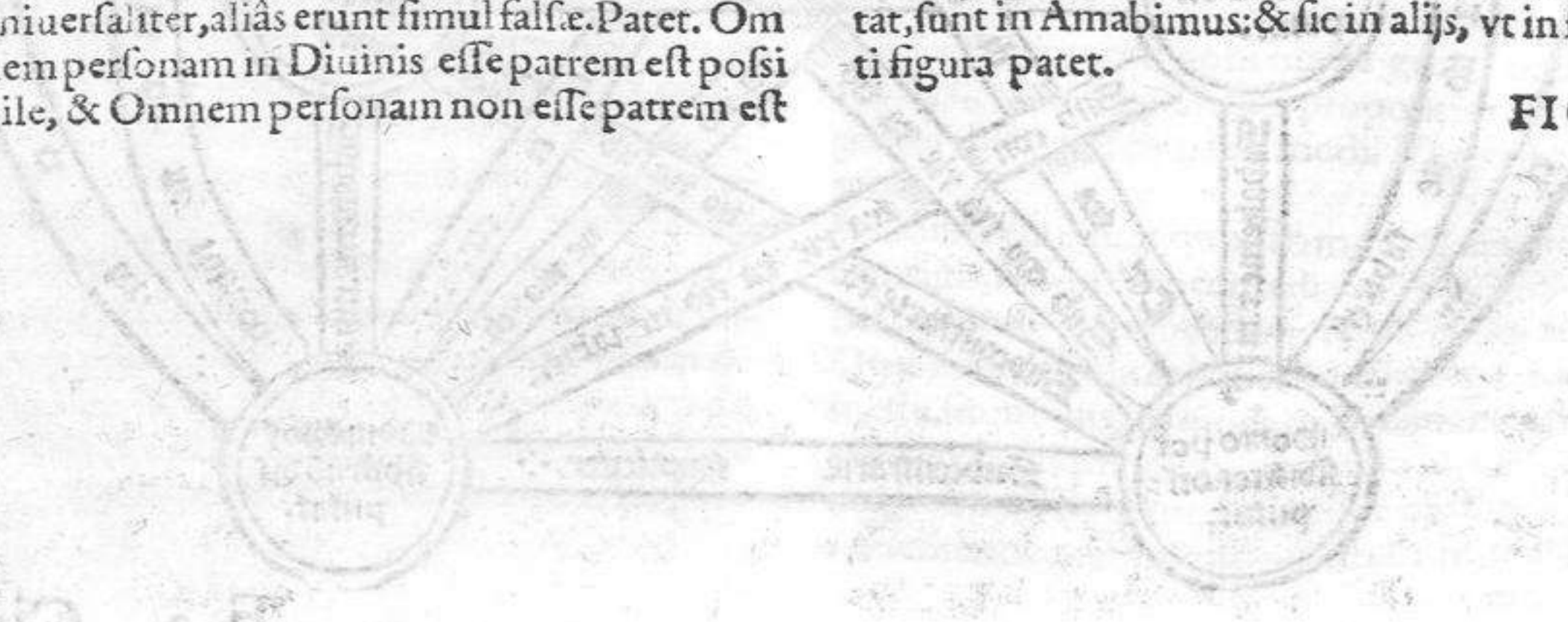
possibile. Et in casu Aristot. Omne animal esse hominem est possibile, Omne animal non esse hominem est possibile. Non enim participant legem subcontrariarum: & tamen si dictum in altera sumeretur particulariter, opponerentur.

Ad hoc quòd propositiones de necesse, & possibili contradicant, oportet dictum non sumatur vniuersaliter in vtraque, neque particulariter: sed in vna vniuersaliter, & in altera particulariter: Vt, Omne animal esse hominem est necesse, in Purpurea contradicit huic in Edentuli: Quoddam animal non esse hominem est possibile. Et ista in Iliace, Omne animal non esse hominem est necesse, contradicit huic, in Amabimus: Quoddam animal esse hominem est possibile. Si dictum in vtraque vniuersaliter, dantur simul falsæ: & si particulariter in vtraque, dantur simul veræ. Omne animal esse hominem est possibile. Omne animal non esse hominem est necesse. in casu posito Aristot. Et hæ in Purpurea, & Edentuli: Aliquod animal non esse hominem est possibile, & Aliquod animal esse hominem est necesse, ambæ veræ.

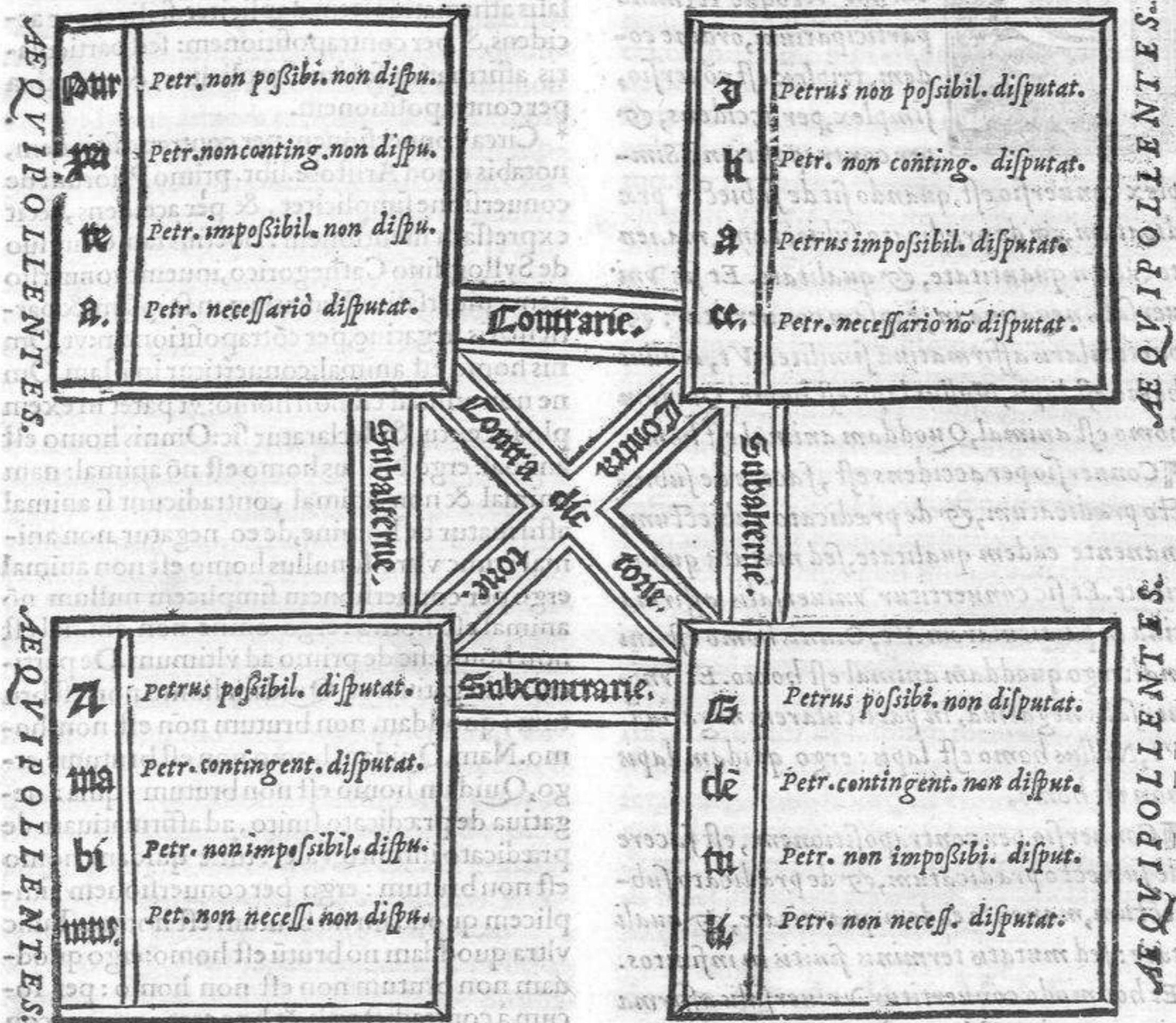
Præterea notandum, vt propositiones de necesse, & possibili in Purpurea, & Amabimus, Edentuli, & Iliace sint subalternæ: cauendum ne dictum in illa de possibili teneatur vniuersaliter: cum in illa de necesse fuerit positum particulariter: quia hæ nõ sunt subalternæ, Aliquod animal esse hominem est necesse, & Omne animal esse hominem est possibile. Nam illa, quæ de modo vniuersali est vera: & alia de particulari modo, est falsa. Hæc duxi notanda, vt sciamus etiam ex parte dicti considerandam oppositionem in modalibus compositis: etiam si aliqui putent, vt diximus, dictum in modali composita sumi singulariter.

Equipollentiæ, & oppositiones in diuisis ex parte modorum, eodem modo disponi possunt, sicut diximus in modali composita. Vt hæ quatuor, Petrus possibiliter disputat, Petrus contingenter disputat, Petrus non impossibiliter disputat, Petrus non necessario non disputat, sunt in Amabimus: & sic in alijs, vt in sequenti figura patet.

FIGV.

FIGVRA OPPOSI. ET AEQVIpOLLENTIA. rum in modalibus diuifis.

Hic aduertendum est, in istis modalibus diuifis: quando lex præcipit negationem ferri in modum, & non in verbum: non intelligitur, q̄ negatio non feratur in verbum, sed quòd non præponatur alia negatio ad verbum, quàm illa, quæ modo præponitur, quæ videlicet fertur in modum simul & verbum. Vt patet in Iliace, Petrus non possibiliter disputat.

Propositio modalis diuifa ratione subiecti eodem modo est probanda & resoluenda, sicut ceteræ categoricæ. Verùm ratione modi, co-

gnoscenda est per suam de inesse.

Propositio de inesse dupliciter capitur: vno modo vt distinguitur contra propositionem de extrinseco tempore. Vt sit illa, quæ est de presenti: & non sumitur cum aliquo signo ampliatiuo. Vt, Petrus legit. Alio modo sumitur de inesse, prout distinguitur contra modalem. Vt hæc dicatur de inesse, Petrus albus erit: quia non in ea ponitur modus, nec ad verbum, neque ad dictum.

CAP. XI.

De conuersione propositionum.

Propositionum Cathegoricarum utroque termino participatum, ordine eodem, triplex est conuersio, simplex, per accidens, & per contrapositionem. Simplex conuersio est, quando fit de subiecto praedicatum, & de praedicato subiectum, manente eadem quantitate, & qualitate. Et sic vniuersalis negatiua in se ipsam conuertitur: & particularis affirmatiua similiter. Vt, Nullus homo est lapis, Nullus lapis est homo, Quidam homo est animal, Quoddam animal est homo.

Conuersio
simplex.

¶ Conuersio per accidens est, facere de subiecto praedicatum, & de praedicato subiectum, manente eadem qualitate, sed mutata quantitate. Et sic conuertitur vniuersalis affirmatiua in particularem. Vt, Omnis homo est animal: ergo quoddam animal est homo. Et vniuersalis negatiua, in particularem negatiua. Vt, Nullus homo est lapis: ergo quidam lapis non est homo.

Conuersio
per accidens.

¶ Conuersio per contrapositionem, est facere de subiecto praedicatum, & de praedicato subiectum, manente eadem quantitate, & qualitate: sed mutatis terminis finitis in infinitos. Et hoc modo conuertitur vniuersalis affirmatiua in vniuersalem affirmatiuam, & negatiua particularis in seipsam. Vt, Omnis homo est animal: ergo omne non animal est non homo: Quidam homo non est lapis: ergo quidam non lapis non est non homo. Vnde versus.

Conuersio
per contra-
positionem.

¶ Simpliciter feci, conuertitur eua per accidens: Asto per contra, sic fit conuersio tota. Asserit. a. negat. e. sunt vniuersaliter ambae. Asserit. i. negat. o. sunt particulariter ambae.

Hic notandum, quod simpliciter feci: denotatur, quod vniuersalis negatiua, quae per ly. e. significatur: & particularis affirmatiua, quae per

ly. i. simpliciter conuertuntur.

¶ Conuertitur eua per accidens: significatur, quod tam vniuersalis negatiua, quam affirmatiua per accidens conuertuntur.

¶ Asto per contraria. i. vniuersalis affirmatiua, & particularis negatiua, per contrapositionem conuertuntur. Et sic vniuersalis negatiua, simpliciter, & per accidens conuertitur. Et vniuersalis affirmatiua item dupliciter, scilicet per accidens, & per contrapositionem: sed particularis affirmatiua solum simpliciter, & negatiua per contrapositionem.

* Circa conuersionem per contrapositionem, notabis quod Aristote. libr. primo Priorum de conuersione simpliciter, & per accidens, fecit expressam mentionem: Boetius tamen in suo de Syllogismo Cathegorico, inuenit conuersionem vniuersalis affirmatiuae, in se ipsam: & particularis negatiuae, per contrapositionem: vt, Omnis homo est animal: conuertitur in istam, Omne non animal est non homo: vt patet in exemplo in textu, & declaratur sic: Omnis homo est animal: ergo Nullus homo est non animal: nam animal & non animal contradicunt si animal affirmatur de homine, de eo negatur non animal: tunc ultra si nullus homo est non animal ergo per conuersionem simplicem nullum non animal est homo: ergo omne non animal est non homo: sic de primo ad vltimum. De particulari negatiua: vt, Quidam homo non est brutum: quoddam non brutum non est non homo. Nam, Quidam homo non est brutum: ergo, Quidam homo est non brutum: quia a negatiua de praedicato finito, ad affirmatiuam de praedicato infinito valet: tunc quidam homo est non brutum: ergo per conuersionem simplicem quoddam non brutum est homo. Tunc ultra quoddam non brutum est homo: ergo quoddam non brutum non est non homo: per locum a contradictorijs, & haec erat, inquam conuersa fuit primo, Quidam homo non est brutum: sic de primo ad vltimum. Haec de conuersione per contrapositionem, quae non est necessaria ad reductionem Syllogismorum, ob id Aristote. non tradidit: neque vere seruatur identitas terminorum in ea, cum terminus finitus, & infinitus habeant opposita significata.

¶ Conuersio est duplex, mutua, & non mutua. Quando conuersa, & conuertens mutuò se inferunt, vocatur mutua, & haec proprie conuersio est. Vt quando conuertitur vniuersalis negatiua in seipsam: quia bene valet, Nullus homo est animal, ergo nullum animal est homo. Et e contra, Nullum animal est homo: ergo nullus homo est animal.

¶ Non mutua vocatur, quando non mutuò se inferunt:

Conuersio
mutua, &
non mutua.

inferunt: vt quando conuersione per accidens vniuersalis affirmatiua conuertitur in particularem affirmatiuam. Vt, Omnis homo currit, ergo aliquod currens est homo. Sed tñ non valet ecõtra, Aliquod currens est homo: ergo omnis homo currit: nam vno solùm homine currete, antecedens est verum: & consequens falsum.

1. Regula.

¶ Oportet etiam regulas notare pro conuersione propositionum. Ad conuertendas propositiones non modales de copula de præsentis, non est aliud considerandum, quàm facere de subiecto prædicatum, & econtra, seruata simili suppositione, & restrictione. Vt si quis istam, Omnis homo est animal: velit conuertere, conuertitur sic, A. animal, omnis homo est: quia ly animal supponebat confusè in hac, Omnis homo est animal. Et si hanc vis conuertere, Homo nõ est animal: conuerte hoc modo, Omne animal. b. homo non est: quia ly homo, in prima determinatè supponebat.

2. Regula.

¶ Secunda regula. Ad conuertendas omnes propositiones tam modales, quàm non modales, si ambo extrema copulam, vel modum præcedant, vel sequantur, non est aliud necessarium, nisi extrema transponere, seruata simili suppositione, & restrictione. Vt ista propositio, Necessariò animal est homo: conuertetur in hanc, Necessariò homo est animal. Si verò vnum extremum præcedit modum, & aliud sequitur, debet fieri conuersio seruatis proprietatibus Logicalibus, replicando modum cum subiecto conuertentis. Vt ista, Deus necessariò est creans: debet conuerti, Creans, quod necessariò est creans, possibiliter est Deus. Ratio est: quia ly necessariò, terminum præcedentem ad quatuor differentias, & sequentem ad quinque ampliat.

3. Regula.

¶ Tertia regula. Ad conuertendam propositionem negatiuam modalem, vel de copula extrinseci temporis, opus est conuertere suam contradictoriã affirmatiuam. Et contradictoria conuertentis affirmatiuã: est conuertens negatiuã. Ob id si velis conuertere hanc, Deus possibiliter non est creans: contradictoria huius est, Omnis Deus necessariò est creans. Et conuertes illam a. creans quod necessariò est creans, possibiliter est Deus. Contradictoria huius, Non creans quod necessariò est creans, possibiliter est Deus: est conuertens illius, Deus possibiliter non est creans.

1. Regula.

¶ Circa conuersionem, duas oportet regulas notare. Quarum prima sit.

¶ Ab affirmatiua ad negatiuam, prædicato variato penes finitum, & infinitum, valida est consequentia. Bene sequitur, Omnis homo est animal: ergo omnis homo non est non animal.

2. Regula.

¶ Secunda. A negatiua ad affirmatiuam, prædicato variato penes finitum & infinitum, valida

est consequentia, posita constantia subiecti. Bene sequitur, Homo nõ est animal, & homo est: ergo homo est non animal. Secundùm exigentiam harum regularum fundata est conuersio per contrapositionem. Nam quando conuertitur affirmatiua, opus est ponere constantiam termini infiniti: quia bene sequitur, Omnis hõ est animal: ergo omnis homo non est nõ animal. Vltra, omnis homo non est non animal, ergo omne non animal nõ est homo. Per conuersionem simplicem, vltra ponendo constantiam, & non animal est: ergo omne non animal est non homo. Per secundam regulam: ergo de primo ad vltimum valet, Omnis homo est animal: & nõ animal est: ergo omne nõ animal est nõ homo.

¶ Veritas conuersionis facile probatur per contrapositionem in particulari negatiua. Nam ista consequentia bona est, Homo non est animal: ergo non animal non est non homo. Quia bene sequitur, Homo nõ est animal, & homo est: ergo homo est non animal: à negatiua ad affirmatiuam, prædicato variato penes finitum, & infinitum. Et vltra: Homo est non animal: ergo non animal est homo, per simplicem conuersionem. Et vltra: ergo non animal non est non homo: de primo ad vltimum. Quicquid enim sequitur ad consequens bonæ consequentiæ: sequitur ad eius antecedens.

¶ Notabis etiam, conuersionem hanc per contrapositionem, non solum formalem consequentiam non esse, sed neq; materialem. Non enim sequitur, Omnis homo est ens: ergo omne non ens est non homo. Nam Chimæra est non ens, & tamen non est non homo. Sed modus arguendi tenet in virtute regularum prædictarum: vt ab Aristot. 2. Periher. traduntur.

C A P. X I I.

De propositione hypothetica.

¶ Ost quàm vtcunq; tradidimus, de propositione Cathégorica, quæ prædicatiua est, & de materia, & oppositione, simul atque conuersione, & æquipollentia, tã in simplicibus, quàm in modalibus: restat de hypothetica agamus.

¶ **P**ropositio hypothetica illa est, quæ habet duas cathégoricas cõiunctas, tanquam partes principales sui. Vt si homo currit, homo mouetur.

E 4 ¶ Propo-

Propositionum hypotheticarum alia conditionalis, alia copulatiua, alia disiunctiua.

Hic considerandum, quod hypothetica, latine sonat suppositiua: eo quod in hypothetica secunda propositio, primo supponitur: ut sequens ab ea: quia se habet ad eam, sicut consequens ad antecedens, ut si Petrus est homo, Petrus, est rationalis. Quod si quis obijciat si hoc esset verum, sola conditionalis, erit hypothetica: quod tamen est falsum: nam copulatiua, & disiunctiua, hypothetica est: & tamen non sequitur vna pars ad aliam. Solutio est, quod si hypothetica consideratur quantum ad id cui nomen imponitur, & quantum ad communem modum loquendi non solum conditionalis, sed copulatiua, & disiunctiua hypothetica dicuntur. Si autem consideratio fiat quantum ad id a quo nomen imponitur, scilicet a suppositione, probat argumentum solum conditionalem esse hypotheticam: & hoc videtur sentire Boetius in lib. suo de syllogismo hypothetico. & lib. r. suorum Topicorum, & ad conditionalem causalem & rationalis reducuntur. Sed tamen modus communis est tenendus, ut hypotheticam vocemus, ubi plures categoricae coniunguntur &c.

Argument.

Contra diuisionem positam est argumentum, de istis, Quando Petrus disputat bene agit, Vbi ignis est, calor est, Homo est animal, qui est rationalis. Istae sunt hypotheticae: & tamen nulla earum est conditionalis, neque copulatiua, neque disiunctiua. Et quod sint hypotheticae patet ex eo quod sunt propositiones, & non sunt categoricae: oportet ergo dicantur hypotheticae.

Solutio.

Ad hoc respondetur, concedendo eas esse hypotheticas: quia sensum hypotheticum faciunt. Et minor negatur: nam licet verum sit, eas formaliter non esse conditionales, neque copulatiuas, sunt tamen virtualiter. Tales enim per conditionales resoluntur: ut illa localis. Si in aliquo loco ignis est, ibi viget calor: & illa, Quando Petrus disputat, bene agit: in hac, Si Petrus disputat, bene agit: & illa, Homo est animal, qui est rationalis: virtute continet hanc copulatiua, Homo est animal, & ipse est rationalis. Est considerandum, quod cum hypothetica non habeat subiectum tanquam partem principalem sui, neque proprie dici potest quanta, sicut loquuti sumus de quantitate in categoricis: sed quia copulam habet, quae est coniunctio ipsarum categoricarum, habet qualitatem, ut affirmatiua, vel negatiua dicatur, quando negatio aduerbialis ponitur in fronte propositionis, & non est pars primae categoricae: aut ponitur immediate ante copulam hypotheticalem. id est ante coniunctionem, tunc est hypothetica negatiua. Ut, Non Pe-

trus currit, & Paulus disputat: & Ioannes loquitur, Non & Paulus argumentatur, negatiuae sunt. Istae tamen, Nullus homo loquitur, & Nullus homo scribit: Homo non loquitur, & Homo non ratiocinatur, sunt affirmatiuae. Dixi negatio aduerbialis: eo quod nominalis, nunquam potest copulam hypotheticalem negare: cum virtus eius ultra categoricam non transeat. Et dixi, dummodo non sit pars categorica: quia in hac, Non Petrus disputat, & Paulus loquitur, si ly non, infinitanter capiatur, affirmatiua est: quia ly non, est pars subiecti.

Est dubium. Vtrum negatio cadens in totam hypotheticam, etiam cadat in singulas illius partes. Ut in hac, Non si homo currit, homo disputat, ly non, an neget omnes partes. Respondetur, quod non: quia per sensum sic apprehendimus: ut ly non, neget copulam hypotheticalem, ut faciat istum sensum: non sequitur: si homo currit, homo disputat: quasi neget solum illationem consequentis ex antecedenti. Et tamen si ly non, partes negaret, esset sensus, si nullus homo currit, nullus homo disputat. Nec valet dicere, quod contrarium opinantes affirmant, illam propositionem de significationibus partium significare: si nullus homo currit: nullus homo disputat, & quod de significatione totali significat, non sequitur: si homo currit, quod homo disputet. Sed tamen hoc non bene intelligitur: nam non est alia significatio partialis, quam illa, quae exprimitur, quando significatur totum. Ob id dicendum (ut diximus) quod negatio, copulam negat hypotheticalem, & non partes.

Dubium.

Solutio.

Sed contra hoc est argumentum ex supra dictis. Negatio enim est malignantis naturae: quicquid post se inuenit, destruit, & eius oppositum ponit: ergo in supra dicta partes negat.

Argument.

Solutio est, solum negare id, quod concipitur, tanquam obiectum eius, & non partes. Et quia quando a principio ponitur, solum eius obiectum consideratur tota hypothetica, sequitur quod ipsa negatur. Et negatio est, quod consequens sequatur ex antecedenti. Et hoc considerandum venit.

Solutio.

Etiam posset quis instare dicendo, quod negatio, partes hypotheticae negat, & respicit. Nam alias sequeretur, quod maneret in vtraque contradictoriarum eadem particularitas, & eadem vniuersalitas. Nam capio istam, Si homo currit, homo mouetur: & istam, Non si homo currit, homo mouetur. Si ly non, in secunda, non habet virtutem in categoricas, manet eadem particularis, quod est inconueniens.

Respondetur, concedendo quod manet, nec inconuenit in hypotheticis. Licet enim verum sit (ut supra diximus) in categoricis, quod ad contradictionem non debet manere eadem vniuersalitas.

Solutio.

salitas, neq; eadē particularitas: in hypotheticis hoc non est necessarium, vt infra dicemus.

C A P. XIII. De conditionalibus.

CONDITIONALIS illa est, in qua coniunguntur due categorice per ly si. Vt, Si Petrus disputat, Petrus loquitur. Et in illa categorica, cui immediate præponitur ly si, dicitur antecedens, reliqua verò consequens.

¶ Ad veritatem conditionalis requiritur, quòd antecedens non possit esse verum, sine consequenti. Vt, Si homo est, animal est. Vnde omnis cōditionalis vera, est necessaria: & omnis falsa, est impossibilis. Ad falsitatem cōditionalis sufficit quòd añs possit esse verū, consequenti existete falso. Vt, Si homo est albu est.

Habendum ergo est pro certo ad veritatem conditionalis requisitum, esse bonam consequentiā, & ad falsitatem sufficit sit mala cōsequentiā. Hæc est vera propositio. Si homo currit, homo mouetur: quia consequentiā est bona, & ob id necessaria. Hæc tamen est falsa, Si homo currit, homo disputat: quia potest esse sicut significatur per antecedens, & quòd non sit ita, licet per consequens significatur.

¶ Occasione sumpta, solent nonnulli hîc aliquas adducere regulas bonæ cōsequentiæ, quas nos ad duximus in principio, quādo tradebamus primam rudimētā. Dicunt enim: Ex vero non nisi verū, ex falso quādoq; verū, quādoq; falsum. Ex possibili nō sequitur impossibile, nec ex cōtingenti sequitur impossibile. Impossibile semper ex impossibili, & ex necessario nō nisi necessariū. Et necessariū sequitur ex quodlibet. Et ex impossibili sequitur quodlibet. Et quicquid sequitur ad cōsequens bonæ cōsequentiæ, sequitur ad antecedens. Et quicquid repugnat cōsequenti, repugnat antecedenti. Quæ omnia per septem regulas adduximus: & veritas exēplisibi probat.

¶ Propter prolixitatem nō hîc ponuntur rōnes aliæ. Sed tamen sunt aliqui modi arguendi elicitī ex Aristotele ultimo. ca. Priorum. Et sit prima. In conditionalibus, a tota conditionalī cum positione antecedentis ad positionem consequentis

est formalis cōsequentiā. Sequitur bene, Si homo currit, animal currit: sed homo currit: ergo animal currit. In affirmatiuis formaliter sequitur, sed in negatiuis nō valet: Non si hō currit, aīal disputat: sed hō currit: ergo aīal disputat.

¶ **Secunda regula.** A tota conditionalī cum destructione cōsequenti ad destructionem antecedentis, est consequentiā formalis. Optimè sequitur, Si homo est rationalis, homo est risibilis: sed homo non est risibilis: ergo homo non est rationalis. Si Angelus est homo, Angelus est corporeus: sed Angelus non est corporeus: ergo Angelus non est homo. Destruere consequens est, eius subsumere contradictorium.

¶ **Tercia regula.** A tota conditionalī cum positione cōsequenti ad positionem antecedentis non valet. Sicut nec valet a tota conditionalī cum destructione antecedentis ad destructionem consequentis. Non enim sequitur, Si homo currit, homo mouetur: sed homo mouetur: ergo homo currit. Nec valet, Si homo currit, homo mouetur: sed nullus homo currit: ergo nullus homo mouetur. Datur antecedens verū, & cōsequens falsum, vt patet. In casu q nullus currat & aliquis moueat.

¶ **Quarta regula.** A cōditionali ad disiunctiuā compositam ex consequenti, & ex cōtra dictoria antecedentis, bona est consequentiā. Formaliter sequitur, Si homo currit, homo mouetur: ergo homo mouetur, vel nullus homo currit. Et sic, Si Petrus disputat, homo disputat: ergo homo disputat, vel Petrus non disputat.

¶ Hic etiam notandum, quòd a causali ad rationalem, & a causali ad conditionalē, bona est cōsequentiā: & a rationali ad conditionalē. Sequitur, Quia homo est risibilis, homo est rationalis. Homo est risibilis: ergo homo est rationalis. Non tamen valet e contra, Homo est risibilis: ergo est rationalis: ergo quia homo est risibilis, est rationalis: quia antecedens est verum, & consequens falsum. Non enim risibilitas est causa rationalitatis, sed potius e contra. Item sequitur Homo est lapis: ergo homo est substantia: ergo si homo est lapis, homo est substantia. Non tamen sequitur e contrario, Si homo est lapis, homo est substantia: homo est lapis: ergo homo est substantia. Quia conditionalis est vera, & rationalis falsa. Quia nō eo q esset lapis esset substantia sed quia per se subsistit. Et tandē omnia ista dicta in regulis tenent in virtute definitionis bonæ consequentiæ: quæ talis est, q in ea non pōt dari antecedens verum, & consequens falsum. Vel sic: non potest esse sicut per antecedens significatur, quin ita sit sicut per consequens.

¶ Sed contra dicta arguitur. In hac cōditionali, Si Deus non est, Deus est: non potest ita esse, sicut significatur per antecedens, quin sit ita, sicut

Quid propositio conditionalis.

2. Regula.

3. Regula.

4. Regula.

Nota.

1. Regula.

1. Argum.

per consequens: & tamen non est bona consequentia: ergo. Maior probatur. Nam non potest esse sicut per antecedens significatur, cum sit impossibile: ergo non potest esse sicut significatur per antecedens, quin sit ita, sicut significatur per consequens. Sed minor patet ex Aristotele, qui in 2. Priorum dicit: Alterum contradictorium inferre alterum: est impossibile.

Aristot.

Solutio modernorum.

Ad argumentum, omnes moderni facile se expediunt, dicentes esse bonam consequentiam: nam ex impossibili sequitur quodlibet, etiam pro singulis generum. Nam si modò aliquid impossibile a parte antecedentis ponas: quicquid sit in consequenti, bona erit consequentia. Sicut etiam dicunt, Necessarium sequitur ex quolibet. Et sic solutum est argumentum. Sed Soto, in primo tractatu. ca. 16. lectione. 2. dissentit à modernis, & valde mihi placet eius opinio. Dicit enim in sententia, consequentiam illam, quam moderni vocant bonam de materia, & per locum ab extrinseco, non esse bonam consequentiam, nec sic nominandam. Et id esse contra mentem Aristot. qui in loco citato reputat impossibile, vnum contradictorium aliud inferre. Nam si eadē propositio in bona consequentia inferretur à duobus contradictorijs: Vt hæc, Petrus est risibilis, posset inferri ex ista: Petrus non est rationalis: ergo Petr⁹ est risibilis. Et ex ista, Petrus est rationalis: ergo Petrus est risibilis. Et in exemplo proposito, bene valet, Si Deus non est, Deus est. Et similiter, Si Deus est, Deus est.

Etiam probari potest hæc sententia contra modernos omnes ex communi modo concipiendi. Quis enim est, qui in mente capiat, quòd ex eo quòd homo sit lapis, sequatur Deum esse? vel ex eo, quòd homo sit lapis, quòd homo currat? Et confirmatur, quia nulla est habitudo, nulla est sequela (vt ita loquar) ex hoc, quòd quia homo est irrationalis, Petrus disputet, vel Deus sit Deus.

Confirmat.

Ad formam argumenti.

Istis suppositis, ad formam argumenti negatur maior, scilicet esse bonam consequentiam. Et quando arguis, non potest esse sicut per antecedens significatur, ergo non potest esse sicut per antecedens significatur, quin sit ita sicut per consequens significatur: nego consequentiam: nam ly potest in antecedenti, cadit supra categoricam, & in consequenti cadit supra hypotheticam. Sicut in definitione bonæ consequentia. Sensus enim consequentis est, quòd posito antecedenti in esse, quicquid sit de eius possibilitate, non potest non poni consequens. Quod falsum est in consequentia assumpta. Nam posito per possibile, vel impossibile antecedenti: non proinde poneretur consequens: sicut posito homo esset lapis, non sequeretur quòd Petrus esset Angelus, de quo alibi.

* Aduertendum est quòd nulla conditionalis est

contingens, quia si vera est, erit necessaria: vt si homo currit animal currit: & si est falsa est impossibilis, si homo est animal homo est asinus &c. Et si homo est asinus homo est rudibilis est necessaria etiam si antecedens & consequens sint falsæ propositiones.

¶ Contra id quòd dictum est, ad veritatem conditionalis esse requisitum, quòd sit bona consequentia: Hæc est conditionalis, Petrus non disputat, nisi sit homo: & tamen non est bona consequentia. Patet, quia stat antecedens esse verum. s. Petrus est homo, sine hoc quòd consequens sit verum.

2. Argum.

¶ Ad hoc aliqui dicunt, prædictam propositionem æquivalere huic, Si Petrus non est homo, Petrus non disputat, quæ bona consequentia est. Licet sufficiens sit solutio, potest dici, quòd ad veritatem conditionalis de ly si, iam dictum est, necessarium esse bonam consequentiam. Tamen ad veritatem propositionis de ly nisi, non requiritur, sed sufficit quòd consequentia, per quam resoluitur, sit bona.

1. Solutio.

2. Solutio.

¶ Pro modo oppositionis in conditionalibus, ponuntur regulæ. Quarum Prima.

¶ Ad dandam contradictoriā alicuius conditionalis, optimè signatur aduersatiua, composita ex antecedenti, & contradictorio consequentis. Hæ duæ contradicunt. Si Petrus currit, Petrus mouetur: & Quauis Petrus currit, Petrus non mouetur. Non enim possunt simul stare in veritate. Et tunc ad veritatem aduersatiuæ, sufficit, & requiritur, quòd consequens non repugnet antecedenti. Et ad falsitatem quòd repugnet: & propositio proximè sequens aduersatiuam particulam, dicitur antecedens, & altera consequens.

1. Regula.

¶ Secunda regula. Ad contrarietatem in conditionalibus illud sufficit: quòd ad contradictionem, hoc dempto, quòd maneat eadem particularitas in ambabus ex parte antecedentis. Istæ sunt contrariæ, Si homo peccat, rationale peccat: Non si omnis homo peccat, rationale peccat. Et similiter istæ: Si Petr⁹ disputat, omne risibile disputat: & Non si Petrus disputat, risibile disputat. Nam si ad contradicendum nil aliud deest, nisi quòd a parte consequentis maneat eadē vniuersalitas, tunc contrariæ erunt.

2. Regula.

¶ Pro quo notandum, maximè in istis conditionalibus, quòd quicquid ædificat veritatem antecedentis conditionalis, ædificat ad totius falsitatem, & quicquid ad falsitatem antecedentis, facit ad veritatem conditionalis. Et e contra ex parte consequentis: quia quòd facit ad veritatem consequentis, ædificat ad veritatem conditionalis, & e contra, quòd ad falsitatem, facit ad falsitatem conditionalis. Ratio est: quia quātò añs magis ad falsitatem, vel impossibilitatem accedit, tantò amplius erit consequentia bona, & quātò ad veritatem, facilius potest dari antecedens verum, & consequens falsum. Ex quo sequitur,

Nota.

Corollarium.

quòd

quod vniuersalitas ex parte antecedentis facit ad veritatem totius, & ex parte consequētis ad falsitatem: & particularitas ex parte antecedentis ad falsitatem: & ex parte consequētis ad veritatem. Ob id secunda regula posita est. Et ponitur tertia.

3. Regula.

¶ Ad subcontrariandum, sufficit idem quod ad contradicendum: excepto, quod ex parte antecedētis maneat eadem vniuersalitas, aut ex parte consequētis eadem particularitas. Istæ sunt subcontrariæ. Si omnis homo peccat, risibile peccat: & Non si homo peccat, risibile peccat. Et istæ. Si substantia peccat, risibile peccat: & Non si substantia peccat, omne risibile peccat.

C A P. XIII.

De conditionalibus promissiuis.

AD VERITATEM conditionalis promissiuæ sufficit, quod non sit ita, sicut per antecedens significatur, quin sit ita, sicut per consequens. Et ad falsitatem sufficit quod aliquando sit ita, sicut per antecedens, &c. quin non sit ita, sicut per consequens. Vt ad veritatem huius. Si egregie disputaueris, tibi dabo aureum nummum: requiritur quod non sit ita, sicut per antecedens. s. quod egregie disputes: quin sit ita, sicut per consequens, scilicet quod dem aureum nummum. Et in hoc conuenit conditionalis promissiuæ cum illatiua, sed differt ab ea, quia non requiritur in promissiuæ quod sit bona consequentia. Non enim requiritur quod oppositum consequentis repugnet cum antecedenti: sed sufficit, nunquam erit quod per antecedens significatur, quin sit sicut per consequens. Et conditionalis promissiuæ est contingens: vt in propositione data, Si egregie disputaueris, dabo nummum: si tibi disputanti dedero, est vera: & si tibi disputanti egregie non dedero, est falsa. Ob id contingens est: quia potest esse vera, vel falsa.

1. Corollarium.

¶ Sequitur plures esse conditionales promissiuas, de quarum veritate Deus solus nouit. Vt in exemplo posito, & in similibus. Nam cum pendeant ex futuro, ex libertate promittentis est, quod sint veræ, vel falsæ.

2. Corollarium.

¶ Secundo sequitur, quod omnis promissiuæ, cuius antecedens est impossibile, vel consequens necessarium, est vera: non eò quod sit bona consequentia, quia hoc nõ requiritur: sed quia si antecedens est impossibile, nõquã erit id quod per antecedens significatur, quin sit id quod per consequens. Et si conse-

quens est necessarium, nõquam non erit quod per consequens, siue id quod est in antecedenti verum sit, siue falsum. Vt vera promissiuæ, Si cælum digito tetigeris, dabo cætum aureos. Vel sic, Si optime disputaueris, sol orietur cras. In materia tamen matrimonij instatia datur in foro exteriori Ecclesiæ: nam conditiones impossibiles habentur pro non adiectis: & sic etiã posito antecedens fit impossibile, quia habetur pro non adiecto, potest esse falsa conditionalis, si quis nõ adimpleat promissum. Vt si quis dicat, Si cælum digito tetigeris, ducam te in vxorẽ: si non ducat de facto, est falsa. Dixi, in foro exteriori Ecclesiæ: quia in foro cõsciẽtiæ, vt latius in tractatu de matrimonio à nobis edito probauimus, nõ habetur pro non adiecta. Et sic quãtuncquẽ conditio fit impossibilis, si nõ stat conditio, non tenetur adimplere.

Conditio impossibilis habetur pro non adiecta. Tractatus de matrimonio editus ab autore.

¶ Intelligendum est, in istis conditionalibus promissiuis: ad veritatẽ earum, reflexionẽ omnem secludi. Nã aliàs potest esse sicut per antecedens significatur: quin ita sit sicut per consequens. Et quod promissiuæ sit vera. Vt verbi gratia, (vt Aulus Gellius refert) de Euatlo Prothagorico. Erat adolescens cupidus valde eloquentiæ, & pepigit se pretium soluturum, si euaderet voti cõpos, vt orator esset: & dimidiũ pretij statim soluit, & promisit tantundẽ soluturum, cum primã causam apud iudices vicisset, sed morã faciens discipulus in soluendo, quia non agebatur causa, Pythagoras vocauit in iudiciũ, petens ab eo dimidiã mercedem debitã. Tunc ait. Disce adolescens te soluturum quod peto, nã si pro sententia data fuerit, ex pacto solues, si pro me, etiã dabis. Tunc ait discipulus ad magistrũ. Disce tu etiã, me non daturum: & si pro me sententia, non reddã: & si pro te iam victus promissum nõ teneor. Et sic iudices causam reliquerunt indecisam. Verum contra discipulum pro magistro sententia esset dada: quia in omni cõtractu excepta est, reflexio. Nã si primã causam discipulus sumeret. s. quod nõ tenebatur soluere: ad ipsum teneri, sequitur nõ teneri: & ad ipsum non teneri, sequitur teneri ad solutionẽ. Ob id intelligebatur illa causa, seclusa reflexione. Simile est de illo domino, qui duos habebat seruos, & dixit vni: liber eris, si primus tibi obuius fuerit liber: & si fuerit seruus, esto seruus. Et alteri dicat, Si primus tibi obuius fuerit liber, esto seruus: & si seruus, esto liber, & ad inuicẽ fiãt obuius: iam queritur, an sint liberi, vel serui? quia ad ipsos esse seruos, sequitur eos liberos, & ecõtra. In casu ambo manent serui sicut antè: quia pactum domini intelligebatur seclusa reflexione. ¶ Simili modo si Petrus Mariæ promiserit: Ego ducam te in vxorẽ, si prima propositio à te prolata fuerit vera, & Maria proferat hanc, Nõ duceres me in vxorem. Tunc sic, vel tenetur eam ducere,

Aulus Gellius 5. lib. 6. 10.

In omni causa reflexio excipitur.

cere, vel non. Si sic: ergo propositio prolata vera: sed ipsa significat, quod non ducet: ergo non ducet. Et si non ducat: ergo iam vera est propositio, & tenetur ducere. Et sic quidquid dixeris, sequuntur duæ contradictoriæ veræ. Ob id prædicta conditio intelligitur seclusa reflexione. Et sic post prolationem propositionis talis non tenetur ducere, quousque aliam proferat, quæ non sit reflexiua.

C A P. XV.

Deconditionatis.

SEQVITVR de Conditionatis aliquid differere. Nā ly si, potest capi conditionaliter, quando facit propositionē hypotheticam conditionalem: & potest capi conditionatim, quando inter terminos iungit. Vt Petrus si est Petrus. Et vnus terminus dicitur inferens, & est ille qui immediatē sequitur post ly si, & alius illatus: & est, qui mediatē. Vt hīc: Flauum si est amarum, ly amarum, infert, & flauum, est illatus terminus.

¶ Propositio, in qua tale conditionatum ponitur, dicitur categorica de conditionato extremo, & veritas eius cognoscenda est mediatē, vel immediatē per reductionem ad conditionalē. Et terminus, qui ponitur in propositione de conditionato extremo, dicitur concurrēns. Vt in hac, Petrus si Paulus disputat: ly disputans, vocatur terminus concurrēns, qui debet reduci ad conditionalem, hoc pacto. Si disputans est Paulus, disputans est Petrus: reducitur enim ad vnā conditionalem, in qua in antecedenti, subiectū est terminus concurrēns, & prædicatum terminus inferens: & in consequenti subiectum est terminus concurrēns, & prædicatum est terminus illatus.

Argumēt. ¶ Arguitur contra prædicta, Hæ duæ, Omne Petrus si est Petrus, est ens, & Aliquod Petrus si est Petrus, non est ens, sunt cōtradictoriæ, & tamē dātur simul veræ. Veritas affirmatiuæ constat, & negatiuæ probatur per ascendentes. Ista Chimæra non est ens, & ista Chymæra est Petrus si est Petrus: ergo aliquod Petrus si est Petrus non est ens. Sufficit enim dare vnā singularem veram ad veritatem illius. Ad argumētum ex dictis patet solutio, non enim valet argumentum: nam in antecedenti, in minori, conditionatum capitur pluribus acceptionibus, & in consequenti vnica. Nam quando dicis, Chymæra est Petrus, si est Petrus: ibi non vnice ca-

Solutio.

pitur, & in consequenti: ergo aliquod Petrus si est Petrus, non est ens, capitur vnice.

C A P. XVI.

De copulatiuis.

T E X T V S.

Copulatiua propositio est illa, in qua coniunguntur duæ categoricæ per hanc coniunctionem, Et. Vt, Petrus arguit, & Paulus respondet. Ad veritatem

copulatiuæ exigitur vtrinq; partem esse veram. Vt, Deus est summum bonum, & Homo est animal. Ad falsitatem eius sufficit alteram partem esse falsam. Vt, Homo est animal, & Equus est lapis.

Sicut in conditionalibus dictū est, esse & conditionatum, quādo ly, si, inter terminos, ita & dicendum in præsentiarum, quod ly, & si coniungit inter propositiones, facit copulatiuam: si tamen coniungat inter terminos, facit copulatum: & copulatum aliquando diuisiuè, aliquando complexiuè. De istis ergo cōsideratio est, & primò de ipsa copulatiua propositione.

¶ Ad veritatem copulatiuæ requisitum est, quælibet pars sit vera. Quod intelligitur de partibus principalibus. Vt ad veritatem huius: Homo currit, & animal est substantia: veritas cuiuslibet partis requisita est, Ob id est vera. Sed ista, Homo est rationalis, & brutum est homo, est falsa: quia vna eius pars est falsa. Dixi esse requisitum de partibus principalibus: nam stat bene partes minūs principales esse falsas, & totam copulatiuam esse veram. Vt in hac, Si homo est lapis, hō est substantia insensibilis. & Si lapis est homo, lapis est aīal, quælibet pars minūs principalis est falsa: sed principalium quælibet, vera, quia cōditiōnalis est bona cōsequētia.

Quid requiratur, ad copulatiuæ veritatem.

¶ Ad possibilitatē copulatiuæ requiritur possibilitas cuiuslibet partis, si sit affirmatiua. Vt Petrus est iustus, & tamen est pauper. Ad impossibilitatē sufficit, q; aliqua pars sit impossibilis.

Ad possibilitatem copulatiuæ.

¶ Ad necessitatē copulatiuæ, requiritur cuiuslibet partis necessitas, & ad cōtingētiā, sufficit vna sit cōtingēs. Et tandē ex oppposito, ad veritatē negatiuæ tā in necessariā, quā in cōtingenti, quā in impossibili. Nam sicut ad veritatē copulatiuæ affirmatiuæ requisita est veritas vtriusq; partis: ad

Ad necessitatē, quid.

Modus arguendi. **¶** In illis copulatiuis est obseruandus modus arguendi. A copulatiua affirmatiua ad quālibet eius partem, est bona consequētia, & formalis. Bene sequitur, Petrus disputat, & Paulus audit: ergo Paulus audit. Sed tamen à parte ad totam non valet. Paulus audit: ergo homo disputat, & Paulus audit. Et ratio in hoc consistit: nā quando est argumentum à tota parte ad partē, cum requiratur veritas cuiuslibet partis, non potest esse, q̄ antecedens sit verum, quin etiam consequens. Et quando à parte ad totam, potest esse verum antecedens, & consequens falsum pro alia parte copulatiuæ.

* In aliquo casu valet, à parte copulatiuæ, ad totam: & est quando ad partem copulatiuæ, antecedit essentialiter, aliud sine quo ipsa pars nō sequitur. V.g. homo currit, ergo currit & mouetur: nam sine motu, non est cursus: quia hæc est per se, cursus est motus: sicut homo est aīal. **¶** Etiam valet argumentum à tota copulatiua ad disiunctiuam ex eisdem partibus. Formaliter sequitur, Petrus currit, & Ioannes lentē ambulat: ergo Petrus currit, vel Ioannes lentē ambulat. Tenet in virtute illius regulæ, A propositione requirente plures causas veritatis, ad propositionem requirentem pauciores.

Argum. **¶** Contra definitionē propositionis copulatiuæ arguitur. Aliqua est copulatiua, & tamē nō cōiunguntur plures categoricæ per ly &, ergo male dictū est. Patet in hac, Oīs homo est risibilis, & diuerso. Ibi enim solum est vna Categorica, ergo nō plures, & tamē hypothetica est tota ipsa propositio. Et similiter vt in ascēsu, & descēsu contingit: Petrus currit, & sic de singulis: nō enim est dubium, quin illa sit hypothetica.

Solutio aliorum. **¶** Ad hoc argumentum quidam respondent, illā propositionem esse hypotheticam: quia in mente subordinatur duabus formaliter categoricis: nam illa, & econuerso, tantum valet, sicut Omne risibile est homo: & sic ad illam esse hypotheticam sufficit ly &, vniat inter vnā formaliter categoricam. & illud aduerbium econuerso, quod æquiualeat vni categoricæ, & sic est virtualiter copulatiua. Et simili modo potest dici ad illam, Petr⁹ currit, & sic de singulis: nam ly sic de singulis, tantum valet, sicut si alix singulares ibi numeratæ essent formaliter.

Alia solutio. **¶** Posset tamen ad argumentum responderi aliter, dicēdo q̄ illa est categorica, & non hypothetica, & est exponibilis, per suam præiacentem, & conuertentem simpliciter. Et si quæras, supposito illa sit categorica, vtrum ly &, sumatur copulatiuim, vel copulatiuè. Respondetur, q̄ copulatiuè: nā ad hoc q̄ ly, &, sumatur copulatiuè, non requiritur vniat inter duas categori-

cas, quæ faciunt copulatiuam: sed sufficit vniat inter vnā categoricam, & vnā particulā, quæ habet locum propositionis: vt ly econuerso: aut q̄ vniat complexa propositionalia, vt homo curreret, & moueretur.

¶ Contra illum modum arguēdi, A tota copulatiua ad alteram eius partem, arguitur sic. Hæc non est bona consequētia, Hæc propositio est impossibilis, & homo est lapis: ergo homo est lapis. Nam antecedens est verum, si ly homo est lapis, non capitur significatiuè, sed materialiter, demonstrando in prima parte eandem propositionem, homo est lapis.

¶ Respondetur ad hoc distinguēdo: nam si prima propositio, quæ est tota copulatiua, sumatur in sensu categorico, vt sit non copulatiua, sed de copulato extremo: tunc antecedens est verum, & consequens est falsum: nec tenet consequētia à copulatiua, ad alteram eius partem: quia illa in antecedenti copulatiua non est. Si tamen sumatur in sensu copulatiuo: tunc est bonus modus arguendi, & consequentia est bona: & sicut consequens est falsum, ita & antecedens pro illa parte, scilicet, homo est lapis, quæ non sumitur materialiter, sed significatiuè.

¶ Si quis replicet, Hic non sequitur. Si tu ignoras quod Papa dormit, & Papa sedit: ergo Papa sedit: nam si stat, te ignorante, antecedens est verum, & consequens est falsum. Et tamen est argumentum à tota copulatiua, ad alteram eius partem. Respondetur sicut ad præcedens: nam vel facit sensum categoricum, & de copulato extremo, & tunc antecedens est verum, & consequens est falsum, & non fit argumentum à tota copulatiua. Vel illa propositio capitur in sensu copulatiuo, & ly ignoras, cadit supra primā partem: & tunc argumentum est bonum, & antecedens est falsum pro illa parte, Papa sedet. Et similiter si ly ignoras, cadat super vtranque partem copulatiuæ, consequentia est bona, & sicut consequens est falsum, ita & antecedens. Compulsus in his tradendis tempus consumo: quia sine fructu.

CAP. XVII.

De copulatis cōplexiue tētis.

S E Q V I T V R de ly, & quando facit propositionē de copulato extremo, quando ly &, inter terminos cōiungit, vt dixim⁹. Verū quia diuisiue, & cōplexiue sumi pōt: capitur cōplexiue, q̄n est copula pluralis numeri, vt in hac, Petrus & Paul⁹ disputat. Et ad veritatē propositionis

positionis de copulato complexiue tēto, oportet aduertere ad suppositionem extremorum. Et totū copulatum dicitur supponere, si quælibet pars eius supponat, & pro eodē instanti: nā dato q̄ Petrus heri erat albus, & nudiustertius niger, hæc est falsa: Petrus fuit albus, & niger: nam totū copulatū simul nō supponit pro Petro: licet quælibet pars eius supponat pro eo.

Nota. ¶ Est ergo consideranda differentia inter ly, & complexiue tentum, & diuisiue. Nam si diuisiue sumatur, est vniuersalitas, & si complexiue, neque est vniuersalitas, neque particularitas propriē. Item. Si diuisiue sumatur, confundit particularitatem mediatam in ordine ad se, & non efficitur pars extremi: sed cū sumitur cōplexiue, nihil agit in terminos sequentes, & efficitur pars extremi.

¶ Ad cognoscendum quando sumitur diuisiue, & quando complexiue, vltra id quod copula est pluralis numeri, quando complexiue, & singularis, quando diuisiue, est regula. Si copulatum ponatur à parte prædicati post verbum, cuiuscunq; numeri sit, aut quando ponitur à parte subiecti, & terminatur vnica acceptione ab aliquo signo, talis propositio non est distinguenda, sed tale copulatum accipitur complexiue. V. g. Homo est materia, & forma. Aliqua materia & forma est homo: accipiuntur complexiue hæc copulata. Sed quando copulatum ponitur à parte prædicati ante verbū: aut est subiectum, cuius omnes partes sunt pluralis numeri, & verbum est pluralis numeri, tunc propositio est distinguenda: quia copulatū pōt sumi diuisiue, & cōplexiue. Vt hæc, Homo materia, & forma est: Materix & formæ sunt homines: Exercitus Hispan^o, & exercitus Gallus sunt Christiani: pōt sumi & diuisiue, & cōplexiue.

Dubium. ¶ Quomodo cognoscenda sit veritas propositionis de copulato extremo complexiue sumpto? Oportet eam cognoscere sicut veritatem aliarum cathegoricarum cognoscimus. s. si copulatum sit terminus communis, per ascēsum, aut sub toto, si totū vnica acceptione modificatur, aut sub partibus, si accipiātur pluribus acceptionibus. Et cū supponit singulariter, debet per suppositionē extremorū probari: & in verificatione oportet maneat ly &, cū nō sit vniuersalitas. Exēpli gratia. Veritas huius, Omnis homo, & omnis Angelus est binarius. Toto distributo, cognoscitur per ascēsum sub toto. Et si solūm prima pars distribuatur, ascēsus fiat solūm sub prima parte, ac deinde sub secunda. Et huius, Petrus, & Ioannes sunt substātiæ, per extremorū suppositionē probari debet, an pro eodē supponāt. Et hæc, Petrus, & Paulus differunt à Petro, & Paulo: per expositionē immediatā

de ly differt, & est propositio falsa. Et sic de alijs. Tandem hæc sit regula, q̄ propositiones tales de ly &, complexiue tēto: quia cathegoricæ, ad modum cathegoricarum probandæ sunt. *Regula.*

¶ Circa oppositionem propositionum de copulato extremo complexiue sumpto non sunt aliæ regulæ ponendæ distinctæ: sed eo modo, quo in cathegoricis obseruatum est, tam in variatione quātitatis, quā in alijs necessarijs: nā cū sint cathegoricæ, legem seruant earum.

¶ Etiam considerandū, à propositione de copulato cōplexiue sumpto, ad eam de copulato diuisiue sumpto nō valere cōsequentia. Nō sequitur, Materia & forma sunt Petrus: ergo materia & forma est Petrus. Nec valet à copulato sic cōplexiue, ad disiunctiuā compositā ex illis partibus. Nō enim sequitur, Materia & forma sunt Petrus, ergo materia est Petrus, vel forma est Petrus. Vtraq; pars disiunctiuæ falsa est. Nec valet à propositione de copulato cōplexiue sumpto, ad propositionem de disiuncto sumpto diuisiue. Non sequitur, Materia, & forma sunt Petrus: ergo materia, vel forma est Petrus. *Nota.*

¶ Hic dubitatur de veritate huius propositionis, Petrus, & Paulus portāt lapidē, in casu q̄ ambo simul vnū portēt. Respondetur, propositionem esse verā. Sed cōtra, illa est falsa: quia casu posito, q̄ vterq; vnū lapidem portat, & nullus seorsum possit portare, probatur illam esse falsam. Nam illud copulatū nō supponit, neq; pro Petro, neq; pro Paulo, neq; pro vtroq; simul. Primò, non pro Petro. Quia vel portat totum lapidem, vel partem: non totum, vt ex casu, neque partē: quia cū non sit potior ratio de vna parte, quā de alia, vel nullam partem portat, vel omnē: sed non omnē, ergo nullā. Et sic de Paulo similiter procedit ratio. Respondetur in casu, propositionem esse verā, & copulatum supponere, non pro Petro, neque pro Paulo, sed pro Petro & Paulo simul, quia simul lapidem portāt. Quod si replicet quis, Petrus, & Paulus portant lapidem: ergo Petrus & Paulus sunt portans lapidem, & portans lapidem: nego, quia resolutio debet fieri in copulatum vnica acceptione captum. In istam, Petrus & Paulus sunt portans, & portans lapidem. Et tūc antecedens est verum, & consequens similiter. *Dubium.*

¶ Etiam dubitari solet de veritate huius propositionis, Petrus & Paulus sciunt oēs artes liberales: posito Petrus sciat tres, & Paulus quatuor. Respondetur esse veram, & tunc ille terminus pluralis numeri, debet resolui in copulatū complexiue tentum, determinatum vnica determinatione. Hoc modo. Petrus, & Paulus sunt sciēs, & sciens septem artes liberales. Sed contra hoc: Sequeretur duo contradictoria vera: nam istæ duæ *Solutio.*

istæ duæ cōtradicūt : Petrus & Paulus sunt sciēs & sciens septem artes liberales, & Petrus & Paulus sunt non sciens, & non sciens septem artes liberales. Et sicut prima est vera in casu posito, etiam secunda: quia ad veritatem primæ, sufficit quòd vnus sciat tres, & alius quatuor: ergo ad veritatem secūdæ sufficit, quòd qui scit tres, nesciat quatuor: & qui scit quatuor, nesciat tres. Et sic Petrus & Paulus erunt nesciens, & nesciens septem artes liberales. Ad hoc respondetur, non esse eandem rationem in affirmatiuis, & in negatiuis, vel in terminis includentibus negationem. Nam ad veritatem affirmatiuæ sufficiens fuit, quòd Petrus, & Paulus fuerunt sciens, & sciens septem artes liberales: sed ad veritatem negatiuæ non sufficit, sed requisitum est, quòd quilibet eorum nullam sciat: quia ille terminus nesciens, vel non sciens, cum sumatur distributiue, negat scientiam omnem.

C A P. XVIII.

De copulatis diu. tentis.

I V N C C O P V L A -
tum diu. tentis tenetur, vt supra diximus quādo ly &, inter terminos iungit, & est copula singularis numeri, cuius veritas probanda est per copulatiuā, ad quam reducetur mediātē, vel immediātē. Vt ad veritatem huius, Petrus & Paulus disputat: sufficit quòd Petrus disputet, & Paulus similiter. Ob id hæc est vera: Cælum, & terra est vna res: & hæc est falsa, Petrus & Chymæra non est homo. Dixi immediātē, vel mediātē: quia hæc, Homo est Petrus, & Paulus: antequam reducatur ad copulatiuam, debet resolui, ratione subiecti supponētis determinatē in ordine ad ly &. Si tamen non præcedat ly &, terminus resoluibilis, tunc potest immediātē reduci ad copulatiuam. Vt est in hac, Petrus & Paulus disputat. Nam immediātē reducetur ad hanc, Petrus disputat, & Paulus disputat.

Dubium.

Solutio.

Argum.

Hic solet esse dubium. Vtrum propositio de copulato extremo sit vocanda cathgorica, vel hypothetica. Ad quòd quidam affirmant eam vocandam hypotheticam. Vt est hæc, Petrus & Paulus disputat. Sed melius est dicere, eam esse cathgoricam, in qua vnum extremum est copulatum diu. tentis sumptum.

Contra dicta sit argumentū. Istæ duæ propositiones de copulato extremo, Parisius & Romæ veditur piper: & Parisius & Romæ nō venditur piper, sunt cōtradiCTORIÆ, & tamē dantur simul veræ. Patet affirmatiua in casu cōmuni, & negatiua probatur. Sequitur bene. Nullum

piper venditur Parisius, & Romæ: ergo Parisius & Romæ non venditur piper, per conuersionem simplicem. Sed antecedens est verum: ergo & consequens. Patet veritas antecedentis: quia omnes singulares sunt veræ. Istud piper non venditur Parisius, & Romæ, & istud piper, &c. ergo nullum piper. Et potest etiam probari veritas antecedentis, eo quòd sua contradictoria est falsa. Piper veditur Parisius, & Romæ. Nam est propositio affirmatiua, & extrema non supponunt pro eodem: nam nō est piper, quod vendatur Parisius, & Romæ: nam quod Parisius venditur, non venditur Romæ.

Ad hoc potest responderi, negando illā consequentiam, à conuertente ad conuersam: nam cōmittitur defectus, scilicet à particularitate inclusa in ly &, negatum, ad vniuersalitatem de ly &, affirmatum. Nam in antecedenti dicitur, Nullum piper venditur Parisius, & Romæ: vbi ly & negatū includit particularitatem, & in consequenti dicitur, Parisius, & Romæ non veditur: & cum maneat ly &, affirmatū, includit vniuersalitatem. Sed si quis replicet, Saltim ex illa, Nullum piper veditur Parisius, & Romæ, sequetur ista, Parisius vel Romæ non venditur piper. Respondetur, negando quòd sequatur: quia cōmittitur alius defectus: arguitur enim à cōfusa ad determinatā ex parte de ly, &: nam in antecedenti illa particularitas stat cōfusa: quia dempta negatione, stabat in ordine ad determinatā, & in cōsequenti stat determinatē particularitas de ly, vel, ob id datur antecedēs verum, & cōsequens falsum: nam illa de disiuncto extremo, æquiualeat huic, Parisius non veditur piper, vel Romæ nō veditur piper: & vtraq; pars est falsa.

* Solet poni regula de copulatis hic: à propositione de toto copulato, tam à parte subiecti quam à parte prædicati, diu. tentis, & affirmatiuæ: ad quamlibet eius partem valet consequentia: sed non econuerso. nisi in aliquo casu nam bene sequitur fortes & plato comedit: ergo plato comedit, & à parte prædicati sic fortes comedit, & loquitur ergo loquitur. Dixi tentis, quia collectiue, nō valet: fortes & plato sunt duo ergo fortes est duo. Dixi affirmatiuæ, quia negatiue, non valet: non fortes & plato trahunt nauem ergo plato non trahit nauem: dixi non econuerso. Quia non valet fortes dormit, ergo fortes dormit, & somniat. Dixi nisi in casu nam quādo ad partē antecedit aliud essentialiter quod de parte ipsa prædicat, sine quo pars ipsa non sequitur: à parte ad totū erit bona cōsequentiā: vt fortes dormit, ergo dormit & gescit. Sicut in copulatiua, dictū est à parte ad totam. Et quia mentionē fecimus de disiunctiuis, & de disiuncto extremo, sequitur de eis differamus.

Ad argum.

Replicatur.

Solutio.

CAP. XIX.

De disiunctiuis.

TEXTVS.

DISIUNCTIVA
propositio illa est, in qua con-
iunguntur duæ categoricæ
per hanc coniunctionem, vel.
Vt Petrus disputat, vel Pau-
lus disputat.

¶ Ad veritatem disiunctiuæ, sufficit alte-
ram partem esse veram: Vt Homo est ani-
mal, vel equus est lapis. Et tamen permitti-
tur, quod vtraque pars sit vera, sed non ita
propriè: Vt, Homo est risibilis, vel equus est
hinnibilis. Ad falsitatem eius exigitur vtrâ-
que partem esse falsam: Vt, Homo est equus,
vel equus est lapis.

Titel. lib. 3.
cap. 20.

Itelmanus in sua Dialectica dicit
disiunctiuam esse falsam, si vtraq;
pars sit vera, contra communem
modum loquendi.

Nota.

¶ Hic notandum, vt supra diximus de ly &, sic
ly vel, capi posse, vel disiunctiuè, vel disiunctim.
Disiunctiuè tunc capitur, quando vnit inter
propositiones, & constituit disiunctiuam: vt
in hac, Homo est rationalis, vel lapis est ani-
mal. Sed capitur disiunctim, quando con-
iungit inter terminos. Vt in ista, Petrus vel
Paulus disputat.

¶ Et quando coniungit inter terminos potest
teneri diuisiuè, & complexiuè: de quibus infra.

¶ Ad veritatem ergo disiunctiuæ sufficit, quod
vna pars sit vera: & ad falsitatem, quod vtra-
que sit falsa.

¶ Ad possibilitatem disiunctiuæ affirmatiuæ
sufficit, & requiritur aliquam partem esse pos-
sibilem. Ad impossibilitatem requiritur, quod
quælibet pars.

¶ Ad necessitatem disiunctiuæ affirmatiuæ,
requiritur aliquam eius partem esse necessa-
riam: ad contingentiam sufficit, q̄ vna pars sit
contingens.

Primus mo-
dus.

¶ Sunt modi arguendi in disiunctiuis. A parte
disiunctiuæ ad totam est consequentia forma-
lis. Bene sequitur, Petrus legit: ergo Petrus le-
git, vel Paulus disputat.

2. Modus.

¶ Secundus modus. A tota disiunctiuâ cum de-
structione vnus partis ad positionem alterius.

Bene sequitur, Homo est asinus, vel Deus est,
sed homo non est asinus: ergo Deus est.

¶ Hic etiam considerandum ly vel, in compara-
tione ad ly, &, haberi se vt subalternata: quia ly,
&, infert ly, vel. Vnde est formalis consequen-
tia, à copulatiua ad disiunctiuam ex eisdem par-
tibus compositam: vt Lac est album, & lac est
dulce: ergo lac est album, vel lac est dulce: sed
non sequitur econuerso.

Nota.

¶ Sequitur ex dictis, quod copulatiua, & disiū-
ctiua ex partibus contradicentibus compositis
contradicunt. Vt, Omne lac est album, & om-
ne lac est dulce: Aliquod lac non est album,
vel aliquod lac non est dulce. Et tam copula-
tiuæ, quàm disiunctiuæ dupliciter signabitur
contradictoria, vel modo iam dicto, vel nega-
tionem præponendo.

Corollarium
primum.

¶ Etiam sequitur ex dictis, copulatiuam affir-
matiuam æquivalere disiunctiuæ negatiuæ, ex
partibus contradicentibus, & disiunctiuam af-
firmatiuam, copulatiuæ negatiuæ. Nam si copu-
latiua affirmatiua, & disiunctiua contradicunt,
per regulas æquipollentiarum: præposita nega-
tione, æquiualebunt. Et sic copulatiua affirma-
tiuâ, & disiunctiua negatiua ex partibus cōtra-
dicentibus æquiualent. Vt istæ æquiualent, Pe-
trus currit, & Paulus disputat. Non Petrus non
currit, vel Paulus non disputat.

2. Corolla-
rium.

¶ Contra prædicta argumentor. Datur disiun-
ctiua vera, & quælibet eius pars est falsa: ergo
malè dictum est. Patet in hac, Omne animal est
rationale, vel ipsummet non est rationale: tota
disiunctiua vera est, & tamen vtraque pars falsa.
Prima manifestè est falsa, & secunda similiter,
quia æquiualeat huic, Omne animal non est ra-
tionale.

1. Argum.

¶ Ad hoc, licet aliqui affirmant dictam pro-
positionem esse veram, negantes ascensum sub
antecedenti relatiui, quando ponitur in diuer-
sis categoricis: sed tamen dicendum, relatiuum
reciprocum in vna categorica referre antece-
dens in alia, & resolutio relatiui tunc dependet
à resolutione antecedentis, & consequenter con-
cedendum, neque est inconueniens hoc, quod
disiunctiua argumenti est vera, & quælibet
eius pars seorsum est falsa. Neque hoc contra
prædicta, nam regula data est de disiunctiuis,
quæ hypotheticæ probandæ sunt. Hæc tamen
disiunctiua licet sit hypothetica, categori-
cè resoluitur, & probatur, ob id non est in-
conueniens.

solutio.

¶ Hic considerandum, quod sicut ly & est vni-
uersalitas: sic ly vel. particularitas. Ob id pro-
positio disiunctiua ratione eius, etiam si non sit
alia particularitas, potest habere subcontrariâ,
& erit alia disiunctiua ex paribus contradic-
torijs, vel

Nota.

rijs, vel subcontrarijs: quia omnes disiunctiua, quarum vna pars vnius est subcontraria vnius alterius, sunt subcontrariæ: quia inferuntur ex duabus subcontrarijs: vt hæc, Omnis homo est sapiens, vel homo currit: Nullus homo est sapiens, vel homo non currit, sunt subcontrariæ: quia cum valeat argumentum à parte disiunctiua ad totam, istæ duæ inferuntur ex duabus subcontrarijs, & sic subcontrariæ erunt.

¶ Verum sicut copulatiua ratione de ly, &, quæ est vniuersalitas, non potest habere subcontrariam: sic disiunctiua ratione de ly, vel, quæ est particularitas, non potest habere cōtrariam. Si tamen copulatiua habet categoricam, quæ potest habere subcontrariam, poterit habere, mutando ly, &, in ly, vel, & seruando alia necessaria ad subcontrarietatem, vt supra dictum est.

¶ Si quis etiam argumentetur. Hæc disiunctiua Homo est lapis, vel hæc disiunctiua est falsa, est falsa disiunctiua, & tamen secunda pars est vera. Patet: nam si non est vera, est falsa, sed ipsa significat quod est falsa, & ita est, ergo est vera. Et rursus. Si est vera: ergo significat ita sicut est, & significat quod est falsa, ergo est falsa. Respondetur ad hoc, qd regula data ad veritatem disiunctiuae sufficit quod vna pars sit vera: intelligitur extra reflexiuas: & sic illa disiunctiua est falsa, cuius aliqua pars est vera, nec inconuenit in reflexiuis.

* Circa hoc posset quis obijcere quod malè dicatur propositio hypothetica disiunctiua, vbi coniunguntur plures categoricæ per coniunctionem, vel, quia potius disiungit, quàm coniungat. Solutio est, quod inter coniunctiones, quædam coniungunt sensum & propositiones: quales sunt cōditionalis, rōnalis, cālis, & copulatiua: alia sunt quæ solum coniungunt propositiones, sed non sensum: & huiusmodi est vel, &, aut. Ad hoc quod sit propositio hypothetica sufficit coniungatur propositiones etiam si in sensu sit disiunctio.

CAP. XX.

De disiunctis.

DISIUNCTVM EST, quando ly vel, inter terminos coniungit, & capitur diuisiue, & complexiue. Tunc est complexiue, quando vno signo determinatur, aut æquiualeat propositioni, in qua vno signo determinatur. Et veritas talis propositionis non probanda est per reductionem ad disiunctiua, sed per ascensum, vel descensum sub toto disiuncto, & per suppo-

sitionem extremorum. Hoc est verum, quādo tenetur vnica acceptione: quia si pluribus tenetur, ascensus, vel descensus prius sub partibus, & postea sub toto.

¶ Pro quo nota, quod disiunctū positum à parte prædicati, vel à parte subiecti modificatum aliquo signo, accipitur complexiue, & vnicè: sed quādo à parte subiecti, & non modificatur vnico signo, accipitur communiter diuisiue: sed in rigore potest sumi complexiue, acceptū non vnicè, sed pluribus: ut in hac, Omnis Philosophus est Socrates, vel Plato: resolutione facta subiecti, sub toto prædicato est descendendum, sicut & in hac, Aliquis Petrus, vel Paulus non disputat. Et in hac, Omnis homo, vel omnis equus non est animal, potest capi diuisiue, & sic reducenda est immediatè ad disiunctiuam: vel potest complexiue capi nō vnicè, resolutis partibus, deinde sub toto.

¶ Sed vt cognoscatur differentia inter disiunctum complexiue, & diuisiue, notandum: quia hæc est negatiua vera, Homo vel Chymæra nō est homo: capiendū diuisiue: & est falsa, si complexiue: quia æquiualeat isti: Homo non est homo: quia in disiunctis complexiue tentis, si vna pars supponit, & alia non: pars non supponens, conuertitur cum supponente. Et ob id, æquiualeat illa, huic, Homo non est homo. Et est regula in affirmatiuis.

¶ Quando disiunctum non singularizatur, neque distribuitur, æquiualeat disiunctum complexiue, & diuisiue tentū. Vt Homo, vel equus currit: perinde est, quod diuisiue, vel complexiue sumatur: sed in negatiuis non sic, vt in exemplo supra posito.

¶ Circa modū arguendi in his, est regula. A parte disiuncti, ad totum disiunctum est argumentum formale, sicut à parte disiunctiua ad totā. Et si capiatur complexiue, tunc est velut argumentari ab inferiori ad suum superius. Et in negatiuis oportet ponere constantiam: quia non sequitur, Chymæra non est animal: ergo, Chymæra, vel homo nō est animal. Sed oportet ponere, & Chymæra est. Similiter cauendum: ne in consequenti disiunctum singularizetur, vel distribuat: quia non valet, Petrus disputat: ergo hic Petrus, vel Paulus disputat. Singularizando totum pro Paulo, Neq; sequitur, Omnis homo est risibilis: ergo omnis homo, vel equus est risibilis, toto distributo: quia est argumentum ab inferiori ad superius distributiue: quod non valet. Sicut non sequitur, Est homo: ergo est omne animal.

¶ Circa oppositionem in istis, est considerandum: quod cum ly vel, complexiue tentum, sicut ly &, cōplexiue, nec sit particularitas, neq;

F vniuer

2. Argum.

Ad argum.
mentum.

1. Nota

2. Nota

Regula

Regula cir
ca modum
arguendi in
disiunctis.

Nota

vniversalitas, sequitur in cōtradiatorijs nō esse necessarium vnum in aliud mutari, sed oportet regulas oppositionum seruare. Et quando disiūctum accipitur vnice, reputandus est sicut vnus terminus simplex. Vt hæc, Omnis homo vel equus currit: Aliquis homo vel equus non currit: toto subiecto affirmatiue vnice distributo sunt contradictoria. Si verò disiūctum diuisiue capiatur, contradicendū est per copulatū diuisiue sumptū, sicut in disiunctiuis dictū est. Et sic disiūctū diuisiue sumptū, subcōtrariatur disiuncto diuisiue sumpto, ratione particularitatis: sicut copulatum copulato, ratione vniversalitatis de ly &, partibus eorum se habentibus secundum exigentiam contradictionis. Exempli gratia, Hæc Omnis homo, & omnis equus currit: Aliquis homo, vel equus non currit: contradicunt. Et hæc, Omnis homo, & omnis equus currit, Aliquis homo, & aliquis equus non currit: contrariantur. Et hæc, Petrus, vel Paulus currit, Petrus, vel Paulus non currit: subcontrariatur.

1. Argum. Circa istam materiam est argumentum. Istæ sunt cōtradiatoriæ, Omnis homo, vel equus nō est animal. &, Homo non vel equus non est animal: & tamen sunt simul veræ, rebus stantibus vt nūc. Patet, per ascendentes sub ly homo. Ille homo, vel equus non est animal. Affirmatiua est vera, quia ascendentes sunt veræ: iste homo non vel equus non est animal, &c.

Solutio. Ad hoc respondetur, illas non esse contradictorias, committitur enim defectus: quia ly animal, in negatiua distributum in ordine ad confusam, in affirmatiua manet cōfusè, cum tamen deberet supponere determinatè. Quod patet, quia dempta negatione in affirmatiua tenetur in ordine ad terminum determinatè supponentem, Homo vel equus non est animal. Deberet hæc signari pro contradictoria, Homo non vel equus non est, b. animal.

2. Argum. Secundò sic arguitur. Istæ sunt cōtradiatoriæ: Omne animal est, b. homo, vel, b. equus: & a. animal non est homo, vel equus: tamen sunt simul veræ, casu quòd sit vnus homo, & vnus equus. Affirmatiua constat in veritate ex ascendentes, & negatiua vera, ascendendo supra totum disiūctum distributum. Nam hæc est vera, a. animal non est iste homo, vel iste equus: quia sub ly animal, demonstrabo animal nō demonstratum in disiuncto, hoc animal non est iste homo, vel equus.

Solutio. Ad hoc respondetur, negando quòd contradicant: quia in affirmatiua ly animal, distribuitur in ordine ad duos terminos, quorum vnus determinatè, scilicet illæ duæ partes: & alius cōfusè, scilicet totale disiūctum. Ob id stabit ly animal, mixtim de ly. c. vt idem ordo seruetur

resolutionis in negatiua, sicut in affirmatiua. Et hæc sufficiant de disiunctis, & disiunctiuis: & tãdem circa omnia, quæ in primò tractatu Summularum adduci solent, ex proposito reliquimus quæ non conducunt, necessaria verò sic sunt apposita, vt nil vtile sit desideradū. * Imo ad huc nonnulla meritò refecanda sunt inutiliter satis apposita propter tyrones, quibus belligerare, etiam si aërem verberent, gratum est.

INCIPIT TRACTATUS exponibilium.

C A P. I.

POST PRIMVM

Tractatum, quem Summularum dicunt: sequitur de exponibilibus, qui solet plus iusto ab aliquibus, sicut in alijs soliti sunt extendi. Nos tamen non ab

incepto desistetes, sic rem ipsam ob oculos ponere curabimus, vt necessaria non prætereamus sub silentio: & quæ superflua (& conducunt minime) scienter prætermitemus.

¶ Licet in præcedentibus de propositione fuerit prolixus sermo, quia quædam, quæ exponibiles vocantur propositiones, specialiter considerandæ veniunt, ob eorum inclusum obscurū sensum, speciali indigent animaduersione. Quapropter sic definitur.

¶ Propositio exponibilis illa dicitur, quæ obscurū habet sensum rōne alicuius termini in ea positi, manifestabilis per aliam, vel alias clariore. Sicut hæc, Tantum hō est animal, exponibilis vocatur: quia rōne de ly Tantum, obscurū habet sensum: & declaranda venit per alias magis manifestas. Per has. Hō est animal, & Nihil aliud ab homine est animal, vel Nihil non homo est animal. Et possent exempla poni de alijs.

¶ In primis solet disputari, vtrum exponibilis propositio censenda sit cathgorica, an Hypothetica? Respondetur, quòd quidam dicunt esse hypotheticā, quia in mente omnia sunt explicita: & quæ obscuræ in voce, vel scripto, in mente, significant distinctissime. Verum dicendum exponibiles esse cathgoricas: & hæc, Tantum homo est animal, subordinari in mente vni ex quatuor illis terminis compositæ. Aliàs ly Tantum, non reperiretur in mente: quòd est contra modum communem concipiendi. Itaque affirmandum, exponibiles cathgoricas esse: licet ratione signi, vel sensus obscurioris, nō sint probandæ

Definitio ppositio, exponibilis

Questio

Propositio exponibilis cathgorica est

bandæ

bandæ sicut categoricæ per ascensum, vel per conuersionem. Hoc enim non obstat, quominus sint categoricæ. Præsertim quòd sunt aliquæ exponibiles, & conuertibiles, & resolubiles, per descensum, & ascensum, vt infra erit manifestum, & supra dictum est.

Propositio vniuersalis non est exponibilis.
* Propositionem vniuersalem, exponibile ponunt nonnulli: & de affirmatiua loquentes in recto sic exponunt: omnis homo currit homo currit & nullus est homo quin ille currat, vel vt alij homo currit, & nullus homo est nò currēs: & si in obliquo sic, cuiuslibet hominis asinus currit hominis asinus currit: & nullus est homo, quin illius asinus currat. Sed vniuersalis negatiua nò sic exponitur: sed p inductionē, aut per suum oppositum contradictorium: vt nullus homo est lapis: sic, neque iste homo est lapis, nec iste homo, nec iste homo, & sic de singulis, ergo nullus homo est lapis: per oppositum sic hæc est falsa, aliquis homo est lapis, quia non inuenitur de quo verificet, ergo ista est vera, nullus homo est lapis. Cōsequētia patet, quia duo contradictoria nò possunt simul esse vera. Sed tamen omittentes vniuersalem, quia rationem non videtur habere (quidquid alij dicant) exponibilis, de exclusiua erit sermo.

Propositio exclusiua.
¶ Propositio exclusiua exponibilis illa est: vbi signum exclusiuum ponitur: Vt ly Tantum, & similia. Est considerandum, quadruplex esse exclusiuarum genus. Quædam est exclusiua affirmatiua: vbi verbum, & exclusiua dictio affirmatur. Vt hæc, Tantum homo est animal. Secundum est, vbi vtrunque negatur. Et hæc pure negatiua. Vt, Non tantum homo est animal. Tertium est, quando signum affirmatur, sed copula negatur. Vt hæc. Tantum homo non est animal. Quartum, vbi solum signum. Vt hæc, Non tantum homo non est animal.

Nota.
¶ Sed antequam ad singularia descendamus, erit considerandum: ly Tantum, sumi exclusiue, & exclusim. Quando exclusiue, tunc est pars propositionis, & nò pars extremi: & collocatur a principio propositionis. Exclusim capitur, quando facit propositionem de excluso extremo. Et tunc efficitur pars extremi. Vt in hac, Petrus est tantum animal. Quæ exponitur, Petrus est animal, & illud non est, non animal. Quæ æquiualeat huic, Homo est animal. Alio modo capitur exclusim de exclusa copula: vt in hac, Petrus tantum est sapiēs: & exponitur sicut quæ de excluso extremo. Sed tamen quia de istis nò est vsus, ad verè exclusiuas reuertamur.

1. Ordo.
¶ Primus ordo exclusiuarum exponitur sic. Tantum homo est animal: per vnam præiacentem, quæ sic vocatur, propositio dempto signo. Et secunda est oppositæ qualitatis, & quantitatis,

contradictorii subiecti ad priorem, scilicet p has duas, Homo est animal, & Nihil nò homo est animal.

¶ Secundus ordo. Non tantum homo est animal. Non homo est animal, vel Non homo est animal. Vt primum neganter, & secundum infinitanter. Exponitur per ly vel: quia quando signum negatur, sic debet exponi.

¶ Tertius ordo. Tantum homo nò est animal: exponitur sic, Homo non est animal, & Omne non homo, est animal: vbi ly non, infinitanter.

¶ Quartus ordo. Non tantum homo nò est animal: sic exponitur, Omnis homo est animal, vel aliquid non homo non est animal. Isto modo exponendæ sunt omnes exclusiue, in quibuscunque terminis sint.

¶ Et ponuntur regulæ ad argumentandum. Ab exponibili copulatiua, ad quilibet suarum exponentium, est cōsequētia formalis. Quia virtualiter est à tota copulatiua, ad alteram eius partem. Et ob id, ab vna exponente, ad exponibilem, nò valet. Et si exponibilis disiunctiue exponit, valet argumentum ab ipsa ad disiunctiuam suarum exponentium, & e contrario. Et ab exponibili ad totam copulatiuam: & e contra, formale argumentum est. A qualibet exponentium ad ipsam exponibilem disiunctiue valet. Quia est virtualiter à parte disiunctiuæ ad totam argumentari.

¶ Notandum, quòd ly Tantum, potest excludere gratia alteritatis, & gratia alietatis, & gratia pluralitatis. Primo modo maximè contingit in terminis cōnotatiuis: vt in hac, Petrus est tantum albus. Quando ly tantum, gratia alteritatis. Hic denotatur, Petrum esse album, & non esse alia qualitate qualificatum.

¶ Gratia alietatis, vt in modis prædictis, & cōtingit singulariter tantum, pluraliter tantum, singulariter, & pluraliter. Singulariter, vt in hac, Tantum homo est animal: quia terminus est diuisiuus singularis numeri. Pluraliter, Tantum homines sunt animalia. Vtroque modo, vt in hac: Tantum populus est entia. Quia potest excludere singulariter, Populus est entia: & nihil nò populus est entia. Vel pluraliter, Populus est entia, & nulla non populus sunt entia.

¶ Gratia pluralitatis exclusio contingit, quando excludimus à termino numerali, Vt in hac, Tantum quatuor sunt elementa. Quæ sic exponitur, Quatuor sunt elementa: & non plura quàm quatuor sunt elementa.

CAP. II.

De oppositione in exclusiuis.

OPPPOSITIONEM IN istis, & contradictionem facile assignare est: præponendo negationem. Vt huic, Tantum homo est

F 2 animal.

animal. Contradictoria est, Non tantum homo est animal. Non enim est verius contradicere, quam toti propositioni negationem præponere. Et ad cognoscendam oppositionem sint regulæ.

1. Regula. Omnes propositiones immediatè exponibiles, quas licet ambas immediatè copulatiuè exponere: quarum aliqua exponens, est contraria alicuius alterius: vel aliqua vnius formaliter repugnat in veritate alicui alterius: & vna non repugnat in falsitate alicui alterius: vel ambabus, sunt contrariæ. Vt hæc, Tantum animal est homo. Tantum animal non est homo: sunt contrariæ. Et hæc, Tantum omne animal est homo, Tantum omne animal non est homo. Quia in primo binario secundæ exponentes sunt contrariæ. Et in secundo, primæ. Primæ, Nullum non animal est homo, & Omne non animal est homo. Secundæ, Omne animal est homo, Omne animal non est homo. Item hæc, Tantum homo currit, Tantum ois homo non currit, sunt contrariæ: quia primæ exponentes repugnant in veritate, scilicet homo currit, & omnis homo non currit: cum sint contradictoriæ. Et secundæ non repugnant in falsitate, scilicet, Nihil non homo currit, & Omne non omnis homo currit.

2. Regula. Si sint duæ propositiones exponibiles, quarum altera exponatur copulatiuè, altera disiunctiue, si exponens vnius contrarietur vni alterius, & reliqua reliquæ, sunt contrariæ. Et si vna subcontraria fuerit vni alterius, & reliqua reliquæ, sunt subcontrariæ illæ duæ exponibiles. Vt hæc, Tantum omne animal omnis homo est, Non tantum animal omnis homo est: sunt contrariæ: quia primæ exponentes sunt contrariæ, scilicet Omne animal omnis homo est: & Non animal omnis homo est. Et hæc, Tantum animal omnis homo est, Non tantum omne animal omnis homo est: sunt subcontrariæ: quia istæ subcontrariæ sunt: Animal omnis homo est, & Non omne animal omnis homo est: Quia casu quod solus sit vnus homo, & sint alia animalia, vtraque est vera.

3. Regula. Omnes propositiones, quæ conuertuntur cum duabus contradictorijs, sunt contradictoriæ: & quæ cum duabus contrarijs sunt contrariæ: & quæ cum duabus subcontrarijs, sunt subcontrariæ. Vt hæc, Tantum animal homo est, Non tantum animal est homo, sunt contradictoriæ: quia prima conuertitur cum hac: Omnis homo est animal, & secunda cum hac: Homo non est animal. Exemplum secundi, Tantum animal est homo, & Tantum animal non est omnis homo: sunt contrariæ: quia conuertuntur cum duabus contrarijs, scilicet, Omnis homo est animal, & Nullus homo est animal. Et hæc, Non tantum homo non est animal, & Non

tantum homo est animal: sunt subcontrariæ: quia duæ exponentes sunt subcontrariæ, scilicet Aliquid non homo non est animal, & Non homo est animal, capiendo ly non, infinitanter.

Circa suppositionem exclusiuarum sint regulæ: **1. Regula.** Omnis terminus præcedens dictionem exclusiuam supponit secundum exigentiam signorum. Vt in hac, Cuiuslibet hominis tantum equus est animal. Ly hominis, stat distributiue. Et sic tales propositiones sunt resoluendæ ratione talium terminorum.

2. Regula. Dictio exclusiua sicut confundit subiectum, sic distribuit prædicatum, nisi ab aliquo signo impediatur. Vt in hac, Tantum homo est animal, ly homo, supponit confuse: & ly animal, distributiue. Et hinc, Tantum. b. homo est animal, ly homo, supponit determinate. Veritas regulæ fundatur in hoc. Quia hæc, Tantum homo est animal, conuertitur in ista, Omne animal est homo. Dixi, nisi aliquo signo impediatur. Pro quo sit. **3. Regula.**

3. Regula. Quando in terminum fertur aliud signum à dictione exclusiua: supponit ille terminus secundum exigentiam signi. Vt in hac, Tantum. b. homo est animal. Ly homo, supponit determinate. Et in hac, Tantum omnis homo est animal, distributiue. Et in hac, Tantum. a. homo est animal, confuse tantum.

Circa modum ascendendi, vel descendendi sint regulæ:

1. Regula. Sub terminis, qui præcedunt signum exclusiuum, fiet ascensus, vel descensus secundum exigentiam suppositionis termini, sicut diximus in materia de ascensu, & descensu: Ita, vt si determinate supponat, ascensus disiunctiue erit.

2. Regula. Sub totali prædicato exclusiua licet ascendere, & descendere copulatiue, ad omnia supposita. Vt in hac, Tantum homo est animal. Sic, Tantum homo est hoc animal, & tantum homo est hoc animal, &c.

3. Regula. Sub prædicato exclusiua, vbi solum copula negatur, non licet ascendere, vel descendere, neque copulatiue, neque disiunctiue. Nam non sequitur, Tantum Deus non est creatura: ergo tantum Deus non est ista creatura. Antecedens est verum, & consequens falsum: quia plura alia à Deo non sunt ista creatura: quia creatura homo, non est ista creatura leo. Hæc sufficiat dixisse de exclusiuis. Qui voluerit alia videre, quæ à summulistis traduntur, in principio libri exponibilium inueniet: verum vt sæpè retuli, sine fructu leget: quia istarum exponibilium non est vsus frequens: & quando occurrit, ex modo concipiendi, ex sensu quem facit, potest expoui, & intelligi.

CAP. III.

De exceptiuis.

PROPOSITIO EXCEPTIUA, est propositio exponibilis, ratione signi exceptiui in ea positi. Vt, Omne animal præter hominem est irrationale. In huiusmodi propositione

oportet considerare terminum à quo fit exceptio, qui est, quem sequitur dictio exceptiua: vt ly animal. Et considerandus est terminus extra captus: qui est accusatiuus, qui sequitur post dictionem immediatè, & prædicatum in quo fit exceptio, & signum exceptiuum. Primum est ly animal: secundum est ly hominem: tertium ly rationale: quartum ly præter.

Requisitum est ad congruentiam exceptiua, vt pars extra capta sit inferior ad terminum à quo fit exceptio. Vt ly homo, inferior est ad animal. Ob id non est congruitas in ista, Omnis homo præter animal disputat. Quod est verum, quando dictio sumitur exceptiue: quia si diminutiue, non est necessarium. Vt in hac, Decem præter quinque sunt quinque.

Secundum requisitum est, quod terminus à quo fit exceptio, sumatur cum signo vniuersali: vt in exemplo proposito, Omne animal, &c. non est apta exceptio, Animal præter hominē est irrationale: quia oportet sit exceptio partis à toto, & inferioris à superiori distributo.

Est notandum: quod ly præter, quatuor modis sumitur: primò pro sine, vt rex potest regere populum suum præter auxilium alterius. i. sine. Secundo modo sumitur per additionem: vt oportet me soluere creditori cētum, præter solutos: est sensus vltra solutos. Tertio modo per remotionem alicuius partis à toto: vt dicimus sex præter vnū hoc est quinque; ex sex extrahe- re vnū & quinque; remanent. Quarto modo sumitur exceptiue: vt quando à consortio prædicati, excluditur pars subiecti communis: vt oēs homines præter christianos sunt in fideles: in hoc quarto sensu solum constituit exceptiuam. Et etiam, nisi, sumitur aliquando exceptiue, vt omnis homo nisi virgo Maria contraxit originale. Alio modo sumitur conditionaliter, vt nisi Dñs custodierit ciuitatem &c. Primo modo solum constituit exceptiuam. Etiam aduerte, quod exceptiua affirmatiua, probari potest per duas exponentes, in quarum prima remouetur prædicatum, à parte extra capta, & in secunda affirmatur prædicatum vniuersaliter de subiecto exceptiue sumpto cū parte extra capta infinitata, vel negata, vt oīs homo præter sortē currit: Sor-

tes non currit, & omnis homo non sortes, vel qui non est sortes currit: ergo omnis homo præter sortem currit. Et negatiua sic: vt, nullum animal præter hominem est rationale, homo est rationalis, & nullum animal nō homo, vel quod non est homo est rationale.

Exceptiua propositio exponibilis reperiri potest in quadruplici differentia: sicut in exclusiuis dictum est. Nam vel totum affirmatur, vt in exemplo posito. Vel totum negatur, scilicet signum, & copula. Vt, Non omne animal præter hominem est irrationale. Vel signum affirmatur, copula negata. Vt, Omne animal præter hominem non est irrationale. Vel signum negatur, copula affirmata. Vt, Non omne animal præter hominem non est irrationale.

Propositio vbi totum affirmatur, exponitur per tres propositiones. Omne animal præter hominem est irrationale. Omne animal non homo est irrationale, & Omnis homo est animal, & Nullus homo est irrationalis. Vbi verò totum negatur, vt hæc: Non omne animal præter hominem est irrationale. Non omne animal, non homo est irrationale. Vel, Non omnis homo est animal. Vel Aliquis homo est irrationalis. Tandem, per tres propositiones contradictorias ad primò dictas. Quando solum copula negatur, copulatiue exponitur. Omne animal præter hominem non est irrationale. Sic, Omne animal non homo non est irrationale, & Quilibet homo est animal: & Quilibet homo est irrationalis. Si tamen signum & copula negatur, exponitur disiunctiue, Non omne animal præter hominem non est irrationale. Non omne animal nō homo non est irrationale, vel Nō omnis homo est animal, vel Nō omnis homo est irrationale.

Circa oppositionem istarum exceptiuarum constat, primum, & secundum modum esse contradictorias, scilicet Omne animal præter hominem est irrationale, & Non omne animal præter hominem est irrationale. Et tertium, & quartum similiter. Vt hæc duæ, Omne animal præter hominem non est irrationale: & Non omne animal præter hominem non est irrationale. Sed tamen secundus, & quartus ordo, cum exponantur disiunctiue, subcontrariantur, scilicet Non omne animal præter hominem est irrationale: & Non omne animal præter hominem non est irrationale. Sed de illis, quæ copulatiue exponuntur, in quibus contrarietas reperitur, ratione de ly & sint regulæ.

Prima regula. Omnes duæ exceptiua, quæ copulatiue exponuntur: si aliqua exponens vnus repugnet in veritate alicui alterius, sunt contrariæ formaliter. Vt hæc duæ, Omne animal præter hominem est irrationale: Omne animal præ-

Exceptiua in quadruplici differentia.

vbi totum affirmatur

Quomodo sit oppositio.

1. Regula

ter hominem non est irrationale: quia primæ exponentes repugnant, scilicet, Omne animal non homo est irrationale, & Omne animal non homo non est irrationale. Sed pro exceptiuis, quando vna disiunctiue, & altera copulatiue: fit. 2. regula.

2. Regula. ¶ Secunda regula. Si duæ exponentes vnius cōtradiciunt duabus exponentibus alterius sibi correspondentibus, participant legem aliarum duarum exponentium. Ob id, Omnis homo præter Petrum currit, & Omnis homo non præter Petrum currit, sunt contrariæ. Quia secundæ, & tertiæ exponentes sunt contradictoriæ, primæ verò sunt contrariæ. Verbi gratia, Omnis homo præter Petrum currit, habet hanc primam, Omnis homo non Petrus currit. Et alia, Omnis homo non præter Petrum currit, habet hanc primam, Omnis homo non Petrus non currit. Quæ duæ sunt contrariæ. Et secundæ & tertiæ exponentes sunt contradictoriæ: quia sunt hæc, Petrus est homo, & Non Petrus currit: & secundæ sunt, Non Petrus est homo, vel Aliquis Petrus currit.

3. Argum. ¶ Sed contra hoc est argumentum. Si regula esset vera, sequeretur duas propositiones affirmatiuas esse contrarias, imò quod maius est duas synonymas, scilicet istas duas, Omne animal præter hominem est animal, & Omne animal præter hominem est animal. Patet, nam si sufficit exponentes sint contrariæ, cum secunda exponens, quæ est, Omnis homo est animal, contrarietur huic, Nullus homo est animal, quæ est tertia exponens, ipsæ essent cōtrariæ. Quod videtur falsum, cum ad contrarietatem requisita sit opposita qualitas, & nihil sibi ipsi possit esse contrarium.

Solutio. ¶ Ad argumentum dicendum, illas non esse cōtrarias. Et quando arguis, secundam & tertiam exponentes esse contrarias: distinguo. Vel secundum situm exponentium, & sic nego: vel secundum synonymitatem intrinsecam oppositarum, & sic concedo. Non enim habent contrarietatem secundum situm exponentiū: quia secunda, & tertia exponens solum synonymitatem seruant intrinsecam subiecti ad subiectum: & non prædicati ad prædicatum. Ob id in simili forma dantur simul veræ, scilicet Omnis homo est animal, & Nullus homo est lapis. Ob quod illæ non erant veræ contrariæ, & sic non valet argumentum contra regulam. Si tamen sumeretur contrarietas secundum synonymitatem intrinsecam oppositarum, non esset dubium eas esse contrarias. Neque ex hoc contra regulam. Quia tunc non esset oppositio, quia exponentes sunt, sed quia oppositæ qualitatis, eiusdem quantitatis, participant vtro-

que termino, ordine eodem.

¶ De suppositione, & ascensu breuiter. Terminus præcedens dictionem exceptiuam, ea suppositione supponit, quam signum causat supra ipsum cadens: ad modum quo in alijs simplicibus propositionibus. Verum non valet ascensus, vel descensus sub tali termino. Non enim sunt congruæ singulares, Hoc animal præter hominem est irrationale, &c. Quia, vt prædiximus, oportet terminus ille, à quo fit exceptio, sit superior, & vniuersaliter capiatur.

¶ Terminus, qui immediatè sequitur post dictionem exceptiuam, supponit distributiue, & valet ascensus copulatiuus in illis, vbi dictio est affirmata: vt in illis quæ in primo, & tertio ordine. Sed tamen non sic valet descensus. Non enim sequitur, Omne animal præter hominem est irrationale, & isti homines sunt omnes homines: ergo omne animal præter istum hominem est irrationale. Datur antecedens verum, & consequens falsum. Est argumentatio ab inferiori ad suum superius, cum distributiue superioris. Est enim, ac si fieret, Omne animal non homo est irrationale: ergo omne animal non hic homo, est irrationale: ly animal non homo, inferius est ad ly animal non hic homo. Prædicatum tamè exceptiuæ non plenè distribuitur, quia in vna exponentium distribuitur, & in alia non: vt in hac, Omne animal præter hominem est irrationale. In tertia exponētium, quæ est, Nullus homo est irrationalis, distribuitur: & in prima non distribuitur, scilicet in hac, Omne animal non homo est irrationale: pro parte enim qua distribuitur, liceret copulatiue ascendere.

¶ Regulæ ponuntur nonnullæ pro istis exceptiuis, & sit prima.

¶ Omnis propositio vniuersalis in parte vera, & in parte falsa, potest per exceptionem suppositorum reddi vera. Vt hæc, Omne animal est irrationale, in parte vera est: & in parte falsa. Per exceptionem illorum, pro quibus est falsa, fiet exceptiua vera, sic, Omne animal præter hominem est irrationale.

¶ Secunda regula. Omnis exceptiua copulatiue exponibilis repugnat suæ præiaceti: vt hæc, Omne animal est irrationale, & Omne animal præter hominem est irrationale, & hæc, Omne animal non est irrationale. Et, Omne animal præter hominem non est irrationale. Dixi si copulatiue, quia si disiunctiue, bene stant: vt hæc duæ non repugnant, Non omne animal est irrationale, & Non omne animal præter hominem est irrationale: quia vna infert aliam. Nam cum exponantur disiunctiue, ab vna exponentium, ad ipsam exponibilem valebit. Sicut à parte disiunctiuæ ad totam. Et apertum est istas simul stare.

*Suppositio-
ni regulæ*

*2. Regula.
Quomodo
supponunt
termini in
exponibili-
bus.*

1. Regula.

2. Regula.

stare. Non omnis homo præter Petrum est lapis, & Non omnis homo est lapis. Vtraque est vera.

3. Regula.

¶ Tertia regula. Omnis exceptiua primi ordinis, vbi vtrunque affirmatiuè, infert duas subcontrarias, in quibus subiicitur terminus à quo fit exceptio, & prædicatur prædicatum exceptiua. Sequitur formaliter, Omne animal præter hominem est irrationale: ergo aliquod animal est irrationale, & aliquod animal non est irrationale. Nam prima infertur ex prima exponente, quæ est: Omne animal non homo est irrationale: ab inferiori ad superius non distributum affirmatiuè. Et secunda infertur ex secunda, & tertia exponentibus simul. Sequitur bene, Nullus homo est irrationalis, omnis homo est animal: ergo aliquod animal non est irrationale, in Felapton.

C A P. IIII. De reduplicatiuis.

SEQVITVR DE exponibili reduplicatiua, vbi ly In quantum. Omnis homo in quantum animal, est sensibilis. Omnis homo in quantum rationalis, est risibilis. &c.

Dictio reduplicatiua.

Nota.

Specificatiue.

¶ Notandum est, signum istud posse capi specificatiuè, diminutiue, & reduplicatiuè. Specificatiuè, quando actum specificat, & quando conceptum: quando actum dicit rationem formalem. Vt in hac. Ens in quantum ens, est subiectum Metaphysicæ: ly in quantum, specificat rationem formalem, seu actum, & exponitur per duas exponetes. Ens est subiectum Metaphysicæ, & ratio formalis est, esse ens. Ratione conceptus. Deus odit hominem, in quantum peccatorem. ly in quantum, proprium conceptum specificat, scilicet in quantum peccatorem: non in quantum hominem, & sic per duas exponetes exponitur, Deus odit peccatorem: & isto conceptu quia peccator.

Diminutiue.

¶ Diminutiue sumitur, vt in hac, Aethiops est albus quantum ad dentes, vel secundum dentes. Et in hac, Christus secundum humanitatem est creatura: ibi sumitur diminutiue.

Reduplicatiue.

¶ Reduplicatiue tamen, facit reduplicatiuam exponibilem, & per quatuor propositiones exponitur, vt dicemus.

Quatuor termini reduplicatiue.

¶ Quatuor termini sunt in reduplicatiua, scilicet terminus qui immediatè præcedit signum, & qui immediatè sequitur & prædicatum, & signum.

¶ Sicut in superioribus dictum est, constituendo quadruplicem ordinem exponibilium, scilicet vbi tam dictio quam copula affirmatur: & quando totum negatur: & tertium, quando solum copula: quartum, quando solum signum: sic in præsentiarum.

¶ Primus ordo, Omnis homo in quantum rationalis, est risibilis. Quæ exponitur copulatiue per quatuor propositiones. Omnis homo est risibilis, & Omnis homo est rationalis, & Omne rationale est risibile, & Quia aliquid est rationale, ipsum est risibile.

1. Ordo.

¶ Secundus ordo, vbi vtrunque negatur, scilicet, Non omnis homo in quantum rationalis est risibilis. Disiunctiue. Non omnis homo est risibilis, vel Non omnis homo est rationalis, vel Non omne rationale est risibile, vel Non quia aliquid est rationale, ipsum est risibile. Tandem ex opposito fit per vnam disiunctiuam contradictoriam copulatiua prius datæ in primo ordine.

2. Ordo.

¶ Tertius ordo est, quando solum copula negatur: vt hæc, Omnis homo in quantum rationalis non est risibilis, exponitur copulatiue. Omnis homo non est risibilis, & Omnis homo est rationalis, & Omne rationale non est risibile, & Quia aliquid est rationale, ipsum non est risibile.

3. Ordo.

¶ Quartus ordo, vbi solum signum negatur. Non omnis homo in quantum rationalis, non est risibilis. Disiunctiue. Aliquis homo est risibilis, vel Aliquis homo non est rationalis, vel Aliquod rationale est risibile, vel, Non quia aliquid est rationale, ipsum non est risibile.

4. Ordo.

¶ Circa oppositionem in reduplicatiuis id considerandum, quod in propositionibus cathegoricis simplicibus, dummodò hoc obseruetur, quod dictio reduplicatiua in vna negetur, & in alia affirmetur ad contradictionem. Et si oporteat contrarias assignare, quòd in vtraque, vel saltim in altera, affirmetur. Et ad subcontrarietatem, quòd in vtraque, vel saltim in altera, negetur. Exempli gratia. Omnis homo in quantum rationalis est risibilis: & Omnis homo in quantum rationalis non est risibilis: contrariantur. Et hæc, Non omnis homo in quantum rationalis, est risibilis: & Non omnis homo in quantum rationalis non est risibilis: subcontrariantur.

Oppositio in reduplicatiuis.

¶ Circa suppositionem in istis nota, quòd subiectum in reduplicatiua, & tandem omnes termini præcedentes signum reduplicatiuum supponunt secundum exigentiam signorum, & sic erit ascensus, vel descensus secundum talem suppositionem. Et dato reduplicatiua possint immediatè exponi, vt dictum est, præstat fiat resolutio prius terminorum præcedentium. Vt in

Suppositio.

hac, **O**mnne animal in quantum habet animam, est sensibile: fiet ascensus sub ly animal, & singularizato hoc animal in quantum animatum, est sensibile: potest expositio fieri.

Terminus reduplicatus mixtım supponit.

¶ **T**erminus reduplicatiuus, licet posset dici distributiue supponere, quia in tertia exponente distribuitur, scilicet in hac, **O**mnne animatum est sensibile: tamen æquualèter supponit mixtım. Quia in aliqua exponentium distribuitur, & in aliqua non. Distribuitur quidem in tertia, & in secunda: & quarta manet sine distributione. Vt, omne animal est animatum: & si aliquod est animatum: illud est sensibile, &c. Ob hoc, sub illo termino nõ valet ascensus, vel descensus copulatiuus: quia non plenè distribuitur: neque disiunctiuus, quia non plenè particularizatur. Nam ista, **O**mnis homo in quantum rationalis, est risibilis, est vera, & omnes descendentes sub ly rationale sunt falsæ, vt hæc est falsa, **o**mnis homo in quantum iste rationalis est risibilis, & hæc, **I**ste homo in quantum iste rationalis, est risibilis. Et e contra. **P**etrus in quantum animal est homo, est falsa, & aliqua singularis sub ly animal, est vera, **P**etrus in quantum hoc animal, eodem demonstrato, est homo.

¶ **P**rædicatum in reduplicatiua primi generis, si subiectum distribuitur, supponit confusè tantum. Vt in hac, **o**mnis homo in quantum rationalis, est disciplinabilis, ly disciplinabilis, supponit confusè.

C A P. V.

De ly immediatè.

IC BREVITER poterit ordo propositionũ signari, sicut in præcedentibus: nam vbi totum affirmatur, vt in hac **P**etrus immediatè post hoc erit albus: exponitur sic, **P**etrus post hoc erit albus, & quocunq; instanti dato post hoc, inter illud & hoc: **P**etrus erit albus.

1. Ordo.

2. Ordo.

¶ **S**ecundus ordo, quando negatur totum. Vt

Petrus non immediatè post hoc erit animal. Exponitur disiunctiue. **P**etrus non post hoc erit animal, vel non quocunq; instanti dato post hoc: inter illud & hoc, **P**etrus erit animal: tandem per duas cõtradiçtorias, duabus primis.

¶ **T**ertius ordo, vt hæc. **P**etrus immediatè post hoc non erit animal, sic: **P**etrus post hoc nõ erit animal, quæ est præiacens: & quocunq; instanti dato post hoc, inter illud & hoc, **P**etrus non erit animal. *3. Ordo.*

¶ **Q**uartus. **P**etrus non immediatè post hoc nõ erit albus, sic disiunctiue. **P**etrus non post hoc non erit albus, vel non quocunq; instanti dato post hoc, inter illud, & hoc non erit albus. Et sicut dictum est in propositionibus de futuro: sic etiam dicendum, in propositionibus de præterito: solum hoc mutato, quòd loco, instanti dato post hoc: dicamus, instanti dato ante hoc. Vt **P**etrus immediatè ante hoc fuit albus. Sic exponitur, **P**etrus ante hoc fuit albus, & quocunq; instanti dato ante hoc, inter illud & hoc, **P**etrus fuit albus. *4. Ordo.*

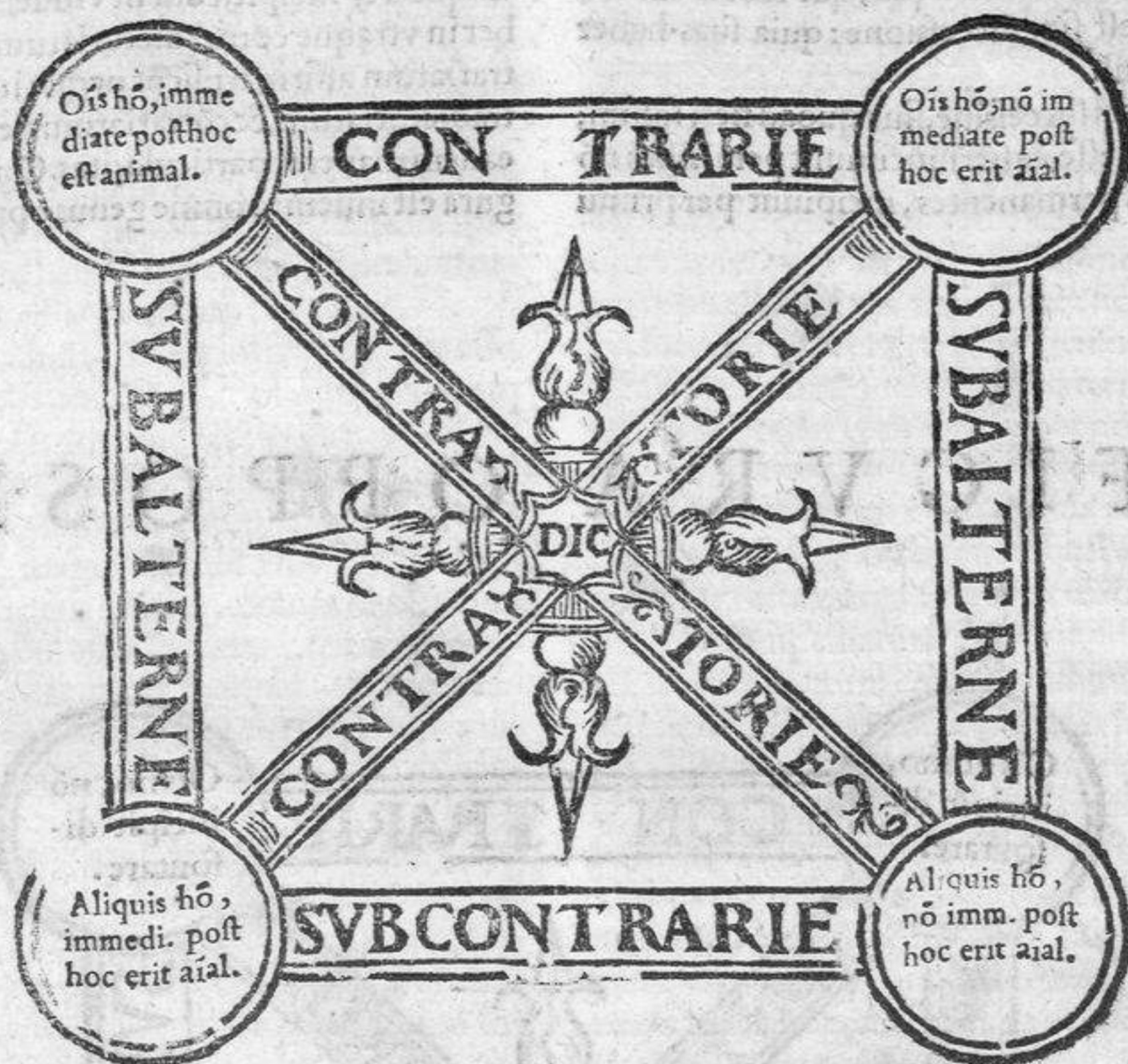
¶ **O**portet hic considerare, quòd terminus qui præcedit ly immediatè, debet resolui antequam exponatur. Vt in hac, **H**omo immediatè post hoc erit sapiens; ly homo, prius debet resolui, scilicet iste homo, &c. Sed tamen si ly immediatè præcederet, statim deberet exponi. Vt hæc, immediatè post hoc erit sapiens. *Nota*

¶ **C**irca suppositionem terminorum aduertendum, quòd sicut termini qui præcedunt ly immediatè, secundum exigentiam signorum supponunt: sic qui signum immediatè sequuntur, supponunt confusè, si non modificetur aliquo signo. Nam ly immediatè, est signum vniuersale affirmatiuum, distribuens ly instans: atque ob id confundens terminum immediatum. *Suppositio.*

¶ **C**irca oppositionem in propositionibus de ly immediatè, oportet sicut in alijs cathegoricis considerare: quòd cum ly immediatè, sit signum vniuersale, non debet vtraque cõtradiçtoriarum, aut subcontrariarum affirmari. Neque in vtraque cõtradiçtoriarum, aut contrariarum negari. Quia aliàs, in primis maneret eadem vnũ uersalitas, & in secundis eadem particularitas. Sicut in sequenti figura patet. *Oppositio.*

FIGVRA

FIGURA OPPOSITI.

¶ Istæ etiam sunt contrariæ, Petrus immediate post hoc erit animal, & Petrus immediate post hoc non erit animal. Quia manet eadem vniuersalitas. Et iste, Petrus nō immediate post hoc erit animal, & Petrus non immediate post hoc non erit animal, sunt subcontrariæ: quia manet eadem particularitas:

Corollarium.

¶ Ex quo sequitur has duas, Homo immediate post hoc erit albus: Homo immediate post hoc non erit albus, nullam legem participare. Non sunt contrariæ, quia manet eadem particularitas, ex parte de ly homo: nec sunt subcontrariæ, quia manet eadem vniuersalitas, ex parte de ly immediate.

C A P. VI.

Dely incipit, & desinit.

N hac materia oportet considerare: quod sicut ad incipiendum duo signatur instātia, scilicet, primū esse, & vltimū non esse: sic ad desinēdū, vltimū esse, & primū nō esse. Omne quod incipit esse, vel nūc est, & immediate añ hoc nō fuit: vel nūc nō est, & immediate post hoc erit. Sic que desinit, nūc nō est, & immediate añ hoc fuit: vel nūc est, & immediate post hoc nō erit.

¶ Istorum instantium, quædam applicantur ad res permanentes, & alia ad res successiuas. Et sic, ly definit. Res successiuæ sunt in duplici differentia. Quædam successiuæ quoad esse, & fieri: vt motus, & tempus: quia & esse est successiuum, & fieri: eo quod partes non possunt esse simul. ¶ Res successiuæ quoad fieri, qd fieri est successiuum, sed possunt habere suas partes simul. Vt calor in aqua, qui successiuè fit, & tamen est sine successione: quia suas habet partes simul.

¶ Res omnes successiuæ, siue quoad fieri solùm, sine quoad esse, & fieri, incipiunt per vltimū nō esse: sed res permanentes, incipiunt per primū

fui esse. Vt Petrus, & alia. Sed quoad definitionē, omnes res mundi (nisi momentaneè durent) definunt per primum non esse. Momentaneæ tamen, definunt per vltimum instans esse. Sicut instans quod nunc est, & non immediatè post hoc erit.

¶ Oppositio in istis consideranda est, sicut in propositionibus de inesse, vno hoc considerato: quod ly incipit, cum sit vniuersalitas, nō debet in vtraque contradictoriarum, nec subcontrariarum affirmari: sicut neque in vtraque contradictoriarum, & cōtrariarum negari: quia sic, eadem maneret particularitas. Quare in hac figura est inuenire omne genus oppositionis.

FIGVRA OPPOSI.

CAP. VII.

De ly Differt.

suppositio.

¶ Et circa suppositiones terminorum dicendum, terminos qui præcedunt ly incipit, secundum exigentiam signorum supponere. Termini tamen sequentes, licet formaliter distribuuntur à negatiōe inclusa in ly incipit, verum æquiualeter supponunt mixtim, id est non habent unicam suppositionem. Ob id non valet ascensus, nec descensus copulatiuus, neque disiunctiuus, vt supra in alijs exponibilibus dictum est, sed debet probari propositio per suas exponentes immediatè. Et sic tales termini sequentes ly incipit, supponunt immobiliter quantum ad ascensum, vel descensum: imò etiam supponerent immobiliter, quanuis ab alio signo modificarentur: quod est peculiare in istis de incipit, & desinit: vt in hac, Incipit omnis homo viuere, debet immediatè exponi.

Duplex instans.

¶ Considerandum erit hìc, instans duplex esse, scilicet completum, & incompletum. Primum instans completum illud est, in quo res est, & non immediatè ante hoc fuit ipsa, neq; aliquid eius. Vltimum non esse completum est, in quo res non est, neque aliquid eius, sed immediatè post hoc erit ipsa res, & totum esse eius. Vt si nunc non esset Ioannes, sed immediatè post hoc esset totus Ioannes, dicitur vltimum non esse completum eius, & econtra instans incompletum, & vltimum non esse incompletum.

¶ Istis notatis, erit considerandum, quod communiter dicitur: quòd rei permanentis non est dabile vltimum esse completum. Quod probatur, supposito duæ formæ substantiales nunquam simul, neque aliquando materia sine forma. Cùm forma substantialis incipiat esse per primum esse, vel in illo instanti transmutationis, forma corrumpenda est, vel non. Si sic, duæ formæ erunt, & quæ generatur, & quæ corrumpitur: quod est omnino impossibile. Vel non est forma corrumpenda, & tunc quæro: vel tunc est generanda, vel non. Si non, ergo materia sine forma, quod repugnat: si sic, vel forma corrumpenda immediatè ante hoc fuit, vel non, Si sic, ergo desinit esse per primum non esse: ergo non per vltimum esse: quia aliàs idem esset, & non esset: si idem esset primum non esse, & vltimum esse. Si dicas quòd non immediatè ante hoc fuit. Tunc sic: forma corrumpenda non immediatè ante hoc fuit: & forma generanda non fuit: ergo fuit immediatè antè hoc materia sine forma. Ob id probatur non dari vltimum esse completum rei permanentis, sed primum non esse. De quibus latius in Phisicis speculationibus.

¶ *Differētia* INTER differt, & diuersum, est differentia. Nam differentia, & alietas semper est inter entia simul existentia, & in aliquo cōuenientia. Ob id, Deus est diuersus à creatura, sed non propriè differt.

¶ Exponibiles de ly Differt, solum sumuntur affirmatiuè, vel negatiuè, scilicet Petrus differt à Ioāne, & Petrus nō differt à Ioāne. Et affirmatiua exponitur, Petrus est, & Ioannes est: & Petrus non est Ioannes. Et negatiua sic: Petrus est, vel Ioannes est: vel Petrus est Ioannes.

¶ Est notandum, quòd si aliquis terminus resolubilis præcedat ly differt, debet primò resolui antequam exponatur, ratione de ly differt. Vt in hac, Leo differt ab equo: prius resolui debet ratione de ly Leo: & terminus qui sequitur post ly differt, rectus ab eo, supponit distributiuè, nisi aliunde impediatur.

¶ Est argumentum contra modum exponendi. Nam si esset verum, sequeretur hanc esse falsam. Essentia Diuina differt à patre: capiendò ly essentia, incompletè. Patet, quia exponitur sic, Essentia Diuina est, & pater est: & essentia Diuina non est pater. Ista tertia est falsa. Sed tamen propositio illa, Essentia Diuina differt à patre: est vera. Patet, quia sub prædicato supponente determinatè, datur vna vera. Nam demonstrato filio, hæc est vera: Essentia Diuina est hoc differens à patre.

¶ Ad hoc respōdetur distinguendo. Vel ly differt, capitur syncategorematicè exponibiliter, & sic est falsa, vt probatum est, ratione tertiæ exponentis. Et tunc non est ascendendum sub ly differt. Vel ly differt, capitur categorematicè, & non exponibiliter: & si substantiuè, est vera, propter vnā singularem, demonstrando filium, vt inter arguendum factum est. Aut capitur ly differens, adiectiuè, habendo pro substantiuo essentiam Diuinam, capiendò incompletè: & sic est falsa. Neque tunc est sua singularis illa, vbi in ly differens, demonstratur filius: quia cùm sit adiectiuum de ly essentia, singularis erit, hæc essentia differēs. Cùm ergo hæc proposita propositio, possit esse vera, & falsa, secundum alium, & alium sensum, quando simpliciter proponitur, debet absq; distinctione negari: quia de rigore capitur exponibiliter ly differt, & syncategorematicè. Pro futuro Theologo hæc deseruiunt.

C A P. VIII.

De comparatiuis.

C O M P A R A T I-
uorū duplex ordo datur:
vt in differt diximus. Vt,
Homo fortior est leone,
Homo non est fortior leone.
Et exponit prima per
tres exponentes copulati-
uē, Homo est fortis, & Omnis Leo est fortis, &
Nullus Leo est ita fortis sicut homo. Et negati-
ua exponitur cōtradiōtorio modo. Nullus ho-
mo est fortis, vel Non omnis Leo est fortis, vel
Aliquis Leo est ita fortis sicut homo.
¶ Sed tamen hīc considerandum in exemplo
proposito: quia prācedit comparatiuum ly ho-
mo, qui est terminus resolubilis, debet prius re-
solui, antequā exponatur, vt diximus in prāce-
dentibus: nam si immediatē exponeretur, darē-
tur exponentes veræ, exponibili existēte falsa.
Dato casu, q̄ homines aliqui essent in fortitudi-
ne varij, secundū magis & minus, à non gra-
du, vsq; ad quatuor, & eodē modo leones: illa
est falsa exponibilis: Homo est fortior leone,
vt patet ex casu: quia quālibet descendēs sub ly
homo, est falsa: & tamen exponētes sunt veræ. s.
Homo est fortis, & Quilibet Leo est fortis, &
Nullus Leo est ita fortis, sicut homo. Prima, &
secūda cōstant: tertia probatur, quia sua cōtradi-
ctoria est falsa, Leo est ita fortis sicut hō: quia ly
homo, tenet distributiue, datur singulares false.
* Notandum quōd hic loquimur de compara-
tione proprie, nam de impropria, non spectat
ad Dialecticum: sed ad Grammaticū, vel Rhetori-
cum: vt quando res in qua fit comparatio, non
participatur ab vtroq; termino: vt mel est dul-
cius, felle: & nix est albius, coruo.

C A P. IX.

De infinito.

*Infinitū va-
riē sumit.*

I N F I N I T V M capi-
tur dupliciter, cathegore-
maticē, & syncathegore-
maticē. Et primo modo,
dupliciter. Vno modo, vt
attribuitur magnitudini,
& sic valet, tanquā res sine
termino. Alio modo vt tribuitur multitudini,
& valet: multitudo, cuius consequenter nume-
rando, non reperitur vltima vnitas.

*Infinitum
syncathego-
rematicē.*

¶ Syncathegorematicē, dupliciter, vt magnitu-
dini tribuitur, & tunc exponit dupliciter. Vno
modo, non tātum, quin magis. Alio modo, per

quantūlibet maius. Et sic, infinitū pondus Pe-
trus pōt portare, id est, aliquātū pondus potest
portare, & quātūlibet maius. Et sic est impossi-
bilis: quia si pōdus excedat virtutē agentis, non
poterit esse actio, cū semper fiat à proportio-
ne maioris inæqualitatis. Proportionabiliter
exponitur, quando tribuitur multitudini: per
non tot quin plures, vel quantumlibet plures.
In primo sensu aliqua conceduntur: nam si syn-
cathegorematicē cōceditur ista: infinita, sunt
finita, Quia aliqua sunt finita, & non tot, quin
plura. Et conceditur, Infinitæ partes proportio-
nales sunt in hoc continuo. Item conceditur, In
finitum pondus Petrus potest portare: quia nō
tantum, quin maius. Et infinitū pondus potest
musca portare: quia nō tātum, quin maius. Et,
Petrus maius pōt pondus portare ipsa musca:

Ly omnes collectiue.

¶ De hoc nil aliud, quā quæ dicta sunt, quādo
de cōtradiōtorijs agebamus. Vt, scilicet, Omnes
Apostoli Dei sunt duodecim, sit exponēda: To-
ta collectio Apostolorum est duodecim.

C A P. X.

De ly Totus.

T O T V S, C A P I T V R
cathegorematicē, & syncathe-
gorematicē. Syncathegorema-
ticē, valet: quālibet pars: & sic,
Totus Sortes est minor Sorte:
exponitur: Quālibet pars Sor-
tis, est minor Sorte. Capitur cathegorematicē
dupliciter. Vno modo pro ente, quod non est
pars alterius. Secundo, pro ente habente par-
tes, & existente per se. Et sic conceditur ista, To-
tum quod est in mundo, est in domo mea.
¶ Dicūt nōnulli, q̄ ly totū, à parte subiecti, sumi-
tur syncathegorematicē. Et à parte prædicati,
cathegorematicē. Sed est quæstio de nomine.

C A P. XI.

De ly Aeternum.

A E T E R N V M,
potest capi cathegorematicē,
tanquam nomen, & syncathe-
gorematicē. Syncathegorema-
ticē, reddit propositionē expo-
nibilē: vt si iungatur verbo præ-
teriti temporis, tantum valet, sicut ante quodli-
bet tempus verum, vel imaginarium: quando
verbo

verbo futuri, valet: post quodlibet tēpus verū, vel imaginarium: vt in ista, Anima æterna erit, scilicet, post quodlibet tempus. Essentiæ rerū fuerunt æternæ, id est, in diuina cognitione.

¶ Sed tamen qui ista dicunt, non ponunt differentiam essentialem inter æternitatem, & tempus. Nam licet tempus à parte anteriori, neque posteriori haberet principium, neq; finem, nõ esset æternitas: quia non esset mensura habentium totum suum esse simul: quod est de ratione, & essentia æternitatis: vt asserit Boëtius, & S. Tho. 1. pa. q. 10. vbi dicit. Aternū esse, quod habet totum suum esse simul, & nõ successiuè, sine principio, ac sine durationis, & sic soli Deo potest conuenire. Ob id dato Petrus, vel alius homo esset productus ante quodlibet tempus verum, vel imaginarium, nõ diceretur æternus: quia suum esse non haberet simul. Et si cõcederetur quod fuit ab æterno: caperetur æternum loco de ly semper. Ob id ly æternum, verè sumitur, prout dicit illud quod habet suum esse totum simul, absque successione.

Boetius.
S. Thom.

De ratione
æternitatis
quod totum
simul.

C A P. XII.

Dely Contingenter.

CONTINGENTER, capitur generaliter: & valet, vt ly possibiliter, sicut in modalibus dictum est, quod cui tribuitur possibile, eidem, & contingens. Aliquādo sumitur specialiter, & exponitur per duas exponētes. Ioannes contingenter currit, per istas: Ioannes possibiliter currit, & Ioannes possibiliter nõ currit. Et in hoc sensu, Aristot. ait primo priorum, propositionem de contingenti conuerti in oppositam qualitatem. Et ratio est, quia si vna contradictoriarum est contingens: & altera est contingens. Nam si Petro conuenit contingenter currere, eidem conuenit contingenter non currere. Ob id istæ æquivalent, Petrus contingenter currit, Petrus contingenter non currit: nec differunt, nisi quia prima exponens vnus, est secunda alterius, & e contra.

¶ Duplex ordo reperitur in propositionibus de contingenter. Primus, vbi ly contingenter, & copula affirmatur, & exponitur hæc vt dictū est. Secundus ordo, vbi vtrunq; negatur: & contradictorio modo exponitur. Vt hæc, Petrus non contingenter currit: sic exponitur, Petrus impossibiliter currit: vel, Petrus necessariò currit. Et ad veritatē propositionis primi ordinis, sufficit sua de inesse sit contingens. Et hæc suffi-

cient dixisse pro materia exponibilium: nam prolixius ea tractare, non est in animo.

INCIPIT TRACTATUS
Syllogismorum.

C A P. I.

PROPOSITIO ABSOLUTUM tractatum exponibilium, sequitur syllogismorum, qui est præcipua pars Dialecticæ. Et primò definitur propositio.

T E X T V S.

Propositio, est oratio affirmatiua, vel negatiua: alicuius de aliquo, vel alicuius ab aliquo.

¶ Terminus est, in quē resoluitur propositio: vt in subiectum, & prædicatum.

¶ Dicitur de omni est, quādo nihil est sumere sub subiecto, de quo non dicatur prædicatum: Vt *Dicitur de omni*

Omnis homo disputat. Vbi disputatio prædicatur de homine: & nihil est sumere sub homine, de quo non dicatur disputatio.

¶ Dicitur de nullo est, quando nihil est sumere sub subiecto, a quo nõ remoueatur prædicatū: lo. *Dicitur de nullo*

Vt Nullus homo disputat: hic disputatio remouetur ab homine: & nihil est sumere sub homine, a quo non remoueatur disputatio.

¶ Syllogismus, est oratio, in qua quibusdam *Quid syllogismus,*

propositis, & concessis, necesse est aliud accidere, præter ea quæ posita sunt, & cõcessa: Vt Omne aīal est substātia: Oīs hō est aīal: ergo Omnis homo est substātia. Hoc totū, est oratio, in qua quibusdā propositis, s. duabus præmissis, necesse est aliud accidere, scilicet, conclusionem.

PORTET cõsiderare primò q Arist. in libro Perihierm. propositionis, aliam ponit definitionem sic, Propositio est verū vel falsum significans. Et tamē vnus vna solūm debet esse definitio. Solutio stat in hoc q vnus rei vbi duplex cõsideratio, potest esse duplex definitio: & quia propositio, consideratur in quantum enunciat rē sicut est, vel aliter quā est, de quo est cõsideratio in lib. Perihiermenias, dat ibi definitionem propositionis, per significare verè

vel

vel falsè, & quia propositio, consideratur in quantum syllogismum componit: vt contingit in præsentis tractatu, diffinit: per hoc quòd est alicui⁹ ab aliquo &c. Et hic tractatur de Syllogismo formali, qui abstrahit à veritate vel falsitate propositionum, & cōclusionis: dummodo fiat Syllogismus secundum debitum modū & figuram: est validus de forma: etiam si præmissæ, & conclusio, sint falsæ. Vt hic omnis homo est asinus: omnis equus est homo: ergo omnis equus est asinus: in barbara, est syllogismus verus de forma, licet non de materia: sed licet abstrahat à veritate vel falsitate non ab affirmatione, vel negatione, vt infra dicemus.

¶ Oportet considerare secundo, quod dici de omni, & dici de nullo, sunt modi, per quos regulatur syllogismus omnis. Nam per dici de omni, regulantur omnes syllogismi perfecti: quales illi sunt, qui habent omnes præmissas affirmatiuas. Per dici de nullo, regulantur modi negatiui qui aliquam præmissarum habent negatiuā: vt inferius dicemus. Et cum dici de omni sit, quod medium in aliqua præmissarum completè distribuatur: oportet differere quot modis dicatur ly dici de omni: & quid sit medium.

Dici de omni duplex. ¶ Dici de omni, est duplex. scilicet prioristicum, & posterioristicum. Posterioristicum est, propositio vera in omni tempore, & pro quolibet supposito, siue sit vniuersalis, siue non: vt contingit in materia naturali, Homo est animal. Homo est sensibilis.

Hic de dici de omni prioristico fit mentio. ¶ Sed dici de omni prioristicum est, quādo propositio est vniuersalis, siue sit vera, siue falsa: cuius subiectum, cum sit terminus communis, completè distribuitur: Vt est hæc, Omnis homo est animal, & similiter: Omnis homo est lapis. In præsentiarum solū mentio fit de dici de omni prioristico.

Necessitas cōsequentiæ, & cōsequentiæ. ¶ Medium est terminus, qui sumitur bis in præmissis: vt in hac, Omnis homo est animal, Omne rationale est homo: ergo Omne rationale est animal: ly homo, est medium: quia in præmissis bis sumitur. Oportet ergo syllogismus sit oratio, in qua quibusdam positus: scilicet, præmissis: vt in exemplo dato, in quo ponit differentiam syllogismi, qui constat ex tribus propositionibus: & enthymemate, quod solū ex duabus: ergo positus, & concessis, necesse est aliud euenire, scilicet conclusionem: necessitate consequentiæ, & non consequentis. Duplex est enim necessitas: consequentiæ, & consequentis. Consequentis est, necessitas conditionata: vt si dicamus, Necesse est hominem loqui si disputat: & si currit, moueri: quia tuuc denotatur, quòd posito antecedenti, quòd currat: sequitur in bona consequentia, quòd moueatur.

¶ Alia est necessitas consequentis, quæ est absoluta: vt si dicimus, Deum esse, est necesse. In definitione ergo quando dicitur, necesse est aliud accidere, &c. id est, oportet præmissis positus, & concessis, etiam sit verum quòd aliquid sequitur, non tamen dicit necessarium esse ideo est necessitas consequentiæ & non consequentis.

T E X T V S.

*Q*uoniam syllogismus constat ex tribus terminis, & duabus propositionibus: quarum prima maior, secunda minor. Ex tribus terminis non possent duæ formari propositiones, cum qualibet oportet habeat duos: nisi vnus bis sumatur. Tunc ille qui bis sumitur: si subiicitur in vna, & predicatur in alia, constituit primam figuram. Et si predicatur in vtraque, est secunda figura. Aut subiicitur in vtraque, & sic est tertia figura.

¶ Terminus qui bis sumitur, vocatur mediū. Et terminus qui sumitur cum medio in priori propositione, vocatur maior extremitas. Et qui sumitur cum medio in secunda propositione, vocatur minor extremitas.

¶ Ex duabus propositionibus quæ in antecedenti: prima vocatur maior, & secunda vocatur minor.

¶ Ad syllogismum requiritur modus, & figura. Figura, est ordinatio trium terminorum secundum debitam subiectionem, & predicationem. Et sic. Prima figura est, quando mediū subiicitur in vna propositione, & predicatur in alia. Vt, Omne animal est substantia, Omnis homo est animal: ergo Omnis homo est substantia.

¶ Secunda figura est, quādo mediū predicatur in vtraque: vt Nullus lapis est animal, Omnis homo est animal: ergo Nullus homo est lapis.

¶ Tertia figura est, quando medium subiicitur in vtraque: vt Omnis homo est substantia, Omnis homo est animal: ergo Quoddam animal est substantia. Vnde versus. Sub, Præ, prima: secunda Præ, Bis. Tertia, Bis sub.

¶ Modus,

¶ *Modus, est ordinatio duarum propositionū in debita quantitate, & qualitate.*

¶ *Debita quantitas est: quod si vna est particularis, alia sit vniuersalis. Et qualitas debita: quod si vna sit negatiua, alia sit affirmatiua.*

MNIA VIDENTUR clara, ob id non indigent declaratione. Solū circa textum videtur notandum, illos terminos sic nominari, maior extremitas: minor, & mediū: eo quod in syllogismis perfectis, vt sunt Barbara, & Darij (vt dicemus) oportet sumere pro maiori extremitate terminū, qui sit superior ad mediū, & pro minori extremitate, qui sit inferior ad mediū: vt in hoc syllogismo, Omne animal est substantia, Omnis homo est animal: ergo Omnis homo est substantia. Maior extremitas, scilicet, ly substantia, est superior ad ly animal: & minor extremitas est, ly homo, inferior ad ly animal: quod est mediū: licet hoc non sit requisitum in omnibus syllogismis, vt post latius dicemus.

2. Nota. ¶ Circa id quod dicitur, primam figuram esse, vbi mediū in vna prædicatur, & in alia subiicitur, est notandum, aliquos posuisse quatuor figuras, vbi. s. prima sit, quando mediū subiicitur in maiori, & prædicatur in minori: & quarta figura sit, quando prædicatur in maiori, & subiicitur in minori: vt si in syllogismo proposito diceremus sic, Omnis substantia est animal, Omne animal est homo: ergo Omnis homo est substantia. Sed tamen non est necesse quartam istam apponere figuram, cum sufficienter in prima intelligatur: quia solū per transpositionem fit, quod mediū in maiori prædicatur, & in minori subiicitur. * Et in virtute illius regule antepredicamentali, Quando alterum de altero prædicatur quidquid, prædicatur de prædicato prædicatur de subiecto, positis quibusdam limitationibus, de quibus suo loco.

Aliqui ponunt quatuor figuras esse vt Galen?

Non est ponenda quarta figura.

Argument.

¶ Et si quis contra illud quod dicitur, syllogismum ex tribus terminis constare, & tribus categoricis insurgat, dicēs hunc esse syllogismū: Cuiuslibet hominis albi equus currit, Petrus vel Paulus est homo albus: ergo Petri vel Pauli equus currit (In Darij) tamen plures quam tres sunt termini. Similiter hic syllogismus, Omnis homo est risibilis, & omnis equus est hinnibilis: Petrus est homo, & brunellus est equus: ergo Petrus est risibilis, & brunellus est hinnibilis: hic nō sunt tres categoricæ, sed sex, & tamē vnus est syllogismus, ergo. Dicēdū ad hoc, quando dicitur syllogismū constare ex tribus termi-

Solutio.

nis, & ex tribus propositionibus, intelligitur tanquam ex partibus essentialibus. Itaque sine illis non potest fieri syllogismus. Sed tamen non sequitur ex hoc, quod non possit habere plures terminos, & plures propositiones: dummodo sint debite dispositi termini, & bene ordinatæ propositiones. Et quidem in exemplo posito, virtualiter sunt duo syllogismi.

¶ Ponuntur aliquæ regulæ generales ad omnes syllogismos, quas oportet memoriæ mandare.

T E X T V S.

X puris particularibus, indefinitis, aut singularibus nihil sequitur. Ob id oportet alteram præmissarū esse vniuersalē.

¶ Ex puris negatiuis nihil sequitur. Vnde oportet alteram præmissarum esse affirmatiuam.

¶ Si aliqua præmissarum fuerit particularis, conclusio erit particularis, & non e contra.

¶ Si aliqua præmissarum fuerit negatiua, conclusio erit negatiua.

¶ Mediū nunquam debet poni in conclusione.

Sicut istæ regulæ docent, sic euenit in omnibus modis, & in omni figura, vt infra declaratur. Nā in omnimodo semper aliqua præmissarum est vniuersalis, & semper aliqua præmissarū est affirmatiua: vel vtraq;: saltim nunquam vtraq; negatiua. Item, nunquam conclusio est affirmatiua, nisi vtraq; præmissarum fuerit affirmatiua. Et sic dicunt, quod conclusio sequitur partē debiliorē. Cum ergo negatiua sit debilior affirmatiua, altera præmissarū existēte negatiua, ipsa conclusio est negatiua. Et si altera præmissarū fuerit particularis, conclusio nō erit vniuersalis, sed particularis. ¶ Ad debitam præmissarum dispositionē tam inter se, quam in ordine ad conclusionem, quatuor conditiones sunt requisitæ.

¶ Prima conditio. Mediū debet esse totale extremum in altera præmissarū. Defectu cuius, hæ non sunt præmissæ bene dispositæ: Cuiuslibet hominis quilibet equus currit, & cuiuslibet hoīs equus quiescit: ergo equus currit & quiescit: nam ly cuiuslibet hominis, quod assumitur pro medio, non est totale extremum in altera præmissarū. Instatur hinc, Cuiuslibet hominis animal est albū, hoīs animal est nigrū: ergo animal nigrū est albū. Casu quod quilibet habeat animal albū, & vnus homo habeat etiam nigrum.

¶ Secunda

1. Condicio

2. Condicio

3. Condicio

4. Condicio

2. *Conditio.* ¶ Secunda est, quod medium sub ratione medij non intret conclusionem: de per accidens tamen non inconuenit: ut si ponatur ad seruandam ampliationem, aut restrictionem: ut hic, Pater generat, pater est essentia Diuina: ergo essentia Diuina est pater qui generat, ly pater medium, intrat conclusionem: nam si non intraret, & diceret: ergo essentia Diuina generat, antecedens esset verum, consequente existente heretico. Si tamen intraret medium, conclusionem: absque necessitate, non recte concluderetur: ut hic, Omnis homo disputat, Petrus est homo: ergo Petrus est homo qui disputat: sed oportet concludere solum: ergo Petrus disputat.

3. *Conditio.* ¶ Tertia conditio. Id quod se tenet ex parte medij in maiori: debet se tenere ex parte minoris extremitatis in conclusione: & quod se tenet ex parte medij in minori: debet applicari maiori extremitati in conclusione, & debet concludi minor extremitas in eodem casu, quo sumitur medium in maiori, & maior extremitas in eodem casu, quo stat medium in minori: ut Cuiuslibet hominis equus currit: Petrus est homo, ergo Petri equus currit. Omnis homo est animal, brunellus est hominis equus: ergo brunellus est animalis equus.

4. *Conditio.* ¶ Quarta conditio. Extremitates debent esse totalia extrema, tam in premissis, quam in conclusione, nisi id ponatur ad seruandam logicalem proprietatem, vel aliquid ponatur cum medio, quod debeat applicari extremitatibus: iuxta predicta in tertia conditione. Ex quo iste syllogismus non tenet in Baroco: Cuiuslibet hominis equus currit, & risibilis equus non currit, ergo risibile non est homo: nam si totalia subiecta sumantur in premissis pro extremitatibus, non sunt totalia extrema in conclusione, & sic solae determinationes non sunt totalia extrema in premissis. * Antecedens est verum & consequens falsum. Casu quod quilibet habeat duos equos, & vnus currat, & alius non.

C A P. II.

De defectibus Syllogismorum.

PONUNTUR DEFECTUS, qui solent contingere: ob quod syllogismus bonus non est. Et quidam vocantur intrinseci: alij extrinseci.

¶ Intrinseci illi sunt, qui committuntur inter premissas ex parte medij, ob quod premissae redduntur inhabiles ad inferendam conclusionem.

rendam conclusionem.

¶ Primus est, quando medium tenetur æquiuocè, quia tunc est virtualiter argumentari in quatuor terminis. Quare istae premissae non sunt sufficienter dispositae. Omnis homo est totus in quantitate, Petrus est homo: quia ly homo, in prima materialiter: in secunda personaliter. Item sic, Omnis canis est latrabilis, sidus caeleste est canis, &c. Non sequitur, Omnes Episcopi sunt sacerdotes: asini sunt Episcopi: ergo asini sunt sacerdotes.

* Et similiter quod non sit terminus analogus analogia plurium rationum: non valet, Omne fanum est animal, vrina est sana, ergo vrina est animal. Dixi analogia plurium rationum, quia si est vnus licet inæqualiter participetur: ut ens in via S. Tho. bene valet, Cuiuslibet enti debetur esse, substantia est ens, ergo substantiae debetur esse. Idem concluditur de accidente.

¶ Secundus defectus est, quando medium in vna premissarum accipitur vnicè: in alia non vnicè. Ob id hæc, Hominis equus non est animal, & quilibet equus hominis est hinnibilis, non sunt dispositae in Bocardo: quia medium in maiori pluribus, & in minori vnica.

¶ Tertius defectus est, quando medium in nulla premissarum distribuitur complete. Ob id istae non sunt habiles, Homo est risibilis, lapis homo non est. Et ob id istae etiam non sunt habiles. Vterque homo disputat, Omne risibile est homo: quia ly homo, in nulla complete distribuitur.

¶ Quartus defectus. Quando medium vbi non distribuitur, accipitur magis ample, quam vbi distribuitur, aut minus restrictè: ita ut stet supponere pro aliquo, vbi non distribuitur, pro quo non supponit, vbi distribuitur. Quare hæc non sunt dispositae, Omne animal est homo: Omnis equus possibiliter est animal.

¶ Quintus est, quando medium in premissa affirmatiua accipitur magis ample, quam in negatiua. Quare istae, Omnis homo possibiliter est animal, Nullus homo est animal, non sunt dispositae in Camestres.

¶ Sextus defectus est, quando nulla premissarum est affirmatiua: quia (ut dictum est) ex puris negatiuis nihil sequitur. Quare necessarium est, non solum quod non sint ambae formaliter negatiuae, sed quod neque virtualiter. Ratio huius est, ut adducit S. Thom. opus. 47. Quia conclusio affirmatiua non infertur nisi propter convenientiam extremitatum in vno tertio: ob id ambae oportet sint affirmatiuae, quando conclusio est etiam affirmatiua. Conclusio negatiua non infertur, nisi quia altera extremitatum disconuenit alicui tertio, cui altera conuenit. Et ob id altera premissarum oportet sit affirmatiua. Sic

Defectus intrinseci.

1. Defect.

2. Defect.

3. Defect.

4. Defect.

5. Defect.

6. Defect.

3. Thom.

ua. Sic

ua. Sic est verum, quod si conclusio est affirmatiua, vtraque præmissarum erit affirmatiua: & si cōclusio fuerit negatiua, necessariò altera præmissarum erit negatiua.

* Etiam est alius defectus, si præmissæ sint hypotheticæ, & conclu. categorica: ob id non sequitur, omne animal si est rudibile est asinus: omnis homo est animal si est rudibile: ergo oīs homo est asinus in Barbara. ¶ Est etiam defectus, quādo medium vel pars medij, ponitur in conclusiōe: ob id non sequit̃ in Baroco: omnis homo differt ab asino: brunellus non differt ab asino: ergo brunellus non differt ab homine. Quia differt est pars medij, & deberet concludi, ergo brunellus non est homo.

CAP. III.

De defectibus extrinsecis
syllogismorum.

DEFFECTVS EXTRINSECIS sunt, qui committuntur in modo subsumendi inter præmissas, & ex parte medij.

¶ Primus est: quando aliqua extremitatum tenetur æqui-

vocè. Ob id non sequitur. Nullum rationale est nomen, homo est rationalis: ergo homo nō est nomen. Nam ly homo, minor extremitas, fumitur in minori personaliter: & in conclusiōe materialiter.

2. Defect. ¶ Secundus defectus. Quando aliqua extremitatum in præmissis accipitur vnica, & in conclusiōe pluribus, aut econtra. Ob id non sequitur, Omne hinnibile est animal, hominis equus non est animal: ergo aliquis hominis equus non est hinnibilis. Sumitur enim in minori pluribus, & in conclusiōe vnice. Quia de terminatur illo signo, aliquis, &c. Vt nos diximus supra.

3. Defectus. ¶ Tertius. Quando arguitur à non distributo ad distributum. Ob id non sequitur, Omnis homo est animal, Equus nō est homo: ergo Equus non est animal, ex parte de ly animal, est argumentum à non distributo ad distributum.

4. Defect. ¶ Quartus committitur. Quando argumētum est à cōfusa ad determinatam: vt sic, Omnis homo est animal, Omne risibile est homo: ergo Omne risibile est. b. animal.

5. Defect. ¶ Quintus defectus. Quando arguitur à nō amplo ad amplum, cum distributione ampli, siue affirmatiuè, siue negatiuè. Ob id non sequitur. Omnis homo possibiliter est risibilis, Omne

animal est homo: ergo Omne animal possibiliter est risibile. Itē non valet, Omnis homo possibiliter est risibilis, Nullum animal est risibile: ergo Nullum animal possibiliter est homo. Ibi ex parte minoris extremitatis, scilicet de ly animal, arguitur à non amplo ad amplum.

¶ Sextus defectus est, arguēdo ab amplo ad nō amplum affirmatiuè, siue sit cum distributiōe, vel sine ea. Non sequitur, Omnis homo disputat, Omne album omnis homo est, vel fuit: ergo Omne album disputat: casu quod nullus sit albus modò, & fuerit olim.

* Potest etiam defectus poni: quando est per mixtio extremitatum in parte vel in toto: non sequitur in Barbara: Omne secundum immediate sequitur primum: Omne tertium, immediate sequitur secundum: ergo omne tertium immediate sequitur primum: quoniam maior extremitas, quæ est hoc immediate sequitur primum, replicatur secundum partem in minori, sed minor sic formetur: omne tertium est secundum.

CAP. IIII.

De modis primæ figuræ.

TEXTVS.

Rima figura habet nouē modos: quatuor concludunt directè, & reliqui indirectè. Concludere directè est, maiorem extremitatem predicari de minori in conclusiōe. Indirectè concludere, est minorem extremitatem predicari de maiori in conclusiōe.

Concludere directè.

¶ Prima regula. Maiori existenti particula-ri, nihil sequitur.

1. Regula.

¶ Secunda. Minori existente negatiua, nihil sequitur.

2. Regula.

¶ Barbara, primus modus, constat ex duabus vniuersalibus affirmatiuis, vniuersaliter affirmatiuam directè concludentibus. Vt, Omne animal est substantia: Omnis homo est animal: ergo Omnis homo est substantia.

Barbara primus.

¶ Celarent, secundus modus, constat ex maiori vniuersali negatiua, & minori vniuersali affirmatiua, vniuersalem negatiuam directè concludentibus. Vt, Nullum animal est lapis: Omnis hō est animal: ergo Nullus hō est lapis.

Celarent, secundus.

G ¶ Darij,

Darij, tertius.

¶ Darij, tertius modus, constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua, particularem affirmatiuam directè concludentibus. Vt, Omne animal est substantia: Quidam homo est animal: ergo Quidam homo est substantia.

Ferio, quartus.

¶ Ferio, est quartus modus, constans ex vniuersali negatiua maiori, & particulari affirmatiua minori directè concludentibus particularem negatiuam. Nullum animal est lapis: Aliquis homo est animal: ergo Quidam homo non est lapis.

Baralipton quintus.

¶ Baralipton, quintus modus, constat ex maiori & minori vniuersalibus affirmatiuis, particularem affirmatiuam indirectè concludentibus. Vt, Omne animal est substantia: Omnis homo est animal: ergo Aliqua substantia est homo. Et reducitur ad primum modum, scilicet ad Barbara, per conuersionem conclusionis per accidens.

* Sed nota, quòd hoc potest habere duplicem sensum: vnum, quòd conclusio de Baralipton conuertatur per accidens in vniuersalem affirmatiuam: & hic sensus est falsus: quia propositio particularis affirmatiua non conuertitur nisi per simplicem conuersionem, in particularem affirmatiuam. Secundus sensus est, quòd conclusio de Baralipton, conuertat vniuersalem affirmatiuam per accidens: & hic sensus est verus: nam vniuersalis affirmatiua, per accidens conuertitur, in particularem affirmatiuam: vt, Aliqua substantia est homo: ex ista, Omnis homo est substantia, & ita vniuersalis, est conuersa, & particularis est conuertens: est ergo sensus, quòd Baralipton, reducitur ad Barbara, per conuersionem conclusionis actiuam, per accidens: & non passiuam: quia si non conuertatur in vniuersalem affirmatiuam: conuertit tamen vniuersalem affirmatiuam, per accidens. Hic est sensus Boëtij in libro suo de Syllogismo categorico: vbi agens de quinto modo primæ figuræ Baralipton, inquit: quinus modus ex duabus vniuersalibus affirmatiuibus est, particularem colliges hoc modo, si a. fuerit in omni. b. & b. fuerit in omni. c. posset concludi, quòd a. esset in omni. c. sed quoniam ista vniuersalis propositio, vt dictum est, particulariter, in particularem conuertitur, prætermisso eo quòd. a. terminus de omni. c. termino prædicatur: conclusio esse dicitur, quòd. c. terminus de quodam. a. termino prædicatur: quòd hoc exemplo monstretur.

dum est. Si enim sint propositiones, sic: Omne iustum bonum est: Omnis virtus iustum est: posset etiam concludi: quòd Omnis virtus bonum est: sed quoniam ista propositio, sibi particulariter conuertitur, id est conuertitur in particularem, fit: vt quoddam bonum sit virtus. Et sic conclusio particularis syllogismi, colligitur ex duabus vniuersalibus affirmatiuis. Hæc Boëtius. Ex quibus constat, quòd particularis affirmatiua, quæ est conclusio, de Baralipton. Non est conuersa in vniuersalem affirmatiuam, vt reducatur ad Barbara: sed quoniam est conuertens vniuersalem affirmatiuam. Vnde potest concludi vniuersalis affirmatiua, quæ est conuersa: & tunc Syllogismus est in Barbara: & potest concludi particularis affirmatiua, quæ est conuertens, vniuersalem affirmatiuam: & tunc argumentum est in Baralipton.

¶ Celantes, sextus modus, constat ex maiori vniuersali negatiua, & minori vniuersali affirmatiua, vniuersalem negatiuam indirectè concludentibus. Vt, Nullum animal est lapis: Omnis homo est animal: ergo Nullus lapis est homo. Et reducitur ad secundum modum primæ figuræ, conclusione conuersa simpliciter, id est ad Celarent.

¶ Dabitur, constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & ex minori particulari affirmatiua, concludentibus indirectè particularem affirmatiuam. Omne animal est substantia: Aliquis homo est animal: ergo Aliqua substantia est homo. Reducitur ad tertium modum primæ figuræ: conclusione conuersa simpliciter, id est ad Darij.

¶ Fapesmo, constat ex vniuersali maiori affirmatiua, & minori vniuersali negatiua, concludentibus indirectè particularem negatiuam. Vt, Omne animal est substantia: Nullus lapis est animal: ergo Aliqua substantia non est lapis. Et reducitur ad modum quartum primæ figuræ, maiori conuersa per accidens, & minori simpliciter, & per transpositionem præmissarum, id est ad Ferio.

¶ Frisesomorum, nonus modus, constat ex maiori affirmatiua particulari, & minori vniuersali negatiua, concludentibus particularem negatiuam indirectè. Aliquod animal est substantia: Nullus lapis est animal: ergo Aliqua substantia non est lapis. Et iste reducitur ad quartum.

ad quartum modum, maiori & minori conuersis simpliciter, & per transpositionem præmissarum. i. ad Ferio.

* Nota quòd prima figura perfectior est secunda & tertia, saltem quo ad quatuor modos perfectos. Primò quia in ea concluduntur, omnia conclusionum genera: vniuersalis affirmatiua, in primo modo: vniuersalis negatiua, in secundo: particularis affirmatiua in tertio: & particularis negatiua in quarto. Secùdò est perfectior, quia medium verè mediat inter extremitates, & iungit eas: non sic in alijs figuris. Quia in secunda, in vtraque præmissarum prædicatur, & in tertia in vtraque subiicitur. Tertio est perfectior: quia quatuor primi, non reducuntur ad alios modos: & omnes alij reducuntur ad illos quatuor: ideo prima figura quia perfectior, merito in primo loco ponitur.

9. Modi in prima figura

S T I omnes nouem modi ponuntur in prima figura: in qua mediū subiicitur in vna præmissarum, & prædicatur in alia. Et ex istis nouem, quatuor concludunt directè, scilicet maiorem extremitatem de minori. Barbara, Celarent, Darij, Ferio. Et alij quinque concludunt indirectè, scilicet, minorem extremitatem de maiori: & reducuntur ad quatuor primos perfectos per conuersionem, qui quinque sunt Baralipon, Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisefomorum. Et ista reductio signatur per literas consonantes appositas vocalibus, vt infra dicemus.

Quatuor directè, quinque indirectè concludunt.

* Et notabis quatuor primos ab Aristot. positos in primo Priorū, quibus Boetius in libr. de Syllogismo cathgorico ex autoritate Theophrasti & Eudemi & assensu Porphyrij addit quinque modos concludentes indirectè, &c. Sed considerandum quòd quidquid dicat Boetius, Arist. in primo Priorum de modis indirectè concludentibus in prima figura fecit mentionem, vt de Fapesmo, & Frisefomorum: quia dicit ibi concludi minorem extremitatem de maiori: & per conuersionem reducendos, vt infra dicemus. Ob id virtute, Aristote. posuit modos etiam indirectè concludentes, licet solūm duos expressè posuit: ex quibus Theophrastus est motus ad ponendum alios.

C A P. V.

De secunda figura, & de modis eius. 4.

Equitur de secunda figura, cuius tales dantur regule.

1. Regula.

In secunda figura ex puris affir-

matius nil sequitur.

* Quia ex veris sequeretur falsum, vt Omnis homo est animal, Omnis asinus est animal, ergo Omnis asinus est homo.

Et in secunda figura semper concluditur negatiue. 2. Regula.

* Quia existente altera præmissarum negatiua, necessariò conclusio etiam erit.

In secunda figura, maiori existenti particulari nil sequitur. Cuius figure quatuor sunt modi. 3. Regula.

* Aliàs ex veris concluderetur falsum, vt homo est albus: nullus Ethiops est albus: ergo nullus Ethiops est homo.

Cesare, primus modus secundæ figure, constat ex vniuersali negatiua maiori & minori vniuersali affirmatiua: directè concludentibus vniuersalem negatiuam. Nullus lapis est animal, Omnis homo est animal: ergo Nullus homo est lapis. Reducitur ad modum secundum primæ figure, ad Celarent: maiori conuersa simpliciter. Cesare. 1.

Camestres, secundus secundæ figure, constat ex vniuersali affirmatiua maiori, & minori vniuersali negatiua, directè concludentibus vniuersalem negatiuam. Reducitur ad Celarent per transpositionem præmissarū, & conuersionem minoris simpliciter, & similiter conclusionis. Omnis homo est animal: Nullus lapis est animal: ergo nullus lapis est homo. Camestres. 2.

Festino, tertius modus secundæ figure, constat ex vniuersali maiori negatiua, & minori particulari affirmatiua, concludentibus directè particularem negatiuam. Nullus lapis est animal: Quidam homo est animal: ergo Quidam homo non est lapis. Reducitur ad quartum modū, Ferio, maiori conuersa simpliciter. Festino. 3.

Baroco, est quartus modus secundæ figure: constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari negatiua, concludentibus particularem negatiuam directè. Vt, Omnis homo est animal: Aliquis lapis non est animal: ergo, Aliquis lapis non est homo. Et reducitur ad primum modum primæ figure, ad Barbara, per reductionem ad impossibile. Baroco. 4.

Reducere per impossibile est, ex opposito conclusionis cum altera præmissarum inferre op-

positum alterius præmissæ. Sumatur oppositum conclusionis, *Omnis lapis est homo: cum hac maiori, Omnis homo est animal: & arguetur sic, Omnis homo est animal: & Omnis lapis est homo: ergo Omnis lapis est animal: quæ conclusio est cōtradiçtoria minoris.*
 * Hic aduerte, quòd sicut prima figura perfectior secunda, & tertia, secunda etiam est tertia perfectior: primò quia in secunda concluditur vniuersalis negatiua, & particularis negatiua: in tertia autem solùm particularis affirmatiua, & negatiua: ergo facit minùs scire, quàm secunda: etiam est perfectior: quia in secunda, medium prædicatur: in tertia subiicitur. Sed nobilius est prædicari, quia habet naturam formæ, quàm subiici, quod habet naturam materiæ.

CAP. VI.

De tertia figura, & de modis eius. 6.

1. Regula.

E T E R T I A figura tales dantur regule, scilicet, quòd minori existente negatiua, nil sequitur.

* Aliàs ex veris sequeretur falsum: vt hic, *Omnis homo est animal: Nullus homo est asinus: ergo Asinus non est animal.*

2. Regula.

Item, conclusio debet esse particularis.

* Aliter ex veris sequeretur falsum, vt hìc, *Omnis homo est animal: Omnis homo est substantia: ergo Omnis substantia est animal.* Esset ergo inutilis modus arguendi: oportet ergo in tertia figura, sit conclu. particularis: siue affirmatiua, siue negatiua.

Et habet sex modos.

Darapti. 1.

¶ Darapti, primus modus tertiæ figuræ, constat ex maiori, & minori vniuersalibus affirmatiuis, particularem affirmatiuam directè concludentibus. *Omnis homo est substantia, & Omnis homo est animal: ergo Aliquod animal est substantia.* Et reducitur ad tertium modum primæ figuræ, ad Darij, minori conuersa per accidens.

Felapton. 2.

¶ Felapton, secundus modus tertiæ figuræ, cōstat ex vniuersali negatiua, maiori, & minori vniuersali affirmatiua, directè concludentibus particularem negatiuam. Vt, *Nullus homo est lapis: Omnis homo est animal: ergo*

Aliquod animal non est lapis. Reducitur ad quartum modum primæ figuræ, minori conuersa per accidens, id est ad Ferio.

¶ Disamis, est tertius modus tertiæ figuræ, cōstat ex maiori particulari affirmatiua, & minori vniuersali affirmatiua, concludentibus directè particularem affirmatiuam. *Aliquis homo est animal: Omnis homo est substantia: ergo Aliqua substantia est animal.* Reducitur ad tertium modum primæ figuræ, conuersa maiori simpliciter, & transpositis præmissis, id est ad Darij.

¶ Datisi, quartus modus in tertia figura, constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua, directè concludentibus particularem affirmatiuam. *Omnis homo est animal: Aliquis homo est substantia: ergo Aliqua substantia est animal.* Reducitur ad tertium modum primæ figuræ, conuersa minori simpliciter, id est ad Darij.

¶ Bocardo, quintus modus, constat ex maiori particulari negatiua, & minori vniuersali affirmatiua, directè concludentibus particularem negatiuam, sic. *Aliquis homo non est lapis: Omnis homo est animal: ergo Aliquod animal non est lapis.* Et reducitur ad primum modum primæ figuræ, per impossibile. Sumatur oppositum contradictorium cōclusionis: *Omne animal est lapis, cum minori, Omnis homo est animal, & infertur oppositum maioris, scilicet, Omnis homo est lapis.* Et sic reducitur ad Barbara.

¶ Ferison, sextus modus tertiæ figuræ, cōstat ex minori vniuersali negatiua, & particulari affirmatiua minori, inferentibus directè conclusionem negatiuam particularem. *Nullus homo est lapis: Aliquis homo est animal: ergo Aliquod animal non est lapis.* Reducitur ad quartum modum primæ figuræ, minore conuersa simpliciter, id est ad Ferio.

¶ Syllogismorū concludentiū particularem negatiuam indirectè, tales dantur regule.

¶ Nullus syllogismus concludens particularem negatiuam indirectè, potest eam concludere directè: nec concludens eam directè, potest cōcludere indirectè. Quod debet intelligi, si solum

lūm concludant particularem negatiuam.

2. Regula. ¶ Prima figura concludit omnia genera propositionum, scilicet, vniuersalem, particularem, affirmatiuam, & negatiuam.

3. Regula. ¶ Secunda figura concludit particularem negatiuam, & vniuersalem negatiuam.

4. Regula. ¶ Tertia figura, concludit particularem affirmatiuam, & negatiuam. Versus sunt, Barba-
to, Celarent, Darij, Ferio, Baralipon, Celan-
tes, Dabitis, Fapesmo, Frisesomorum. In pri-
ma. Cesare, Camestres, Festino, Baroco. In se-
cunda. Darapti, Felapton, Disamis, Datisi,
Bocardo, Ferison. In tertia. Sunt decem & no-
uem dictiones: decem & nouem modis deser-
uientes.

Quid p vo cales in mo dis. ¶ Sciendum, quod per has vocales. a. e. i. o. in-
telliguntur quatuor genera propositionum.

A, Vniuer- Per vocalem. a. intelligitur vniuersalis affir-
salē affirm. matiuā, & per. e. vniuersalis negatiua, &
E, Negati- per. i. particularis affirmatiua, & per. o. par-
uam. ticularis negatiua. Et in qualibet dictioe sunt
1, Particula tree syllabæ ad minus. Per primam illarum syl-
labarum intelligitur maior propositio, per se-
cundam minor, & per tertiam, cōclusio. Ver-
bi gratia. Prima dictio, scilicet, Barbara, ha-
bet tres syllabas, in quarum qualibet ponitur
a. & per. a. ter positum, significatur, quod pri-
mus modus primæ figuræ constat ex duabus
propositionibus vniuersalibus affirmatiuis,
vniuersalem affirmatiuam concludentibus.
Et sic intelligitur de alijs dictionibus, secun-
dum vocales ibi positas.

¶ Sciendum, quod quatuor dictiones à princi-
pio positæ incipiunt ab istis quatuor cōsonan-
tibus. b. c. d. f. sicut omnes aliæ dictiones se-
quentes. Et per hoc intelligitur, quod omnes
modi, qui incipiunt per dictionem inchoatam
per. b. debent reduci ad primum modum pri-
mæ figuræ. Et omnes qui per. c. ad secundū: &
qui per. d. ad tertium: & qui per. f. ad quartū.

¶ Item. Vbicunq; ponitur. s. in illa dictione si-
gnificatur, quod propositio intellecta per vo-
calem immediatè precedentem debet conuer-
ti simpliciter. Et intellecta per vocalem im-
mediatè precedentem literam. p. debet cōuer-
ti per accidens. Et vbicunq; ponitur. m. ibi de-

bet fieri transpositio præmissarum.

¶ Est transpositio in præmissis, facere de ma-
iori minorem, & de minori maiorem. Et vbi
cunq; ponitur. c. significatur, quod modus
intellectus per illam dictionem, in qua poni-
tur, debet reduci per impossibile. Vnde versus.

¶ Simpliciter verti vult. s. p. verò per acci. m.
vult transponi. c. per impossibile duci. Seruat
maiorem, variatq; secunda minorem. Tertia
maiorem variat, seruatq; minorem.

* Hic aduertendum Aristot. (contra illos qui
Syllogismum vbi conclusio particularis præfe-
rebant) probare contrarium, scilicet, quod vbi
conclusio vniuersalis, ibi erit perfectior syllogi-
zatio: quia magis facit scire. Secundò quia vni-
uersalis, est de magis ente, quàm particularis: quia
vniuersale, magis est: quia incorruptibile, &
abstrahit ab hic, & nunc: vt in prædicabilibus
erit notum. Et tertia ratio fundatur, quia vni-
uersale, magis præseruat intellectum ab errore.
Sed quia hæc latius in libris Posteriorum, pro-
nunc sufficiant: vt ex istis etiam intelligatur,
præminencia primæ figuræ in ordine ad alias:
& modorum vbi vniuersale concluditur, in cō-
paratione, ad modum vbi particulare.

M N I A videntur clara in textu.
Solum oportet considerare illum
modum reducendi per impossi-
bile in Baroco, & i Bocardo. Et oportet
notare, quod quidam est syllo-
gismus circularis: alius est syllogismus conuer-
siuus: alius per impossibile: alius expositorius.
¶ Circularis syllogismus, est syllogismus ex cō-
clusionem propositi syllogismi cum conuertente
alterius præmissæ, inferens alteram præmissam.
Vt si proposito hoc syllogismo, Omne risibile
est substantia: Omnis homo est risibile: ergo
Omnis homo est substantia: arguas sic, Omnis
homo est substantia: Omne risibile est homo:
ergo Omne risibile est substantia: quia constat
minor ex terminis cōuertibilibus in primo syl-
logismo, potuit talis syllogismus circularis for-
mari. Et dicitur circularis: quia cum sit ab. a. ad
b. rursus fit. a. b. ad. a. vt in exemplo posito. de
quo in libris Posteriorum.

¶ Syllogismus conuersiuus est, quando ex con-
trario, vel contradictorio conclusionis proposi-
ti syllogismi cum altera præmissarum inferitur
contrarium, aut contradictorium alterius præ-
missæ: vt Omne animal est substantia: Omnis
homo est animal: ergo Omnis homo est substā-
tia: est formalis in Barbara, vt constat. Et hic erit
formalis: Omne animal est substantia: Nullus
homo est substantia: ergo Nullus homo est ani-

mal: in secunda figura, in Camestres. Et similiter hic. Omne animal est substantia: Aliquis homo non est substantia: ergo Aliquis homo non est animal: in Baroco, in secunda figura. Etiam hoc conuenit cuiuslibet modo cuiuslibet figuræ, in virtute illius regulæ, In omni bona consequentia, ex opposito consequentis, sequitur oppositum antecedentis.

C A P. VII. De reductione per impossibile.

Syllogismus per impossibile.

SYLLOGISMVS per impossibile est, qui constat ex contradictorio propositionis à respondente negatæ, cum vna manifestè vera, inferens vnam manifestè falsam, ex cuius falsitate regreditur ad manifestandam veritatē propositionis negatæ. Vt si contra negantem hanc, Luna recipit lumen à sole: sic argueres. Omne quod per interpositionem alicuius opaci inter ipsum, & solem eclypsatur, recipit lumen à sole: sed luna non recipit lumen à sole per te: ergo non eclypsatur per interpositionem alicuius opaci inter ipsam, & solem: sed conclusio est falsa: ergo antecedens, & non maior: ergo minor, quæ est contradictoria propositionis negatæ. Hic est modus vsitatus. Et idem esset, si cōcesso à respondente aliquo falso, ex ipso, & alio manifestè vero, infertur manifestè falsum. Vt si quis negaret hanc, Petrus est risibilis, tunc esset argumentum, Illa est falsa: ergo sua contradictoria est vera, scilicet, Petrus non est risibilis. Tunc sic, Omne animal rationale est risibile: Petrus non est risibilis: ergo Petrus non est animal rationale. In Baroco, consequentia est bona: sed consequens est falsum: ergo antecedens, & non pro maiori: ergo pro minori: ergo eius contradictoria est vera, Petrus est risibilis, quam negabas. Iste modus differt ab illo, quo reducitur Bocardo: quia hic non est necessarium duos formare syllogismos: sed in modo conuersiuo de Baroco, & Bocardo est necessarium.

¶ Duo modi, scilicet, Baroco, & Bocardo, primus secundæ figuræ, & secundus tertiæ, reducuntur ad Barbara, per impossibile, qui modus, conuersiuus etiam dicitur: quod contingit per hoc, quòd ex contradictorio conclusionis illius qui reducitur, & altera eius præmissa, infertur contradictoria alterius. Vnde Baroco ad Barbara fit seruata maiori: & pro minori sumendo oppositum cōclusionis, inferendo oppositum mi-

Quomodo Baroco ad Barbara.

noris. In Bocardo tamen fit seruando minorem, & pro maiori assumendo contradictorium cōclusionis, & inferendo oppositum maioris in Barbara. Et id denotant illa verba in vltimoverfu: Seruat maiorem, variatq; secunda. s. figura, minorem. Et. s. in Baroco: quia est secundæ figuræ, in Bocardo, tertiæ, maiorem variat, seruatque minorem.

¶ Exempligratia, si quis in Baroco negat hanc consequentiam, Omnis homo est animal: lapis non est animal: ergo lapis non est homo: concedit antecedens esse verum, & consequens falsum. Ad impossibile potest ad Barbara reduci. Omnis homo est animal: Omnis lapis est homo: ergo omnis lapis est animal. Tunc sic, Hæc consequentia est bona in Barbara, sed consequens est falsum, Omnis lapis est animal: ergo & antecedens: & non pro maiori, ergo pro minori. s. Omnis lapis est homo, & illa est contradictoria, quam negabas, quæ erat cōsequens in Baroco: ergo illa conclusio in Baroco erat vera, quæ tu negabas. Sic similiter in Bocardo, in tertia figura: Homo non est lapis: Omnis homo est animal: ergo Aliquod animal non est lapis. Si quis negaret consequentiam, consequenter sequeretur antecedens esse verum, & consequens falsum. Tunc sic, consequens est falsum. s. Animal non est lapis. Formo in Barbara hanc consequentiam, Omne animal est lapis, quæ est contradictoria conclusionis: & pono minorem, Omnis homo est animal: sequitur, ergo omnis homo est lapis. Ista est bona consequentia in Barbara, & consequens est falsum: ergo antecedens: & non pro minori, ergo pro maiori: & illa maior erat contradictoria illius quam negabas: ergo sequitur quod illa negata erat vera. s. aliquod animal non est lapis. Et sic ad impossibile deductus est respondens, per hoc quòd negauit illam, nã deberet cōcedere. Sed operæpretium est latius explicare in sequenti capitulo.

Quomodo Bocardo ad Barbara.

C A P. VIII. De modo reducendi alios modos ad. 4. perfectos ostensiuè.

MODVS REDUCENDI syllogismos omnium modorū ad illos quatuor perfectos, excepto Baroco, & Bocardo, vocatur reductio ostensiuæ, vt dictū est. Fundatur in illa cōsequentiæ regula, siue maxima: Quicquid sequitur ad cōsequens bonæ consequentiæ, sequitur ad eius antecedens. Quod patet in reductiōe Cesare, ad Celarent:

Notandum.

Celarent: nam præmissæ in Cesare dispositæ in bona consequentia inferunt præmissas de Celarent: sunt enim eedem, nisi quod maior est, conuersa simpliciter in Cesare: vt sic, Præmissæ in Celarēt sunt, Nullum animal est lapis: Omnis homo est animal. In Cesare sunt, Nullus lapis est animal: Omnis homo est animal. Si maior conuertatur simpliciter, vt notat ly. s. est, Nullum animal est lapis. Tunc istæ duæ, Nullum animal est lapis, & Omnis homo est animal, sunt præmissæ de Celarent, quæ sequuntur sunt ex illis de Cesare: sed ad illas de Celarent sequitur conclusio, Nullus homo est lapis: ergo etiã sequetur ad præmissas de Cesare, eadem conclusio: Nullus homo est lapis. Et sic iste syllogismus de Cesare, conuersus est ad perfectum de Celarent: quia quicquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ, sequitur ad antecedens. Et isto modo probabitur in omnibus alijs modis. Nam per bonam consequentiam conuertedo, vel præmissas transponendo, præmissæ modi imperfecti, inferunt præmissas modi perfecti. Et tunc cum ex præmissis modi perfecti sequatur conclusio directè: sic etiam eadem debet sequi ex præmissis modi imperfecti: cum quicquid sequatur ad consequens bonæ consequentiæ, sequatur ad eius antecedens.

¶ Sic similiter in reductione de Baroco, & Bocardo ad Barbara per impossibile fit in virtute illius maximæ in Dialectica, In omni bona consequentia oppositum consequentis infert oppositum antecedentis, vt Homo currit: ergo Homo mouetur: sed Nullus homo mouetur: ergo Nullus homo currit. Cum ergo reducitur Baroco ad Barbara, sumitur maior puti iacet, & pro minori sumitur oppositum conclusionis de Baroco, & infertur oppositum minoris in Barbara, Omnis homo est animal: Aliquis lapis non est animal: ergo Aliquis lapis non est homo, fit sic, Omnis homo est animal: Omnis lapis est homo: ergo Omnis lapis est animal: in Barbara. Si ergo quis negaret consequentiam de Baroco: sequeretur ergo, quod antecedens esset verum, & consequens falsum: tunc formo istam consequentiam, Omnis homo est sensibilis: Aliqua substantia non est sensibilis: ergo Aliqua substantia non est homo. Hic tenet in Baroco. Si quis neget, tunc sequitur antecedens verum, & consequens falsum. Ergo ista est vera, Aliqua substantia non est sensibilis, & hæc est falsa, Aliqua substantia non est homo. Tunc capio contradictoriam: Omnis substantia est homo: & facio argumentum, Omnis homo est sensibilis: & Omnis substantia est homo: ergo Omnis substantia est sensibilis: in Barbara. Iste syllogismus tenet in Barbara, sed consequens est falsum: er-

go & antecedens: & non pro maiori, ergo pro minori: & minor est contradictoria conclusio de Baroco, quam dixisti falsam: ergo duæ contradictoriæ sunt simul falsæ: sed hoc nõ potest esse, ergo syllogismus in Baroco erat bonus, & reducitur ad Barbara per impossibile. Tamẽ Bocardo reducitur per hoc, quod sumitur pro maiori oppositum conclusionis, & pro minori ipsa, vt iacet, & infertur oppositum maioris, vt supra diximus. Quod istis versibus declaratur. *Seruat maiorem, variatq; secunda minorem. Tertia maiorem variat, seruatq; minorem.* Sicut ergo isti duo modi sic reducti sunt: possunt, & omnes alij modi in omni figura: & reducuntur ad illos quatuor perfectos, licet non eadem consideratione: sicut diximus de alijs.

¶ Pro quo ponuntur quædam voces, & pro quinque modis primæ figuræ hæc dictio, Nesciebatis, ponitur. Vbi sunt quinque syllabæ, deseruiens quinque modis. Prima deseruit pro primo modo imperfecto Baralipson, & quia ly. e. denotat vniuersalem negatiuam, significat, qd debet ad Celarent reduci: quia ibi inuenitur conclusio negatiua vniuersalis. Secunda syllaba est ci. deseruit secundo modo imperfecto. f. Celantes. Et quia i. denotat particularem affirmatiuam, & in nullo quatuor, conclusio est particularis affirmatiua, nisi in Darij, denotatur, quod Celantes debet reduci ad Darij per impossibile. Et quia tertia syllaba est e. denotat conclusionem vniuersalem negatiuam, deseruit tertio modo imperfectorum. f. Dabitis, debet reduci ad Celarēt. Quarta syllaba est ba. deseruit quarto modo. f. Fapesmo. Et quia a. est vniuersalis affirmatiua, & solum concluditur in Barbara, denotat Fapesmo debere reduci ad Barbara. Quinta syllaba est is. & deseruit quinto modo. Friseforum. Et quia i. dicit particularem affirmatiuam, quæ solum concluditur in Darij: est signum, quod Frisefo. debet reduci ad Darij per impossibile.

¶ Pro modis secundæ figuræ ponitur dictio Odiebã, vbi sunt quatuor syllabæ, quia solum quatuor modi in secunda figura. Prima. o. denotat conclusionem negatiuam particularem, & deseruit pro primo secundæ. f. Cesare. Et quia particularis negatiua solum in Ferio infertur: hinc est, quod Cesare, ad Ferio reducitur per impossibile. Secunda syllaba est i. deseruit secundo modo secundæ figuræ. f. Camestres. Et quia i. particularem affirmatiuam denotat, & nõ concluditur nisi in Darij: debet reduci ad Darij. Tertia syllaba est e. deseruit tertio modo. f. Festino. Et quia denotat vniuersalem negatiuam, & solum concluditur in Celarent, debet reduci ad Celarent. Quarta syllaba est a. significat

Baroco. vniuersalem affirmatiuam, & deseruit Baroco. Et quia vniuersalis affirmatiua solùm in Barbara concluditur, debet reduci ad Barbara.

Pro tertia figura Letare Romanis Darapti. ¶ Pro tertia figura, quæ habet sex modos, ponuntur istæ duæ dictiones. s. Letare Romanis. Et quia in prima est. e. deseruit primo modo tertiæ. s. Darapti. Et quia. e. vniuersalem negatiuam, debet ad Celarent reduci: vbi conclusio est talis. Secunda syllaba. a. secundo modo. s. Felapton, & quia. a. dicit vniuersalem affirmatiuam, & hæc solùm concluditur in Barbara, ad Barbara debet reduci. Sequitur tertia. e. quæ deseruit Disamis, qui ad Celarent. Et Datifi, ad Ferio. Bocardo ad Barbara, & Ferison, ad Darij.

Felapton. ¶ Supposito ergo, quòd in reductione in secunda figura seruetur maior, & minor variatur: vt in Baroco. & in tertia maior variatur, & seruetur minor, vt in Bocardo, fit reductio Cesare ad Celarent, Nullus lapis est animal: & Omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis. Conclusio est vniuersalis, eius contradictoria erit particularis: & debet esse minor in syllogismo perfecto, & maior: secunda est vniuersalis negatiua. Istæ duæ præmissæ dispositæ sunt in Ferio: ergo Cesare reducetur ad Ferio, Nullus lapis est animal: Aliquis homo est lapis: ergo Aliquis homo non est animal. Ista est bona consequentia in Ferio: ergo prima in Cesare erat bona, cum hic solùm facta est argumentatio ex opposito consequentis ad oppositum antecedentis.

Cesare ad Ferio. ¶ Si vis reducere in tertia figura Darapti, fiet, Omnis homo est animal: Omnis homo est substantia: ergo Aliqua substantia est animal. Fiet reductio sumendo pro maiori oppositum conclusionis, scilicet, Nulla substantia est animal: & pro minori ipsam minorem de Darapti, Omnis homo est substantia. Istæ duæ sic dispositæ, solùm in Celarent inueniuntur: ergo, Darapti per impossibile reducetur ad Cesare, inferendo ex opposito conclusionis cum minori, oppositum maioris: Nulla substantia est animal, Omnis homo est substantia: ergo Nullus homo est animal: cum ista sit bona consequentia, ergo illa quæ erat in Darapti.

Darapti ad Celarent. ¶ Sit exemplum in prima figura, in Baralipso. Omne animal est substantia: omnis homo est animal: ergo aliqua substantia est homo. Capiō maiorem contradictorium conclusionis: & minorem vt iacet, Nulla substantia est homo: & Omnis homo est animal: ergo Nullum animal est substantia, quod erat contradictorium maioris. Sufficit enim in reducendo ad impossibile inferre contrarium, vel contradictorium antecedentis. Hic ergo syllogismus de Baralip-

pton, Omne animal est substantia: Omnis homo est animal: ergo aliqua substantia est homo: reducitur ad Celarent, sumendo maiorem, & contradictorium conclusionis. Nulla substantia est homo: & omnis homo est animal: ergo nullum animal est substantia, quod est contrarium maioris de Baralipson. Sic potest in alijs modis dari exemplum, sumendo pro maiori contradictorium, sicut in tertia figura fit, reducendo Bocardo: vt hic contingit: nunc inferendo contradictoriam, sicut in alijs modis: nunc contrariam sicut in exemplo posito.

¶ Vel si vis Baralipson reducere ad Celarent alio modo, fiet assumendo contradictorium conclusionis pro maiori, & pro minori maiorem in Baralipson: & inferas contrarium minoris, non immediatè, sed inferatur vna, ex qua immediatè inferatur contrarium ipsius minoris. Verbi gratia. Iste syllogismus in Baralipson, Omne animal est substantia: & Omnis homo est animal: ergo quædam substantia est homo, reducitur sic. Nulla substantia est homo: & Omne animal est substantia: ergo Nullum animal est homo. Quæ non est immediatè contraria minoris de Baralipson. s. huius, Omnis homo est animal. Sed tamen quia ista: Nullum animal est homo, immediatè infert istam per conuersionem simplicem: Nullus homo est animal: quæ est contraria minoris de Baralipso. s. Omnis homo est animal, sequitur Baralipson reduci ad Celarent per impossibile.

¶ Celantes modus secundus imperfectus reducitur ad Darij, non eodem modo, sicut in Baralipson dictum est: sed sumendo pro maiori minorem de Celantes, & pro minori contradictorium conclusionis, & inferendo oppositum maioris: non quidem immediatè, sed inferendo mediatè propositionem, ad quam per bonam consequentiam inferatur contradictoria maioris de Celantes. Exempli gratia. In Celantes, Nullum animal est lapis: Omnis homo est animal: ergo Nullus lapis est homo. Reducitur ad Darij sic, Omnis homo est animal: Aliquis lapis est homo: ergo Quidam lapis est animal: ex qua sequitur, conuersione simplici, Quidam animal est lapis. Sic etiam poteris Dabit ad Celarent. Et Fapesmo, ad Barbara. Et Friesomorum ad Darij, vt dictum est. Ex quibus euadit exploratum, quomodo non solùm Baroco, & Bocardo, reducuntur ad Barbara, modum perfectum: sed etiam omnes alij modi reduci possunt: quia in virtute illius regulæ, seu principij, In omni bona consequentia oppositum consequentis infert oppositum antecedentis. Hæc ad ingenia exercenda sint posita & si non admodum necessaria videantur.

CAP. IX.

De arte inueniendi medium.

Quomodo
inueniatur
medium.

SED QUIA ARISTOTEL. in Prioribus ostendit coniugationes, in quibus non sequitur conclusio ex premissis, utilis est inuentio talium terminorum, ubiunque fiat inutilis coniugatio: contra regulas syllogismorum prius assignatas. Sunt ergo accipiendi duo termini diuersi, scilicet, due species sub genere vno: quae differant differentia, vel proprio, vel accidente: vt, homo, equus, animal. Vel duo termini, quorum alter de altero praedicetur, siue conuertibiliter, siue non, cum extraneo vtriusq;. Vt, homo, risibile, lapis. Vel accipiendi sunt duo termini, quorum alter de altero praedicetur, siue conuertibiliter, siue non, cum superiori ad vtrunq;. Vt, homo, risibile, substantia. Vel, homo, animal, substantia. Per hanc enim regulam disiunctiuam, cuiusq; generi applicetur, siue substantiae, siue quantitati, siue alicui aliorum, semper inueniuntur termini, per quos inutilis coniugatio demonstratur non tenere. Et tales terminos appellat Aristot. terminos in quibus non.

Termini in
quibus non.
Quid est in
uenire ter-
minos in quibus non.

¶ Et nota quod inuenire terminos in quibus non, est acceptis tribus terminis facere coniugationem, in qua praemissa sunt vera, & conclusio falsa, manente eadem qualitate, & quantitate propositionum. Verbi gratia. Haec est

inutilis coniugatio, Nullus homo est equus: Nullus lapis est homo: ergo Nullus lapis est equus. Et isti sunt termini in quibus sic. Et contra hanc inutilem coniugationem accipiuntur termini in quibus non, per secundum membrum regulae, Homo, equus, & risibile, & arguitur sic. Nullus equus est risibilis: Nullus homo est equus: ergo Nullus homo est risibilis: Vbi praemissa sunt vera, & conclusio est falsa: seruata eadem qualitate, & quantitate propositionum in vtraque coniugatione, & vtrobiq; manente eadem figura.

MIC Petrus Hispanus post Aristotelem docet, quomodo quis intelliget coniugationem aliquam praemissarum esse inutilem ad inferendam conclusionem: quod est dare terminos in quibus omni, & terminos in quibus nulli. Quod tamen non potest intelligi, nisi prius posita fuerit ars inueniendi medium, quam Aristoteles in fine primi Priorum tradit.

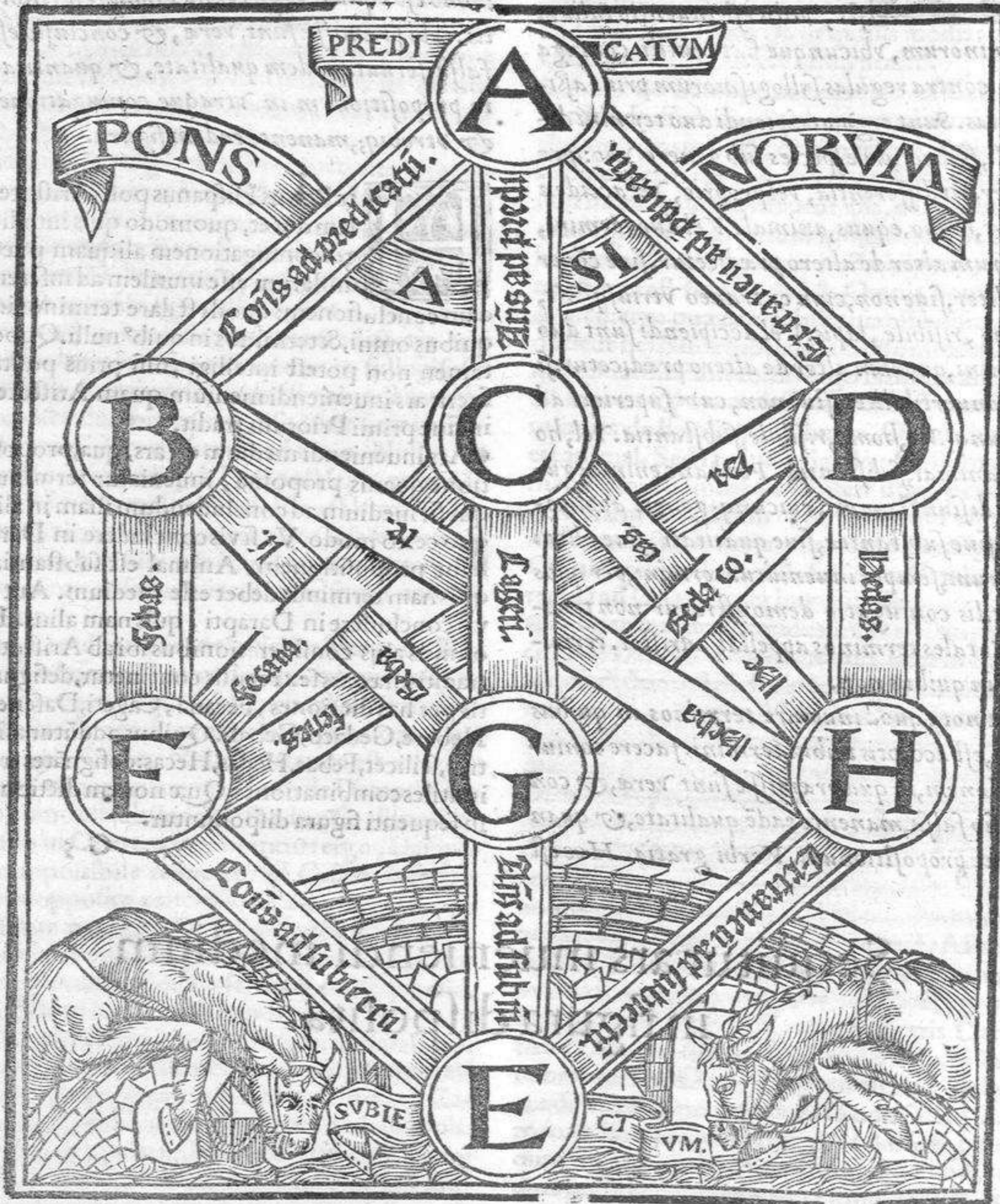
¶ Ars inueniendi medium est ars, qua, propositione quauis proposita, inueniatur terminus qui sit medium ad concludendum illam in aliquo certo modo. Vt si vis concludere in Darij hanc propositionem, Animal est substantia, quis nam terminus debet esse medium. Aut si vis concludere in Darapti, quis nam alius. Et omiſſis alijs considerationibus ibi ab Aristote. Arist. pri. traditis, haec ars sex regulis continetur, designatis per has dictiones, Fecana, Cageti, Dafenes, 28. 29. 31. Hebare, Gedaco, Gebali. Quibus adduntur aliae tres, scilicet, Febas, Hedas, Hecas: designantes tres inutiles combinationes. Quae nouem dictiones in sequenti figura disponuntur.

G 5

Sequitur ars inueniendi medium
in figura disposita.

FIGVRA AD INVENIENDVM MEDIVM.

HAE C F I G V R A
olim pons asinorum voca-
batur, eo quod homines
tardi ingenij succumberet,
nec valerent intelligere: ve-
rum successu temporis sic
elucidata est, vt ab omni-

bus intelligi possit, si modò apponant conatū.
¶ In capite signatur. A. litera, quæ designat præ-
dicatum propositionis syllogizandæ. In pede
ponitur. E. quæ significat eiusdem subiectum,
quæ sunt duæ primæ vocales cuiuslibet dictio-
nis positæ. Tertia vocalis, denotat quãtãtatem,
& qualitatem propositionis syllogizandæ.

Nota quid sit añs ad aliud.
¶ Præterea venit notandum, quod terminus
qui alium infert, dicitur antecedens ad ipsum
tanquã inferior ad superiorem: vt homo ad ani-
mal. Aut dicitur conuertibilis, ad conuertibile.
Et qui infertur, dicitur consequens ad ipsum: si
cut superior ad inferiorem, aut conuertibilis
ad conuertibilem. Et qui non verificatur de
alio, dicitur extraneus ad ipsum. Vnde in quali-
bet dictarum dictionum, sunt duæ harum sex
consonantium, scilicet. b. c. d. f. g. h. Quarũ tres
primæ semper præponuntur literæ. a. Et. b. signi-
ficat consequens ad prædicatum, & c. antece-
dens ad prædicatum, & d. extraneum ad prædi-
catum. Et tres vltimæ consonantes præponun-
tur literæ. e. Et. f. significat consequens ad sub-
iectum. Et. g. antecedens ad subiectum. Et. h. ex-
traneum ad subiectum. Est ergo prima regula.

1. Regula. ¶ Ad concludendum vniuersalem affirmatiuã,
quæ solùm contingit in Barbara, sume pro me-
dio consequens ad subiectum, & antecedens ad
prædicatum. Quod denotat dictio Fecana. Vt
ad concludendum, Omnis homo est substantia,
sume pro medio animal, & ad concludendum,
Omnis homo est animal, sumatur risibile.

2. Regula. ¶ Ad concludendum particularem affirmatiuã
in tertia figura, sumendum est medium, quod
sit antecedens ad vtrunque: vt designat Cageti.
Vt si debet concludi, Aliquod animal est sub-
stantia, sume pro medio homo, & si vis conclu-
dere, Homo est animal, sume pro medio risibile.
Vt in Darapti sic. Omnis homo est substan-
tia, & Omnis homo est animal: ergo Aliquod
animal est substantia.

3. Regula. ¶ Ad concludendum vniuersalem negatiuam
in Celarent, aut in Cesare, sumendum est pro
medio extraneum ad prædicatũ, & consequens
ad subiectum: vt patet per Dafenes. Vt ad con-
cludendum, Nullus homo est lapis, sume pro
medio animal, vel risibile. Vt sic, in Celarent,
Nullum animal est lapis: Omnis homo est ani-
mal: ergo Nullus homo est lapis.

4. Regula. ¶ Si autem debeat concludi in Camestres in se-

cunda figura, aut in Celantes indirectè: in pri-
ma, medium debet esse extraneum ad subiectũ
& ad prædicatum consequens, quod denotatur
in Hebare. Vt ad concludendum, Nullus homo
est lapis, sume pro medio insensibile, in Celan-
tes: Nullum insensibile est lapis: Omnis homo
est insensibilis: ergo Nullus lapis est homo. Et
in Camestres in secunda figura, Omnis lapis est
insensibilis: Nullus homo est insensibilis: ergo
Nullus homo est lapis.

¶ Ad concludendum particularem negatiuam
in tertia figura, sumendum est medium, quod
sit antecedens ad subiectum: & ad prædicatum
extraneum. Vt patet per Gedaco. Vt ad con-
cludendum Animal non est lapis, sumatur pro
medio, homo, vt in Felapton, Nullus homo est
lapis, Omnis homo est animal: ergo Aliquod
animal non est lapis.

¶ Ad inferendum particularem affirmatiuam
indirectè, vt in Dabitis, sumendum est medium
quod sit antecedens ad subiectum, & conse-
quens ad prædicatum. Vt significatur per Ge-
bali. Vt ad concludendum, Aliqua substantia
est homo: pro medio sume animal, antece-
dens ad subiectum: & consequens ad prædica-
tum, in Dabitis, Omne animal est substantia:
Aliquis homo est animal: ergo Aliqua substan-
tia est homo.

¶ Neque sunt aliæ combinationes vtilis præter
has sex: nam maximè, si daretur medium cose-
quens ad vtrunque extremum, vt significat Fe-
bas, vel extraneum ad vtrunque. Vt significat
Hedas, vel quãdo esset extraneum ad subiectũ,
& antecedens ad prædicatum, Vt significat He-
cas, sed tales dispositiones sunt inutiles, & pro-
pterea non additur eis tertia syllaba, ad denotã-
dum, quod nullam conclusionem inferant: nã cum
præsupponantur tales cõbinationes fieri in pro-
positionibus veris, & directis, prima insinuat
medium affirmari de vtraq; extremitatũ: cum
non sit consequens ad vtrunq;, & tunc in secun-
da figura. Et si essent de modo loquẽdi consu-
eto, in neutra distribueretur: vt si deberet cõclu-
di, Homo est animal, si sumatur consequens ad
vtrunq;, scilicet, substantia, fiet sic, Aliquod ani-
mal est substantia Aliquis homo est substantia:
ergo Aliquis homo est animal. Hæc consequẽ-
tia nõ tenet in aliquo modo, quia ex puris par-
ticularibus nihil sequitur.

¶ Et secũda dictio, scilicet, Hedas, denotat extra-
neum ad vtrunq;. Et insinuat vtranque esse ne-
gatiuam: & tunc etiã nil sequeretur: quia ex pu-
ris negatiuis nil sequit: Vt si quis cõcludat, Ho-
mo non est animal, sic, capiẽdo extraneũ ad
vtrũq;, scilicet, lapis, Nullũ animal est lapis: Nul-
lus homo est lapis: ergo Homo nõ est animal.

¶ Tertia

Hebare.

5. Regula.

Gedaco.

6. Regula.

Gebali.

Febas.

Qua est in-
utilis com-
binatio.

Hedas.

Hec as. ¶ Tertia dictio, scilicet, *Hec as*, extraneū ad subiectum, & antecedens ad prædicatum, denotat maiorem extremitatem affirmari de medio, & medium negari de minori, aut minorem de medio: quod non potest fieri, nisi in prima figura, vel tertia: & tunc, vt visum est in tertia figura, aut in prima, in modis cōcludētibus directē, minori existente negatiua, nil sequitur. Vt si quis velit hanc concludere, Homo non est substantia, & sumat pro medio lapis, extraneū ad subiectum, & antecedens ad prædicatum, in prima figura: Omnis lapis est substantia: Nullus homo est lapis: ergo Homo non est substantia, non tenet in Celarent, neq; in Ferio, nec in aliquo modo tertiæ figuræ: quia in nullo modo minori existente negatiua, aliquid sequitur.

modi alij regulatiui syllogismorum. ¶ Aristoteles ponit duos modos regulatiuos syllogismorum, scilicet, dari terminos in quibus omni, & dari terminos in quibus nulli. Dari in quibus omni est, dare vnam vniuersalem affirmatiuam ex extremitatibus compositam, quæ stat in veritate cum syllogismo ex eisdem tribus terminis cōposito, in syllogismo qui fit.

¶ Ex puris particularibus, particularitate mediij, dicit Aristoteles, debemus capere genus pro medio, & pro extremitatibus duas species illius generis disparatas, Aliquod animal est homo: Equus est animal: cum quibus stat in veritate, Nullus equus est homo, quæ est contradictoria conclusionis inferendæ ab illis præmissis. Hic dantur termini, in quibus nulli, quia composita est vna negatiua vniuersalis, quæ est opposita conclusionis inferendæ, quæ stat cum præmissis, & ipsa ex extremitatibus composita est. Ex quo sequitur, primam consequentiam non esse bonam: quia in omni bona consequentia, oppositum consequentis non debet stare cum antecedenti, sed repugnare.

Termini in quibus omni. ¶ Dari possunt termini in quibus omni, si sumatur ly homo, & risibile, & animal. Aliquod animal est homo: Aliquod risibile est animal: ergo Omne risibile est homo.

Considera- tie. ¶ Est ergo considerandum, qd si in aliqua combinatione præmissarum dentur termini in quibus omni, tales præmissæ non possunt inferre aliquam negatiuam. Nam si inferūt, vel vniuersalem, vel particularem. Si vniuersalem, daretur in aliqua bona consequentia oppositum contrarium consequentis stare cum antecedenti. Et si particularem inferrēt, iam daretur oppositum contradictorium stare cum antecedenti. Exempli gratia. Omne animal est substantia: Omnis homo est animal: quia datur termini in quibus omni, scilicet. Omnis homo est substantia, quæ stat cum duabus præmissis, nō possunt tales in-

ferre negatiuam vniuersalem, nec particularem: quia sequeretur, quod oppositum contrarium, vel contradictorium, staret cum antecedenti. Nō ergo possunt illæ præmissæ inferre, Nullus homo est substantia, neque hanc Aliquis homo non est substantia.

¶ Eadem ratione, si in aliqua combinatione dē- *Nota.* tur termini in quibus nulli, talis cōbinatio non potest inferre aliquam affirmatiuam. Quia vel inferret vniuersalem, vel particularem: si vniuersalem, in bona consequentia oppositum cōtrarium consequentis staret cum antecedenti. Et si particularem, oppositum cōtradicōrium. Vt, Nullum animal est lapis. Omnis homo est animal: ergo Nullus homo est lapis. Est in quibus nulli, quia stat in veritate cū præmissis. Nō possunt ergo illæ præmissæ inferre affirmatiuam: quia inferrēt istam, Omnis homo est lapis, vel istam, Aliquis homo est lapis. Et similiter inferrent illā negatiuam, Nullus homo est lapis, oppositam. Et sequeretur, quod in bona cōsequētia oppositum consequentis staret cum antecedenti: ergo illæ præmissæ inhabiles erant ad inferendum affirmatiuam conclusionem.

¶ Ad instandum præmissis, quæ non sunt habiles ad inferendam conclusionem, Aristoteles posuit aliquas regulas in hac forma, in Prioribus.

¶ Ad instandum inutili combinationi, quæ est *1. Regula.* ex puris particularibus particularitate mediij, aut ex puris affirmatiuis in secunda figura, capiuntur tres termini, scilicet, genus, & duæ species disparate, vt animal, leo, equus. Et genus sit *Quomō in mediū, species extremitates: & instabitur, Ali-* statur quan- quod animal est leo: Aliquis equus est animal: *do ex puris ergo Equus est leo. In secūda figura sic, Omnis* particulari- leo est animal: Omnis equus est animal: ergo *bus.* Omnis equus est leo.

¶ Ad instandum inutili combinationi in puris *2. Regula.* negatiuis, capiatur mediū terminus extraneus, & pro extremitatibus duo conuertibiles: vt lapis, asinus, rudibile. Nullus lapis est asinus: Nul- *Quō insta-* lum rudibile est lapis: ergo Nullum rudibile *tur ex puris* est asinus. Et quando minor est negatiua, sumā *negatiuis.* tur duo termini disparati, vnus pro medio, & alius pro minori extremitate, & pro maiori genus. Omnis homo est animal: Equus nō est homo: ergo Equus non est animal.

¶ Ad instandum quando minori existente par- *3. Regula.* ticulari, conclusio est vniuersalis: oportet accipere duos terminos conuertibiles, & vnum il- *lorum accipere pro medio, & pro minori ex-* *tremitate vnum superiorem ad illos. Omnis ho-* *mo est risibilis: Aliquod animal est homo: er-* *go Omne animal est risibile.*

CAP. X.

De modo arguendi syllogistici
cè in modalibus.

PONUNTUR nunc aliqua regulæ, quæ videntur pertinere ad syllogismos, qui ex propositionibus modalibus cõficiuntur.

1. Regula. Prima regula. Ex vtraque præmissarum de necessariò, vel de contingenti, vel de possibili, sequitur cõclusio de necessariò, vel de contingenti, vel de possibili.

2. Regula. Ex maiori de necessariò, minore existente de possibili, sequitur conclusio de necessariò, vel de possibili. Sequitur bene, Omnis homo necessariò est animal: Omne risibile possibiliter est homo: ergo Omne risibile necessariò est animal, vel possibiliter est animal. Nam illæ præmissæ sunt dispositæ ad inferendam vtranque conclusionem.

3. Regula. Ex maiori de necessariò, & minori de contingenti, sequitur conclusio de necessariò, vel de possibiliter, non de contingenter, capièdo contingenter specialiter. Quia sequitur, Omnis homo necessariò est. a. Omne risibile contingenter est homo: ergo Omne risibile necessariò est. a. vel possibiliter est. a. Non tamen sequitur contingenter est. a. quia si ly. a. valet sicut istud conditionatum, Sortes si est Sortes, antecedens est verum, & consequens falsum.

4. Regula. Ex maiori de possibili, & minori de necessariò, sequitur cõclusio non de necessariò, sed de possibili. Et similiter, ex maiori de contingenti, & minori de necessariò, sequitur conclusio de contingenti, & non de necessariò: quia bene sequitur, Omnis Deus possibiliter est creans: Omnis essentia Diuina necessariò est Deus: ergo Omnis essentia Diuina possibiliter est creans. Non tamen sequitur: ergo Omnis essentia Diuina necessariò creat. Et similiter sequitur, Omnis Deus contingenter est creans: Omnis essentia Diuina necessariò est Deus: ergo Omnis essentia Diuina contingenter est creans. Et tamẽ non sequitur, necessariò est creans.

5. Regula. Ex maiori de cõtinenti, & minori de possibili, sequitur conclusio de contingenti, & de possibiliter. Tamẽ ex maiori de possibiliter, & minori de contingenti, sequitur cõclusio de possibiliter, & non de cõtinenti. Sequitur bene, Omnis homo contingenter est animal, Omne risibile possibiliter est homo: ergo, Omne risibile cõtinenti est animal, vel possibiliter. Sed

nõ sequitur, Omne creans possibiliter est Deus: Omnis essentia Diuina contingenter est creans: ergo Ois essentia Diuina cõtinenti est Deus. Hic solent regulas multiplicare Summulistæ pro modo arguendi in relatiuis, in obliquis, in exponibilibus: & multiplicant argumenta, petunt, & repetunt, & inculcãt multa, quæ Labyrinthum Dedali imitantur. Ob id simus contenti modis omnibus ab Aristotele positos, & à Petro Hispano, & à cæteris declaratos in medium tradidisse: nam aliorum non est vsus, neq; cum fructu posset in illis homo insudare. In omni figura, & in omni modo oportet summè cauere quæcunq; defectum: & quidẽ si sit oculus ad modum, & figuræ rationem, non erit deceptio. Caueamus ergo, ne medium in vtraque, quod debet coniungere extrema, maneat indistributum, sed saltim in vna distribuatur. Et similiter considerandum, vt non teneatur aliquis terminus distributiue in cõclusionem, qui nõ fuerit distributus in aliqua præmissarum. Ob quod nõ valet, Aliqua substantia non est animal: Aliquis homo est animal: ergo Aliquis homo non est substantia. Antecedens verum, & consequens falsum. Est defectus: quia ly substantia, in cõclusionem tenetur distributiue, cum tamen in maiori non distribuatur. Etiam non valet, Animal est equus: & A sinus est animal: ergo A sinus est equus: quia medium nõ sumitur in aliqua vniuersaliter, & sic sunt puræ particulares.

Medium non maneat in distributum in vtraque cauendum est.

CAP. XI.

De syllogismo expositorio.

E syllogismo expositorio breuiter aliquid dicendum. Est enim mediij singularis, & tunc bene sequitur: Nam quando in superioribus data est regula, Ex particularibus puris nil sequitur, intelligitur, particularitate mediij, scilicet, supposito medium sit terminus communis: nã si singularis est, bene sequitur. Sortes est homo: & Sortes est animal: ergo Homo est animal. Et in prima figura, Plato est homo: & Philosophus est Plato: ergo Philosophus est homo. Ex puris particularibus aliquid sequutum est: quia medium est terminus singularis.

Syllogismus ergo expositorius ille est, qui est mediij singularis: Hic homo est risibilis: hic homo est irrationalis: ergo rationale est risibile. Qui ob id resolutorius dicitur, quia ad sensum probat, & resoluit. Qui tenet in virtute illius principij, Quæcunq; sunt eadẽ vni tertio, sunt eadẽ in ter se, p affirmatiuis, Et in negatiuis, Quæcunq; quorum

Definitur syllogismus exposito.

Quæ sunt eadem vni

tertio, sunt eadē inter se. quorum vnum est idem vni tertio, & cui aliud est diuersum, sunt diuersa inter se. Vt, Homo est animal: & lapis non est homo: ergo lapis non est animal.

Nota. Considerandum est. syllogismum expositorium solum in tertia figura inueniri proprie. Ratio est: quia cum terminus discretus non possit esse predicatum, subijcitur optime. Et sic eo sumpto pro medio, recte conficitur syllogismus in tertia figura.

1. Argum. Si quis argumentetur contra hæc. Non sequitur. Hoc animal est homo, & Hoc animal est equus, primo pronomine demonstrante Petrum, & secundo equum: ergo Equus est homo, & tamen est syllogismus expositorius.

Solutio. Respondetur, oportere in syllogismo expositorio seruare omnia quæ seruanda sunt in syllogismo de medio communi, sicut dictum est supra, quando posuimus defectus intrinsecos, & extrinsecos syllogismorum. Hic non valet syllogismus expositorius: est enim defectus: quia medium non eodem modo sumitur, sed æquiuocè, cum vnum demonstret in maiori, & aliud in minori. Et virtualiter argumentatio non est in tribus, sed in quatuor terminis.

2. Argum. Item. Non sequitur expositorie, Essentia Diuina est pater: filius est essentia Diuina: ergo filius est pater: nam antecedens est verum, & consequens est hæreticum, nam alius pater, alius filius.

Solutio. Sumpta occasione, oportet aliqua differere, scilicet, de modo syllogizandi in terminis Diuinis. Et quidem licet quantum ad materiam, scilicet de Diuinis loqui, non sit munus Dialectici, sed Theologi: verum quantum ad usum terminorum quantumcunque Diuinorum, attinet ad Dialecticum. Ob id operæ pretium erit aliqua catholicè, & modestè loqui: ne ignari istorum decipiatur: putantes regulas Aristotelis syllogismorum non tenere in terminis Diuinis.

C A P. XII.

De modo syllogizandi in terminis diuinis.

Questio.

1. Argum. Tordinatè procedamus, proponatur quæstio. Vtrū leges oppositionū, & omnia Dialecticæ principia, quantum ad consequentias, possint stare in terminis Diuinis, sicut in prophatis, ut ita dicam. Et quidem videtur quod non, quia

hæ sunt contradictoriæ per regulas supra dictas: Omnis essentia Diuina est pater: Aliqua essentia Diuina non est pater: & sunt simul veræ, ut patet. Affirmatiua constat, & negatiua similiter. Quia bene sequitur, Hæc essentia Diuina, demonstrato filio, non est pater: & Hæc essentia Diuina est aliqua essentia Diuina: ergo Aliqua essentia Diuina non est pater, expositorie. *2.* Secundò non valet in Darij: Omnis essentia Diuina est pater: filius est essentia Diuina: ergo filius est pater. Antecedens est verum, & consequens falsum.

3. Tertiò. Non valet. Hæc essentia Diuina est pater: & Hæc est filius, eandem essentiam demonstrando, ergo filius est pater. Et tamen expositorie deberet sequi.

In contrarium est veritas. Verum vero consonat, sed omnia syllogismorum principia ab Aristot. tradita sunt vera, & in veritate fundata: ergo, cum quæ fidei sunt, non solum sint vera, sed infallibiliter simul stabunt. Et omnes Theologi catholici fatentur principium Dialecticū etiam tenere verum in terminis Diuinis.

Notam. Pro solutione quæstionis, & totius difficultatis, oportet aliqua notare, scilicet distributionē, & particularizationē in Diuinis esse duplicē. Quædam est completa, alia incompleta. Completa illa est, quæ est pro significato immediato, & mediato. Ut hic, Omnis essentia Diuina: ibi est completa distributio, quando sumitur & pro immediato significato. scilicet essentia, & pro Diuinis personis, quæ sunt idem cum essentia. Et sic essentia Diuina, est particularizatio completa, scilicet pro essentia, & persona. Et hanc antiqui vocabant in termino, extra terminū, & extra numerum. Et distribui incompletè, est solum distribui pro immediato significato. Et sic dicunt, nomen essenziale posse distribui, vel particularizari completè, vel incompletè.

Solutio argumētōrū. Et ad argumenta esset solutio. Quando dicis: Illæ contradicunt, Omnis essentia Diuina est pater: & aliqua essentia Diuina non est pater: & tamen ambæ sunt veræ, negandū est, si ly essentia, utrobique completè: nam affirmatiua est falsa, quia sensus est, Omnis res quæ est essentia Diuina: est pater: quia filius (qui est res quæ est essentia Diuina) non est pater, & negatiua vera. Et si e contrario in vtraque sumatur incompletè, sunt contradictoriæ, & tunc negatiua est falsa, Aliqua essentia Diuina non est pater: Et hæc est vera, Omnis essentia Diuina est pater: quia tunc non licet personas demonstrare.

Lib. x. de ci. u. c. 2. Secundò notandum, ut ait beatus Augustinus, nobis ad certam regulam loqui decet, maxime, ne in verbis demus hæreticis ansam errandi. Ut ait tertio libro de Trinitate. Ob id ista vniuersali-

uerfalizatio completa, & particularizatio termini essentialis, cum non sit secundum antiquorum sententiam, non placet, eo quod ex illa fictione, scilicet, quod essentia possit distribui, & particularizari pro personis, concedunt conformiter ad suam sententiam aliqua, quae fides Catholica negat, & Ecclesia vniuersalis condemnat. Ex quo licet sensum retineat Catholicum qui Catholicus est, ex verbis tamen inordinate prolatis, ansam praebet erroris: quod patet, ne gratis videamur loqui.

Hieronym.

Extr. de summa. Trinit. & fi. cath. 6. Firmiter.

¶ Haec propositio, Essentia generat, damnata est, contra Abbatem Ioachim. Et tamen moderni eam affirmant veram in aliquo sensu, scilicet, si ly essentia, stet pro mediato significato, scilicet, pro persona. Quia tunc essentia est pater: & pater generat: ergo essentia generat: cum ergo vna singularis sit vera, tota erit vera, sub ly essentia, solum patre demonstrato. Nam licet filium & spiritum sanctum significet, sufficit veritas vnius singularis. Sed tamen quia Ecclesia illam sine distinctione damnauit, eo factum est, quia illa stat solum pro essentia: & non habet nisi tantum vnum sensum. Ob id non est opus sapere plus quam oportet sapere, sed ad sobrietatem.

Ad Ro. 12. Contra modernos.

1. Nota.

¶ Sequitur etiam contra modernos, quod iuxta positam distinctionem, de complete, & incomplete, habent concedere istas duas. Aliqua essentia Diuina est pater: & aliqua essentia Diuina non est pater: cum tamen sit vna simplicissima res. Si n. haereticus, vel in fide dubius audiat catholicum concedentem has duas, Aliqua essentia Diuina est pater, Aliqua non est pater, scandalum patietur: quippe qui concipiet diuisionem illius rei simplicissimae, & omnibus modis induisibilis. Et consequenter male ab eis ista conceditur, Essentia Diuina est differens a patre: in qua capiunt ly essentiam, pro filio.

2. Nota.

¶ Consequenter non contenti, semper in sua opinione stando, concedunt istam. Pater est filius: quia capiendo terminos complete, scilicet, pro essentia, est vera: cum essentia patris sit essentia filij. Et tamen Ecclesia in symbolo dicit, pater non est filius: quia alius pater, alius filius. Et Christus in Euangelio dixit, Ego & pater vnum sumus, sed non dixit, ego sum pater, &c. Imo addentes adhuc isti Neoterici, istam habent concedere, Pater non est pater. Patet, tenendo terminos incomplete: quia pater, est hoc non pater: demonstrata essentia: ergo pater non est pater: quia sub ly pater, datur vna vera, demonstrando filium.

3. Nota.

¶ Tercio notandum, quod dato aliquis terminus supponat pro aliqua re, videlicet, a. supponit pro aliquo, & b. est idem cum a. non sequitur quod b. supponat pro illa re, pro qua a. Sic Aristot. 3. Physicorum. Actio, & passio sunt idem, & tamen

Aristot. 3. physic. tex. co. 19.

actio non est passio. Ad propositum, ly essentia in ista: Essentia Diuina generat, supponit pro essentia: & quauis pater sit eadem res, quae essentia, tamen intellectus non sit accipit. Sicut dato actio, & passio sit eadem res, non tamen pro eodem intellectus capit. Sic, Pater generat, & pater est idem quod essentia: & tamen non conceditur, Essentia generat. Similiter, Filius est genitus, & est idem quod essentia: & tamen intellectus non intelligit, vt essentia sit genita. Sic exemplum in alijs posset dari.

¶ Quarto notandum, vt ait doctor. S. prima parte, questione. 39. articulo quinto. quod licet Deus, & Deitas, seu essentia, eandem essentiam formaliter significet: nihilominus quia Deus significat Diuinam naturam in concreto, habet ex suo modo significandi solum stet pro persona: & pro ea supponat. Deitas vero, & essentia, quia in abstracto formam dicunt, non habet ex modo suo significandi supponere pro persona. Et si contingat essentiam de persona predicari, hoc est per modum identitatis propter simplicitatem Diuinae personae: quia significatum de ly essentia, & significatum de ly persona, sunt eadem res. Nam ad hoc quod terminus supponat pro aliqua re, non sufficit quod identica praedicatione verificetur de illa, sed requiritur quod praedicatione formali. Et dato essentia sit pater, & pater sit essentia, vnu de alio dicatur: idem tamen, non formaliter: quia intellectus non capit essentiam pro patre: neque patrem pro essentia.

¶ Quinto notandum, secundum rei veritatem: & ad modum quo intellectus concipit loquendo, quod quando nomen essentiae in propositione affirmatiua ponitur a parte subiecti, & alterum extremum est nomen personale discretum, non valet vni de omni, etiam si subiectum sumatur cum signo vniuersali. Nam haec, Omnis essentia Diuina est pater, tantum valet, sicut, Aliqua essentia Diuina est pater. Et non aequiualeat huic, Omnis res quae est essentia Diuina, est pater. Et si sumatur in propositione negatiua, reddit sensum de omni, etiam si nullo signo vniuersali. Vt in hac, Essentia non est pater, tantum valet, sicut, Nulla res quae est essentia, est pater. Dixi, quando alterum extremum est personale discretum: quia si sit personale non discretum, vel essenziale, tunc aequiualeat vni de omni: quia haec, Omnis essentia est essentia: & Omnis essentia est persona, faciunt sensum de omni.

¶ Si vero sumatur nomen discretum personae a parte subiecti, semper aequiualeat vni de omni in affirmatiua, vt, Pater est essentia: valet, Omnis res quae est pater. Et haec, Pater est filius, Omnis res quae est pater, &c. Si tamen negatiue, nunquam valet vni de omni: nam haec, Nullus pater est filius,

4. Notanda. S. Thom.

5. Notanda.

lius, non æquiualeat huic: Nulla res quæ est pater, est filius, sed huic, Aliqua res quæ est pater, non est filius. Iste omnes æquiualeantia ex articulo sanctissimæ Trinitatis constant. Ex quo sequitur, idem esse nomen essentialia abfolutum, & abstractum, & nomen personale discretum, distribui, particularizari, aut singularizari. Aequiualeant enim, Omnis essentia Diuina est pater: & Essentia Diuina est pater. Item, Omnis pater est filius: & hæc, Pater est filius. Et est ratio: quia cum neutrum nomen supponat pro significato alterius, non potest distribui, nisi pro suo significato formali, & immediate. Et sic essentia, solum pro essentia: & ly pater, pro solo patre. Et sic ly essentia, est terminus singularis in supponendo, licet de pluribus realiter distinctis prædicetur, de Diuinis. s. personis. Ob id ly essentia, singularizatum, non est sufficiens medium syllogismi expositoriij. Ex omnibus istis sequitur etiam non esse opus hic distinguere distributionem completam, & incompletam: nec particularizationem: cum omnis uniuersalizatio de ly essentia, in affirmatiuis, æquiualeat particularizationi: & in negatiuis, quæcunque particularitas completè, distributioni, & e contrario de nominibus discretis personarum, ut paulò antè diximus.

Ad quæst. Ad propositam quæstionem ergo respondentes, dicimus, verum vero sic consonare, ut nullo modo repugnet. Ob id leges oppositionum, & syllogismorum principia ab Arist. tradita, non solum non repugnant in ista materia, sed conueniunt maximè. Quapropter ad argumentum concedimus, illas duas contradictorias: Omnis essentia Diuina est pater: Aliqua essentia diuina non est pater: sed non sunt simul veræ, quia negatiua falsa est. Et quando probatur, quia filius non est pater, & filius est essentia Diuina. Dicendum non valere: quia essentia Diuina nõ supponit nisi pro essentia, & non pro personis. Ob id hæc est falsa: Essentia non est pater.

Ad secundum. Ad secundum argumentum dicendum, consequentiam non valere in Darij, Omnis essentia Diuina est pater, filius est essentia Diuina: ergo filius est pater. Ratio est: quia arguitur ex pluribus particularibus, particularitate medij. Tantum valet, Omnis essentia Diuina est pater: sicut Essentia Diuina est pater. Et quia in neutro medium distribuitur, non valet consequentia: neque tenet in aliquo modorum: quia illa uniuersalis non æquiualeat vni de omni. Hæc tamen tenet syllogisticè, Omnis essentia Diuina est persona: filius est essentia Diuina: ergo filius est persona: quia tunc æquiualeat vni de omni, quando essentia distribuitur respectu termini communis personæ.

Ad tertium dicitur, quod ille syllogismus nõ sequitur, neque est expositorijs. Et ratio est, quia medium non singularizatur sufficienter: nam ly essentia in abstracto, habet aliquid nominis singularis: quia accipitur, & supponit pro vna sola re: & ideo non prædicatur pluraliter: sed tamen habet similitudinem cum termino communi, in hoc: quod de tribus personis prædicatur diuisim propter identitatem. Et quia dato singularizetur, prædicatur de illis, non est tamen medium ad syllogismum expositorium: quia non singularizatur in sensu æquiualeanti vni de omni: quia nunquam potest esse de omni. Ob id in argumento, dato videatur expositorijs syllogismus, non est: sed arguitur ex puris particularibus, ex parte de ly essentia, & sic non valet, ut supra dictum est. Sed si diceremus, Hæc res quæ est essentia Diuina, seu hæc persona est pater, filius est hæc res, quæ est essentia Diuina, demonstrando utrobique eandem personam: ergo filius est pater, formaliter sequeretur expositorijs. Et si demonstrares filium, maior esset falsa: & si patrem, minor esset falsa.

Antiqui tamen istud argumentum, scilicet, Omnis essentia Diuina est pater: filius est essentia Diuina, &c. solebant soluere, dicentes committi fallaciam accidentis. Sic sanctus Thomas in opusculis, tractatu de fallacijs. Aliquæ. n. res sunt omnino de per se eadem. s. re, & ratione, id est eadem res secundum eandem definitionem: ut vestis, & indumentum: & tunc quicquid de vno prædicatur, prædicatur de alio. Alia sunt, quorum definitio vnus non est alterius definitio: quanuis aliquando sint eadem res, quæ proinde dicuntur esse idem per accidens. Et isto modo se habent, essentia, & persona. Vnde in his quando aliquid conuenit vni, non secundum rationem, qua distinguitur ab altero, pariter conuenit alteri. Ob id sequitur, Essentia est substantia: Pater est essentia: ergo Pater est substantia. Sed quando conuenit vni secundum rationem secundum quam distinguitur ab altero, non sequitur ipsum conuenire alteri: & sic cum nomē pater, conueniat essentiæ secundum rationem, quæ distinguitur à filio, non sequitur, Omnis essentia est pater: filius est essentia: ergo filius est pater. Item. Quia generare conuenit patri secundum rationem, quia distinguitur ab essentia, non sequitur, Omnis pater generat: Essentia est pater: ergo Essentia generat. Dicuntur fallaciæ accidentis, quia videlicet ex hoc quod medium conueniat extremitatibus, aut alteri illarum per accidens denotatur sequi conuenientiam extremitatum inter se: nam pater, & filius conueniunt in essentia: quia est vna simpliciter in omnibus tribus personis. Et proportionabiliter

*Ad tertium.**Solutio antiquorum.**S. Thomas.**Nõ qua cũ
qua sunt ea
de vni ter-
tio, sunt ea-
de inter se.*

liter

liter in negatiuis. Nullus pater est filius: Essentia Diuina est pater: ergo Essentia Diuina non est filius, Item, Nulla essentia generat: Pater est essentia: ergo Pater non generat: est fallacia accidentis: quia ex affirmatione, seu conuenientia de per accidens alterius extremitatis cū medio, à quo remouetur alia extremitas, denotatur sequi extremitatum adinuicem negatio.

Replica.

¶ Sed tamen posset quis adhuc probare veritatem huius: Pater est filius, licet non modo expositorio, sed sic. Quæcunque sunt eadem vni tertio, sunt eadē inter se: sed pater & filius sunt idem cum essentia: ergo & erunt idem inter se: & sic licet non detur suppositio completa, & incompleta, sequitur intentum.

Solutio.

s. Thom.

¶ Ad hoc argumentum potest responderi vt docet doctor. S. 1. p. q. 28. art. 3. quod illa maxima, Quæcunque sunt eadem vni tertio sunt eadem inter se: intelligitur, quando cūq; illa sunt idem re, & ratione: vt quia Petrus est animal: & Petrus est homo: Homo est animal. Quando vero sunt eadem re solum, & sunt idem vni tertio, ex identitate, non sequitur idēitas inter se, sed solum sequitur, quod vnum est aliquid, quod est aliud. Et in hoc sensu Aristot. 3. Physicorum ait, qd actio est idem motui, & similiter passio: sed tamen actio non est passio. Ob id ad propositū, licet pater, & filius sint idem in essentia re: sed quia nō rōne, nō sequitur, qd pater sit filius, sed solum sequitur, qd pater sit aliqua res, quæ est filius. Sed de istis aliās commodiūs, tūm in posterioribus, tūm in primo sententiarum, in nostris resolutionibus Theologicis.

Aristot. 3. Physicorū, text. co. 19.

C A P. XIII.

De Syllogismo in exponibilibus.

SED TAMEN RESTAT aliquid dicere de syllogismo ex propositionibus exponibilibus. Et contra prædicta fiat argumentum. Dictum enim est, ex puris particularibus nihil syllogisticè sequi. Contra: Iste est bonus syllogismus, Tantum homo est animal: Tantum risibile est homo: ergo tantum risibile est animal. Et contra aliam regulam, quod vna præmissarum existente negatiua: conclusio non erit affirmatiua. Sic argumentor. Tantum homo non est animal, & Tantum homo non est risibile: ergo Risibile est animal. Iste syllogismus est bonus, & tamen committitur defectus, quod ex puris ne-

Argumentum.

2. Argum.

gatiuis aliquid sequitur: & alius, quod existente vna præmissarum negatiua, conclusio est affirmatiua.

¶ Pro syllogismo ex exponibilibus est considerandum: an conclusio sit exponenda copulatiuè, vel disiunctiuè, quia si copulatiuè, debet vtraque exponens conclusionis inferri à præmissis, vel à conuertibilibus earum. Ratio est: nam cū conclusio sit exponibilis copulatiuè, reputatur sicut si esset vna copulatiua. Et cū ad veritatem copulatiuæ veritas vtriusque partis sit requisita, oportet tota inferatur ex præmissis, & non pars. Si tñ disiunctiuè sit exponenda, sufficit vna exponens conclusionis inferatur ab am-
1. Nota.

babus præmissis. Quia ad veritatem disiunctiuæ sufficit veritas vnius partis: & inferens vnam partem, inferat totam: quia à parte ad totam, valet argumentum, vt supra diximus.
¶ Secundò est notandum, quod si præmissæ exponuntur copulatiuè, sufficit qd vna pars vnius cum vna alterius inferat conclusionem. Si tamen ambæ exponantur disiunctiuè, requiritur, quod quælibet pars disiunctiuæ inferat conclusionem. Quia disiunctiua nunquam inferat conclusionem, nisi quælibet pars inferat illam: quia si solum vna pars inferat, stat antecedens esse verum pro alia parte, & consequens falsum.

¶ Ad argumentum ergo, quando dicitur. Iste syllogismus est bonus, Tantum homo est animal: Tantum risibile est homo, ergo Tantum risibile est animal. Concedo esse bonum. Et quando dicis, est argumentum ex puris particularibus, negatur: nam medium distribuitur in minori, ratione de ly tantum, quod si nō distribueretur, non valeret: vt hic, Omnis homo est animal: Tantum risibile est homo: ergo Tantum risibile est animal: quia argumentum est à non distributo ad distributum, ex parte de ly animal. Et sic illa prima consequentia. Tantum homo est animal, Tantum risibile est homo: tenet in virtute huius, Omnis homo est risibilis, Omne animal est homo: ergo Omne animal est risibile. Cuius maior est conuertens minoris primi, & minor cōuertens maioris, & cōclusio cōuertens cōclusionis. Item tenet: qd in Disamis in tertia figura, ex prima exponente maioris, & cōuertente minoris, sequitur prima exponens conclusionis: vt, Homo est animal: & Omnis homo est risibilis: ergo Risibile est animal.

Ad primò

A non distributo ad distributum non valet.

¶ Ad secundum argumentum, concedendum est valere syllogisum: sed negatur esse expuris negatiuis: Non enim sunt virtualiter negatiua. Etiam, quia dictæ præmissæ inferunt duas secundas exponentes, scilicet, Omne nō homo est animal, & Omne non homo est risibile: inferentes in Darapti dictam conclusionem: vt,
Ad secundum.

H Omne

Omne non hō est animal: & Omne non hō est risibile: ergo Risibile est animal, in tertia figura. Et hoc est modo purè affirmatiuo: ergo illæ non erant negatiuæ. Et tandem de exponibiliū syllogismis sufficiat summis labijs, vt dicunt, degustasse: tractantur enim cum magna difficultate, & labore, & tamen frustra, cum nō sit vsus in disciplinis. Quapropter ex proposito illa omittimus. Qui voluerit, legat super omnes Ferdinandum enzinam, & nonnullos alios eum sequentes, quos propter eorum honorem nominare non licet. Hic etiam adducere solent de syllogizatione in terminis infinitis, sumpta occasione exponibiliū: cum exponantur exclusiue, Tantum homo est animal: per propositionem compositam ex terminis infinitis, & vt hæc sit formalis consequentia in Darij: Omne nō animal est insensibile: Petrus est animal: ergo Aliquid non Petrus est insensibile. Et similiter sequitur, Non homo est animal: Risibile est homo: ergo Risibile animal nō est: quia maior infert hanc, Animal est non homo: per conuersionem simplicem. Et ex ea infertur ista. Animal non est homo: per locū, Ab affirmatiua ad negatiuam, predicato variato penes finitum, & infinitum. Et ex hac, Animal non est homo, sequitur cum minori, Risibile est homo, Risibile animal non est: quæ erat conclusio.

C A P. XIII.

De modo syllogizandi in obliquis.

E MODO SYLLOGIZADI in obliquis oportet aliqua tradere clariū: licet in parte aliqua sint dicta.

¶ Considerandum tamen est, aliquando mediū poni in obliquo, & aliquando extremitates. Et contingit mediū aliquando in vna præmissarum, interdum in vtraque. Vt hic, Omnis hominis est asinus: & Petrus est homo: ergo Petri est asinus. Hic ponitur solū in maiori. In minori contigit sic, Omnis homo est animal: & Equus est hominis: ergo Equus est animalis. Exemplum quando vtrobiq; ponitur in obliquo: Nullus equus est hominis: & Omnis asinus est hominis: igitur Nullus asinus est equus.

¶ Si contingat oblique poni extremitatem aliquam: sic debet poni in conclusione: vt, Omne iumentum est hominis: & Omnis equus est iumentū: ergo Omnis equus est hominis. Et, Omnis leo est animal: & Petri est leo: ergo Petri est animal. In omnibus casibus potest contingere

syllogismum ex obliquis formare: in genitiuo, Omnis scibilis est scientia: Homo est scibile: ergo Hominis est scientia. In datiuo, Omni homini conuenit appetitum subijcere spiritui: Iuuenis est homo: ergo Iuueni conuenit appetitum subijcere spiritui. In accusatiuo, Omnes homines iudicabit Deus: Potentes seculi sunt homines igitur Potentes iudicabit Deus. De omni verbo otioso reddenda est ratio in die iudicij: Iocose loqui est verbum otiosum: ergo De iocosa loquutione reddenda est ratio.

¶ Ad rectè concludendum in istis, vis intellectus attendenda, potius quàm ad syllogismorum regulas supra politas: licet possint poni saltim duæ regulæ, quarum prima sit.

¶ In omnibus modis affirmatiuis, vbi vtraque præmissarum affirmatiua est, cuiuscunque sit figuræ: si altera præmissarum est de obliquo, & similiter conclusio erit. Ita, quod si extremitatum aliqua ponitur in obliquo in præmissis, sic debet in conclusione. Si tamen medium ponatur in altera in obliquo, obseruandum, vt extremitas quæ ponitur cum medio in recto, ponatur in conclusione in obliquo, & quæ ponitur cū medio in obliquo, ponatur in conclusione in recto. Exempli gratia, Quilibet homo est animal: & Omnis equus est hōis: ergo Ois equus est animalis: Non tamen potest inferri, Omnis equi est animal. Et ex istis, Cuiuslibet hominis est equus: Petrus est hō: ergo Petri est equus. Non tamen infertur: Petrus est equi: manifestum est conclusionem in recto non inferri.

¶ Secunda regula. In modis negatiuis, quando syllogismus fit ex altera de recto, & altera de obliquo: si negatiua sit de obliquo, & conclusio similiter. Si verò affirmatiua de obliquo, & negatiua de recto, non similiter concluditur. Verbi gratia. Nullius animalis est æternitas. Omnis homo est animal: ergo Nullius hominis est æternitas. Et in secunda figura sequitur, Intellectus non est bruto: & Simia est brutum: ergo Simia non est intellectus. In Festino, Et in tertia figura. Nullius irrationalis est intellectus: & Omne irrationale est animal: ergo Alicuius animalis non est intellectus. In Felapton.

¶ Secunda pars regulæ declaratur: quia non valet, Nullus homo est brutū: & Omnis equus est hominis: ergo Nullus equus est bruti. In simili non valet. Nullus homo est Deus: & Omne iumentum est hominis: ergo Nullum iumentum est Dei. Sed tamen posset inferri, ergo omne iumentum est alicuius quod non est Deus.

¶ Etiam solent poni modi syllogizandi in hypotheticis: vt si quis argumetur a tota conditionali cum positione antecedentis, ad positionem consequentis. Verbi gratia. Si homo currit, animal currit:

Nō est vsus in disciplinis exponibilium.

De syllogismo in terminis infinitis Nota.

Matth. 12.

1. Regula.

2. Regula.

2. Pars regulæ.

currit: sed homo currit: ergo animal currit: eo quod maior est vna hypothetica, est modus syllogizandi in hypotheticis. Sed quia tales modos argumentandi posuimus, quando de hypotheticis loquuti sumus, non est opus nunc repetere:

CAP. XV.

De defectibus syllogismorum, & quibusdam præsuppositis.

RES DEFECTVS syllogismorum solent ab Aristoteli signari. Et paucis eos adducere, non erit superuacaneum. ¶ Defectus est petitio principij. Et contingit, quando inter

syllogizandum idem per idem probatur: vel ignotum per ignotius. Exemplum primi est. Si quis negaret istam. Omne animal rationale est capax disciplinæ: & argumentaretur quis, Omne animal rationale est capax disciplinæ: ergo Omne animal rationale est capax disciplinæ: hic est petitio principij, quia probatur idem per idem.

Quid defectus.

Primus defectus quando idem per idem probatur.

Quando ignotum per ignotius.

¶ Secundo modo contingit: vt si quis velit probare hanc, Animal rationale est capax disciplinæ, & argumentaretur: Omnis homo est capax disciplinæ: & Omne animal rationale est homo: ergo Omne animal rationale est capax disciplinæ. Hic non probatur idem per idem, sed tamē est defectus, qui vocatur petitio principij: quia ignotū, animal rationale est capax disciplinæ, probatur per ignotius. s. per ly Omnis homo est capax disciplinæ: notior est conclusio, quam maior ipsa. Si tamen fieret sic, Omne quod rationale est capax est disciplinæ: Omne animal rationale est capax disciplinæ: ergo Omne animal rationale est capax disciplinæ: vitaretur iste defectus.

2. Defectus

¶ Secundus defectus est, qui appellatur, non propter hoc accidere falsum. Et contingit, quando falsitatis causa tribuitur propositioni, quæ non est causa. Et est quando a parte antecedentis ponitur aliqua propositio superflua. Exempli gratia, Sol lucet: & Omne animal est homo: & Omne brutum est animal: ergo Omne brutum est homo. Consequentia est bona, & consequens est falsum: ergo & antecedens. Et non illa, Omne brutum est animal: ergo illa, Sol lucet. Comittitur defectus, nā causa falsitatis non est in illa, Sol lucet, sed in illa quæ maior est, Omne animal est homo.

3. Defectus.

¶ Tertius defectus, vocatur fallacia contrariæ opinionis, quando quis cōcedit duos terminos, vni

uersaliter de alio prædicari: & rursus de altero eorum alium vniuersaliter dici: & de alio vniuersaliter negari. Vt si quis concederet de homine vniuersaliter dici animal, & risibile: vt hæc sint veræ: Omnis homo est animal, & Omnis homo est risibilis. Et rursus de animali, vniuersaliter cōcederet sensibile prædicari. Omne animal est sensibile: tamē negaret id de risibili. Et cōcederet, Nullum risibile est sensibile. Existis sequeretur, quod oporteret concedere duas contrarias veras: & duas contradictorias. Patet ex concessis. Omne animal est sensibile: & Omnis homo est animal: ergo Omnis homo est sensibilis: in Barbara, & antecedens est verum, ergo & consequens. Et rursus in Celarent, Nullum risibile est sensibile: & Omnis homo est risibilis: ergo Nullus homo est sensibilis. Est bona consequentia in Celarent, & antecedens est verum: ergo & consequens. Patet, quia maior est vera per te, & similiter minor: ergo conclusio, quæ est contraria conclusioni de Barbara, erat vera. Ergo duæ contrariæ veræ. Et contradictoriæ etiā probari possunt. Nam si inferā: Aliquis homo non est sensibilis: sicut intuli, Nullus homo &c. essent illæ de Barbara, cum ista contradictoria in Festino: sumendo minorē, Aliquis homo est risibilis, &c. Et similiter circulariter possent probari, Nullus homo est risibilis: & Omnis homo est risibilis, veræ: sumendo conclusionem de Barbara, Omnis homo est sensibilis, conuertendo illam quam concessit, Omnis homo est risibilis, Omne risibile est homo: sic, Omnis homo est sensibilis: Omne risibile est homo: ergo Omne risibile est sensibile. Et capiendo conclusionem de Celarent, Nullus homo est sensibilis: sic, Nullus homo est sensibilis: & Omne risibile est homo: ergo nullum risibile est sensibile.

¶ Solent etiam adducere in isto loco quædam quæ apud Aristoteli vocantur præsupposita. Quæ pro parte sunt ex superioribus satis manifesta, imò ferè omnia dicta. Primum est, Omnis syllogismus est in aliqua trium figurarum. Et, Omnes syllogismi aliarum figurarum per primam perficiuntur.

Primum præsuppositum.

¶ Secundum præsuppositum. In omni syllogismo oportet aliquam præmissarum esse affirmatiuam, & aliquam vniuersalem.

Secundum.

¶ Tertium. Omnis syllogismus ex tribus terminis, & non pluribus constat.

Tertium.

¶ Quartum. Quædam propositiones difficulter syllogizantur, quædam facilius.

¶ Quia omnia tria præsupposita sunt iam superius latè tradita, solum quartum erit declarandum. Illa dicitur propositio minus syllogizabilis, quæ in paucioribus figuris probatur. Ob id vniuersalis affirmatiua est quæ minus syllogizatur.

Propositio difficile syllogizabilis.

tur: quia solum probatur in prima figura, & in solo vno modo, scilicet, in Barbara. Post hanc minus syllogizabilis est vniuersalis negatiua: quia solum in prima, & secunda figura. In prima quidem, in Celarent: in secunda, in Cesare, & Camestres. Ob id vniuersalis negatiua magis syllogizabilis est vniuersali affirmatiua: sed tamen magis syllogizabilis est particularis affirmatiua. Ratio est, quia particularis affirmatiua concluditur in pluribus modis, quam vniuersalis negatiua. Primum in prima figura, in Darij. In tertia figura, in Darapti, in Disamis, in Datisi. Deinde sequitur particularis negatiua, & haec maxime syllogizabilis: sicut enim vniuersalis affirmatiua minus syllogizabilis, sic particularis negatiua maxime syllogizabilis: quia in omni figura concluditur. In prima, in Ferio, & in Fapesino, Frisefomorum. In secunda figura, in Festino, & Baroco. In tertia figura, in Bocardo, & Ferison. Ecce quomodo negatiua particularis est maxime syllogizabilis. Et ex hac parte, facile constructur, & difficulter destruitur. Aliqua propositio nem constructur, est ipsam probari vera. Et eam destrui, est ipsam probari falsam. Propositio ergo particularis negatiua facile constructur: quia ad veritatem illius sufficit veritas vnius singularis. Item, quia in prima, & secunda, & tertia figura probatur vera: & in multis modis. Et difficile destruitur: quia nunquam destruitur nisi per constructionem suam contradictoriae, quae est vniuersalis affirmatiua, quae difficulter constructur: quia ad veritatem, requiritur veritas cuiuslibet partis: & solum in prima figura, & in modo Barbara, probatur. Et quidem ipsa vniuersalis affirmatiua, quae difficile constructur, facile destruitur: nam destruitur per vniuersalem negatiuam contrariam, quae concluditur in prima, & secunda figura. Et per particularem negatiuam suam contradictoriam: quae probatur in tribus figuris. Ob id ipsa subiacet multis periculis. Quapropter sicut est verum quod difficile constructur. i. vera probatur: est verum, quod facile destruitur: quia falsa probatur. Nam sua contraria existet vera, ipsa est falsa, vel sua contradictoria similiter. In alijs duabus propositionibus, vniuersali negatiua, & particulari affirmatiua est facilitas, & difficultas in constructur, vel destrui, penes contradictionem: & per vniuersalem affirmatiuam potest destrui negatiua vniuersalis.

CAP. XVI.

De syllogismo dialectico.

ISTVM TRACTATUM syllogismorum absoluamus, ne sit opus illa adducere in Posterioribus: restat dicere de syllogif-

mo dialectico, litigioso, falsigrapho, enthymemate, inductione, & exempli positione.

¶ Dialecticus syllogismus differt a demonstratiuo, eo quod ille opinionem causat, hic, scientiam. Et quidem de demonstratiuo peculiariter in libro Posteriorum resolutionum Arist. *Aristot. 1. post. text. co. 30.* agendum erit. Vbi docet Aristot. quid sit scire, & quid sit demonstratio propter quid, & a priori, & quae quia, & a posteriori. Siquidem quando procedit conclusio ex primis veris, & immediatis, & causis conclusionis, conclusio ex illis probata, sciatur. Et causatur ex tali demonstratione assensus firmus, & euidens, illius conclusionis. De quibus ibi.

¶ Syllogismus tamen dialecticus non causat scientiam, sed opinionem: quia non ex necessarijs, & primis, veris, & immediatis, procedit: sed solum ex probabilibus. Vt si quis argumentetur, Omnis mater diligit filium suum: Haec est mater: ergo, Haec diligit filium suum. Quia enim ex probabili maiori argumentum fuit constructum, assentit intellectus conclusioni: tamen non euidenter, sed cum formidine de opposito. Reputat enim sic esse, quod haec suum diligit filium: sed non habet euidetiam, nec caret formidine, verum, ne sit. Similiter, Omne monarchicum regimen melius est Aristocratico: sed Hispanie regimen est monarchicum: ergo Hispanicum melius est Aristocratico, solum est opinio. Et quidem assensus opinatiuus differt a scientifico: quod ille est cum formidine de opposito, hic tamen est absque formidine. Et ille qui dialecticus est, & opinionis causatiuus, definitur sic. *Differentia inter assensum scientificum, & opinatiuum.*

¶ Dialecticus syllogismus est, qui ex probabilibus est syllogizatus. Et quidem probabilia illa dicuntur, quae videntur omnibus, aut pluribus, aut sapientibus: & his, aut omnibus, aut pluribus, aut maxime probatis. Ex quibus constat probabilia non aequaliter omnibus approbata. Nam quaedam sunt quae omnes, etiam ex infima plebe, solent approbare: vt, quod omnis mater filium diligit, & patres, prolem in intimo cordis habeat, & benefactori esse benefaciendum, & quod talis sit diligendus. Alia sunt probabilia, sed non apparent omnibus de plebe: licet, quod Monarchia, sit praestantissimum regimen, & inferior sit Oligarchia, aut Aristocratia, & Democratia: sic enim iudicant qui prudentia pollent: sed infimae classis viri, non sic. Alia sunt quae probabilia videntur, & quidem paucioribus, quam supradictis: quia solum sapientibus: vt quod Sol sit terra maior, & sic de alijs. Tandem omnia haec probabilia sunt, & dicuntur, quatenus vera videntur, & necessitatem non habent. *Definitur dialecticus syllogismus*

¶ Quia ergo in dialectico syllogismo fit discursus: existis probabilibus ad conclusionem inferendam,

Quid est propositio constructur.

rendam, & effectus causam suam non excedat: non potest esse, quod conclusio sit scita, si præmissæ sint opinatæ. Nec potest esse conclusio necessaria, ubi præmissæ sunt probabiles, & contingentes. Ex quo solùm causatur per talem dialecticum syllogismum opinio: & assensus formidolosus, illius propositionis probatæ.

CAP. XVII.

De syllogismo litigioso.

Aristot. 1. Topi. cap. 1. Quid syllogismus litigiosus.

SYLOGISMVS litigiosus, definitur ab Aristote. Est qui procedit ex his, quæ videntur probabilia, non sunt autem. Et qui ex probabilibus, aut ex his quæ videntur probabilia,

est apparens. In hac definitione, iuxta tres partes definitionis, triplicem syllogismi litigiosi declarat speciem. Siquidem cum litigiosus eo differat à dialectico: quia ille cum procedat ex probabilibus, quæ verè probabilia sunt, & non solùm apparent, causant opinionem conclusionis. Verùm litigiosus, non sic: quia præmissæ cum solùm apparentiam habeant, non concludunt.

¶ Tripliciter contingit litigiosum syllogismum deficere. Vno modo peccat in materia: quia propositio quæ assumitur, licet teneat in modo, & figura, cum aliàs tamen ipsa videatur vera, & probabilis, sed tamen falsa est: ut si quis argumetur: Nulla opposita sunt simul vera: subcontraria sunt opposita: ergo non sunt simul vera. In Ferio videtur dispositus syllogismus: sed tamen litigiosus est: non probat: peccat enim in materia: quia assumit illam maiorem: Nulla opposita sunt vera: tanquam probabilem: cum tamen non sit. Iste syllogismus intelligitur in illis primis verbis definitionis: est qui procedit ex his quæ videntur probabilia. Dicitur hic in materia peccare: quia propositiones sunt velut materia syllogismi.

Tripliciter peccat syllogismus litigiosus, primo in materia.

2. Defectus in forma.

¶ Aliquando litigiosus syllogismus non peccat in materia, sed solùm in forma: ut Opposita sunt simul vera: Contraria & contradictoria sunt opposita: ergo Contraria, & contradictoria sunt simul vera. Maior & minor sunt probabiles propositiones, imò & veræ certò. Ob id, non est peccatum in materia: sed in forma: quia in nullo modo dispositus est talis syllogismus: quia ex puris particularibus procedens. Datur antecedens verum, & consequens falsum. Et iste syllogismus intelligitur in illa secunda particula. Et qui ex probabilibus. Vitaretur defectus in syllogis-

mo, si fieret sic. Omnia opposita sunt simul vera: Contradictoria sunt opposita: ergo sunt simul vera. Et bona esset consequentia in Darij: & antecedens est falsum, sicut & consequens.

¶ Aliquando syllogismus litigiosus peccat in forma & materia simul: ut si quis dicat, Nulla opposita sunt simul vera: Quædam subcontraria sunt opposita: ergo Nulla subcontraria sunt simul vera. Hic duplex committitur defectus. scilicet in materia, & in forma. In materia quidem: quia maiorem assumit ut probabilem, cum tamè non sit. Et in forma: quia conclusionem infert vniuersalem, particulari existente aliqua præmissarum scilicet minore: Qui defectus est in syllogismis, ut nos supra diximus. Aristoteles tamen syllogismum litigiosum solùm vocaret, qui in forma peccat. Quapropter qui solùm in materia peccat, ut in primo exemplo, esset dicendus syllogismus. Ratio est: quia dialecticus considerat utrum syllogismus habeat debitam formam, scilicet, in modo, & figura sit positus. Non curat, quod se tenet ex parte materiæ. scilicet ex quibus terminis constat. Sed litigiosus non meretur absolute vocari syllogismus, sed cum additione diminutive: litigiosus syllogismus. Sicut Aethiops non dicitur albus absolute, sed albus secundum dentes.

3. Defectus in materia & forma.

Aristote.

¶ Syllogismus falsigraphus ille est, qui procedit ex proprijs principijs disciplinarum malè intellectis. Ut si quis ita argumentetur, Omnes lineæ deductæ ab eodem puncto ad idem punctum sunt æquales: Linea recta, & linea curva deducuntur ab eodem puncto ad idem punctum: ergo linea curva, & recta sunt æquales. Antecedens est verum, & consequens est falsum. Defectus committitur: quia procedit ex illo principio malè intellecto, Omnes lineæ ab eodem puncto ad idem sunt æquales. Oportet intelligatur de deductis per idem spatium: nam si non deducantur per idem spatium, sicut in curva, & recta contingit, non erunt æquales.

CAP. XVIII.

De Enthymemate.

SEQVITVR DE ENTHYMEMATE, quod à Boëtio definitur. Est oratio, in qua non omnibus præmissis antepositis, festinata infertur conclusio: ut si quis diceret. Petrus est

homo: ergo Petrus est animal. Vel, Homo currit, ergo Animal currit. Siquidem in prima deberet suppleri, sic: Omnis homo est animal: &

H 3 Petrus

Petrus est homo : ergo Petrus est animal. Et in secunda. Homo currit, & Omnis homo est animal: ergo Animal currit. Est enim enthymema syllogismus imperfectus, vel truncatus. Et Græcè enthymema est, quod in mente, siue cogitatione, alteram præmissarum occultet.

Quid icos.

¶ Aristot. tamen definit: Enthymema est syllogismus procedens ex icosibus, & signis. Icos in præsentiarum idem significat, quod propositio probabilis: ob id dicere, quod procedit ex icosibus, est dicere, qui ex probabilibus procedit. Et licet syllogismus dialecticus ex probabilibus, differt ab enthymemate: quia in syllogismo dialectico ponuntur expressè omnes præmissæ ante conclusionem, sed in enthymemate non. Vt, Omnis mater diligit suum filium: ergo Hæc diligit suum filium. Et, Omnis benefactori est benefaciendum: ergo Huic est benefaciendum.

Quid signū

¶ Signum intelligitur propositio demonstratiua, vel necessaria, illatiua alterius: siue ipsa in se sit probabilis, siue necessaria. Vnde icos, siue probabile in se consideratur. Signum tamen per cōparationē ad illud quod infertur ex ipsa: vt ex signis procedit. Hoc enthymema: Habet in mānillis lac, ergo viro iuncta est: eo quod antecedens inferat consequens tanquam signum eius, ex probabilibus procedit. Tamen hæc, Omnis mater diligit suum filium: ergo Hæc diligit suū filium, ex signis esset, quādo infert necessariō. Vt, Est homo: ergo Animal rationale. Non diceretur ex icosibus. i. ex probabilibus, sed ex signis. Hæc definitio data ab Aristot. solūm materiā insinuat ex qua fiant enthymemata. Et quidem fortè, idem est icos, & signū. Nam eadem propositio, quæ inquantū in se probabilis, dicitur icos: dicitur signum, inquantum aliam infert necessariō. Vt, Omnis benefactor est diligendus: ergo Hic benefactor est diligendus.

Enthymema reduci pot ad perfectum syllogismum.

¶ Omne enthymema, cum sit syllogismus imperfectus, potest reduci ad perfectū. Nam supplendo defectum, reducitur. Et aliquando supplenda est maior, aliquā minor in reductione: quod contingit in omni figura, secundū dispositionem terminorū in enthymemate. Ad supplendum autem oportet considerare, quod quia medium cōclusionē non intrat, pro medio in propositione supplenda nō sumetur aliquis terminus positus in conclusione: sed solūm sumetur terminus, qui solus est in antecedenti positus. Et ex illo, & prædicato conclusionis fiet propositio supplenda. Exempli gratia, Hoc enthymema, Homo currit: ergo Animal currit: reducetur ad perfectum, sumendo pro medio ly homo. Homo currit: & Omnis homo est animal: ergo Aliquod animal currit. In Datisi, in tertia figura. Ibi reductio facta est, supplendo

Quomodo supplenda est propositio qua deficit.

minorem. Et istud enthymema, Homo currit: ergo Homo mouetur, sic, Omne quod currit mouetur: sed Homo currit: ergo Homo mouetur. In Darij, in prima figura. Hic suppleui maiorem. Et istud, Mulier est pallida: ergo peperit: sic, Omnis mulier quæ peperit est pallida: Hæc mulier est pallida: ergo Hæc peperit. In secunda figura.

¶ Sed ad cognoscendum quando erit supplenda maior, & quando minor ad reducendum, fit regula. Quando subiectum antecedētis, & conclusionis sit idem terminus, tunc supplenda est maior. Et quando prædicatū idem, minor. Hic homo est rationalis: ergo Animal est rationale. Minor suppletur, sic, Homo est rationalis, & Omnis homo est animal: ergo Aliquod aīal est rationale, in tertia figura. Sed hic, Petrus est homo: ergo Petrus est animal, erit supplenda maior sic. Omnis homo est animal: & Petrus est homo: ergo Petrus est animal.

Regula.

¶ Aliquādo inueniuntur enthymemata ex quatuor terminis: vt Hō currit: ergo Animal mouetur. Et virtute sunt duo enthymemata. Et sic ad duos perfectos syllogismos reducēda. Vt in exemplo posito. Sunt hæc, Homo currit: ergo Animal currit, Et, Animal currit: ergo Animal mouetur. Primum reducetur ad tertiam figuram, i. Disamis. Homo currit: & Omnis homo est animal: ergo Animal currit. Et secūdū, Omne quod currit mouetur: & Animal currit, ergo Animal mouetur. In prima figura, in Darij.

Enthymema ex quatuor terminis.

C A P. XIX.

Sequitur de inductione.

ALIA SPECIES SYLLOGISMI est inductio. Quando à singularibus sufficienter enumeratis, nit ad vniuersale pgressus, Vt, Iste homo est capax disciplinæ: & Iste homo est capax disciplinæ: & sic de alijs: ergo Omnis homo est capax disciplinæ. Et negatiuè similiter. Iste ignis non infrigidat: & Iste ignis non infrigidat, & sic de alijs: ergo Nullus ignis infrigidat. Oportet hic enumerare singularia omnia, aliàs non esset optimus progressus. Nam cum ad veritatem vniuersalis requiratur veritas cuiuslibet partis, vna sola existente falsa singulari, daretur antecedens verum pro demonstratis, & consequens esset falsum pro illa sola singulari, vbi vnum non est demonstratum. Qua propter non valet, Hic homo est stultus: & Hic homo est stultus: ergo Omnis homo est stultus. Quantuncunque multi sint demonstrati, vno sole

Quomodo fiat inductio.

CAP. XX.

De exemplo.

solo existente prudente, & sapiente. Et quando demonstratio fit ab speciebus ad genus, non est necessarium fiat per singularia specierum, sed sufficit fiat vniuersaliter per omnem speciem. Vt Omnis leo sentit: & Omnis asinus sentit: & Omnis equus sentit, & sic de omnibus speciebus: ergo Omne animal sentit.

Notandum ¶ Verum considerandum est: quia ly omne, signum vniuersale, quando cadit supra terminum genericum, potest distribuere complete, & incomplete. Complete tunc fit (sicut nos supra diximus) quando distribuit per singulis generum. Vt in hac, Omne animal fuit in arca Noe: sensus est, de qualibet specie quodlibet animal. Et est falsa propositio: & tunc oportet omnia indiuidua cuiuslibet speciei demonstrare per inductionem, argumentando a singularibus ad vniuersale. Si tamen sit distributio incompleta, quae vocatur pro generibus singularum: quae tunc est, quando facit sensum: de qualibet specie aliquod, sufficit cuiuslibet speciei vnum singulare demonstrare ad inductionem.

Notandum ¶ Peculiariter est notandum, sicut notat Arist. de hac specie argumentationis, quae vocatur inductione, posse probari principia demonstrationum, quae dicuntur indemonstrabilia. Vt, Omne totum est maius sua parte: principium est indemonstrabile: quia non potest per alias propositiones notiores demonstrari: sed tamen per inductionem, nihil prohibet: sic, Hoc totum in quantitate est maius sua parte: & Hoc totum in qualitate est maius sua parte, & sic in alijs: ergo Omne totum est maius sua parte. Sic etiam, Omne animal rationale est disciplinae capax, est principium indemonstrabile: quia per alias propositiones notiores non potest probari, sed tamen aliquali sumpta experientia de homine, potest sic per inductionem probari. Hic homo est disciplinae capax: & Ille homo, &c. ergo. Et sic in alijs. Similiter si quis hoc principium, Nullae contradictoriae possunt simul esse verae: vellet probare per inductionem. Haec contradictoriae nunquam sunt simul verae: & haec similiter: ergo Nullae possunt simul esse verae.

Inductio ad syllogismum perfectum reducitur. ¶ Ille modus argumentandi per inductionem potest ad syllogismum perfectum reduci: sumendo pro medio ipsam inductionem, & pro maiori extremitate praedicatum conclusionis probanda, & pro minori extremitate subiectum eiusdem. Affirmatiue, Omne quod est iste ignis, & ille ignis, & sic omnibus demonstratis, est calidum, & Omnis ignis est iste ignis, & ille ignis, &c. ergo Omnis ignis est calidus. Et negatiue, Nihil quod est iste ignis, & ille ignis, est frigidum: & Omnis ignis est iste ignis, & ille ignis, &c. ergo Nullus ignis est frigidus, in Celaret. Et ex inductione fit perfectus syllogismus, & in alijs sumitur.

ALIA SPECIES, ET

ultima est argumentationis. scilicet exemplum, ex quo fit argumentum ad probandam rem. Et quidem solet esse argumentum efficacissimum: magis enim solet

mouere exempla, quam verba: ut si quis volens probare Deum misericordem, & cuiuslibet poenitenti indulgere, argumentetur. Deus Niniuitis, *Ionae. 3.* quauis peccantibus pepercit, quia egerunt poenitentiam: ergo similiter parcat cuiusque poenitenti. Et si vellet probare Deum punire peccatores non poenitentes: similiter sic, Deus Sodomitas omnes igne de caelo misso consumpsit, *Genes. 19.* quia in suo peccato permanserunt: ergo puniet non poenitentes.

¶ Oportet obseruare in huiusmodi argumentationibus, ut sit similitudo in exemplo ad rem, quae probari debet. Nam si quis argumentaretur, Iudas perijt quia peccator, ergo Paulus similiter: cum etiam peccauerit, & vterque; Apostolus: mala est illatio, quia non tenet similitudo: siquidem Paulus, & si peccauit, ad Christum conuersus, doluit, quod persecutus fuerit ecclesiam: sed tamen Iudas peccauit tradens sanguinem iusti: *Matth. 26.* & quia non egit poenitentiam congruentem (congruentem voco) cum spe de venia: sed desperauit, ob id perijt Iudas, non perijt Paulus, nec Petrus, licet peccauerit negando Christum. *Marc. 14. Luca. 22.*

¶ Ille modus argumentandi reducitur ad inductionem imperfectam: & ad syllogismum. Exempli causa. Ex vno singulari, vniuersalem concludendo: rursus sub illo vniuersali subsumendo, inferendo aliud singulare. Verbi gratia, Petrus peccator poenitentiam agens veniam est consequutus: ergo Omnis qui egerit poenitentiam consequetur veniam. Ecce quomodo ex vno singulari, seu ex inductione imperfecta intuli vniuersalem.

Rursus ex illa vniuersali: Omnis qui poenitentiam egerit, consequetur veniam peccatorum: ergo Latio poenitentiam agens veniam consequetur de suo peccato. Possent exempla alia poni: ex istis tamen licet colligere alia. Manet ergo vterque declaratum, quot sint species argumentationum, & quomodo illae quae sunt imperfectae syllogizationes, ad perfectas reducuntur. Et illa syllogizatio perfecta vocari debet, quae tenet in modo, & figura, ut supra dictum est.

¶ Hic est finis illorum, quae in Sumulis tradi solent. ¶ Tractatum de Topicis, & Elenchis libuit hic apponere statim post syllogismos: ut ad manum sit locus, vnde facile argumentum possit formari.

TRACTATUS DE LOCIS DIALECTICIS, editus à Reueren. P. F. Alphonso à Vera Cruce Artium & Theologiæ Sacræ Doctore, ordinis Eremitarum Sancti Augustini.

CAPVT PRIMVM.

POST QVAM ABSOLUIMUS tractatum syllogismorum, consequenter de locis Dialecticis differendū erit. Quippe quæ materiā præbēt ad syllogismos formādos, & sunt velut thesaurus quāda reconditus, & reseruatus, & ad manū positus, quotiescūq; opus sit. Et quod apud Arist. liber ipse, qui Topicorū nūcupatur, sicut utilis, sic & cuiuscūq; obuius. Ob id nō multū curāt magistri in scholis discipulis hæc tradere: nō quia inutilia, aut nō necessaria ad perfectū dialecticū: sed quia clara sunt, & quicūq; voluerit humeros apponere, sine præceptore duce cōsequi poterit. Et post Arist. & Ciceronē, vnicus nostris temporibus, Rodolphus agricola de inuentione, & de locis dialecticis edidit libros eruditissimos, simul & eloquentissimos. Quos consulo legēdos ab illis, qui serio in animo habēt hanc dialecticæ partē, quā Τοπικὴ vocāt, adamussim penetrare. Ibidem exploratū erit, eruditionē cū grauitate, & maiestate sermonis cōiunctam, quod perrarū est in hac nostra tēpestate. Et quidē hic liber nō solum dialectico utilis, sed in omni facultate admodū necessarius est, & Rhetorico, physico, & supra modū Theologo verbi Dei pclamatori, & tandem cui libet de aliqua re differenti. Ob id non temerē Arist. sagacissimus multū insudauit in tradendis locis dialecticis, & velut de nouo, noua quædā cōgerens in vnū ordinē, non tam perspicaci, & claro (sicut in alijs solitus erat) digessit. Quapropter Themistius, & Severinus Boëtius dexteritate quadā singulari ordinatissimē nobis tradiderūt. Nos post eos in præsentiarū tractatū istū Topicorū cōpendiosē, quātum fas fuerit, componemus. Vt narrat Rodolphus lib. 1. de inuentione. ca. 3. scripsit Arist. librū Topicorum. Verū licet ipse summo ingenio, eloquentia, & rerum peritia: homo tñ, & quē latere aliqd potuerit, quiq; vt non oīa primus inuenit, ita alijs post aliqua inueniēda reliquit. Hæc ex Rodolpho. Qui & adducit Ciceronē, qui ad

Trebatiū topica composita misit, & Quintilianū, Boëtium, & Themistiū: qui oēs licet satis peritē simul & eloquenti stylo argumentū tractauerint, licet aliquāto ipso Arist. latius, & clarius, non tñ tam in aperto rē tradiderunt, quin ipse Rodolphus operæpretium egerit, hanc dialecticæ de inuentione partē, pro authore, rationem, sequutus, adiuuanda aliorum studia, ob oculos sic depingere, stylo modesto, non affectato, claro, & intelligibili. Non vt ipse de Arist. refert, quem vnū velut oraculum amplectitur omnis schola, qui ex proposito calamū temperauit, vt vix nō solum ab ingenio tardo, & humili, sed neque à perspicaci intelligi queat. Quippe qui præter rerum ipsarum difficilem accessum, in verbis, quibus ea tradidit, ex proposito enigmata apposuit: vt vix vnus, aut alter sit, qui intelligat exactē. Et ne gratis loqui videamur, Themistij est testimonium, qui in hæc verba ait. Longē aliter omnia foras ab eo esse ædita, quā domi tradita. Dementia q; simile esse, si quis legēdis libris ipsius speret illius se sententiam consequuturū. Sed quid Themistij testimonio opus est: cum ipsemet Arist. ad Alexandrū conquestum, q; libros ediderit, & in publicū legendos proposuerit, ait. Sic ea quæ ad philosophiā tradidisse, vt intelligat nemo, nisi qui ab eo audierit, & sic perinde esse, ac si edita nō essent eius opera. Hæc in sententia. Licet Ludouicus Viues de epistolæ veritate dubitet. Hæc oīa adduxi, vt sicut labor Rodolphi nō solum non vanus, sed utilis fuerit in locis tradendis post Arist. Ciceronē, Quintilianū, Boëtium, Themistiū, eo q; clarius quā illi, hic noster conatus nō erit reputandus vanus, quia ad perfectū illorū erit, quibus vel nō est copia Rodolphi, vel non tantam peritiam habent Romani sermonis, vt eum valeant intelligere. In his enim, quæ à nobis de locorum ratione tradentur, ex proposito sic sermonem temperabimus, vt etiam infimis ingenijs possint esse obuia: alios in nullo defraudantes, quibus ad Rodolphum & cæteros in aperto est aditus. Nostris contenti terminis, satisfactū erit no-

Rodolph.

Топикъ.
1. Loca.

Aristote.

Themist.
Boetius.

Themist.

Difficilis
ex proposito
Aristot.

Aristo. de
se ipso quod
obscuritate
affectauerit.

erit nostris laboribus, si fructum senserint discipuli. Et quia catholicis tradetur legēdus tractatus, exēpla ex sacris literis, quādo cōmodē fiet, proponentur. Sicut & fecit doctus simul & deuotus Titelmanus in sua Dialectica.

Necessitas libri.

Quā sit necessarium istorum locorum peritia, munus dialectici manifestat: cuius est de quacūq; re proposita, ad vtranq; partē differere, & argumenta in mediū producere: qui velut mutus hārebit, si non habeat in promptu, vbi tanquam ex penu quæ formet argumenta, ad quam voluerit probare partem educat. Quā ratione hęc definitio loci proponatur.

Quid sit locus.

Locus, est cōmunis quædā rei nota, cuius admonitu, quid in quacūq; re probabile sit, pōt inueniri. Sic Rodolphus. Hęc definitio clarē ostēdit in quem finē loci dialectici sint inuēti, velut quædam monimenta memoriæ, vbi inuenitur quid ad rē probādā cōducatur. Boëtius tamen ait. Locus est sedes argumēti, & meritō quidē. Nam sicut sedes est vbi res cōquiescit, & inueniri valet: sic etiā locus est, vbi argumētū ad fidē rei probādā faciendā inueniri pōt. Exemplo sumpto à venatoribus: nam si quis errabūdus, ignarusq; loci vbi delitescāt feræ vegetur, frustratur spe saepe: verūm qui latibula earū habet cognita, licet in vno, vel altero loco nō inueniat, tādē voti fit compos: quia vbi sedeant feræ prius cognouit. Sic etiam meritō qui locorū dialecticorum habeat peritiam, cūm argumētorū sint sedes, inueniet in promptu de quacūq; re oporteat verba facere lautam supellectilem.

Discrimen inter argumētum, & argumenta tionem.

Oportet tamen intelligere non idem esse argumētum, & argumētationem. Hoc enim totum, illud pars est. Nam argumētatio, & ipsum argumētum, & res quæ per argumētum probatur. Argumētum tamē, solum id quod probat, vel rei dubiæ fidem facit. Vt si quis à definitione, sic argumētetur: Omne animal rationale disciplinæ capax est: Omnis homo est animal rationale: ergo Omnis homo disciplinæ capax est. Propositio dubia, quæ probatur est, Omnis homo est disciplinæ capax. Argumētū probās, sunt illæ duæ propositiones, maximē maior: Omne animal rationale est disciplinæ capax: & id argumētū dicitur sumptū à loco certo, nēpe à definitione ad definitū. Totū aggregatū. s. ipse syllogismus perfectus, dicitur argumētatio: ab arguēdo, quod significat aliquādo idem quod probō. Et sic argumētatio, tāquā id quod probat argumētū, & ipsum quoq; argumētū. Oportet hic in principio duos distinguere locos, præcipuē vnum, qui maxima dicitur: & alterum, qui differentia maximæ nuncupatur.

Quid maxima.

Locus, qui maxima dicitur, appellatur in proposito, propositio aliqua per se nota, & genera

lis: ex qua desumptum argumētū, argumētationem causat, & probandū probat. Et neganti tale argumētū, opponitur ipsa maxima, vt assentiat argumento. Vt in exēplo adducto, & in isto syllogismo. Omne animal rōnale est beatitudinis capax: Omnis hō est animal rōnale: ergo Omnis hō est beatitudinis capax. Ecce quomodo argumētū sumptū à definitione. Si quis negaret, tūc à maxima illa, propositione per se nota, Cuiusq; conuenit definitio, cōuenit definitum: sed definitioni hōis cōuenit esse capax beatitudinis: ergo & homini, qui est definitū. Similiter si quis argumētetur: Homo est rationalis: ergo nō est irrationalis. Brutum est sensibile: ergo non est insensibile. Homo decedēs in gratia saluabitur: ergo non condēnabitur. Qui crediderit saluus erit: ergo non dānabitur. Hoc argumētū innititur illi maximæ, Cuiusque cōuenit vñ contrariorum, ab eo & remouetur reliquum. Et meritō istæ propositiones generales loca dicuntur, in quibus virtute continētur deprompta argumenta: similitudine sumpta à corporali loco, vbi quantitas locati posita est: sic quædam virtualis quantitas rerum probandarum in illis maximis posita est, & reseruata. Et etiam eō maximæ dicuntur, quia nō habēt alias superiores, per quas hęc probari possint, sed ex terminis veritas earū constat. Et sicut in syllogismo maior dicitur propositio, vnde vis argumēti, & in qua, virtute minor continetur: sic istæ maximæ, in quibus virtute, aliæ propositiones sunt, ex quibus pōt argumētū sumi. Est alius locus, qui differentia maximæ vocatur. Et est, qua maxima à maxima differt. Vt verbi gratia. In exēplis supra positis, sumptum est argumētū à maxima, Cui cōuenit definitio & definitum. Ibi definitio, & definitum, posita sunt: in secūda maxima, Cui cōuenit vñ cōtrarium, remouetur oppositum: ibi contrarium & oppositum. Et isti sunt termini, qui vocātur differentia maximæ, id est, quo maxima à maxima differt. Nam ista maxima, Cui conuenit definitio, cōuenit & definitum, differt ab alia, Cui vñ cōtrariū conuenit, remouetur & reliquum, in illis terminis. Quia ibi à definitione & definito, hic à contrario & opposito sumptū est argumētum. Et quidem hęc differentia maximarum vocantur etiā loca, quia consideratione eorum, argumētum sumatur. Vt dicendo, A definitione, Ab oppositis, vel à cōtrarijs, &c. Isti loci, qui vocātur differentia maximæ, multo pauciores sunt, quā sint ipsæ maximæ: eō quod cōtingat in vna differentia maximæ, plures includi maximas. Patet. Nā in vna differentia maximæ, s. à definitione, sunt istæ duæ maximæ, Cui conuenit definitio, eidē & definitū: & contra.

Marc. 16.

Quare maxima dicitur

Differentia maxima.

Multò plures maximæ, quā differentia maxima.

Et alia, A quo remouetur definitio, & remouetur definitum. Si non est animal rationale, neque homo erit. Et de quocumque verificatur definitio aliquo superaddito, de eodem & verificatur definitum, eodem superaddito. Et locus differentie maximae solet sic signari, per ly. a. sic. A definitione, à specie, à genere, à contrario, ab oppositis, &c. Interdum sic. A definitione ad definitum, à parte ad totum, ab specie ad genus, &c. Et tandem tam maxima, quam differentia maximae, locus est. Et merito sedes argumenti vocatur (vt dicit Boëtius) quia ab utroque sumitur argumentum.

C A P. I I.

De diuisione locorum.

Diuisio locorum in communi.

SO L E N T communiter diuidere loca, in extrinseca, intrinseca, & media. Rodolphus tamen. 4. capit. primi libri, distinguit primò in internos, & externos. Et rursus externos

diuidit in eos, qui necessariò coniecta sunt: quæ causæ, vel effectus vocantur. Et alia sunt loca, quæ nulla necessitate rei coherent: quæ dicuntur accidentia. Hæc vocantur communiter externa, seu extrinseca: Et illa quæ circa re sunt, vocantur media. Sequentes ergo communem declarationem. Locus intrinsecus ille est: quando argumentum sumitur ab his quæ sunt de substantia rei, de qua quæritur. Et extrinsecus erit, quando sumitur ab eis quæ sunt omnino à re separata. Et medius erit, qui participat de utroque extremo, & partim separatur à re: & partim coniungitur ei. Exemplis reddamus omnia clara. Vt si sit quæstio, nunquid homo sit sensibilis? fiat sic argumentum. Omne animatum est sensibilis: Homo est quid animatum: ergo Homo est sensibilis. Locus unde desumptum est argumentum, est internus, seu intrinsecus: quia à substantia rei de qua erat quæstio, scilicet, à definitione eius. Ecce locus. Differentia maximae est internus: & locus maxima, Cui conuenit species, & conuenit differentia constituens speciem. Vel, Cui conuenit genus, & conuenit ratio generis.

¶ Etiam si fieret argumentum ad probandum hominem esse corruptibilem. Omne compositum ex contrariis est corruptibile: Homo est compositus ex contrariis: ergo est corruptibilis. Tam maxima, scilicet, Cui conuenit causa, & effectus, qui necessariò sequitur, & differentia maxime, A causa materiali, sunt loca intrinseca.

Quid locus extrinsecus? ¶ Loca extrinseca vocantur, quando argumenta sumuntur ab illis, quæ sunt extra rem. Vt si

quis petat, nunquid homo sit rationalis? fiat argumentum. Homo non est irrationalis: ergo rationalis. Sumitur & maxima, & differentia maximae ab extrinseco. Similiter si quis petat, nunquid virtus sit fugienda? faciat argumentum. Solum vitium est fugiendum: & virtus vitium non est: ergo virtus non est fugienda. Ab extrinseco sumitur.

¶ Loca media vocantur, quæ partim intrinseca, & partim extrinseca: quia sumitur argumentum ab eo quod partim conuenit rei, & partim est extra rem. Vt si quis quærat, nunquid humilitas bona sit? sumat argumentum, Humilis est bonus: ergo humilitas bona. Sumit argumentum ab humili: à concreto ad abstractum: à denominato ad denominantem. Quæ partim conueniunt, & partim differunt. Conueniunt in principali significato: quia tam humilitas, quam humilis humilitatem important. Differunt tamen in finali terminatione, quia vnum concretum, aliud abstractum.

¶ Locum intrinsecum aliqui subdiuidunt in locum, qui à substantia rei sumitur: & in eum, qui à concomitantibus ipsam substantiam. Exemplum primi. Vt si quis dubitet: nunquid Homo sit immortalis? desumat argumentum, Homo habet animam rationalem immortalem: ergo ipse est secundum animam immortalis. Sumptum est argumentum à substantia rei. Et huic adiungitur locus à descriptione, & à nominis interpretatione. Quia sæpe contingit rem describere, quia nescimus definitionem propriam ex genere & differentia signare. A concomitantibus rem: vt quando à causa efficiente, & finali. Et etiam posset concomitans substantiam dici, si à causa materiali, vel formali sumeretur, si considerentur vt partes substantiæ, & non vt tota substantia. Et ab accidente, & loco. De quibus in speciali erit sermo.

Quid sit locus, medi?

Diuisio loci intrinseci.

C A P. I I I.

De loco à definitione.

LO C V S A D E F I N I T I O N E, qui merito primò obtinet locum, quippe qui rei substantiam ostendit, definitur. Locus à definitione, est habitudo definitionis ad definitum. Locus ergo

primus, qui differentia maxime vocatur, hic est: A definitione ad definitum. Vbi considerata habitudo, quæ est definitionis ad definitum, tanquam

A definitione.

Quid locus extrinsecus?

quam termini inferentis, ad terminum illatum depromitur argumentum, ad probandam rei veritatem. Supposita ergo definitione definitiois quid rei, & quid nominis (de quo in principio dictum est) & quomodo quid rei diuiditur in quidditatiuā, quæ physica, & metaphysica est: & in descriptiuā & causalē per quatuor causarū genera, sumitur argumentum ab isto loco differentia maximæ quatuor modis. Duobus affirmatiuè: & duobus negatiuè. Affirmatiuæ, sit

Questio ex parte subiecti.

quæstio exempli gratia, nunquid homo sit capax beatitudinis? sit. Omne rationale animal beatitudinis capax est: ergo Homo beatitudinis capax est. A definitione ad definitū. Itē si quis petat, vtrum homo sit risibilis? Omne animal rationale risibile est: ergo Omnis homo est risibilis. Item si quis dubitet, vtrum humilitas prosequenda, & superbia fugienda? sic. Omnis virtus est prosequenda: ergo Humilitas. Et omne virtutis contrariū fugiendum: ergo superbia fugienda. Locus differentia maximæ est, A definitione. Locus maxima est, De quocunque de quo dicitur definitio: dicitur & definitum. Hæc quæstiones & argumētationes se tenent ex parte subiecti propositionis: de qua dubitatur, & ex parte prædicati, sic. Nūquid Concha sit animal? fiat sic, Concha est corpus animatum sensibile: ergo Concha animal est. Similiter si quis petat, nunquid temperantia sit virtus? Temperantia est habitus bonus: ergo temperantia virtus est. Locus differentia maximæ, A definitione. Maxima est, De quocunque de quo dicitur definitio: & dicitur definitum.

Ex parte prædicati.

¶ Negatiuè duobus modis etiam: ex parte subiecti: & ex parte prædicati. Si quis petat, nunquid Elaphas sit disciplinæ capax? sic fiat. Nullum irrationale animal est disciplinæ capax: ergo Nullus Elephas est disciplinæ capax. Item, nūquid virtus reddat hominē malū, vel vilem? sic. Nullus bonus habitus potest malū reddere hominem: ergo nulla virtus facit eum malum. Nullus habitus malus potest possessorem bonum reddere: ergo nullum vitium bonum facit habentem. Locus differentia maximæ à definitione sumitur: & locus maxima est: De quocunque de quo negatur definitio, de eodem & definitum negari necesse est.

Exemplū.

¶ Ex parte prædicati sic, sit quæstio, nunquid Simia homo sit? eo quod imitatur hominē in multis, sic fiat. Simia non est animal rationale: ergo Homo non est. Nūquid homo sit brutū? Homo animal irrationale non est: ergo Homo brutum non est. Est locus maxima, De quocunque negatur definitio, & definitum. Et differentia maximæ dicitur: A definitione ad definitū. Et isti quatuor modi duobus includi possent,

sic, Cui conuenit definitio, & conuenit definitum: & cui non conuenit definitio, nec definitum conuenire debet.

¶ Ponit hic Rodolphus definiēdi rectè regulas in generali: cōpēdiōsè satis in hæc verba. Sūt autē in summa rectè definiēdi leges, vt definitio neq; plura cōplectat quàm definitū, neq; pau- *Cōditiones bonæ defini- tionis.*

ciora: sed de quocūq; vnū dicitur, dicatur & alterū. Deinde vt quid sit res, hoc est, substantiā eius explicet. Præter hæc, vt aperta, hoc est, neq; ambiguis nominibus, quæ in multas ducuntur significationes: neq; obscuris, aut ex lōginquo trāslatis, cōstet. Hæc ex Rodolpho. Si quidē ad vsum loci huius maximè cōducit, cum potissimum in qualibet re probāda, sit eius definitio, à qua efficacissimū argumentum trahi potest.

A definito ad defini- tionem.

¶ Sub isto modo, A definitione ad definitū cōprehēditur, A definito, ad definitionē. Vt Cui- cunq; cōuenit definitū, & cōuenit definitio, & A quocūq; remouetur definitū, & remouebit definitio. Et hoc cōtinget, qñ sit quid notius de definitū, quā definitio. Vt si quis dubitet de Morionibus, nunquid ratione, vtātur: cum nūquā seriō loqui videant, tūc ex noto. s. qđ sint homines, ad ignotū erit argumētum, Moriones hoīes sunt: ergo moriōes sunt aīalia rōnalia. Maxima est, Cui cōuenit definitū, cōuenit definitio. Differentia maximæ est, A definito ad definitionē. ¶ Negatiuè sic, Si quis dubitet, nūquid Simia & Elephātus sunt animalia rationalia, eo qđ videātur vti ratiōe in multis, fiet argumētū sic. Simia & Elephātus hoīes nō sunt: ergo animalia rationalia nō sunt. Locus maxima est, A quo remouetur definitū, & remouetur definitio. Et si quis dubitet, nūquid aliqua animalia rationalia aliquādo nō vtātur ratione? fiet argumētū. Aliqui homines nūquā ratione vtūtur: ergo Aliquādo animalia rationalia, non vtūtur ratione. Item. Vtrum aliqua irrationalia possint esse disciplinabilia? fiet argumentum. Canis, & Elephātus doceri possunt: ergo aliqua irrationalia sunt disciplinæ capacia. In omnibus istis est argumentum à definito ad definitionem. Et hæc est differentia maximæ. Locus maxima: Cui definitum conuenit, & definitio. Et, A quo remouetur definitū, & definitio. Et hic erit vsum, quādo probatur cōuenire accidētia definitioi, quia cōueniunt definito, quia notius est accidentia cōuenire definito. Vt si quis probet, Esse albū cōuenit homini: ergo cōuenit animali rationali. Non tamē erit bonus modus probādi, de proprio. s. Homini cōuenit esse risibile: ergo cōuenit esse risibile animali rationali. Ratio est, quia per prius propriū conuenit definitioni, in qua ostendit rei essentia, à qua fluit, quàm cōueniat definito, quod est cōtrariū de accidēti cōmuni.

C A P.

C A P. IIII.

De loco à descriptione.

*A descri-
ptione.***S**E C V N D V S L O-
cus intrinsecus est à descriptio-
ne: quando quis argumenta-
tur, vt cui conuenit descriptio,
conueniat descriptum. Et pri-
mò præmonendum est quod

Boëtius. Boëtius, & post eum Rodolphus notant, descri-
Rodolphus. ptiones supplere vicem definitionis. Nam quia
Vtimur de nos ignoramus rerum differentias, non possu-
scriptioe lo mus per genera & differentias rei definitionem
co definitio naturam declarantem assignare, sed vtimur cir-
ois. cunloquutione, & rem describimus. Vt si quis
ignoret propriam differētiam asini, qua in sua
specie constituitur, describat sic. Asinus est ani-
mal auritum, foecundum, & duos habens qua-
tuor pedes. Ex tali descriptione, quia ostēdi vi-
dentur, quæ propria sunt ipsius asini, videtur
ostensa natura, & substantia ipsius. Et est vsus
descriptionum loco definitionum.

Exemplum ¶ Homo enim qui per essentialia definitur de-
descriptio - scribitur sic: Est animal suorum actuum domi-
nis. nus. Vel, est animal doctrinæ capax. Vel, est a-
nimal risibile. Vel, est magni cerebri, pessimi
odoratus, optimi tactus. Virtus, est habitus lau-
dabilis. Vitiū, est habitus vituperio dignus, &c.
Et quidem patet differentia inter definitionē,
& descriptionem, etiam nomine ipso. Nam de-
finitio importat rem ipsam finire, & limitare:
ostensa natura, & essentia eius per definitionē:
descriptio tamen lineationem quādam grosso
modo factā rei, importat. Verūm propter cau-
sam dictam frequens est vsus, & valde similan-
tur, tanquam descriptio vicaria sit definitionis.

Cicero. Ob id Cicero, & Themisti⁹ vnum solū locū
Themisti⁹. posuerunt definitionis, & descriptionis, licet
Boëtius, & Rodolphus distinxerint. Si ergo
quis quærat, Nunquid humilitas sit virtus? ar-
gumentetur, Humilitas digna laude est: ergo
Humilitas virtus est. Si quis dubitet, Nunquid
animal rationale sit magni cerebri, & optimi
tactus? argumentetur, Homo est magni cere-
bri, & optimi tactus: ergo Animal rationale est
magni cerebri, &c. Locus maxima est, cui Con-
uenit descriptio, & conuenit descriptum, vel
econtra. Locus differentia maximæ, A descri-
ptione, ad descriptum, vel econtra. Et tandem
eo modo quo dictum est in loco à definitione,
in isto à descriptione. Nam affirmatiuè: Cui cō-
uenit descriptio, & descriptum, & è contra.
Et negatiuè, A quo remouetur descriptio, & de-
scriptum: & econtra.

¶ In hoc etiam loco ponitur locus à nominis in-
terpretatione, seu etymologia vocabuli: nā ob
defectum cognitionis differentiarum (vt dixi-
mus) euenit, vt loco definitionum nō solū de-
scriptione vtamur, sed etiam nominis interpre-
tatione. Vt si quis dubitaret, Nunquid impen-
denda sit opera dialecticæ? argumētaretur. Arti
differendi danda est opera, ergo dialecticæ. Nū-
quid Rhetoricæ insudandum? sic fiat. Arti be-
ne loquendi insudandum? ergo rhetoricæ.

¶ Differt nominis interpretatio à definitione,
& descriptio: quia definitio per essentialia sub-
stantiam rei ostēdit: & descriptio similiter, licet
per accidentalia: tamē etymologia, seu nominis
interpretatio, solū quid nomē importet signi-
ficat. Ob id definitio quid nominis vocari de-
bet, & Cicero vocat notationem, tanquam si in-
terpretationem diceret: eo quod verba rerum
sunt notæ. Et ab interpretatione, etiam sumun-
tur argumēta, sicut à definitione, & descriptio-
ne (vt diximus) & affirmatiuè, & negatiuè: vt su-
prā ostēsum est sit quæstio, Nunquid Iesus pec-
catores deberet recipere? Animarū saluatorem
debet peccatores recipere: ergo Iesus, qui serua-
tor, debuit peccatores recipere. Item si esset quæ-
stio, Nunquid euangelizantibus sint tēporalia
ad victum debita? fiat sic. Boni nūtij annūciato-
ribus erant ad victum necessaria ministranda:
sed euangelizantes erāt huiusmodi: ergo, Item
sic, Verum amatorem sapientiæ non decet esse
auarum, aut elatum: ergo philosophum non de-
cet esse auarum, aut elatum. Illos qui in sortem
Dei sunt electi, non decet luxuriæ esse nota-
tos: ergo clericum minimè decet. Illum qui
de Deo verba agit, non decent verba scurrilia,
& profana: ergo Theologum hæc non decent.
Et sic in alijs. Locus maxima est, Quæcūq; con-
ueniunt interpretationi, & conueniunt inter-
pretato. Vel, Cui cōuenit interpretatio: & con-
uenit interpretatum. Et locus differentia maxi-
mæ, Ab interpretatione. Et eodem modo sicut
in definitione dictum est, sic hīc similiter affir-
matiue, & negatiue.

¶ Sub istis etiam tribus, scilicet, definitione, de-
scriptione, interpretatione, alij tres concludun-
tur. Sub loco à definitione, intelligitur locus
à differentia: eo quod differentia sit pars potis-
sima definitionis rei: vt posset quis probare con-
cham esse animal, Concha est sensibilis: ergo
est animal: quia sensibile est differentia anima-
lis. Et similiter, Simia non est rationalis: ergo
homo non est. Et locus maxima est, Cuicun-
que conuenit differentia, & id cuius est diffe-
rentia. Et, A quocunque remouetur differētia,
& id cuius est differentia. Et locus differentia
maximæ esset, A differentia.

¶ Sub

*A nominis
interpretatione.**Discrimen
inter inter-
pretationē,
definitionē,
& descri-
ptionem.**Exempla.**Locus à dif-
ferentia.*

Locus à proprio.

¶ Sub loco à descriptione, continetur locus à proprio. Vt Modestia est per se laudabilis: ergo virtus. Petrus est risibilis: ergo & homo. Simia non est risibilis: ergo non est homo. Locus maxima, Cui conuenit proprium, & id cuius est proprium, & A quo remouetur proprium, & id cuius est proprium.

Locus à synonymis.

¶ Sub loco ab interpretatione intelligitur locus à synonymis: vt est ensis: ergo gladius. Et locus maxima, De quocūque prædicatur vnum synonymorum, prædicatur reliquum. Similiter negatiuè, Non est ensis: ergo non est gladius.

C A P. V.

De loco à toto vniuersali.

Ostquam in duobus locis supra positis dictū est de illis, quæ directè respiciūt substantiam rei: consequēter dicendum de illis, quæ concomitantur ipsam substantiam: & est totum. Et

quia multipliciter dicitur totum: scilicet, vniuersale, integrale, & potentiale, & totū in quantitate: primò de toto vniuersali. Illud totum dicitur, quod partes suas continet: ex quibus & constare dicitur. Et totum vniuersale: quia in se includit particularia quædam, quæ ad modum partis se habent. Sicut genus dicitur totū: quia sicut totum in partes diuiditur, & ex toto partes erunt. Sic à genere species, & ab specie, indiuidua. Et genus in suas diuiditur species tanquam totum in suas partes. Et partes dicuntur partes subiectiuæ, eo quod subijciuntur toti in ordinatione prædicamentali: quia totum de parte dicitur secundum ordinatam prædicationem. Vt, Homo est animal, & Petrus est homo. Argumentum igitur sumitur ab isto toto ad partes: & à parte ad totum tam affirmatiuè, quam negatiuè. Vt sit quæstio, vtrum Dialectica sit utilis, fiat sic argumentum, Scientia omnis utilis est: ergo Dialectica utilis est. Hic factum est argumentum à toto vniuersali ad suam partē. Similiter si quis petat, vtrum homo sentiat? fiat argumentū, Animal sentit: ergo Homo sentit. Hic maxima est, Cui conuenit ratio generis: & conueniet ratio speciei contentæ sub genere. Et differentia maximæ est, A genere ad speciem. Etiā negatiuè valet. Si quis quærat, Nunquid superbia sit utilis, erit argumentum, Nullum vitium utile est: ergo superbia utilis non est. Nullū vitium est bonum: ergo furtum non est bonum, &c.

¶ Similiter sic valet, Hoc animal habet omnem

sensum: ergo Hoc habet olfactum. Hic homo habet omnē virtutem: ergo Habet charitatem. Hic homo habet omnem sciētiam: ergo habet Theologiam. Et negatiuè, Hoc corpus nō habet sensum: ergo nec tactum. Hic homo non habet sciētiam: ergo Theologiam nō habet. Maxima est, A quo remouetur genus: & remouetur species, Vel Cui non conuenit genus, neq; species. Et differentia maximæ, A genere ad speciem. Tot modis contingit argumentum fieri ab specie ad genus. A parte subiectiuæ ad totum suum vniuersale affirmatiuè. Concha habet vnicum, vel duos tantum sensus: ergo Aliquod animal duos tantum habet sensus. Veritas apud improbos odium parit: ergo Aliqua virtus odium parit: gratia seu. Charitas est per quam efficiuntur amici Dei: ergo Aliqua virtus nos efficit Dei amicos. Similiter. Habet tactum, ergo habet sensum. Negatiuè contingit sic, Cōcha non habet omnes sensus: ergo Aliquod animal non habet omnes sensus: Non habet visum: ergo nō habet omnē sensum: Non habet humilitatē: ergo nō habet omnē virtutem. Maxima istorū argumentorum. Cui conuenit pars subiectiuæ, & conuenit totum. Cuicunq; non conuenit pars, nec conuenit totum. Vel sic, Quod dicitur de parte subiectiuæ, & dicitur de toto. Quod negatur de parte subiectiuæ, & negabitur de toto. Differentia maximæ est, Ab specie, ad genus. Vel A parte subiectiuæ ad suum totum vniuersale.

¶ Verum cautè obseruandū est, ad hoc quod valeat argumentū à toto vniuersali ad suas subiectiuas partes, oportet totū sumiatur vniuersaliter, aliàs non valeret. Nam iste modus arguendi non est bonus, Aliquod animal habet omnē sensum: ergo Concha omnem habet. Sed sic valet: Omne animal habet omnem sensum: ergo Concha habet. Sicut valeret, Omnis homo habet oēm virtutē: ergo Petrus habet. Ecōtra tamē: quādo à parte ad totū est processus, debet sumi totum particulariter: vt Concha habet tactū: ergo habet sensum: non tamen valeret: ergo habet omnem sensum. Nec valet, Concha habet tantum vnum, aut alterum sensum: ergo Omne animal habet tantum vnum aut alterum sensum. Sicut non valet, Auis habet alas: ergo omne animal habet: sed sequit: ergo Aliquod animal habet.

¶ Sit documentum, Tales argumentationes tam in isto loco, quā in alijs valere, quando supplendo propositionem, quæ deficit, possint ad Syllogismum perfectum Catheticum, vel hypotheticum reduci: nam si non potest reduci, non valet modus arguendi: vt sic. Petrus habet charitatem: ergo Omnis homo habet charitatem: non valet: nam supplendo quod deest, & Petrus est homo: ergo Omnis homo ha-

Ab specie ad genus.

Seruanda proprietates Logicales in hisce argumentis.

Documentum.

Totum vniuersale, integrale, potentiale.

bet charitatem. Nam hic syllogismus in tertia figura, habet defectum: tum quia concluditur vniuersaliter, quod non contingit in tertia figura: tum quia est argumentum à termino nō vniuersaliter sumpto in antecedenti, ad ipsum vniuersaliter sumptum in conclusione, ex parte de ly homo. Sicut etiam non valet, Animal currit: ergo homo currit: quia supplendo, & homo est animal, vel omnis homo est animal: sequitur, ergo homo currit: nam cum syllogismus teneat in prima, & maiori existenti particulari in prima figura nil sequatur, syllogismus non erat bonus. Ob id neque iste modus arguēdi tenet, Tantum animal est homo: ergo Tantum animal est substantia: quia iste syllogismus est malus, Omnis homo est substantia: Tantum animal est homo: ergo Tantum animal est substantia, est enim in prima figura, & minor est virtualiter negatiua, scilicet, Tantum animal est homo: quia exponitur sic: Animal est homo, & Nil non animal est homo. Et committitur alius defectus, scilicet, argumentum à termino non vniuersaliter posito in antecedenti, ad eundem vniuersaliter positum in consequenti, ex parte de ly substantia: nam in maiori est indistributē, & in conclusione distribuitur: ratione de ly Tantum: habet enim virtutem distribuēdi terminum mediatum: vt supra dictum est, quando de exponibilibus agebamus.

C A P. VI.

De loco à toto integrali.

QUARTUS LOCUS vnde argumentum sumitur, est integrale totum. Vbi cōtingit à toto ad partem, & à parte ad totū. Et in præsentiarum totum integrale dicitur, quod constat ex suis partibus quantitatis ad inuicem coniūctis: & dispositis, vt suū constituent & perficiant totū: sicut homo totus cōstat ex capite, coniuncto collo, & stomacho, & intestinis, corde, brachijs, & pedibus. Quæ partes dicuntur integrales, quia integrant suum totum, ad modū, quo domus constat ex fundamento, pariete, & tecto. Et quidem istarum partium quædā sunt principales: vt totum sine eis non possit constare. Aliæ minū principales, sine quibus licet totum posset constare, non tamen erit perfectū. Exempli causa, Domus non erit, si non habeat tectum, vel fundamentum: tamē si desit ei vna, aut altera fenestra, domus erit, imperfecta ta-

men. Homo mutilus pedibus, vel manibus, homo erit, licet non perfectus: tamen si ei deesset caput, vel intestina, vel cor, non posset homo dici, quia non posset constare. Ex isto ergo loco argumentū sumitur à toto ad partē, vel econtra: loquendo de parte, quæ principalis est, sine qua totum non potest consistere.

¶ Fit affirmatiuē, Homo est: ergo caput habet. Homo est: ergo intestina ei insunt, & cor. Domus est: ergo habet fundamenta, & tectum. Maxima est: Posito toto integrali: necessarium est & partes principales poni. Non tamen valeret argumentum ad partes, vel partem minus principales. Sic, Homo est: ergo pedes habet: ergo mutilus non est: licet valeret, Homo perfectus est: ergo pedes habet, & manus, &c.

¶ Negatiuē tamen non valet argumentum à toto ad partes singulas. Nam nō sequitur, Domus non est: ergo fundamentum non est: nam potest esse quod tectum non sit, manēte fundamentum. Valeret tamen sub disiunctione. Domus nō est: ergo vel tectum, vel fundamentum, vel parietes non sunt. Sicut Homo non est: ergo vel caput non est, vel intestina, vel cor, &c. Et tūc maxima est, Si totum non est: aliquam eius principalem partem non esse, necesse est. Et differentia maximæ, A toto integrali ad suas partes.

¶ A parte integrante ad totum valet negatiuē. In idolo, cor non est: ergo non est homo. Hoc ædificium tectum non habet: ergo domus non est. Maxima est, Remota parte principali, & totum remoueri debet. Et differentia maximæ.

A parte ad totum. Affirmatiuē tamen non valeret à parte ad totum. Non valet, Est fundamentum: sunt parietes: ergo est domus: licet ab omnibus simul coniūctis bene valeret. Hic locus est valde utilis ad multa probanda: nam considerando rem integram, & partes quæ ipsam constituunt, est facile argumēta formare. Sicut Boëtius probat res humanas Diuina prouidentia gubernari, Omnis mundus prouidentia gubernatur: & res humane partes sunt, ergo res humane Diuina prouidentia gubernantur. Morbos curari, & sanitatē tueri, & vulneribus mederi bonum est: ergo ipsa medicina, cuius hæ sunt partes, bona est. Iudicium habere de re quacunque, ad ipsam probandam argumēta adducere, bonum est: ergo Dialectica bona est. Deum cognoscere, & de Deo loqui bonum est: ergo ipsa Theologia bona est. Sic dicimus, Hic legem implet: ergo Deum & proximum diligit. Sicut negatiuē sic, Proximum non diligit: ergo legem nō adimplet. Sic etiam, Hic pius est in Deum, in patriam, in parētes: ergo pietatem habet. Negatiuē, Parentes non veneratur, magistrum nō colit: ergo pietatem nō habet. Et sic possumus laudare,

A toto integrali.

A toto ad partes quæ do non valet.

A parte integrale ad totum.

Locus à parte ad totum accommodatissimus.

laudare, vel vituperare aliquod totum ex eo, quod partes laudandæ, vel vituperandæ veniunt. Ut si dicamus, Agere assentatorem malū, quia falsum dicentibus assentire malum. Magica ars abominanda, quia dæmones consultare anathema est. Meretricem agere pessimū, quia inescare inuenes diabolicum, &c. Sicut & artes, quæ habent in se partes laude dignas, maxime extollimus.

Huius loci vsus erit, explicando singulas partes rei dicendæ, & maxime commouet affectus. Siquis sumeret Paulum vas electionis laudandum, posset exordium sumere à lingua eius: quia loquutus est tot verba vitæ, tot cōsilia salutifera. Et statim de manibus, quibus tot & tam mira operatus est. Et ab oculis, qui viderunt arcanam, quæ non licet homini loqui. Ab auribus, quæ verba vitæ, qualia alius nō sic ab ipso Christo audiuit. Si pedes consideret, quā beatius Apostoli euangelizantis pacem, euangelizantis bona, qui huc, & illuc mundum circuibat, vt Christo aliquos lucrifaceret. Si illud ardentissimū pedus, in quo non solum feruebat charitas: sed totum videbatur charitas: sic vt nullus scandalizaretur, quin prius ipse vreretur: & nullus infirmaretur, quin ipse iaceret. Ad istū modum est campus latissimus, in quo quis possit spatari, & argumenta innumera inuenire, & occasionem dilatandi orationem, & mouendi affectus, quod maxime curandum est in publicum verba facientibus. Sic etiam ad vtilitatem ostendendam alicuius rei, quæ merito deberet æstimari, discurrendo per membra singula. In homine: vt si quis contenderet hominē humiliare, vt de ipso humiliter sentiret, quia puluis, & vermis, &c. sic fieret. Quæso quid vilius homine, secundū corpus? quid capitis vertex, nisi testa fictilis efficta? Quid cerebrū ibi inclusum, nisi coagulū lacteum? Quid oculi quæso, nisi humor congelatus? Quid nares, nisi foramina quædam, & meatus putredinis, & pituitæ? Et quid aures, nisi vasa sordium? Et quid venter, & intestina omnia, nisi vas fictile, & stercorū plenum, & foetore & sordibus superans sterquilium omne? Quid ergo superbit homo?

C A P. VII.

De loco à toto in quantitate.

TOTUM IN QUANTITATE vocatur, quando sumitur aliquis terminus communis cū signo vniuersali: vt Omnis homo est disciplinæ capax, Omnis homo est rationalis. Si ta-

men sine illo vniuersali signo sumeretur, non diceretur totum in quantitate: vt si diceremus, Homo currit: non est sensus, q̄ tota vniuersitas hominū currat, sed sufficit vnus currat tāquam pars quædam. Et hoc totum differt à toto vniuersali: nam non opus est in toto vniuersali sumatur cum signo vniuersali, ad hoc q̄ ostendatur eius totalitas, & vniuersalitas: nā genus animal sine distributione est totum, continēs omnes suas species. Etiam differt à toto integrali, quia illud cōstat ex partibus quantitatiuis integrantibus, hoc tamen est totum alterius rationis, cuius totalitas sumitur ratione signi vniuersalis. Fit argumētum ergo à toto ad partes. Omnis homo sentit: ergo homo sentit. Omnis homo currit: ergo homo currit. Et negatiuè etiā: Nullus homo est brutum: ergo Petrus non est brutum, Nullum irrationale intelligit: ergo asinus non intelligit. Maxima erit, Quod conuenit toto in quantitate: conuenit & eius parti. Et negatiuè, A quo remouetur totum in quantitate, & remouetur pars. Vel, Cui non conuenit totum, nec pars conueniet. Differentia maximæ erit, A toto in quantitate ad suam partem. ¶ A parte ad totum valebit argumentum in toto vniuersali, vt Homo currit: ergo animal currit: sed tamen non valet in toto in quantitate: quia cū debeat sumi vniuersaliter, ab vna parte ad totum non valet. Nō sequitur, Homo currit: ergo Omnis homo currit. Sed ab omnibus singularibus enumeratis, vt dictum est in inductione ad totum, esset bonum. Et tūc maxima differentia, A partibus in quantitate ad suum totum in quantitate. Et maxima esset, De quo dicuntur omnes partes in quantitate, diceretur & totum in quantitate.

Discrimen inter totum in quantitate, & totum vniuersale.

C A P. VIII.

De loco à toto potenciali.

TOTUM POTENTIALE dicitur, quando est aliquod totum includens in se plures potentias, velut partes. Et distinguitur à toto vniuersali, & à toto quantitatio, & à toto integrali. Vt anima rationalis dicitur vnum totum potenziale: continet enim partes, scilicet, voluntatem, intellectum, & memoriam, quæ sunt eius potentia. Et anima sensitua potest dici totum potenziale: continet enim sensum communem, phantasia, æstimatoriam, seu cogitatoriam, & memoriam sensituiam. Istæ omnes potentie sunt partes potentiales illius totius. Etiam anima vegetatiua continet

Partes vegetatiua.

continet augmentatiuam, nutritiuam, digestiuam, expulsiuam, retentiuam: licet istæ potiùs dicantur vires animæ, quàm potentiæ. Sed tamen loquendo de anima rationali, argumentum sumi potest à toto ad partem, & e contra affirmatiuè, & negatiuè. Si dubium sit, nūquid Simia habeat rationem, seu intellectum? fiat sic, Non habet animam rationalem: ergo nec rationem. Nunquid brutum quod videtur refutare cibum, & aliquando prosequi, habeat voluntatem? sit argumentum. Brutum non habet animam rationalem: ergo nec voluntatem. Et affirmatiuè. Siquis dubitet, nunquid pessimi homines: vt sunt luxuriosi, & qui computruerunt in stercore suo, habeant rationem, quia tam sine ratione sequuntur vitam brutalem? sit argumentum: Habent tales animam rationalem: ergo intellectum. Maxima in istis est, Cui conuenit totum potentiale: & ei partes conueniunt. Et, A quo remouetur totum, remouebitur & pars. Et à parte ad totum affirmatiuè. Siquis dubitet de aliquo homine rustico, vtrum habeat animam rationalem? sit argumentum. Habet liberum arbitrium: ergo & animam. Habet memoriam intellectiuam: ergo animam. Et negatiuè etiam, Simia non habet intellectum: ergo non habet animam rationalem. Maxima est, A quo remouetur pars, vel cui conuenit pars: remouetur totum, vel conuenit totum. Differentia maximæ, A parte potentiali ad totum potentiale. Bene video istum locum posse comprehendere in illo, A definitione, vel A differentia: quia hæc ad rei substantiam spectant simpliciter: verum quia de toto facta est mentio, vt clariùs omnia intelligantur, expressè libuit ponere, vt etiam sit vsui talis locus ad sumendum argumentum. Similiter de anima sensitua per suas potentias distinguendo: nam vbi complete anima sensitua reperitur, & etiam huiusmodi sensus interiores reperiuntur, quæ partes potentiales vocari possunt ipsius animæ sensitivæ.

C A P. IX.

De loco à toto in modo.

F T alius locus vnde sumitur argumentum, ab aliquo toto sumpto absolute sine aliqua restrictione: & illud habet partes in modo, quando restrictè sumitur. Verbi gratia, si dicamus Homo, absolute sumitur, & dicit quoddam totum absque limitatione, seu restrictione. Si tamen dico, Homo albus, Homo sapiens, Homo bonus: totum restringitur, & vocatur homo bo-

nus pars in modo: quia non absolute sumitur, sed restringitur. Ex hoc ergo toto sumi potest argumentum, & affirmatiuè, & negatiuè. Affirmatiuè. Siquis dubitaret, vtrum homines rudes sint disciplinæ capaces, fiat argumentum. Omnes homines sunt capaces disciplinæ: ergo & rudes. Si quis dubitet, vtrum malos Deus diligat? sic fiet. Omnis factor facturam diligit: ergo Deus homines malos diligit. Vel sic, Omnes homines Deus diligit: ergo malos Deus diligit. Maxima est, Cui conuenit totum in modum: & pars conuenit. Et negatiuè similiter, Nullum hominem Deus odit: ergo malos non odit Deus. Fit etiam argumentum à parte ad totum & negatiuè, & affirmatiuè. Siquis dubitet, vtrum Angelus moueatur? Angelus intelligendo, & volendo mouetur: ergo Angelus mouetur. Anima intelligendo mouetur: ergo anima mouetur. Est à parte in modo, ad totum in modo. Homines impij damnabuntur: ergo aliqui homines condemnabuntur. Et negatiuè, Homines impij non saluabuntur: ergo aliqui homines non saluabuntur. Maxima est, Cui conuenit pars in modo, conuenit totum in modo: & A quo remouetur pars, & remouetur totum. Et differentia maximæ est, A parte in modo ad totum.

¶ Cautè tamen considerandum, loco determinationis restringentis non sumatur dictum secundum quid, vel determinatio alienans: quia non valeret à parte ad totum. Nam non valet, Est homo pictus: ergo est homo. Est albus secundum dentes: ergo est albus. Est fictus sanctus: ergo est sanctus. Et ratio est, quia istæ determinationes alienant. Quandoque determinabile cum determinatione sumptum est subiectum respectu determinabilis absolute, ita quod determinabile absolute prædicatur de aggregato ex determinabili & determinatione: tunc est pars in modo. Vt sic, Homo albus est homo. Homo rudis est homo. Homo malus est homo. Istæ sunt partes in modo.

C A P. X.

De toto in loco, & toto in tempore.

C O N S E Q V E N T E R de toto in loco, & toto in tempore est loquendum. Adverbium vbique, totum localiter significat. Nusquam etiam, & nullibi. Pars in loco dicitur, hic, in domo, in ciuitate, in terra, in celo, &c. Sumitur

mitur argumentum affirmatiuè à toto ad partem. Deus est ubiq; ergo est in isto loco. Deus ubique contemplatur omnes: ergo in isto loco. Deus ubique dominatur: ergo in terris, & abyssis, in cælo, & in inferno. Differentia maxima, A toto in loco: ad partē. Maxima est, Cui conuenit totum in loco, conuenit & pars. Fit etiam negatiuè. Nullibi est antichristus: ergo non est in isto loco. Nusquam homo potest abscondi à Dei conspectu: ergo neque in isto loco abscondetur. Nusquam defunt mali homines: ergo neque in deserto deerunt, nec in habitaculis monachorum.

¶ A parte ad totum non valet affirmatiuè, sed bene negatiuè. Non sequitur, Est homo in ista domo: ergo ubique est. Valet tamen, In aliquo loco non sunt mali, vt in cælo: ergo non in omni loco sunt mali. In aliquo loco non est vinum vitis: ergo non in omni loco est vinum vitis.

¶ A toto in tempore similiter, vt semper: in omni tempore, significat totum in tempore, valet sicut in toto à loco. Vt semper est Deus: ergo nunc est. Deus semper sapientia diuina omnia gubernat: ergo nunc gubernat. Semper vera dixit Christus: ergo nunc, quando dixit, Difficile qui habet diuitias saluabitur. Negatiuè, Nunquam Christus est mentitus: ergo neque quando dixit, De omni verbo otioso reddent homines rationem in die iudicij. Maxima est, Cui conuenit totum in tempore, & pars. Et cui nō conuenit totum, neque pars. Et differentia maxima, A toto in tempore. Sed tamen à parte ad totum, licet valeat negatiuè: non tamen affirmatiuè, Nunc non est: ergo non in omni tempore est. Tamen non valet, Nunc est: ergo semper est. Sed tamen sicut valeret ab omnibus partibus loci numeratis ad totum: sic etiam ab omnibus partibus temporis numeratis, ad totum in tempore. Valet enim, Est hic, & in inferno, & in cælo, & in mari Deus: ergo ubique est Deus. Sic etiam, Est nunc, & heri, & cras, & ante hunc diem, &c. ergo semper est.

CAP. XI.

De loco à causis.

LAM LOQVENDUM erit de loco à causa. Et cum sit quadruplex genus causarum, scilicet, efficiens, finalis, formalis, & materialis: ab illis trahitur argumētum. Et iste locus est potissimus, & fecundissimus, & ad manus

ad argumenta adducenda. Ob id oportet aliquanto latius pertractare.

¶ Licet enim causarum cognitio non sit præsentis speculationis, sed ad Physicum spectet, de quo in nostra physica speculatione rationē tradidimus: quantum tamen necessarium est Dialectico, oportet scire, causam efficiētem distinguere à finali, materiali, & formali: sicut in domo distinguitur domificator, qui causa efficiēs est, à lapidibus, & lignis, quæ sunt materialis causa domus, ex quibus tanquam ex materia cōstat, & à forma ipsius domus distinguitur, quæ est quadrata, vel quid simile. Et à finali causa, quæ ideo est, vt à frigore & tempestate habitates defendat. Quia ergo quælibet istarum causarū ab alia distinguitur: argumentum sumi potest ad rem probandam seorsum à qualibet causa. Et cum in qualibet re quatuor genera causarum possint simul considerari, iste locus à causa, est utilis.

¶ Causa, pro nunc, sic definitur, est qua posita ponitur effectus: vel ad cuius esse, sequitur effectus, vt quia Sol causat diem, quia Sol lucet, dies est. Et posito quod Sol est ortus, est dies, sicut occasus causat noctē. Sol occidit: ergo nox est. Si enim nostrum hemisphærium à sole nō sit illuminatum, tenebræ erunt: cum tenebræ sint luminis priuatio.

¶ Causa ergo efficiens illa est, à qua primò fit motus. Vt domificator causa efficiens est domus, & ignis calefaciens est caloris causa. Sic de quolibet agente, siue sit agens per naturam, vel agēs per artem: principium vnde motus ipsius actionis, meritò causa efficiens vocatur.

¶ Sed tamen sunt aliquæ causæ necessariae, sine quibus certus effectus & determinatus euenire non potest: sicut dies, nō nisi per ortum, & præsentiam solis: & nox per eius absentiam, & eclipsem solis, per interpositionem lunæ inter visum nostrum, & solem. Et lunæ eclipsis, per interpositionem terræ inter solem & lunam. In istis affirmatiuè, & negatiuè, à causa ad effectum, ab effectu ad causam infallibiliter sequitur: sic, Eclipsis solis: ergo globum lunæ interpositum habemus inter visum & solem. Luna eclipsata est: ergo interposita est terra inter eam & solē. A causa ad effectum, Interpositū est lunæ corpus inter nos & solem: ergo sol eclipsatur. Interposita est terra: ergo luna eclipsatur. Et negatiuè similiter. Non eclipsatur: ergo non est interposita. Sol est ortus: ergo dies est, Non est ortus: ergo non est dies. Maxima in istis est, Posita causa efficiēti necessaria, ponitur effectus, & remota, remouetur. Differentia maxima est, A causa ad effectum. Et intantum est verum huiusmodi argumentum: vt antequam sint effectus,

Ari. 2. Phys. text. comment. 27. 28. Et de somno & vigilia. c. 2. F. 1. Metaphys. c. 3. A. et. 2. Poster. text. co. 11.

Definitio causa.

Ratio illuminationis

Vnde eclipsis luna et solis.

fectus, possint naturaliter prænunciari: quia etiam potest sciri, quando causæ ponentur: & quia tunc necessariò cōsequentur effectus, possunt effectus denuntiari antequam sint. Aliæ sunt causæ, quæ licet sint sufficientes: non tamē sunt necessariae. Vt iugulatio causa sufficiens est mortis, non tamen necessaria: quia mors potest pluribus alijs modis euenire, vt constat. Ab huiusmodi ad suos effectus valet solū affirmatiuè, Si hic iugulatus est: necessariò interibit, vel interijt. Et ab effectu ad causam negatiuè valet. Non interijt: ergo non iugulatus est. Non tamen valet, Interijt: ergo iugulatus est: cum aliū de mors possit euenire.

Notandum Considerandum tamen est: quando fit argumentum à causa efficiēti, & non necessaria: si fiat secundū potētiā, vel habitum, effectus etiam debet ostendi in potentia, & nō in actu: vt si quis argumentetur: Domificator est: ergo domus est. Non valet, Est scriptor: ergo scriptura: quia possunt esse tales artifices, sine hoc q̄ operentur. Ob id potest inferri sic, Domificator est: ergo potest esse domus. Scriptor est: ergo & scriptura potest esse, Pistor est: ergo & panis poterit cōfici. Imò etiam si actu causa signetur, non sequitur actu esse effectum: sed solū vel fieri, vel fore. Vt, Domificans est: ergo domus fit, vel domus erit.

Ab effectu ad causam. Ab effectu ad causam non valet, Est domus: ergo domificator. Eo quòd tales effectus, licet à suis causis dependeant in fieri, non tamen in conseruari.

Sed quòd lucidior sit huius loci vsus, proponamus exempla, quæ ad diuersas facultates valeāt applicari, ex quibus liceat coniectari in alijs.

Exempla diuersarū facultatum. Si quærat Theologus, Nunquid mors ab initio homini cōueniat tanquam ei naturalis? Sit solutio, argumēto sumpto à causa. Mors est ab extrinseco per Dæmonis malitiam, & per peccatum propriū hominis: ergo non per naturā ei conuenit. Quod patet per Paulum. Per vnū hominem peccatum intrauit in orbem terrarum, & per peccatum mors. Ecce mors per peccatum. Et sic in omnes homines pertransijt. Et quòd Diaboli inuidia id sit factum, Sapiētia. 2. ait Salomon, Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum.

Physicum argument. Quòd si Physicus naturalis quærat. Nunquid post corruptam hominis naturam per peccatum, sit necessarium hominem mori? Dicet maxime à causa. Quia calor naturalis semper agēs in humidum radicale, aliquid eius consumens, per humidum nutrimentale tantum, & tale, restaurari non potest: & tandem necessarium est consumi, & deficere, & mori. A causa ad effectum est argumentum.

Intantum causa posita effectus concluditur, vt etiam in illis quæ non necessariò eueniunt, sed ex libero arbitrio Christus redemptor noster sit argumentatus in euangelio, Phariseos reprehendens. Progenies viperarū, quomodo potestis bona loqui, cum vos sitis mali? Quod & confirmat, ex abundantia cordis os loquitur. Ecce quomodo ex malitia concepta in corde, argumentū ad effectum, vt ore loquatur. Similiter vt conceperunt, Bonus homo de bono thesauro bona profert, & malus mala similiter. Et ad idem Matth. 7. Arbor bona bonos fructus facit, & mala malos. Ex causa ad effectum.

Et ab effectu ad causam, ipsemet Christus docuit. Ab effectibus eorum cognoscetis eos: tanquam bonos: similiter & malus ab effectu sit cognoscendus. Bonus bona operatur, & malus mala. Opera enim testimonium perhibent de factore. Sic argumentatur, dicens: Quæ intrant per os, non coinquinant hominem, sed quæ de corde nascuntur. Ab effectu ad causam. Et negatiuè, eleganter Paulus. 1. Corint. 15. argumentatur. Si mortui nō resurgunt, neque Christus resurrexit. Ac si diceret. Causa nostræ resurrectionis Christi resurrectio est: sed vos conceditis causam, ergo oportet & effectum: vel si effectum negatis, oportet & causam negare.

Si quis dubitet, Vtrum sit lex iusta, quæ homicidam, & latronem iubet interficere? argumentetur à causa. Causa legis fuit naturalis hominum cōgregatio: quia animal politicum est, vt sit pacificus conuictus inter homines, & hoc est bonum, & naturale: ergo & hæc lex erit bona: quia conseruat talem politiam.

Similiter si quærat medicus, Nūquid somnus sit naturalis? soluet. Post laborem, & sensuum & virium interiorum, & exteriorum longā fatigationem, quiescere naturale est: sed per somnum hoc fit, ne animal deficiat in operatione continua sensuum: ergo somnus naturalis est.

Si moralis philosophus petat, Nunquid somnolentia sit naturalis, vt somnus ipse? Respondet minimè. Nam vitium per naturam non est, somnolentia tamen est vitium, cum indulgeat quis somno magis quàm oportet, & quando non oportet: ergo ipsa somnolentia naturalis non est.

Hic locus etiam iuuabit Iurisperitū. Si enim sit quæstio, Nunquid dominus iumentum damnum soluat, eo quòd in publica via pascens ingressus fuerit alienum pratium? Terminabitur sic à causa. Qui causam damni dat, damnum dedit, eo quòd sciens animal suum petulans, & cibi auidum, compedibus non astrinxit, neque custodiam

Matth. 12.

Matth. 12.

Luc. 6.

Matth. 7.

Matth. 15.

1. Corin. 15.

Exemplum morale.

Medicum exemplum.

Exemplum morale.

Civile exemplum.

C A P. XII.

De loco à causa materiali.

POST CAUSAM EFFICIENTEM erit consideratio materialis causæ, quæ etiam subministrat argumentum. Vt quando est argumentum. Apud Sarracenos non est ferrum, non ergo erit armorum usus. Apud illos sunt boni equi: ergo erunt optimi equites. Aduertendum tamen materiam duplicem esse. Quædam est, quæ permanet, & non transit, sicut materia armorum: ferrum enim factis armis manet. Etiam lignum, lapides, sunt materia domus: domo enim constructa, manent lapides & ligna. Alia materia est, quæ transit, sicut farina, & aqua, quæ panis sunt materia: & filix herba, ex qua vitrum conficitur. Argumentum ergo erit à causa materiali permanente, ad effectum. Ferrum est: ergo arma possunt esse. Ferrum non est: non ergo sunt arma. Lapides & ligna sunt: ergo domus potest esse. Lapides & ligna non sunt: ergo domus non est. Similiter Filix est: ergo vitrum potest esse. Farina & aqua sunt: ergo & panis potest esse. Ab effectu ad causam affirmatiuè sic. Arma sunt: ergo ferrum est. Domus est: ergo lapides & ligna: ubi materia est permanens. Sed tamen non valet negatiuè. Arma non sunt: ergo ferrum non est. Domus non est: ergo lapides non sunt. In materia transeunti. Panis non est: ergo farina non est. Non valet, sed Panis est: ergo farina fuit: optimè.

¶ Sed tamen vt occasio detur dilatandi locum istum à materia, oportet materiam etiam distinguere. Quædam est, ex qua fit aliud, vt est de qua loquuti sumus. Alia est materia non ex qua, sed circa quam versatur alicuius consideratio. Vt si Theologiæ materiam vocemus sermonem de Deo, quia circa id Theologus versatur. Et materia Dialecticæ sit ens rationis, argumentatio, vel verum, aut falsum. Et Grammaticæ eloqui rectè. & Rhetoricæ ornatè. Et temperantiæ sit circa cibum, & potum. Et patientiæ materia, circa aduersa toleranda: & fortitudo, circa terribilia aggredienda. Et sic de omnibus alijs virtutibus Theologicis, & moralibus: & de omnibus scientijs, & disciplinis: & de omnibus habitibus intellectus. Ex consideratione ergo huius materiæ innumerasumi possunt argumenta ad probandum dignitatem virtutis, vel scientiæ, vel habitus, ex materia circa quam versatur, vt si animæ scientiam præstantiorem dicamus, quam sit Physica disciplina, vt Aristoteles probat, quæ

custodiam adhibuit, soluat damnum. Si tamen dominus præter in causa fuit: quia dolo, vel incuria aperuit, unde possit iumentum depascere aliena, tunc sibi imputet, quia damni causam præstitit.

¶ Etiam est usus huius loci, vituperando, vel laudando rem ab ipso authore, vel à consultore. Vt Paulus probat omnem creaturam bonam, quia à Deo bono. Et peccatum malum, quia author malus. Nempe Dæmon. Et mors non est bona simpliciter, quia Deus non est author mortis. Ait Sapiens. Deus mortem non fecit. Sic dicimus à causa efficienti bonum esse consilium, bonum propositum: quia bonus qui suggerit, scilicet, Deus, vel sanctus Angelus. Bonam esse virginitatem, bonam continentiam, bonum esse usum virtutis: quia ipse Deus consulit, & sancti. Bonum esse relinquere omnia propter Christum, quia ipse consilium præbuit de eo. Bonum esse sequi consilia antiquorum, & maiorum: maximè parentum, & magistrorum. Non esse bonum sequi petulantiam, & quæ suggerit appetitus, & mundus, & Dæmon: quia isti consultores non fideles, sed pessimi sunt. Admodum quo errauit Roboam Salomonis filius, sequens consilium iuuenum in exigendis tributis à populo, non sequutus bonos consultores: ob quod regnum paternum, & auitum perdidit.

¶ Sic etiam Paulus Apostolus probat, legem nouam veterem excedere, eò quòd illa Angelorum ministerio à Moyse promulgata: Evangelica tamè à Christo immediatè, & per ipsum nobis declarata, & per Apostolos in mundum vniuersum prædicata.

¶ Simili argumento sumpto, sacramenta nouæ legis, omnia illa quæ in veteri ad Dei cultum, & sanctificationem erant ordinata, excedunt: quia Christo authore, Ecclesia habet, & veneratur.

¶ Ieiunium meritò obseruandum præcipitur: quia in veteri testamento ab Helia, & Moyse inchoatum, & à Christo saluatore consecratum, & à sanctis exercitatum. Et sicut hæc à causa laudanda veniunt, sic etiam illa vituperanda, quæ authorem, vel principium habent non bonum, sicut sunt magicæ artes, & cætera alia, quæ superstitiosa sunt, & igne digna: in Dæmonem authorem eam referimus. Et tandem huic loco finem imponentes, vbiunque, & quomodocunque sit causæ consideratio efficientis, vel eius quæ eò tendit, vt rationem efficientis habeat, potest suppeditare occasionem argumenti. Sic etiam à parentibus ad filios, in bonum vt imitentur: in malum vt abstineant.

1. Timo. 4.

Sapient. 1.

Matth. 19.

3. Reg. 12.

Ad Gal. 3.

Matth. ult.

Hæc in conc. Trident. sess. 6.

Exo. 24.

Duplex materia

circa illam potissimam hominis partem versatur. Si Theologiam affirmemus velut reginam inter omnes scientias, quia materia circa quam, ipse Deus omnium creator, & gubernator. Et inter Theologicas virtutes, cum Paulo charitatem dicamus maiorem, quia eius obiectum immediatum, ipsemet Deus. Inter morales præstantissimam iustitiam ponamus, quia circa difficile, cum difficilius sit hominem se habere bene erga alium, quod respicit iustitia, quam circa se, quod respiciunt aliæ morales virtutes: vel quæ per eam bene nos habeamus erga Deum, ei debitum obsequium reddendo. Sic dicemus votum bonum: quia de bona materia, vel circa bonam materiam, & sic complendum. Et similiter de promissione, si promissio circa bonum, vel de bono: quia circa bonam materiam, debet impleri. Si tamen est votum de malo, vel promissio: argumentum sumendum, non esse obligatos adimplere. Et tandem in omnibus rebus ex materia, vel à causa materiali sumitur argumentum.

CAP. XIII.

De loco à causa formali.

Duplices
forma.

SICUT DICTUM est in consideratione causæ materialis, etiam considerandum venit in formali causâ, à qua sumitur argumentum. Et formæ, quædam sunt naturales substantialia: aliæ sunt accidentales: & aliæ sunt artificiales. Et ab omnibus sumitur argumentum, à forma ad effectum formæ. In substantialibus. Anima sensitiva est: ergo brutum est. Anima vegetabilis est: ergo animatum est. Forma substantialis est: ergo substantia est. Et ab accidentali sic. Albedo est: ergo album est. Scientia est: ergo sciens est. Virtus est: ergo studiosus est. Calor est: ergo calidum est. Frigus est: ergo & frigidum. Statua est: ergo figuratum. Vel, Forma est statua: ergo statua est. Forma domus est: ergo domus est. Maxima erit, Vbi est forma, vel cui conuenit forma, & id cuius est forma. Negatiue etiam valet, Non est forma substantialis: ergo nec substantia. Non est forma sensitiva: ergo neque brutum. Non est vegetativa: ergo neque planta. Et similiter valet ab effectu formali, ad causam. Est animal: ergo anima sensitiva. Est animatum: ergo est anima. Est domus: ergo forma domus. Est album: ergo albedo. Est sciens: ergo scientia. Et sic in alijs omnibus. Et negatiue similiter, Non est album: ergo neque albedo.

Vnum tamen addendum, si de anima rationali sit sermo, quia cum ipsa sola per se possit stare à subiecto separata, non est argumentum validum, Est anima rationalis: ergo est homo. Sed oportet dicere, Inest anima rationalis: ergo homo est. Ratio est: quia cum anima rationalis creetur à Deo, & non educetur de potentia materiæ, potest manere sine subiecto. Ob id oportet addere quod inest. Quod non est necessarium de alijs formis, siue substantialibus, siue accidentalibus: quia non possunt esse per se sine suis subiectis: ob id ea posita, ponitur subiectum: & ea remota, remouetur subiectum.

*Sola anima
rationalis non
educitur de
potentia ma-
teriæ.*

¶ Aliquantum licet spatium hinc, considerando vniuscuiusque rei formam: nam cum esse rei à forma dependeat, similiter & operatio, secundum formam licet argumentari. Vt si negemus ignem posse frigidari, sicut neque aquam calefieri, eo quod frigiditas forma requisita ad infriigidandum, reperiri non valeat in igne: sicut nec calor requisitus ad calefaciendum in aqua. Et sic erit consideratio aliarum rerum, sicut Dedalus non potuit volare, quia non habuit formam aptam ad volandum. Huc pertinet omnes professores cuiuscunque sint facultatis, & artifices omnes. Nam ars, & professio, velut forma est professoris, & artificis. Et sic dicitur: Non sutor ultra crepidam. Ob id qui Theologus non est, non de rebus differet Theologicis: quia forma non oportet suos egrediatur limites: quia Dialecticus non est, non temerè de re Dialectica disputet. Et tandem qui formam non habet, neque id quod formam consequitur: ob id argumentum sumitur à forma, secundum hanc considerationem: vt vbi sit forma, & effectus formalis: vbi non sit forma, neque formalis effectus. Et similiter in Ecclesiæ sacramentis, quæ habent suas formas à Christo institutas, & ab Ecclesia visitatas, argumentum erit à forma ad effectum formæ: vt, Est puer immersus inuocata sanctissima Trinitate: ergo baptizatus est. Est supra debitam materiam à sacerdote prolata forma consecrationis: ergo ibi Christus realiter est. Et sic in alijs. Et à dignitate formarum potest argumentum sumi ad illa, quæ talibus formis informantur: vt si hominem dicamus præeminere inter omnia bruta, quia animam habeat rationalem, formam dignissimam, in qua Dei imago reperitur: & hac ratione sensitivum excedit vegetativum, quia forma sensitiva est præstantior: & vegetativum excedit inanimatum, quia omne viuens præstantius est omni non viuente. Hæc est maxima, Cui præstantior forma, præstantius est. Et, Cui conuenit forma, & ratio formæ. Differentia maximæ, A causa formali ad effectum formalem, vel e contra.

CAP.

C A P. XIII.

De loco à causa finali.

E Q V I T V R L O C V S

à causa finali, quæ potissima causarum merito nuncupatur: quippe quæ (vt in secundo Physicorum dicitur) ipsa sit prima, & quæ moueat oēs alias causas. Hic est etiam locus satis amœnus, & amplius ad sumenda argumenta: nam tam artes, quàm virtutes, & scientiæ omnes, commendabiles redduntur à fine. Et virtus virtutem excedit: habitus habitum: scientia scientiam: & ars artem: per hoc quòd finis vnus, sit alio præstantior. Inter illas dicimus præstantiores, quæ non solum finem habent intellectum illuminare, sed inflammare affectum. Sicut Theologia supereminet, eò quòd inflammet affectum, & nõ solum quia illuminet, vt facit Physica, vel Metaphysica. Inter virtutes præstantiores sunt Theologica, ipsis moralibus: quia illæ ad Deum ordinantur tanquam ad proprium finem: istæ vel ad actiones, vel passiones moderandas.

Ex consideratione ergo finalis causæ, veniunt & media consideranda, & eligenda: quæ se habent velut effectus causæ finalis. Neque mirum: nam ipsa causa finalis: quia prius est in intentione, mouet, & causat mediorum electionem. Vt si quis velit domum ædificare, habeat pro fine se ab hostibus tutare, & defendere. Oportet & talem eligat domificatorem, & materiam domus, similiter & formam, vt conueniat fini, scilicet, vt lapides sint duri, & turris habeat formam, vt non possit facile expugnari. Et si velit domum solum ad quiescendum, & ad delicias, & ostentationem, domificatores, & materiam de qua, simul & formam eligat competentem illi fini oportet omnia illa, quæ velut media considerantur, effectus sunt ipsius finis. Ex fine ergo ad suadendum, vel dissuadendum, ad approbandum, vel reprobandum media, argumentum sumendum est.

Si quis animo conciperet filium suum futurum aulicum, non traderet imbuendum cerdoni, vel futuri, neque monacho: si tamen vellet eum futurum monachum, stultè ageret, si traderet aulico imbuendum, sed oporteret tradere monacho. Sic in omnia alia scientia præconcepta contingit, vt media sint conformia, & non dissidentia à fine præconcepto. Ergo licebit argumentari. Vitam beatam desideras consequi? non ergo ventri seruiendum est. Ad vitam æternam vis peruenire? vende ergo omnia quæ ha-

bes, & pauperibus da: vel saltim quod necessarium est perfice: serua mandata. Vis in cognitionem Dei peruenire, vt ipsum plus diligas? non in scientijs mathematicis, vel sermocionalibus nimis immoreris, sed festinandum tibi erit ad sacram scripturam, vbi id consequeris, & vti fies compos. Vis carnem tuam spiritui subijcere? orationibus, & ieiunijs insistendum erit. Et isto modo argumentandi non solum à fine ad media conuenientia, vel à medijs ad finem: sed etiam à fine ad refutanda, & fugienda media disconuenientia, erit argumentum. Sicut Paulus argumentatus est, Nemo militans Deo se implicat negotijs secularibus. Monachus vis? fugias hominum consortia est opus.

Christus redemptor noster argumentatus est in Euangelio à causa finali ad effectum, scilicet, ad medium, quando Samaritani noluerunt eum recipere, & Apostoli dixerunt: Domine vis dicimus descendat ignis? ait ipse, Non venit filius hominis perdere, sed saluare. Ac si dicat, tali fine existente, medium non conducit, igne istos perdere. Et Matth. 9. Excusans, vel satisfaciens Phariseis, quòd peccatores reciperet, & cum illis manducaret: argumentum sumit à causa finali, eò quòd ipse venerat vocare peccatores ad poenitentiam, & non iustos. Ob id cum non esset alius modus conuenientior, quàm cum eis comedere, eos recipiebat, & cum eis comede-
bat. Et Lucæ. 24. Nonne oportuit Christum pati, & ita intrare in regnum suum? Et Paul. à fine sic, Bonum facientes non deficiamus: suo tempore metemus. Et primæ Petri. 2. Communicantes Christi passionibus gaudete, vt in reuelatione gloriæ Dei, gaudeatis exultantes.

C A P. XV.

De loco à generatione, & corruptione.

E Q V I T V R C O N S E

quenter de generatione dicere. Nã etiam argumentum sumitur à generatione ad rem genitam: vel e contra, à generato, ad ipsam generationem. Vt Generatio virtutis bona est: ergo ipsa virtus bona est. Generatio boni habitus, bona: ergo ipse habitus bonus. Generatio vitij mala: ergo vitium malum. AEdificatio domus bona, ergo ipsa domus bona. AEdificare templa, & monasteria, & xenodochia est bonum: ergo ipsa templa, & monasteria, & xenodochia bona sunt. AEdificare phana, & idolorum templa, & pu-

blica meretricum, vel lenonum loca, malum: ergo ipsa mala sunt. Christi natiuitas, & generatio vniuersum mundum gaudio repleuit: ergo ipsemet Christus natus omnes latificauit. Virginis natiuitas gaudium attulit vniuerso mundo: ergo & ipsa virgo gaudium causauit in mundo. In natiuitate Ioannis multi gauisi: ergo cū ipso Ioanne multi gauisi. Sapientia acquisitio superat omne aurum: ergo & ipsa sapientia.

Luca. 1.

Proverb. 3.

A genito ad generationem.

¶ *Contrariò argumentum valet à genito ad generationem.* Habitus bonus, est virtutis: bona ergo eius acquisitio, vel generatio bona. Tempora bona sunt, & monasteria, & vbi virgines sunt inclusa: ergo ædificatio ipsorum locorum erit bona. Domus publicæ meretricū non sunt bonæ: ergo ipsas ædificare non est bonū. Phana idolorum pessima: ergo ipsorum ædificatio pessima erit. Maxima est, Quorum bona generatio, & ipsum genitum bonum, & Quādo genitum bonum, & ipsa generatio bona. Et differentia maximæ, A generatione ad genitum, vel A genito ad generationem.

Argumentum hoc tenet in his quæ sunt per se talia.

¶ *Est tamen hic considerandum, argumentum à generatione ad genitum, vel e contra, contingere in illis quæ sunt de per se talia: eo quòd per accidens potest contingere, quòd aliqua sit generatio bona, & genitum malum, vel e contra: sed tamen hoc est de per accidens: nam si ædificare loca publica meretricum de per accidens sit bonum, ad maiora mala vitanda: non sequitur ipsam domum, vel ipsum locum bonum. Oportet enim argumentari in illis quæ de per se talia dicuntur, vel bona, vel mala.*

¶ *A corruptione etiam contingit argumentum affirmatiuè, & negatiuè. A corruptione ad corruptum: & à corrupto ad corruptionem: hoc obseruato, quòd si corruptio dicitur bona, corruptum erat malum: & si corruptio mala, corruptum erat bonum. Exempli gratia. Destructio templorū est mala, ergo ipsa bona erant. Corruptio hominis boni est mala: ergo ipse bonus erat. Destructio & suspensio latronis est bona: ergo ipse malus erat. Destructio templorū idolorum bona: ergo ipsa templa mala. Perditio sapientia, & scientia mala: ergo ipsa scientia, & sapientia bona est. Maxima est, Cuius perditio, vel corruptio bona, ipsum corruptū malum est: & cuius corruptio mala, ipsum corruptum bonum erat. Sic Christus argumentatur, dicens de Iuda, Bonum esset ei, &c. Si enim bona esset eius corruptio, vel non esse: suum esse malum est. Sicut ergo valet à corruptione ad corruptum, sic à corrupto ad corruptionem. Si corruptum malum, corruptio bona. Si corruptum bonum, corrumpi fuit malum. Itaque valet affirmatiuè, & negatiuè à corruptione ad cor-*

ruptum, & e contra. Maxima est, Cui conuenit corruptum esse malum, corruptio erit bona. Et differentia maximæ, A corruptione.

¶ *Considerandum etiam est, esse hoc loquēdo de per se (vt diximus) quia de per accidens non sequitur. Non enim valet, Mors Christi saluatoris bona fuit: ergo ipse malus. Sicut nec valet, Mors sanctorum pretiosa: ergo ipsi mali. Ratio est, quia mors Christi secundum se, cōsiderata, pessimum fuit malum: quòd, scilicet, Christus Iesus tam bonus, tam pius, author sanctitatis, & pietatis, sic morti esset traditus, de se bonum non erat: fuit tamen bonum, & valde bonum, imò necessarium bonum ipsum mori, vt nos in ipso omnes viuificaremur. Similiter sanctorū mors in se malum esset, sed ad Dei voluntatem conferendo, & quomodo statim post mortem præmiantur, & vident Deum facie ad faciem, sicuti est: de per accidens est pretiosa mors sanctorum. Sic etiam non valeret, prosternere, vel destruere publica loca meretricum est malum: ergo ipsa bona erant. Ratio omnium horum est, quia ista sunt talia de per accidens: ob id nō valet sic argumentum: sed tamen in illis quæ secundum se sunt talia, bene valet. Maxima est. Cuius corruptio bona, ipse malus. Et cuius corruptio mala, corruptū bonum. Differentia maximæ, A corruptione.*

Argumentum tenet in his quæ sunt per se talia.

1. Corins. 13.

C A P. XVI.

De loco ab vsibus.

S T E T I A M L O -
cus considerandus ab vsu
rei, nam inde sumitur ar-
gumentum, & satis frequē
ter: vt si dicamus, humilita-
tem bonam, quia vsus eius
bonus. Et quia bonus est
vsus patientia, ipsa patientia bona. Similiter quod
bonus sit equus, quia eius est bonus vsus, scilicet,
ad equitandū, ad currū vehendū, & aratro
terram proscindendam. Similiter asinus sit bo-
nus, quia vsus eius bonus, ad onera portanda.
Domus sit bona, quia vsus eius bonus. Et vinū
sit bonum, quia eius vsus bonus: nam modeste
sumptum exhilarat faciem hominis, & cor læ-
tificat, & ad infirmitates stomachi prodesse ex
Paulo constat, Timotheo consulenti vsu il-
lius. Sic possumus probare nullam creaturam
malam, quia nulla est à Deo creata, quæ non ad
bonum vsu: quia vt Dei bonitatem, sapien-
tiam, omnipotentiam ostendant: cū ergo res
in vsu bono probentur, ipsa erunt bona. Sicut
ait Christus redemptor noster Lucae decimo
quarto, & Matthæi quinto. Sal bonum, si nō in
fatuatum

Locus ab vsibus.

Psalms. 103.

Proverb. 13.

2. Timot. 2.

fatuatū sit: nam ex malo vsu malum probatur fal. Si tamē habeat suum bonum vsu, præseruare, scilicet, à corruptione: consequenter bonum erit, quia id cuius vsus bonus, & bonum erit, & bona res bonum habet vsu. Maxima est, Si res est bona: & vsus rei bonus, & econtra, Vsus bonus: ergo res cuius est erit bona. Differentia maximæ, Ab vsu. Et valet tam affirmatiuè, quàm negatiuè.

¶ Oportet tamen obseruare, vt argumentum fiat in illis, quæ de per se contingunt: quia de per accidens potest esse aliquid bonum, & non sequitur vsus sit bonus, vel econtra: nam peccati vsus de per accidens contingit bonum esse, & non sequitur ipsum peccatum bonum esse. Nā

Pater Augustinus. vt ait Diuus Augustinus, Deus ad eò bonus est, vt mala non sineret, aut esse permetteret, nisi ex eis maiora bona eliceret. Ex peccato Petri elicit eius poenitentiam, & cognitionem, & in nobis corroborauit fidem, & spem. Fœlix culpa Adæ, ait beatus Gregorius, quæ talem, ac tantum meruit habere redemptorem. Scandala in ecclesia Dei occasionem multorum bonorum præstant, sed vā illis, quia hoc non est de per se bonum: non ergo ex vsu bono scandalorum, sequitur scandalum esse bonum. Ad exercitium iustorum permittuntur mali in mundo: nō ergo quia vsus malorum est bonus, exercitium, scilicet iustorum, ipsi boni sunt: sed mali v. inā conuertantur, & nobiscum exerceantur, ait pater Augustinus, quia ista sunt de per accidens, non veniunt considerata simpliciter.

Gregorius. ¶ Etiam est cauendum argumentando, ne pro vsu adducamus abusum. Vt si quis argueatur malum esse vinum, quia luxuriosi, & ebriosi malè eo vtuntur. Vt quia vsus vini est malus, ipsum vinum malum. Vel sic, Vinum malum, quia vsus ipsius malus apud illos: nō valet: quia ille non est vini vsus, sed abusus: nam vinū non est datum ad inebriandum, neque ad se infatuandum tumultu, sed ad modeste bibendum, & sobriè. Simili modo si abusum pro vsu quis assumat, sicut calumniatores, possent vituperare quæ sancta sunt: nam in ipsis potest esse abusus, vt in cæremonijs, i cultu exteriori Dei, in ornamento, & in alijs. Et sic etiam posset quis damnare omnem scientiam, & omnem artem, quia contingit in eis abusus: vt si quis dicat, nō esse perdiscendam Theologiam, eò quòd qui fuerunt hæresiarchæ, Theologi erant: non esse perdiscendas bonas, & humanas literas, eò quòd ex illis fuerint qui Ecclesiam Dei lacerauerunt suis erroribus. Est hæc consideratio non sapientum, sed stultorum: quorum infinitus est numerus. Respiciūt ad vituperandum rem, quæ merito est laudanda: non ad vsu, qui bonus est,

Matth. 18. ¶ Etiam est cauendum argumentando, ne pro vsu adducamus abusum. Vt si quis argueatur malum esse vinum, quia luxuriosi, & ebriosi malè eo vtuntur. Vt quia vsus vini est malus, ipsum vinum malum. Vel sic, Vinum malum, quia vsus ipsius malus apud illos: nō valet: quia ille non est vini vsus, sed abusus: nam vinū non est datum ad inebriandum, neque ad se infatuandum tumultu, sed ad modeste bibendum, & sobriè. Simili modo si abusum pro vsu quis assumat, sicut calumniatores, possent vituperare quæ sancta sunt: nam in ipsis potest esse abusus, vt in cæremonijs, i cultu exteriori Dei, in ornamento, & in alijs. Et sic etiam posset quis damnare omnem scientiam, & omnem artem, quia contingit in eis abusus: vt si quis dicat, nō esse perdiscendam Theologiam, eò quòd qui fuerunt hæresiarchæ, Theologi erant: non esse perdiscendas bonas, & humanas literas, eò quòd ex illis fuerint qui Ecclesiam Dei lacerauerunt suis erroribus. Est hæc consideratio non sapientum, sed stultorum: quorum infinitus est numerus. Respiciūt ad vituperandum rem, quæ merito est laudanda: non ad vsu, qui bonus est,

D. Augu. ¶ Etiam est cauendum argumentando, ne pro vsu adducamus abusum. Vt si quis argueatur malum esse vinum, quia luxuriosi, & ebriosi malè eo vtuntur. Vt quia vsus vini est malus, ipsum vinum malum. Vel sic, Vinum malum, quia vsus ipsius malus apud illos: nō valet: quia ille non est vini vsus, sed abusus: nam vinū non est datum ad inebriandum, neque ad se infatuandum tumultu, sed ad modeste bibendum, & sobriè. Simili modo si abusum pro vsu quis assumat, sicut calumniatores, possent vituperare quæ sancta sunt: nam in ipsis potest esse abusus, vt in cæremonijs, i cultu exteriori Dei, in ornamento, & in alijs. Et sic etiam posset quis damnare omnem scientiam, & omnem artem, quia contingit in eis abusus: vt si quis dicat, nō esse perdiscendam Theologiam, eò quòd qui fuerunt hæresiarchæ, Theologi erant: non esse perdiscendas bonas, & humanas literas, eò quòd ex illis fuerint qui Ecclesiam Dei lacerauerunt suis erroribus. Est hæc consideratio non sapientum, sed stultorum: quorum infinitus est numerus. Respiciūt ad vituperandum rem, quæ merito est laudanda: non ad vsu, qui bonus est,

Ecclesiast. 1. ¶ Etiam est cauendum argumentando, ne pro vsu adducamus abusum. Vt si quis argueatur malum esse vinum, quia luxuriosi, & ebriosi malè eo vtuntur. Vt quia vsus vini est malus, ipsum vinum malum. Vel sic, Vinum malum, quia vsus ipsius malus apud illos: nō valet: quia ille non est vini vsus, sed abusus: nam vinū non est datum ad inebriandum, neque ad se infatuandum tumultu, sed ad modeste bibendum, & sobriè. Simili modo si abusum pro vsu quis assumat, sicut calumniatores, possent vituperare quæ sancta sunt: nam in ipsis potest esse abusus, vt in cæremonijs, i cultu exteriori Dei, in ornamento, & in alijs. Et sic etiam posset quis damnare omnem scientiam, & omnem artem, quia contingit in eis abusus: vt si quis dicat, nō esse perdiscendam Theologiam, eò quòd qui fuerunt hæresiarchæ, Theologi erant: non esse perdiscendas bonas, & humanas literas, eò quòd ex illis fuerint qui Ecclesiam Dei lacerauerunt suis erroribus. Est hæc consideratio non sapientum, sed stultorum: quorum infinitus est numerus. Respiciūt ad vituperandum rem, quæ merito est laudanda: non ad vsu, qui bonus est,

& per se talis: sed ad abusum; qui, quia abusus, meritò damnandus. Et non procedit talis abusus à tali re bona, sed à malitia illius, qui malè vtitur tali re: cū ad bonum vsu in ipsa sit ordinata. Nil est in hoc mundo quantumcūque illud bonum sit ex se, quo malus non possit malè vtī: sicut econtra, nil in mundo est tam malum, quo non possit bonus bene vtī, & in bonum conuertere. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui secundū propositum vocati sunt sancti. Pax enim multa est: Deum diligentibus, & non est illis scandalum. Quia in illis, in quibus scandalizantur, & corruunt mali: boni non solum non corruunt, sed magis firmiter stantes eriguntur in altum per vsu bonum illius rei, quæ non erat de se talis. Hæc dixerim propter illos, qui imprudenter vituperant quæ laudanda sunt.

CAP. XVII.

De loco à communiter accidentibus.

HIC LOCUS A *Locus à communiter accidētibus etiam est satis deseruiens proposito, quippe qui supeditet argumenti materiam. Dicuntur communiter accidentia, quia contingunt vt tribuantur alicui causæ tanquam effectus, licet non sint in veritate, sed quia cōmuniter euenit. Vt quia mulier concepit, peperit: tamen partus non est effectus conceptus. Etiam quia arbor floruit, fructus habuit.*

¶ Inter communiter accidentia quædam sunt, quæ semper ita: alia quæ vt in plurimum vnum ad aliud sequitur: & alia sunt, quæ non frequenter, sed aliquando. Et in illis quæ vt in plurimū, quædam sic se habent, quòd vnum tempore alio est prius, vt dabamus in exemplo. Vt vitem turgere gemmis, & post folia mittere, & tandem botros stare, prius quàm cadere: & cadere, prius quàm resurgere. Et prius est iuuenē esse quàm senem. In istis vnum aliud consequitur, licet non sit causa alterius. Et id quod tempore præcedit, consequitur secundū vim consequentiæ, & non econtra: ob id valet argumentum ab eo quod posterius est, ad id quod prius, affirmatiuè. Vt, Hęc fœmina peperit: ergo concepit. Vitis habet botros: ergo folia, & gemmas turgentes habuit. Arbor habet fructus: ergo floruit. Habet fœmina lac in māmillis: ergo viro iuncta est. Et negatiuè valet econtrario, ab eo

quod est prius, ad posterius, Non floruit arbor: ergo non habet fructum, vel non habebit. Non concepit foemina: ergo non pariet. Non gemmae turgent vitis: ergo non habebit botros. Maxima est in cõiter accidentibus. Si id quod est prius non fuerit, neque id quod est posterius. Et affirmatiue in communiter accidentibus. Si id quod est posterius, est, & id quod prius fuit. Differentia maxima. A communiter accidentibus. A priori ad posterius affirmatiue non valet: non enim sequitur, Floruit: ergo habuit fructum. Concepit: ergo peperit. Habuit vitis folia: ergo racemos: sicut neque sequitur negatiue à posteriori ad prius: Non peperit: ergo non concepit. Non valet. Nõ habuit fructum: ergo nec florem. Non habet racemos: ergo non habuit turgentem gemmas. Ista prædicta sic eueniunt vnum ex alio, vt secundum naturam nõ inueniatur contrarium: nunquam enim peperit, quæ non prius concepit: sicut nec fructum fecit arbor, nisi prius fuerit flos. Ob id argumentum, vt diximus, validissimum, & efficacissimũ sumitur.

¶ Sunt alia communiter accidentia, quæ licet non necessario adinuicem consequantur sicut prædicta: tamen ita frequenter eueniunt, vt vix contrarium inueniatur, licet reperiat aliquando, raro tamen. Et ex istis etiam sumetur argumentum dialecticum: nam sufficit dialectico probet apparenter, & probabiliter: licet nõ demonstrat, & necessario concludat. Exemplum est, Encænia templi celebrantur: ergo aliqui inebriabuntur. Dies gratus est, & amœnus: ergo aliqui egredientur deambulare. Dies est nubilosus, & ingratus: ergo homines domi se continebunt. Ista sunt communiter accidentia, quæ solent contingere frequenter, licet non sit necessarium, tamen frequenter argumentum sumitur ex illis. Vt, Est pax vbique locorũ: ergo abundabunt horrea, & non erit annonæ caritas. Bellum est: ergo fames sequetur. Fames est: ergo pestilentia erit. Hic conatur aliquid magni efficere: patebunt ergo hominum inuidiæ, luxta illud Ecclesia. 4. Omnes labores hominũ, & industrias, animaduerti patere inuidiæ hoim.

¶ Sic sumitur argumentum à naturalibus signis: vt eò q̄ pluuia futura erit, fertilitas anni erit, vel sterilitas, sicut astrologi iudicant: & quod serenitas erit, vel erit dies nubilosus. Et quidem hæc signa quia probabilia, & vt in plurimum eueniunt, vt signa ostendunt: etiam materiam argumenti dant probabilem. Et hoc argumentum Christus redemptor noster vsus videtur. Matth. 16. & Lucæ. 12. Facto vespere dicitis, serenum erit, rubicundum est enim cælum, & manẽ, hodie tempestas, rutilat enim triste cælum.

Item cum ait de arbore fici. Cum ramus eius tener fuerit, & folia nata, scitis quia propè est æstas. In his, & similibus argumentum sumetur à cõmuniter accidentibus. Rubicundum est cælum, cras dies erit serenus. Non est rubicundum: nõ ergo erit dies serenus. Et istis potest addi iudicium sumptum à cõplexione, vel cõpositiõe membrorũ. Vt physionomi iudicant, & Metoposcopi, qui ex aspectu faciei de interiori affectu, & inclinatiõe iudicant, vt quia habet frontem cornutã, boni ingenij iudicant iuuenẽ. Si aures habeat longas, sit stolidus, & si paruas nimium fatuellus. Et si habeat oculos magnos, & nimium prominentes, sit meticulosus, & si paruos oculos, sit callidus in malum. De quibus Aristot. si eius est liber de physionomia. Ex istis licet sumantur argumenta, non tamen quæ cogant, & conuincant, sed probant, vt diximus: & ob id hæc merito appellari possunt icota, quia probabilia: & illa priora quæ semper sic, & velut necessario vnum consequitur ad aliud: vt si peperit, concepit, vocentur signa: vt tetigimus, quando de enthymemate loquuti sumus.

¶ Sunt alia quæ nec semper, neque frequenter sic eueniunt, sed raro communiter accidunt: vt si quis eò quod videat inuenem se curiosè ornãtem, eum putet adulterum, vel fornicatorem: vel si quis semel viso viro cum muliere cõfabulante, vel ridente, putet esse negotium in malũ: ex istis suspicionibus non trahitur argumentũ dialecticum, sed sophisticum potius: maxime quando in malũ argumentamur, dicente Christo: Nolite iudicare, & non iudicabimini.

CAP. XVIII.

De locis extrinsecis.

PRIMVS LOCVS extrinsecus est ab oppositis. Et primò ab oppositis relatiue valet argumentum ab affirmatione vnus ad alterius negationem. Zacharias est pater Ioãnis: ergo non est filius eius. Anna est mater Mariæ virginis: ergo non est filia eius. Ioannes est filius Elisabeth: ergo nõ est pater eius. Et oportet in isto modo argumentandi intelligatur particula ad idem, & secundum idem: quia non repugnat, quod ille qui pater est, sit filius respectu alterius: & qui filius, sit pater. Nam non sequitur, David est Christi pater: ergo non est filius. Et etiam est filius ipsius Christi per adoptionem in quantum Christus est Deus.

Quid sit locus extrinsecus.

Lucas. 10.

Matth. 1. 1. Reg. 18.

¶ Non

¶ Non valet tamen iste modus arguendi, Pater non est: ergo est filius. Quia potest esse, quòd nullum genuerit, & sic non est pater. Non tamen consequitur vt sit filius: quia si non habet patrem, non erit filius.

¶ In istis relatiuè oppositis, sequitur, à positioe vnus ad alterius positione: & à negatione vnus ad negationem alterius: quia relatiuè opposita sic se habent: quòd posito vno, ponitur & reliquum, & ablato vno, aufertur & reliquum. Si dominus est, seruus est. Si dominus nō est, nec seruus erit. Verùm in relatiuis quæ se habēt vt cum ampliatiōe significant, non valet. Nam non sequitur. Prius est: ergo posterius est. Scibile est: ergo scientia est. Sensibile est: ergo sensus. Ratio est: quia sensibile, & scibile, significant cum ampliatiōe: sicut in prædicamento in ad aliquid, & in prædicamento qualitatis dicitur.

¶ Sub hoc loco comprehenditur argumētatio ab actiua, ad passiua: vt, Ego amo Deum: ergo Deus amatur à me. Et à passiuo, ad actiuum. Deus diligitur à Petro: ergo Petr⁹ diligit Deū. Et etiam valet ab expressiōe nominis. Est qui percussit: ergo percussus est. Est calefaciens: ergo & quod calefit erit. Ratio horum est: quia actio, & passio se habent relatiuè adinuicem.

¶ A contrariè oppositis, etiam sumitur argumētum: quia si vnum contrariorum affirmatur de aliquo, oportet aliud negetur, & e cōtrā: vt si album est, nigrum nō erit. Si calidum est, nō erit frigidum. Si sit humidum, nō erit siccum. Si est bonus, non erit malus. Si est prudens, non erit imprudens. Si probus est, non erit improbus.

¶ Non valet tamen à negatione ad affirmatiōem in omnibus, sed solum in illis, quæ sunt cōtraria immediata, quæ non habent medium. Bene valet, Non est sanum: ergo est ægrum. Non est ægrum, ergo est sanum. Sed tamē nō valet, Non est album: ergo est nigrū: quia potest esse fuscum. Non est calidum, ergo est frigidū: quia potest esse tepidum.

¶ Affirmatiuè sumitur argumētum à priuatiuè oppositis. Valet, Est cæcus hic homo: ergo non est videns. Videt: ergo non est cæcus. Mutus est: ergo non potest loqui. Surdus est: ergo non audit.

¶ Negatiuè etiam valet, si sumamus subiectum susceptibile, & tempus determinatum per naturam. Homo iste non potest videre: ergo cæcus est: supposito tempus à natura determinatum transferit. Hoc dixerim: quia de catulo ante nonum diem, non valet argumētum, Catulus nō videt: ergo est cæcus: quia tempus per naturam determinatum non transijt.

¶ Notandum, quòd termini priuatiui nō dicunt

puram negationem, sed aliquid ponunt, & aliquid tollunt. Ponunt quidem aptitudinē quamdam, & tollunt actum, vt patet. Quia cæcus nō simpliciter dicit omne id, quòd videre nō pōt: quia lapis diceretur cæcus, cum tamen non dicitur, sed tollit actum, vbi aptitudo erat ad videndum: & quia omnis homo ex specie sua habet quòd possit videre, si visu sit priuatus, dicitur cæcus, aliàs non propriè: sicut non dicitur regno priuatus rusticus homo, qui non est de femine regio: nec filius spurius, vel in adulterio natus vocatur exheredatus, quia nunquam dicitur hereditate priuatus, nisi qui legitimus erat hæres, & habeat aptitudinem, & ius ad hereditatem.

¶ Locus à contradictoriè oppositis, in quo dupliciter argumentum valet. Vno modo in propositionibus affirmando vnā, & negando aliam: vel econtrā. Vt si est verum, quòd Omnis hō currit: falsum est, Aliquis hō non currit: vel si falsum est, Omnis homo currit: verum est, Aliquis homo nō currit. Maxima est, Duæ contradictoriæ non possunt esse simul veræ, neque simul falsæ.

¶ In terminis semper etiam valet ab vnus affirmatione ad negationem alterius, & econtrā: vt à termino finito ad infinitum, & econtrā. Vt Petrus est homo: ergo non est non homo. Lignum est non homo, ergo non est homo. Si lapis non est homo: ergo est non homo. Et si nō est non homo, homo erit necessariò. Maxima hic est, De quolibet affirmatio, vel negatio, de nullo verò simul.

CAP. XIX.

De loco à cōtrario: & in ipso.

¶ SUMITVR ETIAM argumentum à contrario & in ipso, vltra oppositiones positas. Et contingit, quādo duo adinuicem coniunguntur in antecedenti, & duo opposita his, coniunguntur in consequenti, dicitur fieri tunc argumētum à contrario. Vel in se ipso dicitur à contrario, quando vnum oppositum in antecedenti est subiectum, & in consequenti, & econtrā: vt sic, Homo est animal: ergo non animal est non homo. Dicitur argumētum in ipso, si in conclusione idem seruetur ordo, sicut in antecedenti. Vt, Humilitas est virtus: ergo superbia est vitium. Iste modus arguendi videtur sumptus ab oppositis. Et maximè in contrarijs

Aristot. 2. Top. cap. 3. H.

Non sequitur in relatiuis includitibus ampliatiōe.

Locus à contrariè oppositis.

Locus ab oppositis priuatiuè.

Nota.

contingit, Humilitas est amabilis: ergo superbia est odibilis. Humilitas est laudabilis: ergo superbia vituperabilis. Si est pulchra res urbanitas, indecora erit rusticitas. Vera scientia humilem facit: sophistica inflatum. Responsio mollis frangit iram: ergo amara exagitat.

Prover. 15.

¶ In relatiue oppositis, Pater est dignior: ergo filius est minus dignus, Pater est dignitate prior & origine: ergo filius posterior. Vir caput est vxoris, ipseque à Deo prælatus: vxor ergo per Deum est viro subdita. Præceptoris est docere: discipuli est discere. Domini est imperare: ergo serui erit obedire. Prælati est præesse: ergo subditi est subesse.

1. Corint. 11.

¶ Ab opposito ordine frequenter in priuatiue, & contradictoriè oppositis cōtingit sæpe. Qui habet auditum, habet sensum: ergo qui caret sensu, caret auditu. Qui habet virtutem, habet laudē, & gloriā: qui est inglorius, virtute caret. Qui hæreditatē habet, hæres est: qui ergo exheredatus est, non habet hæreditatem. Qui habet scientiā, ornamentū animæ possidet: ergo qui non habet ornamentū animæ, scientia caret.

¶ In contradictoriè oppositis, Fortitudo quæ se habet circa pericula mortis virtus est: ergo quod virtus non est, fortitudo non erit. Humilitas qua quis de se ipso humiliter sentit, Deo grata est: ergo quod Deo gratum non est, humilitas non erit. Qui Deum timet, bona facit, ergo qui bona non facit, Deum non timet. Qui deum diligit, mandata eius seruat: ergo qui non seruat Dei mandata, Deum non diligit.

Eccle. 15.

Ioann. 14.

15.

¶ Sed tamen locus in ipso non valet vniuersaliter, nam in priuatiue oppositis, non valet. Qui habet visum: habet sensum: ergo qui caret visu, caret sensu. Item non sequitur. Omnis qui habet abundantiam auri, & argenti, diues est: ergo qui caret auro, & argento, pauper est: quia potest in alijs esse ditissimus. Neq; sequitur in contradictorijs, Homo est animal: ergo quod non est homo, non est animal.

¶ Ad id etiā poterit pertinere à disparatis sumere argumentū. Sumitur argumentū in disparatis, ab affirmatione vnius, ad alterius negationē, Petrus est animal: ergo non est lapis. Sed à negatione ad affirmationē non valet. Non est lapis: ergo est homo. Maxima est, Cui cōuenit vnum disparatorum, non conuenit alterum.

C A P. XX.

De loco à maiori.

HIC ALIUS LOCUS extrinsecus, qui à maiori vocatur. Quando enim fit comparatio maioris ad minorē, tunc cōtingit. Et

Ioann. 3.

hic maius capitur non pro maiori in quantitate, sed pro illo quod habet maiorē probabilitatem. Sicut maius est Imperatorē ciuitatem expugnare, & minus est, quod dux id efficiat. Sicut maius est ciuitatē, quàm Castrū expugnare. Fit ergo argumentū sic, à maiori negatiue. Non potest Imperator hanc expugnare ciuitatē: dux ergo non valebit. Rex non potest hanc expugnare urbem: ergo nec Comes poterit. Demolthenes, aut Cicero si adessent, non possent hanc defendere causam: quanto magis simplex Grammaticus? Hæc argumenta sumpta sunt à parte subiecti. A parte prædicati sic. Exercitus iste non potest expugnare domū non munitā: ergo nec poterit ciuitatem munitam. Si quis non ponit facultates pro salute proximi: multo minus animam ponet. Si verba iniuriosa pro Christo non patitur, neque mortē patietur. Si quis proximum quem videt non diligit, quanto magis Deum quem non videt, non diligit?

¶ Ex parte subiecti, & prædicati. Imperator non potest ciuitatē expugnare: quomodo dux poterit regnum? Vir robustus non potest portare centum, quomodo iuuenis poterit ducēta? Philosophi illi ingenio præstantes summè laborantes non potuerunt vnius minimæ creaturæ perfectam assequi cognitionē: quomodo nos oscitantes, & ingenio tardi poterimus altiora intelligere? &c. Maxima est, Si id quod magis videtur non est verum, neque id quod minus videtur.

¶ Affirmatiue tamen nunquam valebit argumentum. Non sequitur, Vir robustus huic oneri sufficit: ergo iuuenis, & infirmus. Notandum Aristoteli in huiusmodi argumentatione à maiori, triplicem posuisse maximam in istis terminis. Vno de duobus dicto, Si id quod magis videtur inesse non inest, neq; id quod minus. Hæc deseruit, quādo est argumentū à parte subiecti, quia tunc vnum prædicatum dicitur de duobus subiectis: quia ab vno ad aliud fit argumentum: * Exemplum Perfectus theologus ignorat sensum huius loci, ergo Grammaticus nesciet.

Aristotel.

1. Maxima.

¶ Secunda maxima est. Duobus de vno dictis: Si quod magis videtur inesse non inest, nec quod minus videtur inesse. Hæc deseruit, quando argumentum est ex parte prædicati, tunc duo prædicata de vno subiecto dicuntur.

2. Maxima.

* Exēplū, Quæ sunt prope nos ignoramus, quomodo mysteriū trinitatis scire valebimus, quia solum fide tenemus.

¶ Tertia est. Duobus de duobus dictis. Si quod alteri videtur magis inesse, non inest, neq; reliquum reliquo inest. Et hoc est, quādo sumitur argumentū tam ex parte subiecti, quàm ex parte prædicati: tunc enim duo prædicata sunt, & duo subiecta:

3. Maxima.

subiecta:

subiecta: & vni vnum comparatur, & alterū alteri. Et istas tres maximas ponit de minori ad maius argumentando affirmatiuè.

* Exemplum, Si de die illa Apostoli quādo futura nescierunt, nos inferiores quomodo scire possumus.

C A P. XXI.

Deloco à minori.

SEQVITVR alius locus, scilicet, à minori ad maius affirmatiuè. Bene enim sequitur, Si miles potest expugnare urbē: poterit & rex. Et sumi potest à subiecto, vt in exemplo posito: & ex parte prædicati sic. Potest rex debellare regnum: ergo & ciuitatem. Ex parte subiecti & prædicati. Potest miles expugnare urbē optimè munitam: ergo poterit Imperator ciuitatē non munitā. Validissimū est argumentū, & ad manus frequēter. Si ethnici homines diligunt benefaciētes: ergo Christiani hoc debēt facere.

Matth. 5.

Proverb. 6.

1. Regū. 11.

Ioann. 13.

Matth. 6.

Ad Ro. 8.

Formica irrationale animal sibi prospicit in futuro: ergo & homo rationale animal debet de futuro curare. Si Dauid, Salomon, Samson, quāuis sanctissimus Dauid, Salomon sapiētissimus, Samson fortissimus, corruerunt, aspectu mulierū non vitato, quanto magis corruemus si occasionem non fugiamus? Sic etiam argumētatur Ioan. 1. Ioan. 3. Si Christus nos dilexit, & pro nobis mortuus est: & nos debemus fratres diligere, & pro illis animam ponere. Et Ioan. 13. Si ego laui pedes vestros dominus & magister: quātō magis & vos debetis? Hic à minori: quia id quod minorem apparentiam habet, vt lauet, est Christus, ad maiorem, scilicet ad nos, qui oportet lauemus ad inuicem, &c.

Quādo à parte prædicati sumitur, vt Christus redemptor noster argumētatus est. Si Deus sic vestit liliū agri quod hodie est, & cras in clibanum mittitur: quātō magis vos modicæ fidei? Et si aues cæli, quæ neq; ferunt, neque metunt, neq; in hōrea congregant, Deus sic pascit, &c. Est à minori. Si enim id quod minus videtur, scilicet, aues pascere, & lilia vestire, quātō magis id quod magis, scilicet homines pascere, & vestire? &c. Et Paulus argumentatus est, Deus filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo nobis omnia donabit. s. filium suum? quātō magis id quod magis probabile, scilicet alia.

Ex parte vtriusq;. Si pro nobis Christus multa passus, quātō magis & nos pro eius amore debemus multa pati?

Maxima vna est, A minori ad maius affirmatiuè. Si id quod minus videtur inesse inest, & id quod magis videtur inesse inest. Arist. tamen ponit tres maximas vt dixi.

Aristotel.

C A P. XXII.

Deloco à simili.

SIMILI DICITVR sumi argumentum, quando aliquid probandum est, cum illo id quod assumitur ad probandum, habet veri similitudinem. Vt si quis argueatur, Petrus est disciplinæ capax, ergo & Ioannes erit. Hic locus est multum utilis ad exhortandum, & docendum, & est vsus frequentissimus in sacra scriptura. Docet quis facile à simili mouens ad poenitentiam. Petrus quauis grauissimè peccauit, quia poenituit, consequutus est veniam: ergo quicumq; dolebit, consequetur. Iudas proditor periit, quia de Dei misericordia desperauit: non ergo desperandum nobis erit, ne per eamus. Si Sodomitæ igne de cælo misso consumpti sunt propter sua abominanda peccata, quia non egerunt poenitentiam: ergo & nos cū ipsis peribimus, si mala fecerimus, & non poenituerimus.

Ex isto loco B. Paulus argumentum sumpsit, quando probabat dignū esse mercede sua euāgelistam. Nemo, inquit, vnquam suis stipēdijs militat, sed ab illo accipit cui militat: qui ergo alios docet, non ex proprijs sumptibus debet viuere, sed operarius dignus est mercede sua. Item quando dicit. Qui vineam plantat, de fructu eius vescitur, & qui pascit gregem, de lacte manducat: ergo populum pascens, debet temporalia ab eo recipere. Quis vnquam boui trituranti cibum denegat? ergo neque euangelizāti est denegandum.

Luca. 12.

Matth. 27.

Gene. 9.

1. Timot. 5.

Luca. 10.

Ad exhortādū vsus est isto loco illa honestissima Iudith. ca. 2. Propositis patrū exemplis dicēs. Memores esse debetis, quomodo pater noster Abraham tentatus est, & per multas tribulationes probatus, &c. & Dei amicus effectus. Sic Iudas Machabæus. 1. Macha. 4. Memenote qualiter salui facti sunt patres nostri in mari rubro, & nunc clamemus in cælum, & miseretur nostri Deus. Et Paulus ad Cor. proponit exempla patrum, ne murmuremus, nec Deum tentemus, sicut patres nostri, &c. Et ad fidē pro uocat patrum exēpla proponens, ad Hebræ. 11. Omnia ista sunt argumenta à simili. Maxima erit, De similibus eadem est ratio.

Iudith.

1. Corin. 10.

Ad Hebr.

11.

C A P. XXIII.

De loco à proportione.

HIC locus à proportione distinguitur à præcedenti loco, quia hic non est comparatio duorum similium, sicut in præcedenti, sed est duorum, inter quæ videtur esse aliqualis proportio. Ut si quis dubitet, utrum ad regendam rem publicam magistratus sint sorte eligendi: & faciat à proportionem argumentum. Ad gubernandam nauem non sorte eligendus, sed consilio, & ratione, qui peritus est: ergo neq; ad rem publicam regendam. Nam sicut se habet nauta in nauis dirigenda, sic gubernator in republica moderanda. Est maxima, Vbi est eadem proportio, & idem iudicium. Est satis aptus etiam locus ad instruendum, & consultandum. Ut si quis velit monere ad hoc, ut homo omnia opera sua agat secundum rationem, argumetur à proportionem. Sicut se habet oculus in homine ad membra omnia exteriora, sic se habet ratio ad potentias interiores: sed oculus in homine sua omnia corporis membra debet perlustrare & dirigere: ergo & ratio omnia interiora debet gubernare, & dirigere. Item. Sicut se habet seruus ad dominum in familia, sic se habet appetitus sensitivus ad rationem: sed turpe, & indecorum est, ut seruus domineatur supra ipsum dominum: ergo & similiter præter ordinem erit, si appetitus sensitivus præualeat contra rationem. Sicut domini est dominare, & præcipere, & gubernare familiam: sic rationis erit omnia quæ sunt in homine moderari, & imperare, ut decet: quia velut dominus est in anima. Sicut se habet sol, & lumen eius in mundo isto visibili, ut omnia illuminet, & foueat, sic Deus, & eius gratia in homine: sicut ergo absq; sole, & lumine eius omnia deficiunt, sic etiam sine Deo, & gratia eius homo non potest consistere, aut quicquam boni operari.

Item. Sicut se habet ars sanandi morbos corporales ad ipsum hominem, sic & ars sanandi morbos spirituales ad hominem: ergo sicut decet medicum in cura corporum adhibere amarum potionem, simul vrere, & secare: sic etiam & animarum medicum decet aliquando illa quæ amara tam in verbis, quam in factis ad curanda spiritualia morum vulnera adhibere.

Etiam ad istum locum spectat argumentari, si quis per diem laborans mercedem numi accepit, qui per duos dies duplâ opus est habeat mercedem. Paulus. Quæ seminauerit homo, hæc & metet: reddetur vnicuiq; secundum proprium laborem.

Hoc loco vtentur & iudices tam in bonis premiandis, quam in malis puniendis. Secundum enim mensuram delicti erit & plagarum modus. Et Exo. 22. Oculum pro oculo, dentem pro dente. Et Esaiæ. 3. gēti apostata dicitur. Erit pro sua ui odore foetor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine caluitium, & pro fascia pectorali, cilicium. Et in Apoc. cap. 18. Quantum in delicijs fuit, tantum date ei tormētum, & luctum. Et Luc. 16. Recordare fili, quod recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala, &c.

Ad hunc locum pertinet vsus parabolarum, sicut increata sapientia vsus est ad turbas: ut dicitur Matth. 13. Hæc omnia loquutus est in parabolis, & sine parabolis non loquebatur eis: tanquam sapientissimus magister, imò ipsa sapientia, volens docere per modum conuenientissimum, iuxta captum audientium. Et loquutus est de semine, de thesauro inuēto, de Margarita, de grano sinapis, & de homine, qui profectus est in regionem longinquam, de virginibus, & de multis alijs, quæ sunt expressa in Euangelio. Ob id conuenit, ut verbi Dei concionator hunc locum diligenter exerceat, & in promptu habeat. Beatus Chryso. supra omnes vsus est parabolis quia ipse egregius prædicator fuit.

Matth. 13.

Chryso.

C A P. XXIII.

De loco à transmutata proportionem.

LICET LOCUS à transmutata proportionem solet includi in præcedenti, scilicet, in loco à proportionem: tamen quia non nulli distinguunt, ponendus erit. Et est, quando seruat eadem proportio, licet non sit eadem quantitas. Et vocatur proportio proportionis, vel alio vocabulo, proportionalitas: vbi eadem proportio non Arithmetica, sed Geometrica, ut nos diximus in speculationibus. septimo Physicorum quado de proportionibus egimus. Verbi gratia, tria ad duo, est sexquialtera: quia maior numerus continet minorem, semel, & adhuc medietatem, quæ est proportio sexquialtera. Si ergo quis argumetur, quod sicut se habet ternarius ad binarium, se habet senarius ad quaternarium, est argumentum à transmutata proportionem. Et quod sicut se habet octo ad quatuor, sic quatuor ad duo, & sex ad tria: quia utrobique dupla est. Vocatur ergo sic à transmutata proportionem, quia ordo eorum quæ comparatur in conclusione, commutentur. Quia in antece-

Proportio =
nalitas qd.

1. Corint. 9.

2. Corint. 9.

Matth. 5.

antecedenti comparatur primus ad secundum, & tertius ad quartum. In conclusione comparatur primus ad tertium, & secundus ad quartum. Ut dicēdo, Sicut se habent duodecim ad sex, sic octo ad quatuor: ergo sicut se habēt duodecim ad octo, se habent sex ad quatuor. Quia in primis est dupla, & in secundis est sexquialtera. Et si fiat sic, Sicut se habent decem sex ad octo, sic duodecim ad sex, sic se habebunt decē sex ad duodecim, & octo ad sex: quia in primis utrobique; dupla, & in secundis sexquialtera. Et sic sicut se habent viginti ad decem, sic octo ad quatuor: ergo sic se habebunt viginti ad octo, sicut decem ad quatuor. Quia in primis est dupla, in secundis est dupla sexquialtera utrobique;

C A P. XXV.

De loco à dissimili, & dispropotione.

SICUT A SIMILI, & propotione argumentum sumptum est, ex affirmatione ad affirmationē, & à negatione ad negationem, sic etiam argumentū sumi potest à dissimili, & dispropotione: ut, Non sic sentiendū de homine, & de bruto: sed brutū totū perijt simul: ergo homo nō perijt totus: quia anima manet. Item: Non inest homini rōnale, sicut disciplinabile: sed rationale inest ei, ut differētia: ergo disciplinabile nō est eius differētia. Non est Deus sicut homo: sed omnis homo mēdax: ergo Deus est verax. Vel conclude: ergo Deus non est mendax. Non est homo sicut brutum, sed brutum est irrationale: ergo homo non est irrationalis. Item, sicut ait Esaias. Non sic sunt cogitationes Dei, ut hominis, nec viæ eius, ut viæ hominum: sed cogitationes hominū ad malum pronæ semper, & ad iniustitiā: ergo Dei ad bonū, & iustitiā. Cogitationes hominū ad vindictā, & odium: Dei ad miserendum, & amandum: Viæ hominum sunt peccatum, quia habent pedes veloces ad effundendum sanguinē: ergo Dei viæ erunt iustitia, & pax, misericordia, & veritas.

Psalm. 115.
Ad Ro. 3.
Isa. 55.
Luc. 23.
Matth. 6.
A dispropotione.

Sic argumentatus est Christus redemptor noster, dicens. Scitis quōd reges gentium dominantur eorum, non sic inter vos: nā qui maior, fiat ut minister, &c. Item alibi, Non sic vobis orandum ut ethnici faciunt. Hic maxima est. De dissimilibus idem iudicium non est. A dispropotione sic, Non eo modo quo nau- ta in nauī, se habet anima rationalis in corpore,

quia hæc pars est, & viuificans, nō illa: ergo anima est pars intrinseca hominis, & nō naua nauis. Non sicut se habent duodecim ad sex, se habent octo ad sex, quia in primis est dupla, in secundis est sexquialtera, sed duodecim ad sex se habent in dupla: ergo octo ad sex, non erunt in dupla. Non sicut se habent sex ad quatuor, se habent tres ad vnitatem: ergo si inter senariū, & quaternarium est sexquialtera, inter ternarium, & vnitatem non erit. Maxima est. Si non ita se habet primum ad secundum, ut tertium ad quartum, neque erit eadem propotione. Maxima est. Inter quæ non est eadem propotione, neque idem iudicium.

Item, à commutata dispropotione, Non sic se habent duodecim ad sex, sicut quatuor ad tres: ergo non sic se habent duodecim ad quatuor, sicut sex ad tres. In primo est dupla, & in secundo sexquialtera. In consequenti est tripla, & dupla. Maxima est. Si non ita se habet primum ad secundum, sicut tertium ad quartum: nec sic se habebit primum ad tertium, sicut secundum ad quartum.

A commutata dispropotione.

C A P. XXVI.

De loco ab authoritate.

CONSEQUENTER sequitur locus ab authoritate, vnde argumentū sumitur affirmatiuē quidem, sicut si quis colligat. Astrologi omnes dicūt sub cælo octauo esse septē cælos, septē planetarū: ergo ita est, quod septē sunt cæli planetarum. Omnes astrologi dicunt Lunam esse in priori cælo, Mercurium in secūdo, Venerem in tertio, Solem in quarto, Martē in quinto, Iouem in sexto, Saturnum in septimo, sic ascēdendo: ergo ita est. Omnes Astrologi fatētur lunæ eclipsim non posse contingere, nisi ea plena in solis oppositione in capite, vel in cauda draconis, ut si sol existat in capite, luna in cauda, & econtra: ergo ita est. Omnes Astrologi fatētur Solis eclipsim non cōtingere, nisi in nouilunio: ergo ita est. Omnes Philosophi naturales dicūt esse solū quatuor elementa ex illis quatuor qualitibus adinuicem ordinatis: ergo nō sunt amplius. Omnis Physicus dicit vnā esse materiam omnium inferiorum generabiliū, & corruptibiliū, & quod ipsa sit ingenerabilis, & incorruptibilis: ergo sic est. Omnes fatentur Physici materiam reperiri non posse sine forma, neque item formam (excepta anima rationali) sine materia: ergo ita est. Omnes Dialectici fatentur syllogismum perfectum sicut ex tribus terminis,

7. sunt planeta.

4. Elementa vna sola materia. Aris. 2. de gene. text. co. 6. Materia nō sine forma.

minis, sic ex tribus constare propositionibus: ergo ita est. Similiter dicitur solum esse tres figuras syllogismorum, & decem & nouem modos: ergo ita est.

¶ Sic licebit in omni facultate argumentari: & non solum ab authoritate plurium eandem affirmatiuum rem, sed etiam ab authoritate vnus, qui in illa re, de qua est sermo, habetur peritus. Vt si quis, sic, Aristot. dixit omnes modos imperfectos tam primæ, quàm secundæ, & tertiæ figuræ, reduci ad perfectos, quatuor primæ figuræ per bonam consequentiam: ergo ita est. Aristoteles docuit enthymema posse reduci ad syllogismum perfectum: ergo ita est. Maxima in istis est. Cuilibet credendum in sua arte. Vel, Quæ omnes dicunt, maximè sapientes, vera sunt.

Locus ab authoritate negatiue non valet. ¶ Licet ita sit, quod in omni arte, & facultate possit esse vsus huius loci affirmatiue, non tamè negatiue valet. Non enim sequitur, Aristot. non dixit hoc: ergo hoc non est verum. Multa siquidem potuerunt latere ipsum Aristotel. Et sicut ipse vsus est adinuentionis ab alijs, & ante ipsum plura fuerunt adinuenta: sic etiam reliquit alijs post ipsum, & potuit aliquando dormire. Ob id non valet negatiue, Aristote. non posuit nisi quatuor loca, ex quibus argumenta sunt sumenda, à definitione, differentia, proprio, & accidenti: ergo non sunt alia ponenda. Bene tamen valeret, Aristot. dixit syllogismum non posse constare nisi solum ex tribus terminis: ergo ita est. Verum hoc non est argumentari negatiue, sed affirmatiue. Secus esset, vt dixi, si quis diceret, Hoc non dixit Aristot. prudentiam esse ponendam in voluntate, in quantum est virtus moralis, ergo hoc non est affirmandum.

¶ Licet hic sit vsus ad omnia, maximè tamen est deseruiens ad infimam scientiarum, & supremam & architectonicam. s. Grammaticen, & Theologiam. Grammaticæ enim, eò quod illa quæ ibi traduntur, non aliunde habeant fidem, quàm ab authoritate. Nam quicquid spectat tam ad præcepta, quàm ad vsum præceptorum in Grammatica, solum habet firmitatem, quia sic vsi sunt, & loquuti sunt, qui in illa facultate primò fuerunt. Quod homo sit substantiuum nomen, & albus adiectiuum, & debeat conuenire in casu, genere, & numero, solum ex vsu & authoritate habetur, & meritò id: nã in primis rudimentis oportet discipulum credere, & ab authoritate fidem habeant illa rudimenta.

Theologus ab authoritate, sicut Grammaticus. ¶ In Theologia maximè ab authoritate, omnia vim habet, illa, inquam, quæ præcipua sunt. Nã cum Theologi munus sit de rebus arduis, & supra intellectum humanum loqui: nõ aliunde ad ipsa probanda, neq; efficacius, quàm ab au-

thoritate: quia Deus reuelauit. Spiritu enim sancto inspirante, loquuti sunt sancti Dei homines: Omnia etiam quæ ab ipso reuelata sunt, vera sunt: & eò habet firmitatem, licet illa, quæ fidei sunt, cum sint vera, vero consonent, & possint probari, non repugnare naturæ: sed tamen non possunt probari per naturam esse vera, illa (inquam) in quibus fides potissimè fundamentum suum habet, & meritò: quia si per naturam ipsa probareretur, deberetur illis assensus, licet esset certus, non tamen sine formidine. Verum quia credita sunt, eò quod à Deo reuelata, sine formidine de opposito, illis assentimus. Et in hoc excellit, & supereminet omnes facultates, quia in illis authores, seu inuectores sicut errare potuerunt, & non omnia inuenerunt, sed aliqua alijs reliquerunt indaganda, & sic creuit scientia, vt ait Aristot. in topicis, & in ethicis. Quapropter non mirum, quod qui sequuntur, etiam si nani videantur, comparatione antiquorum, qui velut gigantes erant, aliqua alia superaddant ad primos illos antiquos: nam nanus supra gigantis humeros aliqua poterit videre, quæ non potuit gigas ipse. Sic iuniores adiuti ab antiquis, & velut super ipsorum humeros prouecti, aliqua perlustrant, quæ antiquos latere potuerunt. Verum in Theologia, in illis quæ ad scripturam sacram, quantum ad ipsa quæ à Deo reuelata, non est aliquid addendum, nihil emendandum, nihil superfluum, & totum pedit ab authoritate ipsius Dei reuelantis, qui mentiri non potuit. Cæterum in expositione scripturæ sacræ, & in alijs, quæ tractantur in Theologia, vltra reuelata, potest esse augmentum: sicut quotidie accreuit, & in illis etiam locus est ab authoritate. Vt si quid dixit Beatus Augustinus, Hieronymus, Ambrosius, & cæteri alij classici viri, & non est ab Ecclesia reprobatum, neque ab alijs sanctis reprehensum, sed receptum, tenendum est, quia ipsi dixerunt, in sua tamen firmitate, & gradu. Temerarium enim esset (sicut scioli quidam nunc faciunt) contra B. Augustinum, aut Hieronymum aut alios sanctos sentire in illis, quæ ab Ecclesia, & sanctis vsq; nunc recepta sunt. Nõ tamè esset hæreticum, quia contra ipsos sanctos: nisi aliàs esset contra illa, quæ fidei sunt. Dixi, contrarium affirmare ad illa quæ dixerunt, quæ sunt ab omnibus recepta: quia contrarium sentire ad Cyprianum, qui dixit baptismum traditum ab hæreticis in Ecclesiæ forma non esse validum, non solum nõ est temerarium, sed catholicum, quia illud dictum non fuit receptum. Sic in illis, quæ malè dixit Orig. vel in alijs quibus, quæ alij sancti dixerunt: quæ non recipiuntur. Valebit ergo locus ab authoritate affirmatiue. Sic B. Augustinus intellixit istum locum, ergo sic est. B. Hieronymus sentit: ergo sic sentien-

Aristotel.

Deus nõ potest metiri.

In veneratione habendi doctores sancti.

Cyprianus errauit circa baptismum traditum ab hæreticis.

pluralitas beneficiorū damna sentiendum est. Imò etiam est argumētum validum. Communis schola tenet pluralitatem beneficiorum esse damnabilem: ergo ipsa damnanda est. Sed de his fat in præsentī, suo loco referuantes.

CAP. XXVII.

De loco à transsumptione.

SEXTUS locus ultimus extrinsecus, qui vocatur à transsumptione. Qui (vt aliqui putant) est, quando à termino minus cognito, seu ignoto, ad magis cognitum est transitus.

Vt si de Philosopho sit quæstio, & quis trāseat vt loquatur de sapiēte, quia magis cognitus terminus. Vel si à quæstione aliqua proposita generali, vt de Socrate fertur, ad specialem sit transitus. Et determinata in illa particulari, intelligatur in oīa alia singularia inclusa in generali: vt dicit Boëtius, Quæsitus Socrates, quid in vno quoque possit iustitia: omnem tractatum transtulit ad reipublicæ magnitudinem. Verum nō dicitur hic talis locus isto modo, sed potius vocat à metaphora. Vt si quis dubitaret, vtrum dæmon esset fugiendus: faceret argumentum. Leo rugiens est fugiendus, cui dæmon similitur per metaphoram: ergo ipse fugiendus. Præter virentem delectat videre: ergo hominem ridentem. Sed de isto loco à metaphora: & partim in loco ab interpretatione vocabuli, & partim in loco à proportionem dictum est, quando diximus Christum redemptorem nostrū vsū parabolis docendo turbas. Non est opus nunc repetere, neque immorari, sed locis extrinsecis finem imponentes, ad medios transeamus.

CAP. XXVIII.

De locis medijs, & primū à coniugatis.

PRIMVS LOCVS medius est à coniugatis. Cōiugata dicuntur, abstractum, & concretum, seu denominās & denominatum: vt iustitia, & iustus, albedo, & albū, prudētia, & prudēs, Theologia, & Theologus, &c. Et qui dē ista cōiugata in principali cōueniunt significato, sed tamen in minus principali differentia est: nā tam abstractū albedo, quam concretum

album, de principali important albedinem formam ipsam. Verum differentia est: quia abstractum solum ipsam nudam formam, & concretum ipsam formam, sed cum subiecto, in quo ipsa forma est: & ob id concretum, quia concreat formam, & subiectum formæ.

Cōiugata eò dicta sunt, quia sub eodem iugo significationis posita. Et ne loca videamur multiplicasse, simul in isto loco ponitur & qui à casibus dicitur: vt est, sapienter, & sapiens: iuste, & iustus: prudenter, & prudens: qui ideo à casu dicentur, quia vtrunq; per quandam deflexionē à principali nomine. s. ab abstracto, cadant: nā à iustitia vocatur iustus, & iuste supple agere.

A prudentia prudens, & prudenter se habere. A sapientia sapiens, & sapienter se habere, &c. Et sic se habent ista duo à coniugatis, & à casibus: vt Cicero non distinguat, nec mirum, cum videantur ad idem tendere, & idem significare.

Sumitur argumentum tam à casibus quam à coniugatis affirmatiuē, & negatiuē. Vt, Qui iustus est, bonus est: ergo iustitia bona. Quia humilis est, bonus est: ergo humilitas bona, & ecōtra, Humilitas bona: ergo humilis bonus. Et in aduerbijs, Quod prudenter fit, bene fit: ergo prudentia bona est. Quod iuste fit, bene fit: ergo iustitia bona. Temperare, bonum: ergo temperantia bona. Obedire, bonum: ergo ipsa obediētia. Maxima est, Quod vni cōuenit coniugatorū, & alteri conueniet, quia vna est natura ipsorū.

Item fit, Qui currit mouetur: ergo motus cursus est. Qui legit loquitur: ergo lectio loquutio est. Albū est coloratum: ergo albedo est color.

Oportet tamen cauere: vt in isto modo argumentandi sumantur prædicata, quæ de se cōueniant subiecto, non de per accidens, aliās nō valebit: nam album & dulce prædicantur de se inuicem in lacte, tamen non sequitur, Album est dulce: ergo albedo est dulcedo. Ratio est: quia illa duo album, & dulce, de per accidens conueniunt in vno: quod contingit, quando res signi-

ficata per vnum, non includitur in significatione alterius: non enim est de ratione albedinis dulcedo, neq; ecōtra. Sicut album, & musicum in Petro: non est de ratione musicæ albedo, neque econtra: ob id non valebit. Oportet ergo sint coniugata, & conuenientia in vnum de per se. Etiam est requisitum sint coniugata, non solum voce, sed re, & significatione. Nam si solum voce, non erit validum argumentum. Nō sequitur. Somnolentus est vitiosus: ergo somnus est malus. Neq; sequitur: Somnus est bonus: ergo somnolentus est bonus. Defectus est, quia somnolentus non est denominatiuum somni, sed dormire, vel dormiēs. Et sic posset esse bonum argumentū: Dormire est bonum: ergo somnus

bonus.

Quid sit cōcretum, & quid abstractum.

Cicero

Que per accidens in vno conueniunt.

Locus à coniugatis.

bonus. Somnus bonus: ergo dormire bonum. Sed hæc dicuntur coniugata significatione, & non voce. Et denominans somnolenti est, somnolentia. Et sicut mala est somnolentia, quia superfluus somnus malus, ipse somnolentus etiã malus erit.

¶ **A** casibus ergo, Qui iuste facit, iustus est: & Quòd iuste factum est, iustum est. Ad hanc formã sic licebit. Si religiosus est, religiosè viuet. Si Christianus est, christianè viuet. Si quis fortiter agit, fortis est. Deus spiritus est: ergo spiritua liter adorandus. Deus magnus: ergo magnificè colendus. In illis quæ sunt de per accidens, non valet. Non enim sequitur, Grammaticus est probus: ergo grammaticè loqui est probè loqui. Ratio, quia de per accidens se habent esse Grammaticum, & esse probum: ob id non valet argumentum.

C A P. XXIX.

De loco à diuisione.

SECUNDUS locus dialecticus medius, qui à diuisione est. Ut si quis argumentetur: Omne animal vel sanum, vel ægrum est: homo est animal, & non ægrum: ergo sanum, vel econtra. Et, Omne animal est irrationale, vel rationale: leo est animal, & est irrationale: ergo nõ est rationale. Omnis actus vel meritorius, vel demeritorius erit in homine existẽte in gratia: sed dare elemosynam pauperi meritorium est: ergo non est demeritorium.

¶ **C**irca istum locum solent nonnulli adducere omnia quæ de diuisione adducta sunt, quomodo oportet in bona diuisione membra diuidentia euacuent naturam diuisi, & quòd diuisum, & membra diuidentia conuertantur, & quòd de quocunq; dicitur diuisum, & aliquod membrorũ diuidentium, & omnia mēbra simul sub diuisione. Et q̄ membra opposita sint, vel formaliter, vel realiter: & nonnulla alia, quæ quia à nobis tradita sunt in principio, quando loquuti sumus de diuisione, superuacaneũ esset nunc repetere. Solùm ad locum præsentem videntur conducere, quæ egregiè adducit Rodolphus libr. primo de inuentione. ca. 7. de modis quibusdam diuidendi ex alia, & alia consideratione. Nam ad argumenta trahenda occasionẽ suppeditabit multiplex rerum diuisio.

¶ **P**rima sanè eorum, quæ in re sunt aptissima per quam diuidantur, est forma, quòd ea perfe-

ctæ differentia origo est. Nam corporum, aliud animatum est, aliud expers animæ. Hæc ex forma ducta est diuisio.

¶ **S**ecunda, Deinde proxima ex materia ducitur. Ut arborum, aliæ ex semine sunt, aliæ sponte nascuntur.

¶ **T**ertia. Hinc iam ab adiacētibus accipitur. Ut animalium, aliud mansuetum, aliud ferum.

¶ **Q**uarta. Econtra quoque diuiduntur adiacētia, in ea quibus adiacent. Ut feritas, alia serpentis, alia auis, alia reliquarum belluarum.

¶ **Q**uinta. Et per actus fit diuisio. Ut hominum, aliud studio, aliud lucro, aliud voluptati operam dat.

¶ **S**exta. Per efficientia, Ut animalium, aliud parentis efficacia, aliud calore solis, aliud putrefactione gignitur.

¶ **S**eptima. Per effecta, Animalium, aliud foetum, aliud ouum, aliud vermen parit.

¶ **O**ctaua. Ex fine, Ut rerum domesticarũ, aliæ ad necessitatem, aliæ ad voluptatẽ, aliæ ad vsum pertinent.

¶ **N**ona. Contra quoque ex his quæ ad finem pertinent. Ut opum parandarum causa, alij istam operam nauant, alij foenerantur, alij vi rapiunt, alij fraude subducunt.

¶ **D**ecima. Iam verò animalium, aliud terra, aliud mari degit: à loco.

¶ **V**ndecima. Et flores, aut hyberni sunt, aut verni, aut æstiu, aut autumnalis: ex tempore est.

¶ **D**uodecima. Et homines, alij serui sunt, alij domini, alij neutrum: ex connexis sumitur.

¶ **D**ecimatertia. Contingentia & diuisioni conueniunt. Ut musicorum, quidam literas sciunt, quidam ignorant.

¶ **D**ecimaquarta. Et pronuntiata. Ut quidam hominum laudati sunt, quidam vituperati, quidam silentio latent.

¶ **D**ecimaquinta. Attulerit etiam aliquid comparatio. Ut populares, quidam infra regẽ sunt opibus, alij pares, nonnulli superiores.

¶ **D**ecimasexta. Et à similibus diuisionem expresserimus. Ut aliorum vitæ propositum, industria formicam imitatur, aliorum segnitie similis est muscis. Hæc ad literã ex Rodolpho. Quæ ideo sint adducta, ut pateat campus in loco à diuisione, consideratis istis modis, & alijs, quæ ex Boëtio adduci solent, quorum alij coincidunt cum istis, alij verò distinguuntur: de quibus in principio dictum, quando de diuisione agebamus.

¶ **M**odus ergo argumentandi (ut dicere coepimus) à diuisione erit, si solùm habeat duo membra diuisio. A positione vnus membri, ad negationem alterius. Ut, Omne animal, vel est sanum, vel ægrum: & hoc est animal, & est ægrum: ergo non

Ioann. 4.

Rodolph.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

Septima.

Octaua.

Nona.

Decima.

Vndecima.

Duodecima.

Decimatertia.

Decimaquarta.

Decimaquinta.

Decimasexta.

Decimasexta.

ta.

go non est sanum. Vel sic, Non est ægrū: ergo est sanum. Si tamē sint plura membra, oportet omnia negentur in antecedenti, præter illud vnum quod infertur, Vt, Est propositio, & non est vniuersalis, neque particularis, neque indefinita: ergo est singularis. Si tamen vnum membrum sit omissum in antecedenti, non valeret. Nam non sequitur, Est propositio, & non vniuersalis, neque indefinita: ergo est singularis: quia potest esse particularis. Maxima est, Cum quo conuenit diuisum, necesse est conueniat aliquod membrum diuidens. Quando tamen membra sunt opposita solū formaliter, nō valeret à positione vnius, ad negationem alterius. Non enim sequitur, Est bonū, & est vtile: ergo non est delectabile, vel honestum: quia potest esse quòd sit vtile, delectabile, & honestum: vt est bonum virtutis. Sed de hoc aliàs diximus.

CAP. XXX.

De alijs locis positis ab Aristo.

Ultimus locus a magis ad simpliciter.

SEQVITVR VLTIMO loco pro complemento totius tractatus topicorum modus, qui dicitur à magis, ad simpliciter: vt, Si quis est magis doctus: ergo erit doctus. Si quis est magis prudens: erit prudens. Iste locus virtualiter continetur in toto in modo. Nam magis talis, pars in modo est, etiam si nō teneatur restrictè. Similiter est locus à comparatiuo ad positiuū. Est doctior: ergo doctus, sed etiam est à parte in modo ad totum.

¶ Etiam potest fieri argumentum à positiuo ad comparatiuum, & deinde ad superlatiuum. Bonum est diligibile: ergo magis bonum magis diligibile: & maximè bonum maximè diligibile. Et econtrariò, à superlatiuo ad comparatiuum, & positiuum valet. Vt est fortissimus: ergo fortior, & fortis. Est prudētissimus: ergo prudentior, & prudens erit. Et tunc argumentum erit à toto ad partes. A toto vniuersali (vt ita dixerimus) ad partes. Vt, Si omnis homo currit: ergo Homo currit, & c.

Locus ab appositione.

¶ Est alius modus arguendi ab appositione dictus. Calx parieti apposita reddit ipsum albū: ergo calx ipsa alba est. Atramentum reddit papyrus albam, nigram: ergo atramentum nigrū erat. Ignis admotus aquæ calefacit eam: ergo ipse calidus erat. Humilitas facit hominem studiosum: ergo ipsa virtus erat. Maxima est, Si alterum appositum alteri facit rem esse aliqualem, ipsum quoque tale erit.

¶ Etiam potest fieri argumentum. Adolescens ex consuetudine cum illo factus est probus: ergo ille probus erat. Ex colloquio cum illo factus est doctus: ergo ille doctus erat. Ex conuersatione cum illo factus est libidinosus: ergo ille luxuriosus erat. Factus est castus, ergo ille castus erat. Sicut Salomon factus est idolorū cultor ex cōsuetudine mulierū, quæ colebant idola. Et tandem (iuxta prouerbum) qui tangit picem, coinquinabitur ab ea. Posset aliorum locorum fieri mentio, sed isti sunt præcipui, & notandi: & si sint alij, ad istos reduci possunt.

3. Regū. 11.

Proverb. 6.

CAP. XXXI.

De numero locorum, & concordia eorum.

PONITVR HIC locorum enumeratio, sicut eam ponit Boëtius, secundum diuisionē Themistij, & Ciceronis.

¶ Tulliana diuisio.

A toto.

A partium enumeratione.

A notatione.

A coniugatis.

A genere.

A forma.

A similitudine.

A differentia.

A contrario.

Ab adiunctis.

Ab antecedentibus.

A consequentibus.

A repugnantibus.

Ab efficientibus.

Ab effectis.

A comparatione maiorum.

Minorum.

Parium.

Ab autoritate.

¶ Themistij diuisio.

A substantia.

A diuisione.

A nominis interpretatione,

A coniugatis.

A genere, vel à toto.

A parte, vel specie,

A simili.

A toto, vel à parte.

Ab oppositis.

A communiter accidentibus.

A definitione, vel descriptione, vel interpretatione,

K ne, vel

ne, vel specie, vel causa, vel materia, vel communiter accidentibus, vel coniugatis.

Ab oppositis.

A causis.

A fine.

A maiore.

A minore.

A similibus.

A rei iudicio.

¶ Concordantia inter Themistium, & Cicero-
nem est. Id quod Themistius ab vsibus, Cicero
dicit si vsus aliquid efficit, ab efficientibus. Si
ipse vsus efficitur, dicitur ab effectis. Ab effecti-
bus à Themistio intelligitur, si effectus aliquid
efficit, à Cicero dicitur ab efficientibus, & si
effectus efficitur, dicitur ab effectis. A corruptio-
nibus Themistius, Cicero à deficientibus. A pro-
portione Themistius, Cicero à similibus. A
transsumptione Themistius si sit ad maius, Ci-
cero dicit à comparatione maiori; si ad minus
minorum, si æqualium, ad par.

¶ Oportet hic proponere loca omnia, ordine
quo à nobis sunt in præcedentibus digesta.

¶ Loci intrinseci.

A definitione.

A descriptione.

Ab interpretatione.

A differentia.

A proprio.

A synonymis.

A toto vniuersali.

A toto integrali.

A toto in quantitate.

A toto in potenciali.

A toto in modo.

A toto in loco.

A toto in tempore.

A causis.

Efficienti.

Materiali.

Formali.

Finali.

A generatione.

A corruptione.

Ab vsibus.

A communiter accidentibus.

¶ Loci Extrinseci.

Ab oppositis.

Relatiuè.

Priuatiuè.

Contrariè.

Contradictoriè.

A disparatis.

A contrario vel in ipso.

A maiori.

A minori.

A proportione.

A simili.

A transmutata proportione.

A dissimili, & disproportione.

Ab autoritate.

A transsumptione.

¶ Loci medij.

A coniugatis.

A casibus.

A diuisione.

A magis ad simpliciter.

Ab appositione.

HIC EST FINIS LO-

corum: & quia vsus ipsorum est
utilis supra modum, nõ solum in
dialectica, sed in qualibet scientia,
diligētissimè oportet quicumque
ex animo operam dat dialecticæ, vt ad superio-
rem perueniat scientiam (scilicet, Theologiã)
in istis locis se exerceat: & in memoria sapissi-
mè voluat, & reuoluat, quousque tenacissimè
hæreant. Locundabitur haud dubiè, & operæ-
pretium aget: nam difficilè non erit ei quacun-
que proposita quæstione, siue in Physicis, siue
in Metaphysicis, siue in Theologia, argumenta
adducere ad propositum, & rem mirum in mo-
dum dilatabit. Et quia ex vno aliud pendet, in-
uento vno argumento, illud suppeditat mate-
riam alterius. Demus vnū exemplum. Sit pro-
positum, Nunquid homo sit mortalis? Fiet ar-
gumentum ad probandum quòd sic. A defini-
tione, Quia omne animal rationale est morta-
le. Et à differentia, Quia omne rationale est
mortale. Et à proprio, Quia omne risibile. Et à
descriptione: Quia omne habens magnum ce-
rebrum & bonum tactum, &c. A toto vniuer-
sali: Quia animal est mortale, ergo homo. A
toto integrali, Quia caput, pedes, manus sunt
corruptibilia. A toto in quantitate, Quia om-
nis homo est mortalis, ergo homo. A toto in
modo, Quia homo sapiens est mortalis: ergo
homo. A toto in loco, Quia in omni loco est
mortalis: ergo hic. A toto in tempore, Quia in
omni tempore: ergo nunc. A causa materiali,
Quia ex materia omni est mortale. Ab efficien-
ti, Quia omne creatum à Deo sub cælo est mor-
tale. A forma, Quia habens animam sensitiuã
nam est mortale. A generatione, Quia omne
quod generatur, corrumpitur. A corruptio-
ne, Quia quòd corrumpitur, est mortale. A cõ-
muniter accidētibus, Omne illud quod ex con-
trarijs fuit compositum, peribit. Ab opposi-
tis, Non est immortalis: ergo mortalis. A con-
tradictorio, Non est non mortalis: ergo morta-
lis est homo. A contrario, Immortale est non
homo,

*Vsus loco-
rum.*

homo, ergo homo est mortalis. A simili, Alia ex contrarijs. Composita sunt mortalia: ergo homo. Et à proportionem, à minori, Adam mortalis: ergo homo. Ab authoritate, sic scriptura, Puluis es, & in puluerem reuerteris. A coniugatis, Homo gustat mortem: ergo mortalis: Moritur: ergo est mortalis. A casibus, Homo uel est mortalis, uel immortalis, sed non est immortalis: ergo mortalis. A diuisione, &c. Isto modo potest quis in alijs se exercere.

SEQVITVR ELEN- chorum Liber.

De diuisione Elenchorum.

C A P. I.

AB SOLVTO IAM tractatu Topicorum, restat consequenter de Elenchis differere, ubi Aristot. tradit modum soluendi argumenta, quæ uidentur dialectica, & probabilia: sed tamen non sunt, sed fucata, & sophistica. Non enim solum est muneris dialectici probare, & ad id argumenta adducere, quæ dialectica sunt ex locis desumpta, sed etiam ad eum pertinet sophisticas captiones soluere, si quæ ab aduersario fuerint adductæ. Ob id Aristot. post librum Topicorum, adiungit Elenchorum. Vbi ostendit quosdam locos communes, ex quibus solent sophistæ, & qui decipere contendunt, elicere argumenta quæ aliqualem uidentur habere apparentiam, sed tamen nullam habent existentiam ueritatis. Et quidem qui uerus est dialecticus, istis uti non debet ad probandum, quia non decet indagatorem ueritatis, falsum probare ex falsis adductis, tanquam si uera essent: sed solum illis utitur, ad dissoluendum, si aliquando fuerint contra ueritatem adducta. Et si iuuenes, qui (quantum illa postulat ætas) animum habent rixandi, & appetitu inanis gloriæ tenentur, aliquando Elenchis utantur, non tamen decet uirum grauem ridiculosa, & inania adducere, sed illa solum, quæ matura sunt, & eruditionem præstant, & dubia probant, & uera confirmant.

¶ Definitur sic. Elenchus, est syllogismus cum conclusionis contradictione. Ut si quis concessit istam, Canis est substantia animata sensibilis, fiet argumentum. Nulla substantia ani-

mata sensibilis est sidus cæleste: canis est sidus cæleste: ergo canis non est substantia animata sensibilis. Tenet in secunda figura, in Festino, & antecedens est uerum: ergo & consequens: sed consequens est contradictorium propositionis concessæ: ergo. Ecce iste est Elenchus, quia est syllogismus cum contradictione conclusionis: quia concludit propositionem repugnantem propositioni assertæ: unde Elenchus est syllogismus, quia apparet, licet non sit: non tamen omnis syllogismus est Elenchus: quia ille qui dialecticus est, & non solum apparet, sed uerè est, non dicitur elenchus. Et quidem in syllogismo facta apparentia est, quia uidetur tenere (ut dixi) in figura, & modo: sed tamen uirtute tenet in quatuor terminis. Et est fallacia æquiocationis (ut dicemus) eo quod in consequenti capiatur pro cane domestico, & in maiori pro sidere: uel si eodem modo capiatur, tunc syllogismus tenet, nec est contradictoria hæc: Canis non est substantia animata sensibilis, in priori pro sidere, & in posteriori pro domestico cane.

¶ Oportet notare quadrupliciter sumi disputationem. Nam quædam est doctrinalis, alia dialectica, alia est tentatiua, & alia litigiosa, siue sophistica. Cuius diuisionis datur sufficiëntia: quia omnis disputatio eò tendit, ut quis sumat experimentum de habitu generato, uel tendit ad generationem habitus. Si primo modo procedat, tentatiua uocanda: si secundo modo, dupliciter: uel fit ad generandum habitum in opponente, & sic est sophistica, quia fit ad acquirendum apparentem sapientiam. Uel fit ad generandum habitum in respondente, & hoc dupliciter. Uel talis habitus est certus, & sine formidine, & est doctrinalis disputatio, quæ est scientiæ generatiua. Uel est ad causandum habitum incertum cum formidine de opposito, & est disputatio dialectica, quæ opinionem generat. Et sunt quatuor disputationes differentes secundum suos fines.

¶ Disputatio doctrinalis est illa, quæ ex proprijs principijs alicuius scientiæ syllogizat, & non ex illis, quæ uidentur uera respondenti. Et quia principia propria sunt uera, & immediata, & necessaria, ex eis causatur demonstratio, quæ est syllogismus faciens scire, qui proprie causat scientiam: & istis utitur magister docendo discipulum: ob id merito doctrinalis disputatio uocatur, de qua in libris Posteriorum resolutionum.

¶ Dialectica disputatio est, quæ ex probabilibus collecta est. In hoc enim differt à doctrinali: quia cum doctrinalis causet scientiam, assensum inquam certum sine formidine, quia ex

Quadruplex disputationis.

Disputatio doctrinalis

Dialectica disputatio.

Gene. 3.

Nō est uerū
dum Elen-
cho à gra-
uioribus sal-
tim.

Definitio
Elenchi.

irmediatis, & necessarijs procedat: hæc dialectica, quia ex probabilibus, solum causat opinionem: quia cum formidine facit nos assentire. Vt si quis probet hanc, matrem suam diligere filium. Omnis mater diligit filium suum: Hæc est mater: ergo Hæc diligit filium suum. Probat conclusio per præmissam probabilem, ob id causat conclusionem, non scientiam, sed opinionem: quia cum formidine assentit. Et solet addi in definitione, disputationis dialecticæ, quod fiat ex probabilibus contradictionum: quod est dicere, muneris disputationis dialecticæ est, ad utranque partem contradictionis adducere argumenta probabilia, ut appareat quæ pars magis probabilis sit.

*Tentatiua
disputatio.*

¶ Tentatiua disputatio est, quæ procedit ex his quæ videntur respondententi, & quæ necesse est eum scire, qui se simulat habere scientiam. Ratio est, quia hæc fit ad capiendum experimentum de scientia respondentis. Ob id oportet qui tentat, argumentetur ex illis, vel in illis, quæ communia sunt in tali scientia, & oportet non sint ignorata respondententi. Quia si argumentans de absconditis, & nimis difficilibus disputaret, non esset mirandum quod respondens obmutesceret: sed tamen mirandum erit si nesciat respondere, quando argumentum propositum est ex communibus. Hoc argumento usus est Christus redemptor noster contra legis peritos, & Phariseos, quando Matth. 22. dixit Christus cuius esset filius: & ipsis respondentibus Dauid, obiecit: quomodo ergo eum in spiritu vocat dominum dicēs, dixit dominus domino meo? &c. Processit ex communibus in scientia: quia illa quæ de Messia in scriptura, illis, qui se putabant sapientes, debebant esse nota.

Matth. 22.

Psal. 109.

*Litigiosa
disputatio.*

¶ Litigiosa disputatio est, quando procedit ex illis, quæ probabilia videntur, sed non sunt, ut diximus supra, quando de syllogismo litigioso loquuti sumus. Sophisticè enim procedit, decipere volens. Vt si argumentetur. Aliqua opposita sunt vera: Contradictoria sunt opposita: ergo Contradictoria sunt vera. Vel, Nulla opposita sunt vera: Subcontraria sunt opposita: ergo Subcontraria non sunt vera. Vel, Aliqua opposita sunt vera: Omnia contraria sunt opposita: ergo Omnia contraria sunt vera.

Argumentum.

¶ Si aliquis argumentetur contra id quod dictum est, doctrinalem disputationem procedere ex principijs, sic: nam doctrinalis est disputatio, quæ procedit ab effectu ad suam causam: ut, Omne quod corrumpitur, ex contrarijs componitur, Homo corrumpitur: ergo est compositus ex contrarijs: hæc est demonstratio, & doctrinalis disputatio, quia causat scientiam, & ta-

men non procedit ex principijs, quia effectus non est principium.

¶ Respondetur, quod licet effectus non sint principia suarum causarum, sed potius causæ sint principium effectuum, tamen dicuntur esse principia cognoscendi suas causas: ex effectu enim venimus in cognitionem causæ: nam quia video Lunam eclypstatam, concludo causam. scilicet terram interpositam inter eam, & solem.

¶ Oportet etiam notare, quia de fallacijs est sermo: quinque esse fines sophistarum, quos vocant metas, tanquam si contingat consequi finem præoptatum. Primus finis est redargutio: quæ tunc est, quando respondens vi fallaciæ, seu falsæ argumentationis compellitur concedere, quod prius negauerat, vel negare quod prius affirmauerat. Vt si quis affirmauit, nulla contradictoria sunt simul vera, fiat argumentum. Aliqua opposita sunt vera, patet de subcontrarijs: Contradictoria sunt opposita: ergo Contradictoria sunt vera. Consequentia videtur bona: & antecedens est verum: ergo & consequens: & id antè negauerat: ergo ad metam peruenit redargutionis.

¶ Meta falsi, quando respondens vi argumentorum compellitur asserere quod est manifestè falsum. Vt si faciat argumentum. Omnes episcopi sunt sacerdotes, Alinei sunt episcopi, ergo Alinei sunt sacerdotes: ex vi argumenti concedit quod est manifestum in falsitate, scilicet alineos esse sacerdotes.

¶ Meta inopinabilis, quando respondens cogitur vi argumentorum aliquid affirmare, quod licet non sit manifestè falsum, apud eos qui intersunt disputationi, videtur falsum, aut pro non probabili habetur. Vt si quis aliquem regem foelicem, & fortunatum probet infœlicem, & infortunatum. Quicumque ab aliquo vincitur est infœlix, & infortunatus, sed rex victus est: ergo infœlix, & infortunatus est.

¶ Meta solœcismi est, quando respondens cogitur aliquam concedere propositionem, in qua est vitium sermonis, Tu scis hoc: & hoc est lapis: ergo tu scis lapis.

¶ Meta est nugatio, quando cogitur respondens admittere eiusdem rei inutilem repetitionem. Dixerim inutilem, quia aliquando eandem rem repetere, non solum non est inutile, sed vtile. Vt ad emphasim. Vt si quis dicat, O homo homo quid superbis, terra terra, &c. Et quando contingit ad maiorem expressionem eandem rem repeti, sicut in sacra scriptura sæpè. Deus Deus meus. Fiet inutilis repetitio sic, Iste homo est rationalis, sed rationale idem est homo rationalis: ergo iste homo est rationalis, homo rationalis.

Solutio.

*Quot sunt
metæ.*

*Metæ redar
gutionis præ
ma.*

*Meta falsi
2.*

*Meta inopi
nabilis. 3.*

*Metæ solœ
cismi. 4.*

Nugatio. 5.

¶ Iste

¶ Ista fallacia, seu ista meta, diuersas respiciunt scientias. Nam prima meta est contra metaphisicam, cuius est considerare non posse duo contradictoria esse simul vera.

Secunda. ¶ Secunda meta est contra physicam disciplinam, quæ considerat res sensibiles, in quibus veritas, vel falsitas est manifesta.

Tertia. ¶ Tertia est contra dialecticam, quæ ex probabilibus procedens, opinionem generat.

Quarta. ¶ Quarta contra grammatricam, cuius munus est docere rectè loqui.

Quinta. ¶ Quinta contra rhetoricam, cuius docere ornatè, & eleganter loqui, ob id non admittit negationem.

Definitio fallacia. ¶ Ad punctum rei deueniendo, oportet fallaciam ipsam definire. Est enim locus idoneus ad decipiendum, faciens credere de non ente quòd sit ens, & de ente quòd sit non ens, mediante phantastica visione. Ac si diceret. Ob id fallacia dicta, quia præbet locum argumentandi, ad decipiendum ex aliqua apparente causa, quæ tamen in veritate non est.

Fallacia. ¶ Fallaciæ omnes, quæ ab Aristo. numerantur, sunt 13. quarum. 6. appellantur in dictione, & 7. sunt extra dictionem. Fallaciæ in dictione, vel propter dictionem sunt, Aequiuocationis, amphibologiæ, compositionis, diuisionis, accentus, & figuræ dictionis.

Fallacia extra dictionem. ¶ Extra dictionem sunt, Accidentis, à dicto secundum quid, ignorantia Elenchi, consequentis, petitionis principij, secundum non causam vt causam, secundum plures interrogationes vt vnam.

Sophista impostores. ¶ Ista ergo fallaciæ vocantur interdum sophisticata, atque id à sophisticis: nam sophista apud Latinos idem quod impostor. Et meritò isti qui sophisticæ sunt, & sophisticè scribunt, & docent, impostores dicuntur: nomen rei conuenit, quia iuuentutem decipiunt, bonis ingenijs imponunt, eos remorantes, & tanquam compellentes confescant ad scopulos Syreneos, vt aiunt. Pertransenam essent ista tradenda, vt tempus in rebus non poenitendis consumerent. Sine fructu adducunt argumenta, ostentant sua ingenia, istas fingendo argutias, has describendo nanius, in contradictorijs, in obliquis, in exponibilibus, & in alijs: solùm, vel ad ostentationem, vel ad exercendos iuuenes, vt sint exercitati, & ad decipiendum prompti. Præstaret, iuuentutem ipsam, & ingenia mollia, & ad modum ceræ disposita in illis versari, quæ solida, quæ firma, quæ fructuosa, & ad mores componendos utilia. Sed tamen hæc vetus querela est. Nam ille moralissimus, Seneca, de sophisticis impostoribus suo tempore conquerebatur, libr. 6. epistola. 49. ad Lucilium. Quæ meritò audienda, quia tali viro

Seneca.

digna. Mus syllaba est, mus autem caseum rodit: ergo syllaba caseum rodit. Putas me nunc istud non posse soluere, quid mihi periculi, quod incommodum immineret? Sine dubio verendum est, ne quando in muscipulam syllabas capiam, aut ne quando si negligentior fuero, caseum liber comedat. Nisi fortè acutior est illa collectio. Mus syllaba est, syllaba autem caseum non rodit: ergo mus caseum non rodit. Opueriles ineptias, in hæc supercilia subduximus: in hoc barbâ demissimus, hoc est quod tristes docemus, & pallidi? Hæc Seneca. Et in sequenti epistola ad propositum multa, quæ breuitatis causa hic non adducuntur, ait. Quidquid non amisisti habes: cornua non amisisti: ergo cornua habes. Et infert. Vemenstibi videar, si istis operâ impendero. Hæc ex Seneca. Ex quibus coniectare licet, quàm necessarium sit ab istis superfluis abstrahere animum, & modestè, & castè, rem dialecticam tractare, & quæ superflua, & inutilia sunt, in exiliū procul à castris relegare.

C A P. I I.

De fallacia æquiuationis.

RIMA FALLACIA, quæ cõtingit in dictione, est æquiuationis. Ad cuius intelligentiam oportet adducere, quæ de termino æquiuoco, & vniuoco dicta sunt in primis rudimentis, & quæ traduntur in antepredicamentis ab Aristo. Sed ne illa quæ ibi dicta sunt repetantur, sufficit dicere hanc fallaciam contingere tripliciter. Primo modo, quãdo terminus habet plura significata, quæ principaliter illa significat, qui vocatur æquiuocus à casu: vt lycanis, in significãdo canem domesticum, & sidus cæleste, & piscem marinum. Quando ergo paralogismus, seu deceptio prouenit ex multiplici significatione nominis æquè principaliter significantis plura, vocatur fallacia æquiuationis. Vt si quis velit probare sidus cæleste esse animal, formet argumentum, Omnis canis est substantia animata sensibilis: Sidus cæleste est canis: ergo Sidus cæleste est substantia animata sensibilis: quæ est definitio animalis. Est fallacia æquiuationis, eo quòd lycanis, æquè principaliter significat domesticum, & sidus cæleste: & in maiori sumitur pro domestico, & in minori pro sidere: & sic non eodem modo sumitur medium utrobique, imò non est idem medium, sed virtualiter est argumentari in qua-

Aequiuocatio est prima fallacia dictionis.

Tripliciter cõtingit fallacia æquiuationis.

tuor terminis. Et cum syllogismus omnis debeat constare ex tribus terminis solum, non recte concluditur.

¶ Etiam contingit fallacia alio modo, quando terminus non æquè principaliter illa significat: & vocatur æquiuocus à consilio, seu analogus, quando vnum magis principaliter. Vt si quis argumentaretur, Omne sanum est animal: Vrina est sana: ergo Vrina est animal: & Omnis homo sentit: Homo pictus est homo: ergo Homo pictus sentit. Et sic in alijs. Similiter est fallacia æquiuationis, quia argumentatur virtualiter in quatuor terminis: vel quia quod tribuitur principaliori significato termini, volumus tribuere minus principali. Nam esse sanum, solum principaliter in animali, quia sanitas in eo reperitur subiectiue, & formaliter: in vrina tamè solum tanquam in signo. Ob id non principaliter dicitur sana, sed minus principaliter, per respectum & habitudinem ad animal. Similiter homo principaliter viuum significat: sed per similitudinem quandam, & analogiam significat pictum. ¶ Tertio modo contingit, quando terminus habet plura significata ex parte compositionis: vt immortalis, significat & quod potest non mori, & quod non potest mori, quæ sunt satis diuersa: & inuestigabile, significat & quod potest non vestigari, & quod non potest vestigari. Si fiat sic paralogismus, Omne quod est inuestigabile, potest inuestigari: sed viæ Dei sunt inuestigabiles (vt ait Paulus) ergo viæ Dei possunt inuestigari. Et similiter, Omne immortale non potest mori: homo in statu illo innocentie erat immortalis: ergo homo in illo statu non potuit mori. Vterq; est paralogismus, & antecedens est verum, consequenti existente falso. Et procedit ex multiplici significatione vocabuli, & virtute est argumentatio (vt dictum est) in quatuor terminis. Ob id non tenet illatio, neque valet collectio.

C A P. III.

De fallacia amphibologiae.

Quando contingit fallacia amphibologiae.

FALLACIA AMPHIBOLOGIAE contingit ex hoc, quod propositio ipsa plures habet sensus. Nam sicut in fallacia æquiuationis contingit per hoc, quod terminus vnus, vel vna dictio habet plura significata: sic hic contingit, quando ipsa propositio plures potest habere sensus: vt Arist. ponit exemplum. Vellem me accipere pugnantes. In qua propositione potest esse varius sensus. Vel ly me, intelligitur à par-

te ante, vel à parte post: si à parte ante, est sensus quod ego accipiam: si à parte post, quod ipsi pugnantes me comprehendant. Sic fiet paralogismus. Quoscunque vellem me accipere, vellem ab eis me apprehendi: hostes vellem me accipere: ergo ab eis vellem me apprehendi. Similiter, Quod quisque scit, hoc scit: lapidem quis scit: ergo lapis scit. Causatur paralogismus: quia ly hoc, potest sumi in accusatiuo, vel in nominatiuo. Sic etiã, Quod quis videt, hoc videt: columnam quis videt: ergo columnam videt. Sic etiam de illo Apollinis oraculo, Aio te Aecida, Romanos vincere posse. Et illud, Perdet Croesus Halyn, transgressus plurima regna. Quo vsus dicitur vates Apollinis, Croesum inducens ad inferendum bellum Cyro, vt author est Herodotus: vbi varius est sensus propositionis per hoc, quod potest esse sensus, quod perdet Halyn, id est, amittet, vel quod destruet, &c. Hic ergo sumitur occasio fallaciae ex amphibologia ipsius propositionis: quia potest in variis sensibus accipi. Vt hæc etiã propositio, Hic est liber Platonis: potest habere sensum, vel quod sit ab eo possessus, vel quod sit ab eo compositus. Itẽ & Hæc pecunia est Cæsaris: vbi erit sensus, vel quod possidetur à Cæsare, vel quod eius imagine sit scripta. Vnde fiet sic, Omnis liber Platonis possidetur ab eo, Hic Tullius liber est Platonis: ergo Hic possidetur ab eo. Omnis pecunia Cæsaris possidetur ab eo: Hæc tua pecunia est pecunia Cæsaris: ergo Hæc pecunia possidetur ab eo. Similiter, Omnes Episcopi sunt sacerdotes: Serui sunt episcopi: ergo Serui sunt sacerdotes. Vel Equi sunt episcopi, ergo Equi sunt sacerdotes. ¶ Etiam contingit, quando propositio vltra suum principale significatum habet aliud metaphoricum, vt litus arare. Hic litus arare, proprie significat scindere terram aratro: & metaphoricè dicitur de illo, qui frustra in aliquo negotio laborat. Ob id potest sic paralogismus formari, Qui litus arat, terram proscindit aratro: sed qui operam perdit, litus arat: ergo qui operam perdit, terram proscindit aratro.

C A P. IIII.

De fallacia compositionis, & diuisionis.

HAEC FALLACIA contingit, vel eò quod à sensu diuiso fiat argumentum ad compositum, vel econtra, in propositione modali. Vel euenit extra modalem propositionem per hoc, quod fiat argumentum à sensu debito, ad sen-

Oraculum Apollinis.

Herodotus.

Quando contingit fallacia compositionis.

ad sensum non debitum, penes hoc, quod potest in hoc, vel illo sensu capi propositio.

¶Quantum ad primum contingit fallacia. Sedentem possibile est stare: ergo possibile est sedentem stare: est fallacia: quia est argumentum à sensu diuiso, ad sensum compositum, scilicet, à modali diuisa ad compositam. Antecedens est verum, & consequens est falsum: nam antecedens est verum, quia stans potest sedere, & e contra: tamen non est possibile quod stans sedeat: si sedet enim non stat. Similiter sic. Iustus potest esse iniustus: ergo possibile est iustum esse iniustum. Præscitus potest saluari: ergo possibile est præscitum saluari. Antecedens est verum in sensu diuiso, & consequens est falsum in composito. E contrario à composito sensu, ad diuisum. Impossibile est stantem sedere, aut humilem superbum esse: ergo stans impossibiliter sedet: & humilis non potest esse superbus. Antecedens est verum, consequens autem falsum.

Quando propositio non sumitur in debito sensu contingit fallacia.
¶Verum fallacia non solum contingit in propositionibus modalibus, ut exempla proposita ostendunt, sed etiam quando propositio non sumitur in debito sensu. Ut si quis argumentetur, Quicumque scit literas, nunc didicit eas: Petrus scit literas, ergo Petrus nunc didicit eas: potest capi ista propositio in sensu debito, ut ly nunc, coniungatur cum qui scit literas nunc, & iste est sensus compositus: vel potest facere sensum diuisum, & tunc coniungitur ly nunc, cum didicit eas, & iste est sensus diuisus, & vocatur indebitus. Sed ad cognoscendum quis sit debitus sensus, & quis indebitus, ponuntur regulæ.

Regula. 1.
¶Si modus ponatur à parte vnius extremi sic, quod sit subiectum, vel prædicatum, tunc est debitus sensus compositus, & non diuisus: ut possibile est album esse nigrum, vel indoctum esse doctum esse possibile. Sunt istæ modales compositæ, ut dictum est in modalibus.

Regula. 2.
¶Secunda regula. Si modus copulam determinet, quia ponitur inter dictum, tunc sensus est indebitus. & facit sensum diuisum: ut Homine possibile est esse doctum: tunc facit sensum, quod doctrina possit contingere homini. In quo sensu ista conceditur, Prædestinatus potest damnari, & præscitus potest saluari. Hæ duæ regulæ datæ sunt de modalibus, quæ constant ex ibidem dictis.

Regula. 3.
¶Tertia regula. Si aliqua determinatio ponatur inter duo determinabilia æquè distantia: cum determinatio vtrunq; determinabile possit respicere, & determinare: si primo loco positum determinet, dicitur sensus magis debitus: si secundo loco positum, posterius, est minus debitus, seu indebitus sensus. Et primo modo facit sensum compositum, & secundo mo-

do sensum diuisum, Ut in ista, Quicumque viuit semper est: Petrus viuit: ergo semper est: ly semper, potest determinare ly viuit, vel ly est. Si primo modo, est sensus debitus, & compositus. Et si fiat paralogismus sic, Quod viuit semper est: planta viuit: ergo semper est, est fallacia compositionis, & diuisionis: & argumentum à sensu debito, ad indebitum.

Regula. 4.
¶Quarta regula. Si determinatio fuerit inter duo determinabilia non æquè propinqua, si determinet quod propinquius, est sensus compositus, & debitus: & si remotius, est diuisus, & indebitus. Ut, Quicumque scit literas, nunc didicit eas: ly nunc, potest determinare ly scit, quod est remotius: vel ly didicit, quod est propinquius: si determinet ly didicit, est debitus sensus, & compositus: & si ly scit, est indebitus, & diuisus. Si ergo quis argumentetur, Quicumque scit literas nunc, didicit eas: Petrus scit literas: ergo nunc, didicit eas: est fallacia à sensu indebitum ad debitum.

Regula. 5.
¶Quinta regula. Si ponatur determinabile inter duas determinationes æquè distantes, si ordinetur cum præcedenti determinatione, situs est magis debitus, & sensus compositus: & si cum sequenti, est minus debitus, & diuisus: ut sic, Vidi imaginem auream vestem habentem. Ly auream, est determinabile inter imaginem & vestem determinationes. Si ergo ly auream determinetur à ly imaginem: sensus est, quod imago sit aurea, & est debitus sensus: si verò à ly vestem, tunc est sensus, quod vestis sit aurea, & est sensus diuisus. Sic etiam: malus artifex est bonus: Ly artifex, potest coniungi cum ly malus, & est sensus, quod malus artifex est bonus: & est debitus sensus, & compositus. Si verò cum ly bonus, ut sit sensus, malus artifex bonus est: est sensus diuisus, & non debitus.

Regula. 6.
¶Sexta regula. Si sit determinabile inter duas determinationes non æquè propinquas: si cum propinquiori ordinetur, sensus est compositus, & magis debitus: si cum remotiori, est sensus indebitus, & diuisus: ut in ista, vidi imaginem hominis auream, vestem habentem: potest ly auream, determinari à ly imaginem, vel à ly vestem: si à primo, sensus indebitus est, quia magis distat: & si à ly vestem, debitus sensus, quia minus distat.

¶Ex prædictis ergo regulis facile est intelligere modum paralogismorum. Ut si quis argumentetur, Quemcumque possibile est ambulare, possibile est ambulet: sed sedentem possibile est ambulare: ergo fieri potest ut sedens ambulet: non valet: quia in maiori modo facit sensum compositum, & in minori diuisum, & in

consequenti facit compositum: fit argumentum à sensu indebito ad debitum: non utrobique sumitur in eodem sensu, scilicet, in antecedenti, & in consequenti. Et ut vitemus prolixitatem, eodem modo in alijs dicendum, iuxta regulas positas: defectus enim committitur per hoc, quòd fit argumentum à sensu debito ad indebitum, vel econtra. Et tandem non sumitur eodem modo in antecedenti, & consequenti.

C A P. V.

De fallacia accentus.

Quando contingit fallacia accentus.

HAEC FALLACIA contingit per hoc, quòd variata syllaba in quantitate, variatur & sensus: ut, Quidquid malum est, est fugiendum: pomum est malum: ergo fugiendum est pomum. Omnis populus est arbor: Aliqua gens est populus: ergo Aliqua gens est arbor. Etiam contingit, quando litera, quæ non pronunciabatur cum aspiratione, aspiratur, ut sic. Ad aram fiunt sacra: sed porcorum hara est: ergo ad stabulum porcorum fiunt sacra, est fallacia accentus, eo quòd ara sine aspiratione est altare portatile: cum aspiratione tamen est porcorum receptaculum. Et etiam contingit, quando dictio, quæ minimè diuidi debet, diuiditur in partes, ut. Tu es qui, es, sed quies idem quòd requies, ergo tu es requies. Item etiam ex aspiratione sic. Si ab eo recedo: sed argentum habeo, ergo recedo. Item sic. Quisquis dicit ab eo, significat se recedere: sed qui aurum habet, dicit habeo: igitur significat se recedere.

Etiam contingit paralogismus, quidquid Deus facit in uite, id facit coactè: sed Deus vinum facit in vite, ergo vinum faciat coactè, Et. Omnis terra quæ est in via pedibusteritur frequenter: terra deserta est inuia, ergo terra deserta pedibusteritur frequenter.

Etiam contingit fallacia accentus ex modo pronuntiandi, secundum interrogationem, vel sine ea. Ut si quis paralogizaret, Quicumque dicit Christum regem salutando, eum veneratur: milites in domo Pilati dicebant eum regem, dicendo aue, &c. ergo eum venerabatur. Item ex verbis Caiphæ, qui dixit, ergo tu es Chrus, &c. Quicumque dicit Christum esse filium Dei, eum agnoscit: sed Caiphæ dixit, tu es Christus filius Dei: ergo Caiphæ Christum agnouit. Est paralogismus, & fallacia, quæ accentus vocatur. Nam ex hoc quòd verba proferuntur ironice, affirmatiue, vel interrogatiue, sensus variatur.

C A P. VI.

De fallacia figuræ dictionis.

SEQVITVR fallacia figuræ dictionis, quæ contingit ex hoc, quòd vna dictio videtur habere eundem modum significandi cum alia, & in veritate non habet. Et fit tribus modis. Ut

si dictio significat masculinum genus, & sumitur ac si neutrum significaret, vel foemininum, vel econtra. Quæcunque substantia coloratur albedine, est alba: Papa coloratur albedine: ergo Papa est alba. Item, Penna est foeminini generis: ergo dogma est foemininum. Musa est foemininum: ergo & poëta.

Secundo modo contingit, quando est transitus de vno prædicamento, ad aliud. Ut, Quicumque emisti comedisti: carnes crudas emisti: ergo carnes crudas comedisti. Item, Quicumque heri vidisti, hodie vides: heri album vidisti: ergo hodie album vides: mutatur quid, in quale: fit enim transitus de prædicamento substantiæ, ad prædicamentum qualitatis. Et, Quos digitos habuisti, modò habes: sed olim paruos habuisti: ergo modò paruos habes: fit transitus de quantitate discreta, ad continuam.

Tertio modo contingit, quando dictio quæ significat quale quid, significare videtur hoc aliquid. Quale quid vocatur secunda substantia, scilicet, species, vel genus. Hoc aliquid, est prima substantia, scilicet, indiuidua. Ut si fieret paralogismus, Petrus est alter ab homine: & ipse est homo: ergo est alter à seipso, non valet: proceditur ab homine significante quale quid, ad Petrum significantem hoc aliquid. Ad hanc fallaciam figuræ dictionis pertinet, quando paralogismus procedit ex variatione suppositionis. Ut, Homo est species: Petrus est homo: ergo Petrus est species.

SEQVUNTVR FALLACIÆ extra dictionem, quarum prima est fallacia accidentis.

C A P. VII.

ESTA fallacia multis modis contingit. Primò, quòd est processus ab accidente ad subiectum, vel econuerso: ut cognosco Petrum: & Petrus est veniens: ergo cognosco venientem: est defectus:

Quando fallacia figuræ dictionis.

Quot modis contingat fallacia dictionis.

Quale quid dicitur secunda substantia.

Fallacia accidentis multis modis contingit.

defectus: quia Petrus, & veniens sunt vnum per accidens, & non per se: quare non sequitur, quod si cognosco Petrum, & venientem cognoscam. Vocatur fallacia accidentis. Similiter sic, Ille equus est tuus, & est pater: ergo est pater tuus: non valet, quia equus, & pater, sunt vnum per accidens.

2. Modo. ¶ Secundo modo contingit, quando illud quod conuenit superiori concluditur de inferiori. Vt, Homo est animal: & Animal est genus: ergo Homo est genus. Petrus est homo: & Homo est species: ergo Petrus est species: non valet paralogismus, quia inferior cum superiori conueniunt de per se in aliquo, & tamen differunt in alio: ab illo in quo conueniunt, & sunt vnum, non debet inferri quod sint idem, in illo in quo differunt: nam in eo quod animal est genus, differt ab homine, quia homo est species: ob id non potest de homine genus dici.

3. Modo. ¶ Tertio modo est fallacia accidentis, quando est argumentum ab specie ad proprium, sic, Homo est risibilis: & risibile est proprium: ergo Homo est proprium: non sequitur paralogismus: quia risibile, & homo, licet conuertantur, non sunt tamen idem definitione: ob id non sequitur, quod id quod de vno dicitur, dicatur de altero.

4. Modo. ¶ Etiam dicunt (vt notat & bene Titelman) fallaciam esse accidentis, quotiescunque contingat aliquem syllogismum peccare contra aliquam regulam syllogismorum: vt si fiat processus ex puris negatiuis, vel ex puris particularibus, aut si altera premissarum existente particulari inferatur conclusio vniuersalis, vel altera premissarum existente negatiua, conclusio sit affirmatiua. Exempla horum in syllogismorum tractatu sunt posita: sed tamen non pigebit de nouo ponere. Non valet hic syllogismus, Animal currit: & Homo est animal: ergo Homo currit. Ex puris particularibus. Item non valet, Nulla arbor est homo. Nullum animal est arbor: ergo Nullum animal est homo. Ex puris negatiuis. Item non sequitur, Aliqua opposita sunt vera: Omnia subcontraria sunt opposita: ergo Omnia subcontraria sunt vera: defectus est: quia conclusio est vniuersalis, existente aliqua premissarum particulari. Item non sequitur, Nullum animal est lapis, Omnis homo est animal: ergo Omnis homo est lapis. Defectus est: quia altera premissarum existente negatiua, conclusio est affirmatiua. In omnibus istis datur pro defectu fallacia accidentis: quia apparet bona forma syllogistica, sed non est. Saep vtuntur ista responsione antiqui doctores in solutione paralogismorum dicentes, est fallacia accidentis. Ob id oportet diligenter considerare hanc fallaciam accidentis, quae ideo tam communis, quia adducitur ad repro-

bandum omnem syllogismum peccantem in forma contra aliquam regulam syllogismorum.

CAP. VIII.

De fallacia secundum quid, & simpliciter.

FALLACIA, quae est secundum quid, & simpliciter, contingit ex hoc, quod quis argumentatur ab id quod est secundum quid, ad id quod est simpliciter. Vt si quis argumentaretur. Aethiops est albus secundum dentes: ergo est albus.

¶ Est considerandum, aliquid dici simpliciter tale, quando absolute ponitur sine aliqua determinatione restringente, vel diminuente: vt homo absolute sumptus. Dicitur etiam totum in modo, vel simpliciter, quando absolute sumitur, & secundum quid dicitur, non sicut pars in modo: sed quando determinatio addita determinabili non restringit, sed alienat, vel distrahit, vel ampliat: & tunc est, quando totum ipsum, vel quod simpliciter dicitur, non verificatur absolute de eo quod dicitur secundum quid. Verbi gratia, Homo dicitur simpliciter, sed homo pictus dicitur secundum quid: quia ly pictus, distrahit, & alienat a proprio significato: ob id non dicitur absolute, homo pictus est homo, sed est homo pictus. Item ly secundum dentes, vt aethiops est albus secundum dentes, non valet, Est albus secundum dentes: ergo est albus simpliciter: sed oportet addere, est albus secundum dentes. Sed quando non diminit, sed restringit solum, tunc est pars in modo, & non dicitur secundum quid: vt albus: sic, Homo albus. Homo prudens, &c. Et velociter currere, Animal sanum, &c. Et tunc (vt diximus in locis dialecticis) in toto in modo valet a parte in modo, ad totum affirmatiue. Est homo albus: ergo homo. Est homo prudens: ergo est homo. Homo velociter currit, ergo currit.

¶ Quinq; modis solet contingere paralogismus in dicto secundum quid. Primo, quando determinatio addita habet oppositionem ad illud cui additur. Vt Aristot. est homo mortuus: ergo est homo: ly homo absolute habet oppositionem cum ly mortuus.

¶ Secundo modo contingit, quando determinatio addita pertinet ad actum animae. Vt non valet, Chimera est animal opinabile, ergo est animal,

Quando aliquid dicitur simpliciter tale.

Quinque modis paralogismus.

1. Modus.

2. Modus.

animal, quia opinabile, diminuit de ratione animalis.

3. *Modus.* Tertio modo, quando determinatio addita aliquid significat in potentia. Ut, Semen hominis, est in potentia homo: ergo semē est homo: Non valet: quia est determinatio diminuens de ratione actus.

4. *Modus.* Quarto modo est quando determinatio partem significat, ut albus secundum dentes. Ut nō valet, Est albus secundum dentes: ergo est albus. Si tamen à parte totum denominaretur, valeret. Ut, Est crispus secundum capillos: ergo est crispus. Ratio est, quia crispitudo nō potest homini competere, nisi secundum capillos.

5. *Modus.* Quinto modo contingit, quando determinatio addita cogit terminum cui additur stare materialiter, Sapiens vult amittere malum: ergo sapiens vult malum: quia in antecedenti capitur materialiter, quia vult amittere, id est derelinquere: & tamen non sequitur ut velit absolute, quia tunc sequeretur quod ea ratione quia malum est, vellet.

Aristo. huius fallaciæ ponit exempla, sic. Hic est naturaliter studiosus: igitur est simpliciter talis. Item, In aliquo loco expedit uti tali dieta: ergo simpliciter expedit. Aliquando expedit medicari, scilicet tempore morbi: ergo simpliciter expedit.

Etiā videntur huc pertinere paralogismi, qui fiunt à coniuncta ad diuisam: ut, Hic homo est bonus musicus: igitur est bonus, & musicus. Est laudabilis artifex: ergo est laudabilis, & artifex, &c. Etiam est fallacia argumētari negatiue à toto simpliciter ad secundum quid. Non enim valet, Non est albus: ergo non est albus secundum dentes. Antichristus non est homo: igitur non est homo futurus.

C A P. I X.

De fallacia, quæ ignorantia Elenchi dicitur.

Quid fallacia ignorantia elenchi.

IGNORANTIA Elenchi est, quando propter omissionem alicuius particulæ, concluditur cōtradietorium propositio- nis data. Ut si quis argumentum formet, Quadru-

plū est duplū ad duo, & non est duplū ad tria: ergo quadruplū est duplū, & nō est duplū: est fallacia ignorantia elēchi: quia non ponitur illa particula, ad idem. Definitur elēchus sic ab Aristō.

Definitio Elenchi.

Elenchus, est cōtradietio vnus & eiusdem non nominis, sed rei, & nominis nō synonymi,

sed eiusdem, ex his quæ data sunt, non cōnume- rato eo, quod est in principio, ad idē, secundum idem, similiter, & per idem tempus. Exemplis constabit hæc definitio. In exemplo proposito quando dicitur, Quaternarius est duplus ad binarium, & non est duplus ad ternariū: ergo est duplus, & non duplus: deberet addi, ad idem: & sic, sicut consequens est falsum, & antecedens pro illa parte, scilicet, & non est duplus ad idē: vel si antecedens absolute intelligatur, quando concluditur: ergo est duplus, & non duplus ad diuersa: tunc antecedens est verum.

Iste ergo est primus modus, quando peccat Elenchus ex defectu particulæ ad idem, ut patet in exemplo. 1. *Modus.*

Secundus modus est, quando peccat contra particulam, secundum idem, ut sic. Hoc est duplum secundum longitudinem, & non est duplum secundum latitudinem: ergo est duplum, & non duplum: deberet addi, secundum idem: & hoc est falsum: quia solum secundum diuersa est duplū, & non duplum. Et si in consequenti adderetur, est duplum, & non duplum secundum diuersa: bona esset collectio. 2. *Modus.*

Tertio modo peccatur contra particulam, similiter, sic. Cælum mouetur circulariter, & non mouetur sursum, neq; deorsum: ergo mouetur, & non mouetur: est fallacia contra particulam similiter: nam si adderetur, & non similiter mouetur sursum, &c. nulla esset cōtradietio. Nam si similiter moueretur, & non moueretur esset cōtradietio. Et si ad idem, & secundum idem, esset quid duplum, & non duplum: sed modò non sic contingit: ob id non est cōtradietio, & est ignorantia Elenchi contra particulam, similiter. 3. *Modus.*

Quarto modo fit contra particulam, in eodem tempore: ut, Noctua nocte volat, & die non volat: ergo volat, & non volat: est cōtradietio, si esset in eodem tempore: sed quia non est in eodem tempore, est ignorantia Elenchi contra illam particulam, in eodē tēpore. Et oculus meus est clausus pro isto tēpore: & pro illo nō est clausus: ergo est clausus, & non est clausus. 4. *Modus.*

C A P. X.

De fallacia petition. principij.

ALIA FALLACIA sequitur, quæ dicitur petitio principij, & cōtingit, quādo aliquis petit sibi concedi propositum, quod debet probare. Et tādem tunc fit, quādo probatur

idem per idē, vel aliquid ignotū, per id quod est

notius.

ignotius. Vt si quis vellet probare, quod omnis homo est animal, sic argumentetur. Omnis homo est animal: & omnis homo est animal: ergo omnis homo est animal: hic probatur idem per idem. Vel sic probet, Omne animal rationale esse capax disciplinæ: Omnis homo est capax disciplinæ, & Omne animal rationale est homo: ergo Omne animal rationale est capax disciplinæ. Hic est petitio principij: quia magis nota est conclusio, quam præmissæ: quia propria passio, cum fluat ab essentia, magis notum est prædicari de definitione, quam de definito. Et tandem ponuntur aliqui modi, in quibus est petitio principij.

1. Modus. ¶ Primus. Quando petitur definitum ad probationem definitionis, vel econverso: vt si quis velit probare hominem esse disciplinabilem, & petat concedi, quod animal rationale est disciplinabile, & tunc argumentetur: Animal rationale est disciplinabile: ergo Homo est disciplinabile: dicitur petitio principij: quia dubium ita est de definitione, sicut de definito. Sed tamen si quis vellet probare absolute hanc, hominem esse disciplinabilem, & sic formaret argumentum, Omne animal rationale est disciplinabile, Omnis homo est animal rationale: ergo Omnis homo est disciplinabilis: non esset petitio principij, quia ego non peto, vt quis mihi concedat istam, Omne animal rationale est disciplinabile, sed sumo in præmissis ad concludendum intentum.

2. Modus. ¶ Accidit etiam petitio principij, vt si quis petat vniuersalem concedi ad probationem particularis: vt si quis debeat probare istam, Omnium contrariorum eadem est disciplina, petat sibi concedi, Omnium oppositorum eadem est disciplina. Et sic dato ille argumentetur, Omnium oppositorum eadem est disciplina: ergo Omnium contrariorum eadem est disciplina: est fallacia, cum antecedens sit minus notum, quam consequens.

3. Modus. ¶ Euenit aliquando quando petuntur omnia singularia ad probationem vniuersalis: vt si debeat probari supradicta propositio, Omnium oppositorum eadem est disciplina: petat sibi concedi, quod contrariorum eadem est, & priuatorum eadem est, & contrariorum eadem, & relatiuorum eadem: est petitio principij: nam in vniuersali etiam dubitatur de omnibus singulariter.

4. Modus. ¶ Contingit etiam, quando petitur diuisim, quod coniunctim debet probari. Si probandum est quod medicina sit sciētia sani, & ægri, sumatur argumentum. Medicina est sciētia sani, & est sciētia ægri: ergo medicina est sciētia sani, & ægri, assumitur quod esset proban-

dum: ob id petitio principij est. ¶ Etiam fit, quando petitur vnum correlatiuum, ad probandum aliud: vt si quis debeat probare, Petrum patrem Pauli, petat Paulum esse filium Petri, & tunc argumentetur, Paulus est filius Petri: ergo Petrus est pater Pauli.

¶ Notandum est tamen, quod in ista fallacia peculiare est, non committi aliquem defectum contra regulas syllogismorum, sed solum peccatum committitur: quia licet seruetur modus, & figura, non seruetur quod debeat probari ignotum per id quod est notius, & omnes aliæ fallaciæ in forma peccant, hæc sola videtur in materia peccare: verum dicitur fallacia: quia non probat sicut probare debet: nã sequitur in modo, & figura, Omne animal rationale dormit: Omnis homo est animal rationale: ergo Omnis homo dormit: & tamē est petitio principij. Ratio est: quia magis nota est conclusio, quam præmissa maior: nã prædicata accidentalia per prius de definito, quam de definitione. Ideo magis notum est hominem dormire, quam animal rationale dormire. Econtra est, quando est prædicatum quod essentialiter dicitur, quia per prius cōuenit definitioni quam definito, vt esse disciplinabile: quia licet sit propriū accidens, tamen fluit ab essentia, & sic essentialiter dicitur de animali rationali, quæ est essentia hominis, per prius, quam dicatur de homine.

C A P. XI.

De fallacia consequentis.

HEC FALLACIA *Fallacia cōsequentis.* constat ex eo, quod quis putat: quia si aliquid sequitur ex aliquo, fiat similiter e conuerso: vt quia sequitur, Homo est, ergo Animal est: sic etiam sequatur e contra, Animal est: ergo Homo est: vel sic, quia sequitur, Non est animal: ergo Non est homo, putet sic sequi: Non est homo: ergo non est animal: vel sic, Homo currit: ergo Homo mouetur, putet etiam sequi: Homo mouetur: ergo Homo currit.

¶ Contingit hæc fallacia in multis modis argumentandi: maxime quia quis putat in bona cōsequentiā, quod oppositum antecedētis inferat oppositum consequentis: nam licet sit verum, quod oppositum consequentis inferat oppositum antecedentis, (vt dictum est quando de cōsequentibus agebamus) non tamen oppositū antecedentis inferat oppositum consequētis: nam licet sequatur, Homo currit, ergo Homo mouetur,

Nota.
Prædicata accidentalia magis de definito quam de definitione.

uetur, & Nullus homo mouetur, ergo Nullus homo currit: non sequitur, Nullus homo currit: ergo Nullus homo mouetur: est fallacia consequentis. Et tandem contingit, quando quis argumentatur à toto vniuersali non vniuersaliter accepto ad partem ipsi subiectam: vt Animal est: ergo Homo est. Aut à parte ad totum vniuersaliter sumptum. Homo est: ergo Omne animal est. Item, à parte vna, vel non ab omnibus in quantitate ad totum in quantitate: vt, Homo currit: ergo Omnis homo currit. Item, quando negatiue à toto integrali ad singulas partes: vt, Non est domus: ergo non est tectum: aut affirmatiue, ab aliqua partium ad totum. Est fundamentum: ergo domus. Item, quando in communiter accidentibus, à priori ad posterius: vt, Floruit: ergo habuit fructum. Vel negatiue, à posteriori ad prius. Nō peperit: ergo nō concepit. Et quando in oppositis mala fiunt argumenta, à negatione ad affirmationem: vt, Non est album: ergo est nigrū. Et à maiori affirmatiue. Vt Rex potest debellare ciuitatem: ergo & Dux poterit. Et quando à minori negatiue. Non potest miles: ergo nec Rex poterit. Et quando ab autoritate negatiue. Aristote. non dixit hoc: ergo non est dicendum. In omnibus istis modis committitur fallacia, quæ consequentis vocatur.

CAP. XII.

De fallacia secundum non causam ut causam.

Fallacia secundum non causam ut causam.

ISTA CONTINGIT, quando inter præmissas, quæ solent esse causa conclusionis, ponitur aliqua propositio, quæ nihil operatur ad conclusionem, & non est causa, & videtur esse: vt si quis petat, nunquid anima, & vita sint idem? fiat argumentum. Anima, & vita sunt idem, & mors, & vita sunt contraria, & generatio, & corruptio sunt contraria, sed mors est corruptio: ergo vita est generatio: ergo viuere est generari, quod est impossibile: quia qui viuit non generatur, sed genitus est, consequens est falsum: ergo antecedens: ergo illud, anima, & vita sunt idem est falsum: hic est defectus, quod non sequitur: si conclusio est falsa, quæ illa præmissa sit falsa, quia illa non est causa conclusionis: quia etiam ipsa seclusa posset sequi: ob id ex eo quod conclusio sit falsa, non potest osten-

di illam esse falsam, anima, & vita sunt idem: quia non sequitur ex ea, sed posset ista inferri: ergo ista mors, & vita sunt contraria est falsa: quia ex ista sequitur conclusio falsa: nam mors & vita non sunt contraria, sed solum priuatiue opposita: ob id est fallacia ponendo pro causa, quod non erat causa.

CAP. XIII.

De fallacia quando plures interrogationes ut vna.

ICET idem sint secundum rei veritatem, enuntiatio, propositio, interrogatio, & conclusio, differunt quantum ad hoc: quia enunciatio dicitur, quando simpliciter significat aliquid esse, vel non esse, vt Homo est animal. Et propositio dicitur, quando sumitur ad aliquid probandum. Interrogatio, quando sub dubitatione proponitur. Conclusio dicitur, quando ex alio, vel alijs infertur. Et sic sicut enunciatio est vna, vel plures, sic interrogatio, propositio, & conclusio. Enunciatio vna dicitur, quando vnū de vno. Vt Homo est animal, vel Homo est doctus. Enunciatio plures dicitur, quando plura de vno. Vt Petrus est musicus, & dialecticus, vel vnum de pluribus. Vt, Petrus & Paulus sunt Theologi.

¶ Est tamen considerandum, quando plura prædicantur de vno, si illa faciunt vnum de per se, dicitur enunciatio vna: vt, Homo est animal rationale: quia animal, & rationale vnum faciunt: si tamen illa plura vnum faciant de per accidens, vocatur enunciatio plures. Vt ista, Petrus est homo albus.

¶ Ad propositum ergo. Ista fallacia provenit ex eo, quod ad interrogationem quæ est plures, datur vna responsio. Exempli causa, si quis interroget, Vtrum homo, & asinus sint animal rationale? si quis respondeat quod sic: ergo asinus est animal rationale: si dicat quod non, ergo homo non est rationale, fallacia provenit, quia ad interrogationem ut plures, solutio est ut vna. Deberent dari plures responsiones dicendo: homo est rationalis, & asinus est irrationalis. Vt si quis dicat. Putas ne tu es homo, & asinus? si responderet quod non: ergo non es homo: si respondeat quod sic, ergo es asinus.

¶ Etiam contingit paralogismus, quando plura subij-

Quid enunciatio.

Quid propositio.

Quid interrogatio.

Quid conclusio.

Notandum.

fabijciuntur, vel prædicantur in plurali numero: sicut, Putas ne mel, & fel sunt dulcia? si dicitur quòd non, concluditur: ergo mel dulce nõ est: si sic: ergo fel dulce est. In istis est fallacia, quia vbi interrogationes sunt plures, plures oportet sint responsiones.

¶ Sed tamen pro complemento Elenchorum solet poni, quomodo omnes fallaciæ reducuntur

Arist. primo Elencho capit. 5. per totum. ad ignorantiam Elenchi, vt Aristot. probare cõ tendit. Nam nulla est fallacia: quæ nõ peccet in aliqua particula posita in definitione Elenchi.

Nam vel erit contra particulam ad idem, vel secundum idem, similiter, vel per idem tempus.

¶ Primò fallacia æquiuationis, & amphibologia, & figuræ dictionis, ideo fallacia est: quia syllogismus non constituitur ex eis, quæ sunt eadem secundum rem, & vocem simul. Nam licet in æquiuatione, & amphibologia eadem sit vox, non tamen eadem res. In figura dictionis non est eadem vox, & in fallacia compositionis, & accentus, nec identitas rei, neque vocis: ob id peccatur contra verum Elenchum, qui requirit vocis, & rei identitatem.

¶ De fallacijs extra dictionem, quæ accidentis est, peccant contra verum Elenchum: quia in tali, extremitates sic vniuntur inter se, vt non sic cum medio: vt animal est album: Coruus animal est: ergo Coruus est albus: ob id non dicitur secundum idem album de animali, & de coruo.

¶ In fallacia petitionis principij, & non causæ vt causa, fit contra Elenchum: quia quod primum est, vel medium, non debet connumerari in secundis: vel quia boni Elenchi est conditio, quòd à notioribus fiat processus: & etiã est conditio, vt conclusio procedat à præmissis tanquam à causa.

¶ Fallacia secundum quid reducitur, quia in illis non est affirmatio, & negatio eiusdem de eodem: neque in eis sequitur conclusio de necesi

tate. Et sic etiam fallacia consequentis, quia nõ rectè ex opposito antecedentis infertur oppositum consequentis. Item interrogationes plures, &c. Quia propositio plures non est propositio, & tamen in bono elencho oportet sit propositio vna, & non quæ sit plures. Et tandem fallacia quæcunque sit, peccabit, vel quia non seruetur idem, vel secundum idem, vel similiter, vel per idem tempus.

¶ Modus soluendi paralogismos, quando ab æquiuatione, amphibologia, compositione, vel diuisione, accentu, & si quod sumptum sit multiplex, oportet distinguere prius: & non procedet paralogismus in fallacijs, quæ sunt per accidens, & secundum quid, & per ignorantiam elenchi, & per consequens, & nõ causam vt causam, & plures interrogationes vt vnã: oportet negare consequentiam, & dare rationem quare negetur.

¶ Fallaciæ.

¶ In dictione.

Æquiuationis.

Amphibologiæ.

Compositionis.

Diuisionis.

Accentus.

Figuræ dictionis.

¶ Extra dictionem.

Accidentis.

Secundum quid, & simpliciter.

Ignorantia elenchi.

Petitio principij.

Consequentis.

Non causæ vt causa.

Secundum plures interrogationes vt vnã.

Finis Summularum.

... de fallacijs plurimorum. ut vna. Cap. XIII. ...

... de fallacijs plurimorum. ut vna. Cap. XIII. ...

SALMANTICAE,

In ædibus Dominici à Portonarijs, Sacrae Catholicae Maiestatis Typographi.

I 5 6 9.

Fidis Summularum.